

ปัญหาในการดำเนินคดีจรรยาบรรณชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลใน
ครอบครัวของผู้เสียหาย

ร้อยตำรวจเอกทัตชัย ทรัพย์สีบวงศ์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

Problems of prosecution of road traffic cases at the Police inquiry
level, in cases the offender is a victim's family member

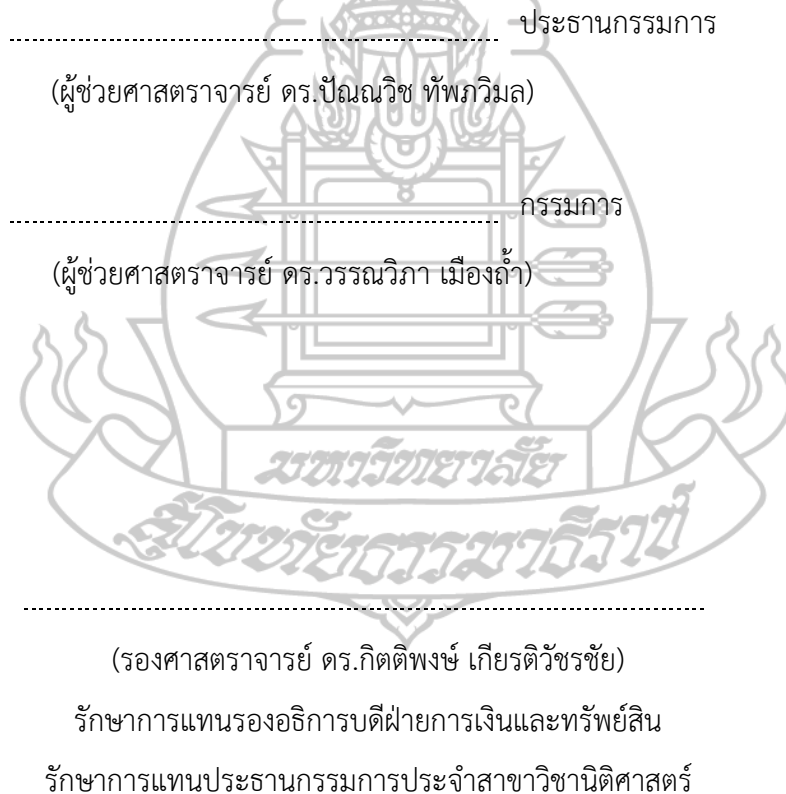
An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice
School of Law Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	ปัญหาในทางทฤษฎีและคณิตศาสตร์ชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหา เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย
ชื่อและนามสกุล	ร้อยตำรวจเอกทัตชัย ทรัพย์สีบวงค์
แขนงวิชา / วิชาเอก	กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณวิช ทัฬหวิมล

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ชื่อการศึกษา ค้นคว้าอิสระ ปัญหาในการดำเนินคดีจรรยาบรรณชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย

ผู้ศึกษา ร้อยตำรวจเอกทัตชัย ทรัพย์สีบวงศ์ รหัสนักศึกษา 2634001669

ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณวิช ทัฬหวิมล ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีจรรยาบรรณชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาและผู้เสียหายชั้นต้นเป็นบุคคลเดียวกัน (2) ศึกษาและเปรียบเทียบบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีจรรยาบรรณชั้นพนักงานสอบสวนทั้งในประเทศไทย มลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐสิงคโปร์ (3) วิเคราะห์ปัญหาของมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีจรรยาบรรณชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาและผู้เสียหายชั้นต้นเป็นบุคคลเดียวกัน (4) เสนอแนะแนวทางการปรับปรุงกฎหมายที่ใช้ในการดำเนินคดีจรรยาบรรณในประเทศไทย

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยจากเอกสาร ผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กฎหมายของประเทศไทย กฎหมายของมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา กฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์ รวมถึงหนังสือ บทความ วารสาร เอกสารทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุงกฎหมายที่ใช้ในการดำเนินคดีจรรยาบรรณทางบกต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า (1) แนวคิดการรักษาสถาบันครอบครัว ที่พบได้ในกฎหมายหลายฉบับของไทยเป็นแนวคิดที่จำเป็นในการนำมาเป็นหลักสำหรับการดำเนินคดีจรรยาบรรณกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย (2) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีจรรยาบรรณทางบกของประเทศไทย กำหนดให้พนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจทำการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานและทำความเห็นทางคดีเสนอต่อพนักงานอัยการสั่งฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายในมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐสิงคโปร์ ที่ให้อำนาจการสอบสวนกับพนักงานอัยการ ซึ่งมีตำรวจ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ช่วยพนักงานอัยการในการรวบรวมพยานหลักฐานในคดี (3) ประเทศไทยยังไม่มีระเบียบวิธีแนวทางการดำเนินคดีจรรยาบรรณกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายไว้เป็นการเฉพาะ และไม่มีกฎหมายอื่นที่สามารถนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาปรับใช้กับกรณีได้ (4) เสนอแนะให้มีการเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 39 วรรคสอง โดยเพิ่มคำว่า ยกเว้นคดีจรรยาบรรณทางบก และเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

คำสำคัญ คดีจรรยาบรรณ ไกล่เกลี่ย ครอบครัวของผู้เสียหาย

Independent Study title: “Problems of prosecution of road traffic cases at the Police inquiry level, in cases the offender is a victim's family member”

Author: “POL CAPT TATCHAI SUBSUEBWONG”; ID: “2634001669”;

Degree: Master of Laws

Independent Study Advisor: Assistant Professor Dr. Punnawit Tupprawimol; Academic year: 2023

Abstract

The objectives of this independent study are: (1) to study the background, significance, concepts, and theories related to problems in the prosecution of road traffic cases at the Police inquiry level, in cases the offender is a victim's family member. (2) to study the laws related to the prosecution of road traffic cases at the Police inquiry level in Thailand, New York State (USA), and the Republic of Singapore (3) to analyze the laws and compare the legal measures of Thailand with those of New York State (USA), and the Republic of Singapore; (4) to provide guidance on the suggested guidelines for improving the laws used in traffic prosecutions in Thailand.

This independent study is qualitative research based on documented research. The researcher gathered all the relevant information from Laws of Thailand Laws of the State of New York, United States of America and Laws of the Republic of Singapore. Including books, articles, journals, academic documents, research papers, theses and information from internet both in Thai and English languages.

The results of the study show that (1) the concept of maintaining the family institution found in many Thai laws, is a necessary for using as the basis for road traffic cases if the offender is a family member of the victim. (2) The Criminal Procedure Code of the State of New York, USA, provides provisions regarding the preservation of the family institution. By designating a mediator who is a person in the judicial process, whether a Police officer, Probation officer, Attorney and public prosecutor to serve as an intermediary and counselor in legal proceedings for the specific purpose of protecting or preventing the termination of family relationships. (3) Thailand has not yet established specific guidelines for prosecuting road traffic cases if the offender is a family member of the victim. And there is no other law that can apply the alternative justice process to the case. (4) Suggestions to amend the Dispute Mediation Act, B.E. 2019 in 2 topics 1. In section 39, paragraph 2, by adding the word Except for road traffic cases 2. add Section 291 of the Criminal Code to the list at the end of the Dispute Mediation Act, B.E. 2019.

Keywords : Traffic cases, mediation, victim's family member

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นณวิช ทัพภวิมล สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยขอกราบขอบพระคุณที่รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในการค้นคว้าอิสระ ถึงแม้ว่าท่านจะมีภาระงานที่หนักเพียงใด ท่านยังกรุณาสละเวลาของท่านในการให้คำแนะนำในการจัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระ แนะนำแนวคิด ทฤษฎี หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนช่วยกรุณาตรวจทานแก้ไข โดยมุ่งหวังเพื่อให้ การจัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดี นอกจากนี้ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ ที่กรุณาช่วยเหลือให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาในการค้นคว้าอิสระครั้งนี้ด้วยเช่นกัน ผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้งและระลึกในบุญคุณของท่านทั้งสองเสมอ จึงขอกราบขอบพระคุณ ท่านทั้งสองเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ในการนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ตลอดหลักสูตรของการศึกษา และได้ให้คำแนะนำในการศึกษาครั้งนี้จนสามารถจัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้จนเสร็จสมบูรณ์ รวมทั้งเพื่อนร่วมรุ่นทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำ กำลังใจดีๆเสมอมา ตลอดทั้งเจ้าหน้าที่ในสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ สุดท้ายนี้ หากการศึกษาค้นคว้าอิสระเล่มนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และหากมีสิ่งใดที่เป็นประโยชน์แก่การศึกษาหรือการพัฒนากฎหมายอยู่บ้างผู้เขียนขออุทิศไว้เป็นงานวิชาการเพื่อการศึกษาต่อไป

ร้อยตำรวจเอกทัตชัย ทรัพย์สีบวงส์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	9
3. ขอบเขตการวิจัย.....	9
4. ระเบียบวิธีวิจัย	10
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และหลักการของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก และกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในประเทศไทย.....	11
1. แนวคิดการดำเนินคดีอาญาของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก	11
2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก	16
3. หลักการการดำเนินคดีอาญาของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก.....	18
4. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	19
5. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	20
6. การยอมความในคดีอาญา	23
7. การไกล่เกลี่ย	25
8. ผู้ปกครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	39
9. การใช้ดุลยพินิจสั่งคดีของพนักงานอัยการ	42
10. ความหมายของครอบครัว และบุคคลในครอบครัว	47
11. ความหมายของผู้เสียหายในคดีจราจรทางบก	48
12. สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิ และช่วยเหลือทางกฎหมาย	49

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

13. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550.....	51
14. พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562.....	52
15. คดีอาญาฤติในชั้นพนักงานสอบสวน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	55
16. ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	56
บทที่ 3 บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีจราจรทางบกของประเทศไทย	
มลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐสิงคโปร์	59
1. กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีจราจรทางบกของประเทศไทย.....	59
2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเจตนารมณ์การรักษาสถาบันครอบครัวของไทย	79
3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยของไทย	84
4. การดำเนินคดีจราจรทางบกของมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา	89
5. การดำเนินคดีจราจรทางบกของสาธารณรัฐสิงคโปร์	98
6. สรุปแนวทางการดำเนินคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศไทยกับมลรัฐ นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐสิงคโปร์.....	101
7. การนำพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาปรับใช้ในคดีจราจร ทางบก	104
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาของบทบัญญัติของกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในการดำเนินคดี	
จราจรชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย	106
1. ปัญหาในการกำหนดคู่กรณี ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562.....	106
2. ปัญหาการปรับใช้การไกล่เกลี่ย ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กับคดีจราจรทางบกในชั้นสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลใน ครอบครัวของผู้เสียหาย	113
3. ปัญหาเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ใช้บังคับในการดำเนินคดีจราจรทางบกที่ขัดแย้ง กับเจตนาเบื้องหลังในการรักษาสถาบันครอบครัวของระบบกฎหมายไทย	115

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	118
1. บทสรุป	118
2. ข้อเสนอแนะ	122
บรรณานุกรม	126
ภาคผนวก	133
ก. หนังสือสำนักงานอัยการจังหวัดนครพนม ที่ อส 0058 (นพ)/4800 ลงวันที่ 1 กันยายน 2566 เรื่อง ส่งคืนสำนวนการสอบสวนคดีจราจรที่ 7/2566	134
ข. โครงสร้างกรมตำรวจสิงคโปร์	136
ประวัติผู้วิจัย	138

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3.1	แสดงการแบ่งระดับความรุนแรงของอุบัติเหตุจราจรทางบกโดยใช้ระดับความเสียหายเป็นเกณฑ์	63
ตารางที่ 3.2	แสดงเงื่อนไขการใกล้เคียงของการใกล้เคียงภาคประชาชนการใกล้เคียงภาครัฐ และการใกล้เคียงชั้นสอบสวน	85
ตารางที่ 3.3	แสดงความแตกต่างของการดำเนินคดีจราจรระหว่างประเทศไทย, มลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐสิงคโปร์	101

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากข้อมูลขององค์การอนามัยโลกพบว่าสาเหตุการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจรทางบกทั่วโลกมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เมื่อพิจารณาจากจำนวนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจรทางบกต่อจำนวนประชากร 100,000 คน ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่าเพิ่มขึ้นจาก 19.8 ในปี พ.ศ.2556 เป็น 20.7 ในปี พ.ศ. 2559¹ เมื่อพิจารณาสถิติการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจรทางบกของประเทศไทยในช่วงครึ่งปีแรกระหว่างปี พ.ศ. 2563-2565 พบว่ามีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี ดังนี้ 6,963 7,144 และ 7,279 (ปี พ.ศ. 2563, 2564 และ 2565) ตามลำดับ² โดยการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจรทางบกจัดเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้คนไทยเสียชีวิตเป็นอันดับที่ 4 ของอัตราการตายทุกสาเหตุของประเทศ³ เมื่อเปรียบเทียบกับสถิติการเกิดอุบัติเหตุกับประเทศอื่นในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งมีอัตราการเสียชีวิต 32.7 ต่อประชากรแสนคน ประเทศไทยจึงมีสถิติการเกิดอุบัติเหตุจราจรทางบกเป็นอันดับหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นอันดับ 9 ของโลก ในปี 2562⁴

ในจำนวนอุบัติเหตุจราจรทางบกที่เกิดขึ้นนั้น ส่วนหนึ่งพบว่าผู้ก่อให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียชีวิต หรือผู้ได้รับบาดเจ็บ ซึ่งทำให้ผู้ที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุดังกล่าว มีหลาย

¹ World Health Organization (2018) “Global Status Report on Road Safety 2018: Summary” Geneva, 2018:8.

² ศูนย์ข้อมูลอุบัติเหตุเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยทางถนน. “การเปรียบเทียบสถิติการเกิดอุบัติเหตุทางถนนในประเทศไทย”. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.thairsc.com/data-compare>.

³ กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข (2563) “สรุปสถิติที่สำคัญ พ.ศ.2562”

กระทรวงสาธารณสุข, 2562. หน้า 65.

⁴ World Health Organization (2018) “Global Status Report on Road Safety 2018: Summary” Geneva, 2018:245.

สถานะทางกฎหมายในเวลาเดียวกัน เช่น ผู้เสียหายชั้นต้น⁵ ผู้ต้องหา⁶ ผู้ได้รับบาดเจ็บ กรณีคุณปู่ถูกรถทับหลานของตนเองเสียชีวิต ทำให้ไม่ได้ผูกคอตายตาม⁷ สามีขับรถตกคลองข้างทางเป็นเหตุให้ภรรยาเสียชีวิต⁸ เป็นต้น ทั้งที่การเกิดอุบัติเหตุข้างต้น นั้นเป็นเหตุการณ์ที่มีได้เกิดจากความตั้งใจแต่อย่างใด เป็นเพียงการกระทำโดยปราศจากความระมัดระวังในการควบคุมยานพาหนะ ซึ่งบุคคลผู้นั้นจักต้องใช้ตามวิสัยและพฤติการณ์ แต่ไม่ได้ใช้อย่างเพียงพอจนทำให้เกิดอุบัติเหตุจราจรทางบกขึ้น ผู้ควบคุมยานพาหนะคันที่เป็นสาเหตุของอุบัติเหตุซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายไม่ต่างจากบุคคลทั่วไปที่กระทำความผิดอย่างเดียวกัน ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และประมวลกฎหมายอาญา โดยกฎหมายทั้งสองมีเจตนาคุ้มครองความสงบสุขของรัฐ อันเป็นเหตุให้คดีจราจรทางบกเป็นความผิดอาญาแผ่นดินซึ่งมีรัฐเป็นผู้เสียหายไม่สามารถยอมความได้⁹ ทำให้พนักงานสอบสวนต้องดำเนินคดีกับผู้ต้องหาตามอำนาจหน้าที่ของตน ส่งผลให้เกิดปัญหาทางกฎหมายอื่นตามมาไม่ว่าจะเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการประกันภัยกรณีที่มีการเรียกร้องค่าสินไหมจากบริษัทประกันภัย หรือการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนอันมีสาเหตุมาจากการกระทำเพื่อช่วยเหลือผู้ต้องหาโดยทุจริตอีกด้วย

จากประสบการณ์ทำงานในตำแหน่งพนักงานสอบสวนของผู้ศึกษาพบว่าอุบัติเหตุจราจรทางบกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท โดยใช้เกณฑ์ประเภทคู่กรณี ดังนี้ (1) อุบัติเหตุจราจรทางบกประเภทไม่มีคู่กรณี เช่น ผู้ขับขี่เสียหลักล้มเองโดยที่ไม่มีบุคคลหรือทรัพย์สินของผู้ใดได้รับความเสียหาย, ขับขี่เสียหลักตกข้างทาง ขับขี่เฉี่ยวชนกับทรัพย์สินของตนเองได้รับความเสียหาย การเกิดอุบัติเหตุประเภทนี้ไม่ต้องมีการดำเนินคดีตามกฎหมายแต่อย่างใดถ้าไม่มีบุคคลอื่นหรือบุคคลอื่นในยานพาหนะนั้นได้รับบาดเจ็บ หรือเสียชีวิต (2) อุบัติเหตุจราจรทางบกประเภทมีคู่กรณี เช่น การเฉี่ยวชนกันของ

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) ผู้เสียหาย หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ตั้งบัญญัติไว้ใน มาตรา 4 ,5 และ 6

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (2) ผู้ต้องหา" หมายความว่า บุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล

⁷ สำนักข่าวเนชั่นออนไลน์. “สลัด ปู่ถูกรถทับหลานดับ ทำให้ไม่ได้ผูกคอตายตาม”. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.nationtv.tv/news/378882321>

⁸ สำนักข่าวอมรินทร์ทีวี 34 HD. “ผิวซ้อกรรณแหกโค้งเมียตายคาที่ ขวางกั๊ญเก็บร่างบุกไปนอนกอดศพ ลั่นทำให้ไม่ได้”. สืบค้น

เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2566 , จาก <https://www.amarintv.com/news/detail/92299>

⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 6235/2551

ยานพาหนะมากกว่า 2 คันขึ้นไป, ยานพาหนะเฉี่ยวชนกับคนเดินเท้า หรือทรัพย์สินของผู้อื่นได้รับความเสียหาย เกิดอุบัติเหตุที่มียานพาหนะเพียง 1 คัน แต่มีบุคคลที่ 3 ภายในยานพาหนะได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ทรัพย์สินของผู้อื่นกระเด็น ตกหล่น ใสายานพาหนะที่ขับขึ้นทางตามปกติ การเกิดอุบัติเหตุประเภทนี้ จะทำให้เกิดข้อพิพาททั้งทางอาญาและทางแพ่งในทันที

เมื่อพิจารณามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในการดำเนินคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายแล้ว พบว่ามีกฎหมายที่เกี่ยวข้องและยังคงมีสภาพใช้บังคับอยู่จำนวน 4 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 แล้ว พบว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีจราจรทางบกชั้นพนักงานสอบสวนมีอัตราโทษอยู่ในเกณฑ์สูง อีกทั้งยังมีค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาอีกด้วย แต่หากเป็นการเกิดอุบัติเหตุที่คู่กรณีเป็นเครือญาติกันแล้ว จะทำให้เกิดการระงับครอบครัวผู้เสียหายเป็นอย่างมาก นอกจากจะได้รับบาดเจ็บทางกายและจิตใจแล้ว ค่ารักษาพยาบาล ค่าซ่อมแซมยานพาหนะ ค่าสินไหมทดแทน ค่าใช้จ่ายอื่นๆ และค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดีให้กับเครือญาติของตนเอง เพราะหากไม่มีการดำเนินคดีตามกฎหมายก็จะไม่สามารถดำเนินการเรียกร้องค่าสินไหมจากบริษัทประกันภัยภาคบังคับ¹⁰ และประกันภัยภาคสมัครใจ¹¹ ได้ และหากคดีดังกล่าวต้องดำเนินคดีในชั้นศาลก็จะทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยล่าช้า ตามระยะเวลาในการดำเนินคดีในแต่ละชั้นขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรงของอุบัติเหตุครั้งนั้น จึงจะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีจราจรกับบุคคลกลุ่มนี้ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เสียหายแต่อย่างใด คดีลักษณะดังกล่าวนี้ตามพระราชบัญญัติองค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ประกอบกับระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. 2554 พบว่า ข้อกฎหมายดังกล่าวให้อำนาจสั่งคดีกับอัยการสูงสุดเพียงผู้เดียว ในการสั่งไม่ฟ้องโดยใช้เหตุว่าเป็นคดีที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ อีกทั้งขั้นตอนในการสั่งคดีมีหลายขั้นตอนและใช้ระยะเวลานานในการสั่งคดี ด้วยเหตุนี้จึงพบว่า มีบางครอบครัวจึงเลือกที่จะไม่แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจเมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลในครอบครัวต้องถูกดำเนินคดี แต่ก็

¹⁰ เป็นการประกันภัยที่กฎหมายบังคับให้รถทุกคัน ทุกประเภท ต้องทำประกันภัย (ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535) เพื่อให้ความคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนผู้ประสบภัยจากรถ ซึ่งได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย ได้รับความบาดเจ็บ ได้รับความเสียหายและค่าเสียหายเบื้องต้นอย่างทันที และเป็นหลักประกันแก่สถานพยาบาลทุกแห่งว่าได้รับค่ารักษาพยาบาลในกรณีให้ การรักษาแก่ผู้ประสบภัยจากรถแน่นอน

¹¹ เป็นการประกันภัยที่ใช้ทุนประกันภัยสูง เพื่อเสริมความคุ้มครองการทำประกันภัยภาคบังคับตามที่กฎหมายกำหนด (พ.ร.บ.) โดยผู้เอาประกันสามารถเลือกรูปแบบความคุ้มครองได้หลายประเภท ตามเงื่อนไขที่ผู้เอาประกันภัยตกลงกับบริษัทผู้รับทำประกันภัย

ต้องแลกกับการแบกภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลและค่าซ่อมบำรุงยานพาหนะที่เสียหายจากอุบัติเหตุด้วยตนเอง และจะไม่ได้รับค่าชดเชยตามสิทธิที่ตนเองพึงมีตามกฎหมายแต่อย่างใด

เมื่อพิจารณาจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 ซึ่งมีการให้อำนาจคุ้มครองนิยมนความในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 ถึง มาตรา 336 วรรคแรก และ มาตรา 341 ถึง มาตรา 364 ถ้าเป็นการกระทำความผิดระหว่างสามีกับภรรยา บุพการีกับผู้สืบสันดาน และระหว่างพี่น้องร่วมบิดามารดากัน จะเห็นได้ว่าระดับความร้ายแรงของผลแห่งการกระทำความผิด และระดับของเจตนาในการกระทำความผิดสูงกว่าความผิดที่มีมูลจากอุบัติเหตุจราจรทางบกอยู่มาก แต่กฎหมายก็ยังบัญญัติไว้ให้สามารถยอมความได้โดยมีเจตนาเพื่อปกป้องสถาบันครอบครัวให้อยู่ด้วยกันอย่างปกติสุขต่างจากคดีจราจร ซึ่งมีระดับเจตนาเพียงชั้นประมาทแต่บทลงโทษมีความแตกต่างกันอย่างมาก และไม่ได้รับอนุญาตให้ยอมความได้แต่อย่างใด แม้ว่าในปัจจุบันมีพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 บังคับใช้อยู่แล้ว แต่ยังมีข้อจำกัดเฉพาะที่เป็นกรณีผู้ได้รับบาดเจ็บสาหัสเท่านั้น แต่กรณีเสียชีวิตยังไม่เข้าเงื่อนไขที่จะใช้การไกล่เกลี่ยได้

นอกจากพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 แล้ว เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายที่มีเจตนาเบื้องหลังในการมุ่งเน้นรักษาสถาบันครอบครัวซึ่งคุ้มครองทั้งผู้เสียหายและผู้ที่เกี่ยวข้องกระทำความผิดรุนแรงในครอบครัวให้ได้รับความคุ้มครองทั้งสองฝ่ายเพื่อประโยชน์ในการรักษาสถาบันครอบครัวของบุคคลทั้งสองไว้ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 จะพบได้ว่ากฎหมายที่กล่าวมาข้างต้นมีจุดมุ่งหมายหลักร่วมกันคือให้คู่ความในคดีที่เป็นบุคคลภายในครอบครัวเดียวกันให้อภัยกัน และทำการประนีประนอมกันทุกทางผ่านคนกลางหรือทีมสหวิชาชีพเพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นและอนุญาตให้คดีอาญาบางฐานเป็นความผิดอันยอมความได้เพื่อประโยชน์ในการประนีประนอมให้อภัยกันของบุคคลในครอบครัว และในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 ที่ได้กล่าวไปแล้วในข้างต้นที่อนุญาตให้บุคคลในครอบครัวตามที่กำหนดไว้ยอมความในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ได้

อย่างไรก็ตามบทบัญญัติกฎหมายข้างต้น จะได้บัญญัติให้ความผิดอาญาบางฐานเป็นความผิดที่สามารถยอมความได้ หรือไกล่เกลี่ย หรือใช้วิธีการพิเศษเพื่อบรรเทาผลในชั้นศาลได้ก็ตาม แต่ก็ยังไม่พบว่ามีความหมายใดที่บัญญัติให้การกระทำความผิดที่มีมูลจากอุบัติเหตุจราจรทางบกเป็นความผิดอันยอมความได้แต่อย่างใด แม้ว่าการกระทำความผิดดังกล่าว จะไม่ได้เกิดจากเจตนา แต่ผลของกฎหมายส่งผลร้ายแรงต่อการดำรงอยู่ของสถาบันครอบครัวเป็นอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วพบว่ามีปัญหาในการดำเนินคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายอยู่หลายประการโดยขอยกกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริงมาประกอบการพิจารณาดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1¹² ของสถานีตำรวจภูธรเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เป็นคดีระหว่าง ร้อยตำรวจโท ท. พนักงานสอบสวนเป็นผู้กล่าวหา กับนาย อ. (นามสมมุติ) ผู้ต้องหา ในความผิดฐาน “ขับรถโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กาย มีผู้ถึงแก่ความตาย และทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย” ข้อเท็จจริงในคดีนี้เกิดเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2560 ถนนสาย 42 หมู่ 1 ตำบลปะกาสะรัง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี นาย อ. ผู้ต้องหาขับขีรถจักรยานยนต์พ่วงข้าง มาจากบริเวณตำบลจะบังติกอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เพื่อกลับที่พักริเวณ หมู่ 1 ตำบลปะกาสะรัง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยใช้เส้นทางถนนสาย 42 มุ่งหน้าไปทางจังหวัดนราธิวาส ลักษณะเส้นทางเป็นเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก มีการปิดปรับปรุงถนนทำให้ช่องทางการเดินรถเหลือเพียง 2 ช่องทางสวนกัน แบ่งช่องทางจราจรด้วยเสาพลาสติกสีส้มสะท้อนแสงเป็นระยะ และเส้นสะท้อนแสงบนพื้นผิวถนน เมื่อมาถึงบริเวณจุดเกิดเหตุมีการชะลอตัวของรถในเส้นทางที่ผู้ต้องหาขับมาเนื่องจากบริเวณด้านหน้าจุดเกิดเหตุประมาณ 100 เมตร เป็นจุดสิ้นสุดทางเบี่ยงเพื่อที่จะกลับเข้าเส้นทางหลักที่ยังไม่ได้ซ่อมแซม แต่ผู้ต้องหาขับเข้ามาด้วยความเร็วได้จึงไม่สามารถห้ามล้อเพื่อชะลอความเร็วได้ทันจึงหักหลบไปทางขวามือในช่องทางของรถยนต์บรรทุกสิบล้อคู่กรณีที่ขับมาในช่องทางของตนเองกระแทกกันชนในระยยะไม่เกิน 5 เมตร เป็นเหตุให้เกิดการเฉี่ยวชนกันขึ้น มีทรัพย์สินเสียหาย มีผู้ได้รับบาดเจ็บและมีผู้เสียชีวิตในครั้ง นี้ ซึ่งผู้ได้รับบาดเจ็บคือ นาย อ. ,ด.ช.ว. (นามสมมุติ) บุตรชายอายุ 10 ปี และนาง น. (นามสมมุติ) ภรรยาของ นาย อ. เสียชีวิต

ภายหลังการสอบสวนพบว่า ผู้ต้องหาในคดีนี้เป็นตัวการในการก่อให้เกิดอุบัติเหตุ โดยผู้ต้องหาไม่ได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอในการขับขีรถจักรยานยนต์และไม่บำรุงรักษา รถจักรยานยนต์ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานได้ตลอดเวลาเป็นเหตุให้ไม่สามารถควบคุมรถจักรยานยนต์ให้ปลอดภัยในขณะที่ขับขีได้เป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุในครั้ง นี้ ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บ ผู้เสียชีวิต และทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย การกระทำของผู้ต้องหานั้นเป็นความผิดตามข้อกล่าวหาจริง ฐาน “ขับรถโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงได้รับอันตรายแก่กาย มีผู้ถึงแก่ความตาย และทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย”¹³ จึงได้ทำการส่งฟ้องผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการจังหวัดปัตตานี และพนักงานอัยการจังหวัดปัตตานีได้ส่งตัวผู้ต้องหาฟ้องต่อศาลจังหวัดปัตตานี ภายหลังการยื่นฟ้อง ผู้ต้องหาไม่มีเงินประกันตัวจึงถูกควบคุมตัวที่เรือนจำกลางปัตตานีในระหว่างการพิจารณาเป็นระยะเวลาประมาณ 3 เดือน ก่อนที่ศาลจะพิพากษาให้จำคุก 1 ปี ปรับ 15,000 บาท โทษจำคุกให้รอลงอาญาไว้ 2 ปี ในระหว่างที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำนั้น บุตรชายของผู้ต้องหาไม่มีบุคคลใดดูแลจึงต้องไปพัก

¹² คดีจราจรที่ 175/2560 สภ.เมืองปัตตานี ภ.จว.ปัตตานี

¹³ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43, 78, 157, 160 และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 90, 91, 291 และ 390

อยู่ที่บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดปัตตานี โดยที่ไม่ได้ไปเรียนหนังสือแต่อย่างใด เนื่องจากไม่มีเจ้าหน้าที่คอยรับส่งจึงทำให้ต้องพักการเรียน ในปีการศึกษานั้นไปเป็นระยะเวลา 1 ปีการศึกษา โดยที่ไม่สมควร และทำให้บุตรชายของผู้ต้องหา รวมทั้งผู้ต้องหาต้องเสียสิทธิหลายอย่างทั้งในเรื่องโอกาสในการประกอบอาชีพ สัมพันธภาพในครอบครัว การศึกษาของบุตรที่ต้องล่าช้าไป 1 ภาคการศึกษา

กรณีศึกษาที่ 2¹⁴ ของสถานีตำรวจภูธรยะรัง จังหวัดปัตตานี เป็นคดีระหว่าง ร้อยตำรวจโท ท. พนักงานสอบสวนเป็นผู้กล่าวหา กับนาย ช. (นามสมมุติ) ผู้ต้องหา ในความผิดฐาน “ขับรถโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย” ข้อเท็จจริงในคดีนี้เกิดเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2562 ถนนสาย 410 หมู่ 1 ตำบลปิตุมุติ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี โดย นาย ช. ได้ขับขีรถจักรยานยนต์ โดยมี น.ส. ร (นามสมมุติ) ซึ่งเป็นภรรยาโดยชอบด้วยหลักศาสนาอิสลาม โดยสารมาด้านหลังของรถจักรยานยนต์คันเกิดเหตุ ใช้นั่งหันหน้าไปทางด้านข้างของรถจักรยานยนต์ เนื่องจากสวมชุดกระโปรงยาวคลุมถึงปลายเท้าตามวัฒนธรรมของผู้นับถือศาสนาอิสลามในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ในขณะที่นั่งปลายชุดกระโปรงของ น.ส. ร. ได้เข้าไปเกี่ยวกับล้อหลังของรถจักรยานยนต์ และด้วยแรงของเครื่องยนต์จึงได้ดึง น.ส. ร. ตกจากรถจักรยานยนต์ ศีรษะของ น.ส. ร. กระแทกกับพื้นถึงแก่ความตายในที่เกิดเหตุ ภายหลังเกิดเหตุ นาย ช. ได้โทรเรียกรถพยาบาลมารับ น.ส. ร. ส่งโรงพยาบาลยะรัง ใกล้กับที่เกิดเหตุ และมาแจ้งให้พนักงานสอบสวน สภ.ยะรัง ทราบด้วยตนเองในเวลาต่อมา

ภายหลังการสอบสวนพบว่า ผู้ต้องหาในคดีนี้เป็นตัวการในการก่อให้เกิดอุบัติเหตุ โดยผู้ต้องหาไม่ได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอในการขับขีรถจักรยานยนต์ และไม่ดูแลความปลอดภัยให้กับผู้โดยสารขณะขับขีรถจักรยานยนต์ เป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุในครั้งนี้ ทำให้มีผู้เสียชีวิต การกระทำของผู้ต้องหานั้นเป็นความผิดตามข้อกล่าวหาจริงฐาน “ขับรถโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย”¹⁵ พนักงานสอบสวนจึงได้ทำการสั่งฟ้องผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการจังหวัดปัตตานี และพนักงานอัยการได้ส่งตัวผู้ต้องหาฟ้องต่อศาลจังหวัดปัตตานี ภายหลังการยื่นฟ้อง ผู้ต้องหาไม่มีเงินประกันตัวจึงถูกควบคุมตัวที่เรือนจำกลางปัตตานีในระหว่างการพิจารณาเป็นระยะเวลาประมาณ 3 เดือน ก่อนที่ศาลจะพิพากษาให้จำคุก 1 ปี ปรับ 15,000 บาท โทษจำคุกให้รอลงอาญาไว้ 2 ปี ในระหว่างที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำนั้น บุตรสาวของผู้ต้องหาอายุ 5 เดือน นอกจากจะเสียมารดาไปจากอุบัติเหตุแล้ว ยังไม่มีบิดาคอยดูแล ต้องนำบุตรไปฝากไว้กับญาติผู้ใหญ่ และบิดาต้องถูกไล่ออกจากงานที่ทำอยู่ ภายหลังคดีเสร็จสิ้นบิดาไม่มีงานทำ จึงไปขอเรียกร้องค่าสินไหมจากบริษัทกลางคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ ผู้รับทำประกันภัยภาคบังคับกับรถจักรยานยนต์คันเกิดเหตุ แต่ไม่สามารถเบิกได้เนื่องจาก นาย ช. เป็นผู้กระทำความผิดในคดีนี้ แม้ว่าจะมีฐานะเป็นสามีของ น.ส. ร. ใน

¹⁴ คดีจราจรที่ 17/2562 สภ.ยะรัง ภ.จว.ปัตตานี

¹⁵ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43, 157 และประมวลกฎหมายอาญามาตรา 291

อีกฐานะหนึ่งด้วยก็ตาม ส่วนทายาทของ น.ส. ร. คือบุตรสาว อายุ 5 เดือน ไม่สามารถทำนิติกรรมด้วยตนเองได้ จึงต้องนำยายของ น.ส. ร. ซึ่งมีอายุ 80 ปีเศษ มาดำเนินการในฐานะทายาทของ น.ส. ร. ทำให้เกิดความยุ่งยาก ลำบากในการดำเนินการเรียกร้องค่าสินไหมจากประกันภัยภาคบังคับ และเงินชดเชยจากกระทรวงยุติธรรมในฐานะผู้เสียหายในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 22¹⁶

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาในการดำเนินคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย จากกรณีศึกษาทั้ง 2 เรื่องแล้วพบว่า มีปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายดังนี้

ปัญหาประการที่ 1 ปัญหาในการกำหนดคู่กรณีตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในการสอบสวนคดีจราจรทางบกของพนักงานสอบสวนมีวัตถุประสงค์เพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีตามกฎหมาย ยกเว้นในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุโดยที่ไม่มีคู่กรณีคือในกรณีที่มีเพียงทรัพย์สินหรือผู้ขับขี่ยานพาหนะที่เกิดอุบัติเหตุได้รับบาดเจ็บเพียงผู้เดียว โดยที่ไม่มียานพาหนะคู่กรณี¹⁷ แต่ถ้ามีบุคคลที่ 3 (บุคคลที่อยู่ในยานพาหนะเดียวกับผู้ขับขี่โดยประมาท หรือ บุคคลที่อยู่นอกยานพาหนะหรือผู้ที่อยู่ในยานพาหนะคันอื่น ซึ่งไม่ใช่คู่กรณีกัน) ได้รับบาดเจ็บ ได้รับบาดเจ็บสาหัส หรือเสียชีวิต หรือยานพาหนะคันอื่นได้รับความเสียหาย ก็จะทำให้อุบัติเหตุครั้งนั้นเป็นคดีจราจรทางบกที่พนักงานสอบสวนต้องหาตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีตามกฎหมาย เนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายตาม พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีโทษทางอาญา ผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามต้องได้รับโทษทางกฎหมายโดยไม่มีข้อยกเว้นแต่อย่างใด¹⁸ ทำให้พนักงานสอบสวนต้องหาตัวผู้กระทำความผิดโดยไม่มีข้อยกเว้นว่าบุคคลนั้นจะมี

¹⁶ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 22 ให้ผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มีสิทธิขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการ ณ สำนักงานตามแบบที่สำนักงานกำหนดภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด หรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง เพราะปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลย มิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด แล้วแต่กรณี

¹⁷ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 4 (15) รถ คือ ยานพาหนะทางบกทุกชนิด เว้นแต่รถไฟและรถราง” ที่เกิดอุบัติเหตุบนทาง และในอุบัติเหตุครั้งนี้มียานพาหนะที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ 2 คันขึ้นไป

¹⁸ ธัญญารัตน์ เตศิริ, “โทษทางอาญาในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 กรณีศึกษาการตัดแปลงสภาพรถเพื่อการพาณิชย์ที่ผิดระเบียบ.” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย ,2565) หน้า 5.

ความสัมพันธ์อย่างไรกับผู้เสียหาย หรือผู้กระทำความผิดบางรายก็มีสถานะเป็นผู้ต้องหาในคราวเดียวกัน แม้ว่าเจตนาในการกระทำความผิดอ้างอิงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 อยู่ในระดับประมาทก็ตาม ส่วนประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 ได้มีการบัญญัติการยกเว้นโทษ โดยยอมให้การกระทำความผิดอาญาที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์ตามมาตรา 334 ถึง 336 วรรคแรก และมาตรา 341 ถึง 364 ซึ่งเป็นการกระทำความผิดโดยเจตนา ระหว่างผู้ถูกกระทำกับผู้กระทำความผิด การกระทำความผิดดังกล่าวเป็นความผิดที่ยอมความได้ โดยอาศัยความสัมพันธ์ของผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันกับผู้เสียหาย มาเป็นเงื่อนไขในการยกเว้นความผิด หรือการยอมความ ทั้งที่เป็นการกระทำความผิดโดยเจตนา ทำให้ผู้ศึกษาสามารถอนุมานได้ว่ามีหลักการรักษาสถาบันครอบครัวแทรกอยู่ในเจตนารมณ์ของคณะผู้บัญญัติประมวลกฎหมายอาญา ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าควรจะมีการนำหลักการดังกล่าวมาใส่ไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291, 300 และ 390 ที่ใช้ในการดำเนินคดีจราจรทางบกด้วยจึงจะเหมาะสม และในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ซึ่งปัจจุบันมีการปรับแก้มาแล้วถึง 13 ครั้ง (ครั้งสุดท้ายในปี พ.ศ. 2565)

ปัญหาประการที่ 2 การปรับใช้การไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กับคดีจราจรทางบกในชั้นสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย โดยตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จะกำหนดให้ความผิดฐาน “กระทำการโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 ซึ่งเป็นความผิดที่นำมาปรับใช้ในคดีจราจรทางบก และไม่สามารถเปรียบเทียบในชั้นสอบสวนได้ ต้องส่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเท่านั้น ต่อมาเมื่อพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ประกาศใช้ ก็ไม่สามารถนำมาปรับใช้ได้เนื่องจากคดีจราจรเป็นคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายซึ่งขัดกับเงื่อนไขในการไกล่เกลี่ยที่บัญญัติไว้ในมาตรา 35 จึงไม่สามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ (ขณะเกิดเหตุ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ยังไม่มีผลบังคับใช้)

ปัญหาประการที่ 3 ปัญหาเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ใช้บังคับในการดำเนินคดีจราจรทางบกประกอบที่ขัดแย้งกับเจตนาเบื้องหลังในการรักษาสถาบันครอบครัวของระบบกฎหมายไทยด้วยพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีความขัดแย้งกับเจตนาเบื้องหลังในการรักษาสถาบันครอบครัวในระบบกฎหมายไทยทำให้เกิดอุปสรรคในการกำหนดตัวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย และครอบครัวของผู้เสียหายต้องได้รับผลกระทบจากการที่สมาชิกต้องถูกดำเนินคดีอาญาทำให้พนักงานสอบสวนไม่ได้รับความร่วมมือจากครอบครัวของผู้เสียหาย และมักจะพบได้ว่าการให้การช่วยเหลือผู้ต้องหาในหลายรูปแบบ เช่น ให้การไม่ตรงกับความเป็นจริง ไม่ให้การใดๆ ให้การในเรื่องผู้ควบคุมยานพาหนะไม่ตรงกับความเป็นจริง ไม่ให้ความร่วมมือกับพนักงานสอบสวน ทำ

ให้พนักงานสอบสวนเกิดความยากลำบากในการดำเนินคดี อีกทั้งการดำเนินคดีในลักษณะนี้ก็ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ใดในคดี หรือรัฐแต่อย่างใด

จากปัญหาดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาบทบัญญัติกฎหมายต่างประเทศที่มีการบัญญัติการดำเนินคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาและผู้เสียหายชั้นต้นเป็นบุคคลเดียวกัน พร้อมทั้งเปรียบเทียบ และวิเคราะห์กฎหมายของประเทศไทยที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำมาแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ให้สามารถปรับใช้ได้เหมาะสมกับคดีจราจรทางบก และแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 และ 300 ให้การกระทำความผิดตามมาตราดังกล่าวที่มูลจากอุบัติเหตุจราจรทางบกเป็นความผิดอันยอมความได้

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาและผู้เสียหายชั้นต้นเป็นบุคคลเดียวกัน

2.2 เพื่อศึกษาบทบัญญัติและเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

2.3 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาของมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาและผู้เสียหายชั้นต้นเป็นบุคคลเดียวกัน

2.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงกฎหมายที่ใช้ในการดำเนินคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนในประเทศไทย

3. ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาเชิงเอกสารเกี่ยวกับกฎหมายที่ใช้ในการดำเนินคดีจราจรในชั้นพนักงานสอบสวนทั้งกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อแสวงหาหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมและแนวคิดสนับสนุนการปรับปรุง แก้ไขกฎหมายสำหรับใช้ในการดำเนินคดีจราจรในชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาและผู้เสียหายชั้นต้นเป็นบุคคลเดียวกันให้เหมาะสมกับสภาพสังคมของไทยในปัจจุบัน โดยศึกษาจากบทบัญญัติกฎหมาย คำพิพากษา หนังสือ วารสาร บทความ ผลการวิจัย และความเห็นทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

4. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้เป็นการศึกษาทางนิติศาสตร์ (Legal Research) โดยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งเน้นการศึกษา และการวิจัยทางเอกสาร (Document Research) การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาจากโดยค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือหรือเอกสารที่เป็นภาษาไทย รวมถึงการหาข้อมูลทางเว็บไซต์ที่สามารถเข้าถึงได้โดยง่ายและเป็นแหล่งข้อมูลที่ น่าเชื่อถือ ตลอดจนศึกษาดำรงกฎหมาย คำพิพากษาฎีกา บทความทางวิชาการ วารสาร ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานการศึกษา พระราชบัญญัติ รวมทั้งตำราและหลักกฎหมายของต่างประเทศ แล้วนำมาวิเคราะห์หาคำตอบและข้อสรุป ภายใต้หลักทฤษฎีและหลักกฎหมาย เสนอแนวทางแก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสม

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 5.1 ทำให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่ใช้ในการดำเนินคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาและผู้เสียหายชั้นต้นเป็นบุคคลเดียวกัน
- 5.2 ทำให้ทราบถึงบทบัญญัติและเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
- 5.3 ทำให้ทราบถึงปัญหาของการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาและผู้เสียหายชั้นต้นเป็นบุคคลเดียวกัน
- 5.4 ทำให้ได้ข้อเสนอแนะ แก้ไขกฎหมายที่ใช้ในการดำเนินคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาและผู้เสียหายชั้นต้นเป็นบุคคลเดียวกัน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และหลักการของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก และกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในประเทศไทย

การดำเนินคดีจรรยาบรรณพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายของประเทศไทยในปัจจุบันมีรูปแบบการดำเนินคดีไม่แตกต่างจากบุคคลทั่วไป ซึ่งขัดกับแนวคิดและหลักการ ในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวที่พบได้ในกฎหมายหลายฉบับไม่ว่าจะเป็น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 จึงขอเสนอหลักการแนวคิดที่ส่งเสริมสถาบันครอบครัวที่พบได้ในกฎหมายหลายฉบับของประเทศไทยที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินคดีจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนในปัจจุบันและอนาคตได้ ดังนี้

1. แนวคิดการดำเนินคดีอาญาของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

1.1 การดำเนินคดีตามแนวทางกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก หรือกระบวนการยุติธรรมแบบฟ้องร้อง (Litigation) หมายถึงกรณีที่เกิดข้อพิพาทระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนขึ้น คู่กรณีคนใดคนหนึ่งจะนำประเด็นปัญหาไปฟ้องร้องต่อศาล ให้ช่วยทำหน้าที่ไต่สวนชี้ขาดข้อพิพาทเพื่อชดเชยผู้ถูกระทำ หรือลงโทษผู้กระทำผิดให้สาสมกับสิ่งที่ได้ทำไป รูปแบบการขอให้รัฐ ‘ล้างแค้น’ (Retributive Justice) อย่างสมสัดส่วนนี้ คือแนวทางการอำนวยความยุติธรรมดั้งเดิมของรัฐชาติ ตามคติโบราณที่ว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (an eye for and eye)¹⁹

กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เป็นแนวคิดหลักที่ใช้ในการอำนวยความยุติธรรมของประเทศไทยให้กับประชาชนทุกระดับผ่านทางองค์กรในกระบวนการยุติธรรม เช่น สภานายความ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ องค์กรอัยการ องค์กรตุลาการ เพื่อให้ประชาชนในสังคมอยู่ภายใต้บรรทัดฐานเดียวกันทางกฎหมาย ไม่มีผู้ใดจะอยู่เหนือกฎหมายภายใต้กระบวนการยุติธรรมซึ่ง

¹⁹ เครือข่ายวิชาการเพื่อการปฏิรูป. “รายงานกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ทางเลือกของความยุติธรรม ตอนที่ 1 หลักการและเหตุผล”. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2566, จาก <http://v-reform.org/v-report/alternative-dispute-resolution-1-principle/>

แนวคิดนี้มีวัตถุประสงค์คือ การมุ่งเน้นที่จะหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในความผิดตามที่กฎหมายระบุไว้

กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เป็นการคุ้มครองและให้หลักประกันแก่ผู้กระทำความผิด ให้สิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่จะทำให้สามารถต่อสู้พิสูจน์การกระทำของตนในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็นสิทธิที่จะไม่ให้การปรักปรำตนเอง สิทธิที่จะพบทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมาย สิทธิที่จะให้มีการสืบพยานต่อหน้าจำเลยตลอดจนมาตรฐานการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิดในคดีอาญา ที่จะมีการพิจารณการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่เข้มงวดกว่าคดีแพ่ง โดยผู้กล่าวหาต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์จนปราศจากความสงสัยตามสมควรว่าผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดจริง มิฉะนั้นอาจจะต้องยกผลประโยชน์ให้แก่ผู้กระทำความผิดไป มาตราการคุ้มครองสิทธิต่างๆดังกล่าวนี้ เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นต้องมีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระแสหลัก เนื่องจากผลของการดำเนินการทั้งหมดอาจจะทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นต้องรับโทษทางอาญาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งเป็นการโต้ตอบผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับความเจ็บปวดในลักษณะความยุติธรรมแก่แผ่นดินแทนที่เป็นสิทธิของรัฐ การลงโทษเป็นการควบคุมสังคมและอาชญากรรม การกำหนดโทษถือเป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในกระแสหลัก มีรูปแบบการลงโทษอยู่ 4 ประการ ดังนี้

1) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อการแก้แค้นทดแทน (Retribution) เป็นการดำเนินกระบวนการทางอาญาที่ตั้งอยู่บนแนวคิดที่มุ่งประสงค์ให้ผู้กระทำความผิดได้รับบทลงโทษที่ได้สัดส่วนกับความผิดที่ตนเองได้กระทำลงแบบตาต่อตาฟันต่อฟัน ซึ่งมีตัวอย่างที่ชัดเจน เช่น คนร้ายที่ลักทรัพย์ต้องได้รับโทษตัดมือ ชายที่ข่มขืนหญิงอื่นที่มีใช้ภรรยาตนเองต้องรับโทษตัดอวัยวะเพศ²⁰

2) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อป้องปรามความผิด(Deterrence) เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดซึ่งทำให้บุคคลนั้นต้องได้รับความทุกข์ไม่ว่าในเชิงทรัพย์สิน เสรีภาพ หรือชีวิต ร่างกาย ย่อมจะส่งผลประการหนึ่งคือ การทำให้บุคคลนั้นต้องยิ่งคิดมากขึ้นว่าหากตนเองคิดจะกระทำความผิดอีกในอนาคต อาจจะมีผลให้ตนเองต้องได้รับความทุกข์ทรมานของการต้องโทษทางอาญา ทำให้บุคคลเกิดความยับยั้งชั่งใจและอาจจะไม่กระทำความผิดซ้ำอีกในอนาคต นอกจากนั้นการลงโทษผู้กระทำความผิดอาญารายหนึ่ง ยังเป็นการส่งสัญญาณไปยังบุคคลอื่นในสังคมอีกด้วย คือ หากบุคคลอื่นๆเหล่านั้น คิดที่จะกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันอีก อาจจะเป็นเหตุให้บุคคลอื่นๆเหล่านั้นต้องรับโทษในลักษณะเช่นเดียวกับผู้ที่ได้รับโทษไปแล้ว การลงโทษผู้กระทำความผิดรายหนึ่งจึง

²⁰ มัสลัน มาหะมะ, “บทลงโทษในอิสลาม”. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2566 จาก <https://www.islammore.com/view/1039>

เปรียบเสมือน “ตัวอย่าง ของผู้กระทำความผิดที่ต้องรับโทษชดใช้ความผิดที่ตนก่อ ซึ่งอาจจะทำให้บุคคลอื่นที่คิดจะทำสิ่งที่คล้ายกันอาจจะยับยั้งชั่งใจไม่กระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน”

3) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อกันผู้กระทำความผิดออกจากสังคม (Incapacitation) เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิด เช่น การจำคุกในลักษณะลงโทษต่อเสรีภาพของบุคคล ทำให้บุคคลที่ต้องรับโทษนั้นไม่สามารถไปกระทำการต่างๆ ได้ตามปกติที่บุคคลนั้นอาจจะต้องกระทำหากตนไม่ต้องรับโทษอยู่ มีผลที่ตามมาคือ

(1) ทำให้บุคคลที่ต้องรับโทษปราศจากเสรีภาพ ต้องรับทุกข์ทรมานจากการที่ต้องทนอยู่ในบริเวณจำกัด อยู่ในสภาพที่ไม่สุขสบายเช่นที่ตามปกติตนใช้ชีวิตอยู่และไม่สามารถทำอะไรต่างๆ ได้ตามที่ตนต้องการ

(2) บุคคลเหล่านี้จะไม่สามารถไปทำความผิดและสร้างความเดือดร้อนเสียหายให้แก่ชุมชนหรือสังคมได้อีก ในระหว่างที่ตนต้องถูกทำให้ปราศจากเสรีภาพตามปกติ ซึ่งการกักขังบุคคลที่มีโอกาสจะก่อให้เกิดอันตรายนี้ออกจากชุมชนหรือสังคม จึงเป็นหลักประกันประการหนึ่งที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสนี้จะให้แก่ชุมชนหรือสังคมได้ ว่าสมาชิกในสังคมจะไม่ได้รับอันตรายหรือความเดือดร้อนจากการกระทำของบุคคลเหล่านั้นอีก อย่างน้อยก็ในช่วงระยะเวลาที่บุคคลเหล่านั้นถูกทำให้ปราศจากเสรีภาพ ทำให้ชุมชนหรือสังคมมีความปลอดภัยขึ้นมาบ้างตามสัดส่วนของบุคคลที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดอันตรายที่ถูกทำให้ปราศจากเสรีภาพ

4) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) เป็นแนวคิดที่มองมนุษย์ด้วยกันเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความดีเป็นพื้นฐานเหมือนผ้าขาวแต่จะถูกปรุแต่งให้มีพฤติกรรมชั่วร้ายโดยสิ่งแวดล้อม สถานะทางเศรษฐกิจ สภาพสังคม การเลี้ยงดู การศึกษา เป็นต้น ถ้าเราสามารถนำกระบวนการที่เหมาะสมมาชะล้างสิ่งปนเปื้อนออกจากความรู้สึกนึกคิดของผู้กระทำความผิดออกไป และให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสปรับปรุงตนเองใหม่เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมกับผู้อื่นได้

จากข้อความข้างต้นจึงพออนุมานได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสนี้เป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่มุ่งเน้นการลงโทษ คือ การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยมุ่งผลการแก้แค้นทดแทน เพื่อข่มขู่ยับยั้งและต้องการตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดอีก เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ไม่ได้มีวัตถุประสงค์หลักที่จะเยียวยาหรือฟื้นฟูให้กับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม จึงทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมเท่าใดนัก

และที่สำคัญกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักนั้นเน้นไปทางพิจารณาคดีชั้นสู่ศาลทำให้คดีชั้นศาลและเน้นแต่ลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างเดียวซึ่งเป็นภาระของรัฐที่ต้องดูแล²¹

การอำนวยความสะดวกยุติธรรมตามแนวทางข้างต้นมีข้อดีอยู่ที่ช่วยให้สังคมมีบรรทัดฐานความถูกต้องที่แน่นอน ไม่เกิดสภาวะ “หลายมาตรฐาน” ขึ้นในบ้านเมือง นอกจากนี้การให้สถาบันของรัฐคือศาลยุติธรรมมาทำหน้าที่ดังกล่าว ยังเป็นการค้ำประกันว่าคดีตัดสินที่เกิดขึ้นจะได้รับการบังคับใช้อย่างแข็งขัน อย่างไรก็ตามทุกวันนี้กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ประสบปัญหาอย่างน้อย 2 ประการ ได้แก่²²

(1) ความล่าช้าของกระบวนการยุติธรรมเนื่องจากมีคดีเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมมากขึ้น ตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในแต่ละวัน ทำให้ศาลต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีเพิ่มมากขึ้น ตามภาษิตกฎหมายที่ว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้าคือความไม่ยุติธรรม (justice delayed is justice denied)”

(2) การลงโทษมุ่งเน้นการแก้แค้นจำเลย ไม่ได้มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูจำเลย หรือการเยียวยาผู้เสียหายอย่างเหมาะสม ซึ่งจะเห็นได้จากโทษทางอาญา เช่น กักขัง จำคุก ประหารชีวิต แต่มาตรการเยียวยาผู้เสียหายมีน้อยและกระบวนการใช้เวลานานทำให้ผู้เสียหายต้องฟื้นฟูตนเองและพบกับความยากลำบากกว่าจะสิ้นสุดกระบวนการทางกฎหมาย

จากปัญหาข้างต้นจึงมีความพยายามที่จะค้นหากระบวนการยุติธรรมอื่นที่สามารถอำนวยความสะดวกได้ไม่แตกต่างกัน โดยที่สามารถอุดช่องว่างของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักได้ หรือที่เรียกว่า กระบวนการยุติธรรมกระแสรองหรือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งจะกล่าวต่อไป

1.2 กระบวนการยุติธรรมทางเลือก

กระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative justice) ตามความหมายของแผนยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2552 - 2555 หมายถึง งานการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม (social justice) ที่เปิดโอกาสให้หน่วยงาน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประชาชน ชุมชน มีบทบาทและส่วนร่วมกำหนดแนวทาง หลักเกณฑ์ กลไกวิธีการ การร่วมปฏิบัติงานการป้องกันควบคุมอาชญากรรม จัดระเบียบชุมชน แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำผิด และการกระทำผิดกฎหมายในระดับที่ไม่ซับซ้อนรุนแรง เยียวยาเสริมพลังเหยื่ออาชญากรรมและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ

²¹ สิทธิกร ศักดิ์แสง และคณะ, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน, กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, หน้า 18.

²² ประดิษฐ์ แป้นทอง, ปัญหาและแนวทางในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย,วารสารกฎหมายมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ก.ค.-ธ.ค.หน้า 58,80.

ความผิดในชุมชน โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการยุติธรรมหลัก หรือส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมหลัก เพื่อมุ่งสู่ผลลัพธ์สุดท้ายร่วมกัน คือ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ความสงบสุขสมานฉันท์ของสังคมและความมั่นคงของประเทศชาติเป็นสำคัญ²³ กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในแผนยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม มีความหมายรวมถึง

- (1) การปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีปฏิบัติต่อความผิดบางประเภทที่กำหนดให้รัฐเป็นผู้เสียหาย
- (2) การขยายและพัฒนาช่องทางภาคีออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักในขั้นตอนก่อนระหว่างและหลังการพิจารณาคดี
- (3) การลดความถี่และความรุนแรงจากการใช้ระบบยุติธรรมหลัก
- (4) การเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม
- (5) การสร้างทางเลือกให้ประชาชนจัดการความขัดแย้งแบบสมานฉันท์ โดยวิถีชุมชนและยุติธรรมชุมชน
- (6) การมีมาตรการเสริมที่เหมาะสมกับเด็ก เยาวชน กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มด้อยโอกาสที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงยุติธรรม เช่น คดีความรุนแรงในครอบครัว
- (7) การสร้างนวัตกรรมในงานยุติธรรม
- (8) การขยายเครือข่าย และเพิ่มพันธมิตรในงานยุติธรรม²⁴

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีส่วนสำคัญในการช่วยแก้ไขปัญหาร่องตื้นทุ้นทั้งในแง่ค่าใช้จ่าย และเวลาในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมแบบฟ้องร้องต่อศาล นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการให้ความสำคัญต่อคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ด้วยการเปลี่ยนจากการเผชิญหน้ามาเป็นการพูดคุยหารือ รวมถึงมุ่งฟื้นฟูตัวบุคคลทั้งฝ่ายผู้กระทำและผู้เสียหาย ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการที่แตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับความยุติธรรมอย่างรวดเร็ว และความสงบสุขในสังคม โดยไม่มุ่งเน้นการฟ้องร้องคดีในชั้นศาล แต่มุ่งเน้นให้เกิดความยุติธรรมและการเยียวยาแก่ผู้เสียหาย

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นการนำแนวคิดแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation) มาใช้ ซึ่งแนวคิดนี้เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้แก้ไขปรับปรุงตัวและสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข ผู้กระทำความผิดสามารถกลับตัวกลับใจไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับการกระทำความผิดอีก แนวคิดนี้จึงมุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดมากกว่าปัจจัยอื่น เช่น ความสามารถ

²³ จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ การพัฒนากรอบแนวทางการวิจัยชุดโครงการกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในสังคมไทย, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2553), หน้า 13-14.

²⁴ เรื่องเดียวกัน

ของผู้กระทำความผิดที่จะกลับตัว การให้ผู้กระทำผิดทดลองกลับเข้าสู่สังคม ถ้าเป็นการกระทำความผิดโดยพลั้งพลาดไม่ได้กระทำความผิดร้ายแรงหรือมีความโหดร้ายก็ใช้มาตรการเลี้ยงโทษจำคุก เช่น การรอลงอาญา การคุมประพฤติ ซึ่งทฤษฎีที่มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมี 2 ทฤษฎี คือ

(1) ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยเจ้าพนักงาน (Rehabilitation by the Official Theory) เป็นการปฏิรูปการลงโทษเพื่อแก้แค้นและทดแทน มาเป็นการลงโทษแบบมีมนุษยธรรม และให้การลงโทษจำคุกแทนการลงโทษเนรเทศ ประหารชีวิต หรือการทรมานร่างกาย ในปัจจุบันกฎหมายยอมให้ศาลรอกำหนดโทษได้ จนกว่าจะมีการทำรายงานประมวลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยพร้อมทั้งความเห็นและข้อเสนอแนะต่อศาล พนักงานคุมประพฤติ จิตแพทย์ และคนอื่นๆโดยเมื่อผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการจะอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานราชทัณฑ์ที่จะทำการจำแนกประเภทและแก้ไขฟื้นฟู ในการแก้ไขฟื้นฟูดังกล่าว จะต้องใช้การให้คำปรึกษา แนะนำ ให้การเยียวยาทางจิตใจ การสอนวิชาการ ตลอดจนการฝึกอบรมแก่ผู้กระทำความผิด ในปัจจุบันนอกจากหน่วยงานราชทัณฑ์แล้วยังมีหน่วยงานอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยเฉพาะความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น หน่วยทหาร วัด มัสยิด เป็นต้น

(2) ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยประชาชนและชุมชนร่วมกับเจ้าพนักงาน (Reintegration Theory) แนวคิดนี้นำชุมชนหรือหน่วยงานเอกชนอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ในการป้องกันปราบปราม และแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เช่น ประชาชนและชุมชนที่ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษไปแล้วจะกลับไปอยู่ด้วยจะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้มียังงานทำและอยู่ในสังคมได้²⁵

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

แนวคิดการใช้กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่แพร่หลายในภาคพื้นยุโรปและกระจายออกสู่ภูมิภาคอื่น ๆ มีรายละเอียด ดังนี้

1) ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) เป็นทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มุ่งเน้นการระงับ ควบคุม และปราบปรามอาชญากรรม โดยให้อำนาจรัฐในการป้องกันปราบปรามผู้กระทำความผิดอาญา โดยให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้สังคมสงบสุข โดยทฤษฎีนี้จะให้ความสำคัญกับความสงบสุขของสังคมมากกว่าสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ยกตัวอย่างเช่น การได้มา

²⁵ ลาวัลย์ หอนพรัตน์, เอกสารประกอบการสอนวิชากฎหมายอาญาและอาญาวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ 11 ทฤษฎีการแก้ไขผู้กระทำความผิด, นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2563 หน้า 9 – 13.

ซึ่งพยานหลักฐานตามหลักแล้วหากได้มาโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายก็จะไม่สามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่หากมีความสำคัญในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ก็อนุโลมให้นำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ โดยเราจะพบหลักการนี้ในกฎหมายไทยที่เด่นชัดคือในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/1

ทฤษฎีนี้ช่วยประกันหลักความมีประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม โดยในกระบวนการยุติธรรมจะมีขั้นตอนการปฏิบัติงานที่แน่นอน รวดเร็ว เพื่อนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย เพื่อเป็นหลักประกันว่าทุกคนจะเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย²⁶

2) ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process of Law) เป็นทฤษฎีที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการจับกุม กักขัง การสอบสวน อายุความ การรับผิดทางอาญาเป็นต้น เพื่อเป็นหลักประกันว่าประชาชนทุกคนจะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกันภายใต้หลักกฎหมายเดียวกันด้วยความเป็นธรรม และมีเหตุผล โดยจะมีความแตกต่างจากทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมที่ให้ความสำคัญกับการจัดการอาชญากรรม²⁷

3) ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory) เป็นทฤษฎีที่ใช้บทลงโทษมาเป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคม ด้วยการข่มขู่ให้เกิดความกลัวจะได้ไม่กระทำความผิด โดยการลงโทษต้องได้สัดส่วนกับความผิดที่กระทำลง ซึ่งจะพบได้ในกฎหมายสารบัญญัติ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 เป็นต้น²⁸ ซึ่งในการลงโทษตามทฤษฎีนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

ก. ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม (Prevention Theory) ใช้การลงโทษเพื่อให้ผู้กระทำความผิดยุติการกระทำความผิด เช่น การกักขัง การจำคุก ตามสถานที่และระยะตามที่กฎหมายกำหนด

ข. ทฤษฎีการยับยั้งอาชญากรรม (Deterrence Theory) ใช้การลงโทษเพื่อให้บุคคลในสังคมเกิดความกลัวจนไม่กล้าที่จะกระทำความผิด เนื่องจากกลัวบทลงโทษที่จะได้รับ

²⁶ ประธาน วัฒนวานิช, ระบบความยุติธรรมทางอาญา : แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรม และกระบวนการนิติธรรม,วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก.ย. - พ.ย. 20, หน้า 150-152.

²⁷ เรื่องเดียวกัน หน้า 152-154

²⁸ ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม, หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญา,กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า 2564, หน้า 16-17.

ค. ทฤษฎีการปรับปรุงผู้กระทำความผิด (Reformation Theory) เป็นการลงโทษที่ทำให้ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสทบทวนสิ่งที่ตนเองได้กระทำลง เพื่อการให้ความสำคัญและไม่กระทำความผิดอีก เช่น การชังเดี่ยว การกักตัวผู้ต้องหาไม่ให้พบพูดคุยกับนักโทษอื่น²⁹

3. หลักการการดำเนินคดีอาญาของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยได้นำหลักการดำเนินคดีทางอาญามาปรับใช้อย่างหลากหลาย โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกในสังคมเสนอคดีและนำผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมายโดยอาศัยหลักการดังต่อไปนี้

1) หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนหรือผู้เสียหาย (Private Prosecution) เป็นแนวคิดดั้งเดิมที่ใช้ในการดำเนินคดีอาญาตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีการแก้แค้นทดแทน³⁰ โดยแนวคิดนี้ถือว่าการที่ผู้เสียหายจะดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดเป็นสิทธิพื้นฐานของผู้เสียหายที่จะต้องตั้งต้นดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อเอาผิดกับผู้กระทำความผิดด้วยตนเองตามแนวทางที่สังคมกำหนด ไม่ใช่หน้าที่ของสังคม ประชาชนทั่วไปไม่ใช่ผู้เสียหาย ในขณะที่นั้นยังมิได้มีการแบ่งแยกระหว่างอาญาและแพ่งออกจากกัน รัฐหรือสังคมที่การกระทำความผิดเกิดขึ้นไม่มีหน้าที่เข้าไปดำเนินการแต่อย่างใด ผู้เสียหายมีหน้าที่จัดหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์การกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดเพื่อให้ศาลเชื่อว่าผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดตามที่ผู้เสียหายกล่าวหาจริง³¹

2) หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution) เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างมากในปัจจุบัน เพราะสังคมมองว่าการกระทำความผิดอาญาไม่ได้ส่งผลกระทบต่อตัวผู้เสียหายเพียงอย่างเดียว แต่มีผลกระทบต่อสมาชิกในสังคมอีกด้วย กฎหมายจึงถือว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหายด้วย สังคมจึงกำหนดผู้ที่มีหน้าที่เฉพาะเป็นตัวแทนของสังคมทำหน้าที่ฟ้องร้องคดีอาญากับผู้กระทำความผิดต่อศาล หรือที่เรียกว่าอัยการ และประชาชนทุกคนสามารถยื่นเรื่องต่ออัยการเพื่อให้เป็นตัวแทนของประชาชนในการฟ้องร้องคดีได้ หรือที่เรียกว่า “การกล่าวโทษ”³²

²⁹ สุพจน์ สุโรจน์, ทฤษฎีการลงโทษและแบบของการลงโทษ, นนทบุรี: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 143-144.

³⁰ ชัชชัย ยุระพันธ์, หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐกับการเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดี, วารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ม.ค.-ธ.ค. 60, 97.

³¹ ศุภษา กิรติวรายศ, อำนาจดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย, บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 6:1 หน้า 903.

³² เรื่องเดียวกัน หน้า 903.

4. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice) เป็นกระบวนการยุติธรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในอดีต ได้เข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเพื่อแก้ไขข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยมีส่วนกำหนดแนวทางการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเองเพื่อให้เกิดความยุติธรรมกับผู้เสียหายมากที่สุด ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการที่แตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับความยุติธรรมอย่างรวดเร็ว และความสงบสุขในสังคม โดยไม่มุ่งเน้นการฟ้องร้องคดีในชั้นศาล แต่มุ่งเน้นให้เกิดความยุติธรรมและการเยียวยาแก่ผู้เสียหาย³³ หรือเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายโดยการเจรจาพูดคุยปรับความเข้าใจ ให้ผู้กระทำผิดได้รู้สำนึกว่าได้กระทำอะไรลงไปแล้วก่อให้เกิดความเสียหายอย่างไร ไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การลงโทษผู้กระทำผิดตามกฎหมายบ้านเมืองแต่ให้ออกทางผู้กระทำผิดได้ชดใช้ค่าเสียหาย และการแสวงหามาตรการเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้กระทำผิดนั้นได้หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ³⁴

สำหรับความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice) ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

Howard Zehr ได้นิยามไว้ว่า “การสร้างพันธะแห่งความเป็นธรรมโดยให้ผู้เสียหายผู้กระทำผิด และคนในชุมชนเข้ามาพบปะเจรจาเพื่อหาข้อยุติ ซึ่งอาจจะเป็นการชดใช้ค่าเสียหายเพื่อสร้างความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกัน และการรับรองว่าจะไม่ไปก่อเรื่องที่ไม่พึงประสงค์ขึ้นในอนาคต”³⁵

Heather Stray ได้นิยามไว้ว่า “เป็นกระบวนการยุติธรรมทางปฏิบัติที่ไม่เป็นทางการซึ่งกำหนดให้ผู้กระทำผิด รับผิดชอบในความผิดที่ตนได้กระทำลงไปและชดใช้แก่ผู้เสียหายและชุมชน โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะมีผลในการฟื้นฟู ทั้งผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และชุมชน”³⁶

³³ จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ, การพัฒนารอบแนวทางการวิจัยชุดโครงการกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในสังคมไทย, กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2553, หน้า 19.

³⁴ ธีรรัฐวา ฉัตรไพฑูริย์, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติด.พ.ศ.2545,หน้า 1.

³⁵ H.Zehr, Changing Lens: a New Focus for Crime and Justice (Scottsdale) Pennsylvania: Waterloo Ontario: Herald Press,1990), p. 181.

³⁶ Robertson, His Honour Judge John M (2004) Paper delivered at the Third Celtic Legal Conference 7-14 July 2004 University College Cork, pp. 1-11.

Mark Umbreit ได้นิยามไว้ว่า “การเพิ่มบทบาทผู้เสียหาย และสมาชิกในชุมชนเพื่อสร้างให้มีส่วนร่วมในระบบกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะนำผู้กระทำผิดมารับผิดชอบโดยตรงต่อบุคคลและชุมชนที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด มีการฟื้นฟูความเสียหายจากการกระทำความผิด มีการฟื้นฟูความเสียหายทางใจและร่างกายของผู้เสียหาย และให้โอกาสบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมาพูดคุย เจรจา และแก้ไขปัญหาร่วมกัน อันจะนำมาซึ่งความรู้สึกปลอดภัยและความผาสุกของคนในชุมชน”³⁷

Tony Marshall ได้นิยามไว้ว่า “กระบวนการซึ่งคู่ความทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมาพบกัน เพื่อร่วมกันแก้ไขว่าจะจัดการอย่างไรกับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นและสิ่งนี้อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต”³⁸

ณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์ ได้นิยามไว้ว่า “กระบวนการระงับข้อพิพาทและความขัดแย้งซึ่งกำหนดเป็นหลักการไว้ โดยให้บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้มีโอกาสพบกัน และพูดถึงเรื่องการกระทำและผลของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นเพื่อหาข้อสรุป”³⁹

จากความหมายของคำว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ผู้ศึกษาเห็นว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง กระบวนการยุติธรรมที่มีวัตถุประสงค์ให้ทุกฝ่ายได้เข้ามาพบปะกันเพื่อหาทางออกในข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการ รับผิดชอบต่อผู้เสียหาย ชุมชน มีการฟื้นฟูผลกระทบของผู้เสียหาย เป็นผลให้ผู้เสียหายและชุมชน รวมทั้งผู้กระทำผิดเกิดความพึงพอใจทุกฝ่าย

5. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

แนวคิดการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เริ่มมีการเผยแพร่และเป็นที่ยอมรับในบริเวณภาคพื้นยุโรปและกระจายออกสู่ภูมิภาคอื่นๆ จนมีการดัดแปลงออกเป็นทฤษฎี ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) ทฤษฎีเรื่องกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เป็นทางการ (Informal Justice)

³⁷ M.Umbreit (1998) “Restorative Justice Through Victim – Offender Mediation: A Multi – Site Assessment” Western Criminology Review, pp. 1-28.

³⁸ T. Marshall, “Restorative Justice: an Overview (London: HMSO,1999), pp. 5-7.

³⁹ ณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ พ.ศ. 2545, หน้า 6.

ทฤษฎีเรื่องกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เป็นทางการ (Informal Justice) เริ่มต้นจากนักวิชาการชาวนอร์เวย์ ชื่อ Nils Christie ซึ่งได้เผยแพร่แนวคิดของตนไว้ในบทความเรื่อง Conflict as Property ซึ่งมีสาระสำคัญว่า “การที่รัฐได้เข้ามาจัดการกระบวนการยุติธรรมในกรณีที่เกิดความขัดแย้งเป็นคดีความ ถือว่ารัฐได้แย่งเอาผลประโยชน์จากความขัดแย้งของผู้เสียหายและชุมชน เพราะเป็นการทำให้ผู้เสียหายเสียโอกาสที่จะปรับความเข้าใจกับผู้กระทำความผิด และเป็นการทำให้ชุมชนเสียโอกาสที่จะทบทวนกติกาของชุมชนว่าตรงตามความต้องการของชุมชนหรือไม่”⁴⁰ และ Nils Christie ยังได้ต่อยอดความคิดเดิมของตนไว้ในหนังสือชื่อ Limits of Pain⁴¹ ซึ่งพัฒนามาเป็นแนวคิดที่ว่า “กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายมีข้อจำกัดตามปัจจัยด้านเวลา และสถานที่ ซึ่งหากไม่สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายได้ ก็ควรจะมีกระบวนการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการเป็นทางเลือก เพื่อลดการต่อสู้เป็นคดีความ”⁴² แนวคิดนี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในทวีปยุโรปและทวีปอเมริกา ส่งผลให้มีการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่น เพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหา การลดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นแทนการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ในปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังนี้

(1) ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 ที่บัญญัติว่า “ความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ถึงมาตรา 336 วรรคแรก และมาตรา 341 ถึงมาตรา 364 หากเป็นการลักทรัพย์ระหว่างสามี-ภรรยา ไม่ต้องรับโทษแต่อย่างใด และบิดา-มารดา กระทำต่อบุตร หรือบุตรกระทำต่อบิดา-มารดา หรือพี่น้องร่วมบิดา-มารดากระทำต่อกัน ก็ให้เป็นความผิดอันยอมความได้ ซึ่งศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงใดก็ได้” ซึ่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 วรรคสอง มีพื้นฐานมาจากหลักการรักษาความมั่นคงสถาบันครอบครัวที่ต้องการให้อภัยต่อกัน สืบเนื่องมาจากลักษณะทางสังคมไทยโบราณที่เป็นการก่อตั้งครอบครัว ลักษณะขยายรวมกันเป็นครอบครัวใหญ่⁴³ จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายอาญา เป็นกฎหมายฉบับแรกที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในระบบกฎหมายไทยที่เปิดโอกาสให้คู่กรณีซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันมีการเจรจาต่อรองกันเพื่อยุติการดำเนินคดีด้วยตนเอง

⁴⁰ N. Christie “Conflict as Property,” British journal of Criminology, 1977, pp. 1-14.

⁴¹ N. Christie, Limits of Pain (Oslo-Bergen- Tromso: Universitetsforlaget, 1981), pp. 94.

⁴² ญัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ พ.ศ. 2545, หน้า 17.

⁴³ พิรพล วณิชชการ ,การยอมความในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ศึกษามาตรา 71 วรรค 2 ประมวลกฎหมายอาญา, เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยพายัพ พ.ศ. 2559 หน้า 141.

(2) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ในการแก้ไข หรือเยียวยาผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว 3 มาตรา ดังนี้

มาตรา 4 ผู้ใดกระทำการอันเป็นความรุนแรงในครอบครัว ผู้นั้นกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ให้ความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่ลบล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น หากการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ด้วย ให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้

มาตรา 15 ไม่ว่าการพิจารณาคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ยอมความกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ ประกอบด้วย

(1) การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

(2) การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของชายและหญิงที่สมัครใจเข้ามาอยู่กินฉันสามีภรรยา หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ

(3) การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ครอบครัวนั้นต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่สมาชิกที่เป็นผู้เยาว์

(4) มาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภรรยาและบุคคลในครอบครัวให้ปรองดองกันและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร

มาตรา 16 เพื่อประโยชน์ในการยอมความในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล แล้วแต่กรณี อาจตั้งผู้ประนีประนอมประกอบด้วยบุคคลหรือคณะบุคคล ซึ่งเป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติของคู่ความหรือบุคคลที่พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือศาลเห็นสมควร เพื่อให้คำปรึกษา หรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกัน หรืออาจมอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลใดช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกันก็ได้เมื่อผู้ประนีประนอมหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่งได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยตามคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้ว ให้รายงานผลการไกล่เกลี่ยต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้วแต่กรณีด้วย ในกรณีที่การไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จ บุคคลดังกล่าวจะจัดให้มีการทำสัญญายอมความขึ้น หรือจะขอให้เรียกคู่ความมาทำสัญญายอมความกันต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือศาลก็ได้เมื่อ

พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลเห็นว่าสัญญายอมความไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายและความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลดำเนินการให้เป็นไปตามสัญญายอมความนั้น

จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีวัตถุประสงค์ในการบัญญัติไม่แตกต่างจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 แต่มีความเฉพาะเจาะจงในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของทั้งผู้กระทำ และผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักการรักษาความมั่นคงสถาบันครอบครัวเป็นหลักนั่นเอง ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ในชั้นสอบสวน การทำคำพิพากษา และชั้นตอนหลังมีคำพิพากษา โดยมุ่งถึงความสงบสุข และการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ

6. การยอมความในคดีอาญา

การยอมความในคดีอาญา หมายถึง การที่ผู้เสียหายหรือโจทก์ตกลงระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นกับผู้กระทำความผิดหรือจำเลยจนมีความพึงพอใจทั้งสองฝ่ายไม่ประสงค์จะดำเนินคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญาต่อกันอีกต่อไป⁴⁴ ในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยคดีอาญาที่สามารถยอมความได้นั้นประกอบด้วยความผิดต่อส่วนตัว หรือความผิดอันยอมความได้ หรือความผิดที่มีกฎหมายระบุให้ยอมความได้

ความผิดอันยอมความได้ หมายถึง ความผิดที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อเอกชนคู่กรณีเท่านั้น ไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมหรือรัฐ เมื่อเอกชนคู่กรณีไม่ติดใจเอาความกับผู้กระทำความผิดอีกต่อไปแล้ว รัฐก็ไม่ควรเข้าไปขัดเจตนาของคู่กรณีที่ตั้งใจจะยุติความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สังคมก็จะเกิดความสงบสุข⁴⁵

เมื่อพิจารณาความหมายของความผิดอันยอมความได้สามารถพบได้ในประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 6(7) ความว่า “ความผิดต่อส่วนตัวนั้นท่านหมายความว่า บรรดาความผิดที่จะฟ้องขอให้ศาลพิจารณาทางอาญาได้แต่เมื่อผู้ต้องประทุษร้ายหรือเสียหายนั้นได้มาร้องทุกข์ขอให้อภัยแล้ว” ในทางปฏิบัติความผิดต่อส่วนตัวนี้ต้องเริ่มต้นจากการที่ผู้เสียหายมาร้องทุกข์เสียก่อนเจ้าหน้าที่ถึงจะมีอำนาจดำเนินการตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ แต่ก็ไม่ได้ตัดสิทธิ

⁴⁴ นพรัตน์ อักษร, “ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532) หน้า 7-8.

⁴⁵ จุฬารัตน์ ยะปะนัน, ความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความได้, จุลินิติ มี.ค.-เม.ย.53, หน้า 151-158.

ผู้เสียหายจะฟ้องร้องด้วยตนเองต่อศาลที่มีเขตอำนาจ ในปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 126 บัญญัติว่า “ผู้ร้องทุกข์จะแก้คำร้องทุกข์ระยะใด หรือจะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้ ในคดีซึ่งมิใช่ความผิดต่อส่วนตัว การถอนคำร้องทุกข์เช่นนั้นย่อม ไม่ตัดอำนาจพนักงานสอบสวนที่จะสอบสวน หรือพนักงานอัยการที่จะฟ้องคดีนั้น” จากข้อกำหนดข้างต้นให้สิทธิผู้เสียหายในการถอนคำร้องทุกข์ได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม (ตำรวจ, อัยการ, ศาล) เมื่อถอนคำร้องทุกข์แล้วสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปดังต่อไปนี้ (2) ในคดีความผิดต่อส่วนตัวเมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย จะเห็นได้ว่าในความผิดต่อส่วนตัวผู้เสียหายจะถอนคำร้องทุกข์ในชั้นใดก็ได้ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา และการถอนคำร้องทุกข์นั้นตัดอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนและตัดอำนาจการฟ้องคดีของพนักงานอัยการอีกด้วย การที่กฎหมายบัญญัติให้ความผิดอันยอมความได้ สามารถยอมความและยุติคดีได้นั้น ก็เพื่อประโยชน์ 3 ประการคือ (1) เพื่อรักษาความลับของเจ้าทุกข์ (2) ในเรื่องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย ในคดีที่ไม่ร้ายแรงและไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมมากนักและ (3) เพื่อลดคดีในชั้นศาล

การยอมความกฎหมายไม่ได้กำหนดแบบเอาไว้ คู่กรณีจึงสามารถแสดงเจตนาต่อกันได้โดยอิสระไม่ว่าจะเป็นทางวาจา ทางลายลักษณ์อักษร รวมทั้งการเพิกเฉยในการดำเนินการที่จำเป็นในการดำเนินคดีกับคู่กรณี เช่น การตกลงต่อหน้าพนักงานสอบสวนแล้วมีการลงบันทึกประจำวันไว้ หรือทำเป็นคำให้การของผู้เสียหาย การตกลงต่อหน้าศาลและศาลได้บันทึกไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาเมื่อเกิดการยอมความโดยชัดแจ้งย่อมส่งผลให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) ไม่ว่าจะคดีอยู่ในชั้นใดของกระบวนการยุติธรรม

การพิจารณาว่าความผิดใดเป็นความผิดอันยอมความได้นั้นมีหลักในการพิจารณาดังนี้⁴⁶

- (1) เป็นความผิดเล็กน้อยมีโทษไม่มาก
- (2) เป็นความผิดต่อส่วนตัว
- (3) เป็นความผิดที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของเอกชน

ตามระบบกฎหมายอาญาของไทยการที่ความผิดใดจะเป็นความผิดที่ยอมความได้นั้นจะต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า “เป็นความผิดที่ยอมความได้” นอกนั้นก็ถือว่าเป็นความผิด “อาญาแผ่นดิน” ทั้งสิ้น ซึ่งเราสามารถพิจารณาได้จากประมวลกฎหมายอาญาที่ได้บัญญัติความผิดที่สามารถยอมความได้หลายมาตรา เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ของบุคคลในครอบครัวตาม มาตรา 334 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 ความผิดเกี่ยวกับการค้า มาตรา 272, ความผิดต่อเสรีภาพ มาตรา 309 วรรคหนึ่ง มาตรา 310 วรรคหนึ่ง และมาตรา 311 วรรคหนึ่ง, ความผิดฐานเปิดเผยความลับ มาตรา 322

⁴⁶ คณิต ธิ นคร, “กฎหมายอาญาภาคทั่วไป” (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ 3,2551), หน้า 140.

ถึงมาตรา 324, ความผิดฐานหมิ่นประมาท มาตรา 326 ถึงมาตรา 332, ความผิดฐานฉ้อโกง มาตรา 341 342 และ 344 ถึงมาตรา 347, ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ มาตรา 349 ถึงมาตรา 350, ความผิดฐานยักยอก มาตรา 352 ถึงมาตรา 355, ความผิดฐานทำให้เสียหายทรัพย์ มาตรา 358 ถึงมาตรา 359 และความผิดฐานบุกรุก มาตรา 362 ถึงมาตรา 364 เป็นต้น เมื่อพิจารณาฐานความผิดแล้วจะพบว่า ผู้เสียหายหรือผู้ถูกระทำได้รับความเสียหายมากกว่ารัฐ จึงควรจะให้ผู้เสียหายเป็นผู้ที่กำหนดว่า, ผู้กระทำความผิดก็สามารถยอมความในคดีอาญาดังกล่าวได้⁴⁷

7. การไกล่เกลี่ย

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของคำว่า การไกล่เกลี่ย หมายถึง พุดจาให้ตกลงกัน พุดจาให้ปรองดองกัน⁴⁸

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาตกลงกันระงับข้อพิพาททางแพ่งและอาญาโดยสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดำเนินการในชั้นศาลและในชั้นการบังคับคดี⁴⁹

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา (Mediation of criminal disputes) หมายถึง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนจัดให้คู่กรณีในคดีอาญามีโอกาสเจรจาตกลงหรือเยียวยาความเสียหายเพื่อระงับคดีอาญา⁵⁰

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทถือเป็นขั้นตอนหนึ่งในการระงับข้อพิพาททางเลือก (alternative dispute resolution) ซึ่งหมายถึงวิธีการระงับข้อพิพาทที่นอกเหนือไปจากการฟ้องร้องต่อศาล ประกอบด้วย 3 รูปแบบดังนี้⁵¹

(1) การเจรจาต่อรอง (negotiation) หมายถึง การที่คู่พิพาทสมัครใจเจรจาต่อรองเพื่อหาข้อตกลงกันเอง โดยไม่มีบุคคลที่สามเข้ามาเกี่ยวข้อง

⁴⁷ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, “คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1” (กรุงเทพฯ : จีระการพิมพ์, พิมพ์ครั้งที่ 9, 2549), หน้า 14.

⁴⁸ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2544.

⁴⁹ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 3.

⁵⁰ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 39.

⁵¹ ตะวัน มานะกุล, “กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย โครงการสำรวจองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูปประเทศไทย,

มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ” ,มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ หน้า 2.

(2) การไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาท (mediation) หมายถึงการที่คู่พิพาทสมัครใจให้มีบุคคลที่สามเข้ามาเกี่ยวข้องเรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” หรือ “ผู้ประนอมข้อพิพาท” เข้ามาช่วยให้เกิดการประนีประนอมยอมความกัน แต่ไม่มีอำนาจบังคับให้ผู้พิพาทตกลงกันหรือกำหนดผลลัพธ์ของกระบวนการ ในกระบวนการไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาทนี้ประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ไว้เป็นการเฉพาะแล้ว

(3) การอนุญาโตตุลาการ (arbitration) หมายถึง การที่คู่พิพาทสมัครใจให้อนุญาโตตุลาการซึ่งหมายถึงบุคคลที่เป็นกลางที่มาจากทางเลือกร่วมกันระหว่างคู่พิพาท หรือได้รับการแต่งตั้งตามวิธีการที่คู่พิพาทตกลงกันหรือตามที่กฎหมายกำหนดมาทำหน้าที่พิจารณาชี้ขาดข้อพิพาท โดยผลคำชี้ขาดดังกล่าวจะผูกพันข้อพิพาท โดยผลคำชี้ขาดดังกล่าวจะผูกพันคู่พิพาท หากมีการละเมิดคำชี้ขาดขึ้นภายหลัง ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสามารถฟ้องร้องต่อศาลหรือองค์การของรัฐได้

โดยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีประโยชน์ต่อประชาชนกระบวนการยุติธรรมดังนี้⁵²

(1) เป็นทางเลือกที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีต้นทุนเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการต่ำกว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาตัดสินชั้นศาลส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้ในราคาที่ถูกลง

(2) ส่งเสริมการบรรลุเป้าประสงค์ร่วมกันระหว่างคู่พิพาท เนื่องจากลักษณะของกระบวนการที่สนับสนุนให้คู่พิพาทหันหน้าเข้าหากัน มีแนวทางการดำเนินการที่เอื้อให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย และเปิดให้สามารถร่วมกันหาทางออก แตกต่างจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาตัดสินชั้นศาลที่เป็นวิธีการแบบปฏิบัติให้คู่ความแข่งขันกันเพื่อหาผู้แพ้ชนะ⁵³

(3) ช่วยแบ่งเบาภาระคดีจากศาล ส่งผลให้ศาลสามารถทำงานที่เหลืออยู่ได้รวดเร็วและมีคุณภาพมากขึ้น

7.1 ความเป็นมาของกระบวนการไกล่เกลี่ยในประเทศไทย

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประเทศไทยมีพัฒนาการมาอย่างยาวนานโดยพบหลักฐานครั้งแรกในกฎหมายพระธรรมนูญศาลหัวเมืองรัตนโกสินทร์ศก หมวดที่ 6 กำหนดให้กำนันมีอำนาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในเรื่องความแฉ่ง และความพิพาทเล็กน้อย แต่มีการเริ่มต้นอย่างจริงจังเป็นรูปธรรมเมื่อปี พ.ศ. 2535 โดยนายประมาธ ชันชื้อ ประธานศาลฎีกาในขณะนั้นได้ริเริ่มผลักดันให้ศาลต่างๆ นำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในการพิจารณาตัดสินของศาล และมีการ

⁵² เรื่องเดียวกัน หน้า 3

⁵³ นพพร โพธิ์รังสิยากร, “ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งด้วยการไกล่เกลี่ย. เอกสารวิชาการส่วนบุคคลหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ 12 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 7.

ออกกระเปียบศาลแพ่งว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พ.ศ. 2537 โดยระเบียบนี้ให้นำเอาแนวทางของสหรัฐอเมริกามาประยุกต์ใช้⁵⁴

7.2 หลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย

ในประเทศไทยมีกฎหมายที่กำหนดให้มีการไกล่เกลี่ยคดีอาญาและคดีแพ่งในหลายระดับ ตั้งแต่ระดับคณะกรรมการหมู่บ้าน ระดับอำเภอ สำนักงานระงับข้อพิพาท ชั้นสอบสวน ชั้นอัยการ ไปจนถึงชั้นศาล ดังนี้

7.2.1 คณะกรรมการหมู่บ้าน

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 28 ตรี บัญญัติว่า “ในหมู่บ้านหนึ่งให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน เป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง และกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากผู้ซึ่งราษฎรในหมู่บ้านเลือกเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่น้อยกว่าสองคน แต่ไม่เกินสิบคน

คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ หรือที่นายอำเภอมอบหมาย หรือที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ

ให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน

ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรใดจะมีสิทธิเป็นกรรมการหมู่บ้านตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน

วิธีการเลือกและการแต่งตั้ง วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และการปฏิบัติหน้าที่ การประชุม และการวินิจฉัยชี้ขาด ของคณะกรรมการหมู่บ้านให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

⁵⁴ ตะวัน มานะกุล, “กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย โครงการสำรวจองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูปประเทศไทย, มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ” ,มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ หน้า 3-5.

ค่าใช้จ่ายในการจัดประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้กระทรวงมหาดไทยจ่ายเป็นเงินอุดหนุนให้ตามหลักเกณฑ์ที่ กระทรวงมหาดไทยกำหนด โดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง

7.2.2 ที่ว่าการอำเภอ หรือสำนักงานเขต

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ.2550 มาตรา 61/2⁵⁵ กำหนดให้นายอำเภอมีหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวกับที่ดิน มรดก ที่มีทุน

⁵⁵ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 มาตรา 61/2 ในอำเภอหนึ่ง ให้มีคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทของประชาชนที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอ ในเรื่องพิพาททางแพ่งเกี่ยวกับที่ดิน มรดก และข้อพิพาททางแพ่งอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินสองแสนบาท หรือมากกว่านั้น ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

ให้นายอำเภอโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการจังหวัดจัดทำบัญชีรายชื่อบุคคลที่จะทำหน้าที่เป็นคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท โดยคัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์เหมาะสมกับการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นและคู่พิพาทตกลงยินยอมให้ใช้วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้คู่พิพาทแต่ละฝ่ายเลือกบุคคลจากบัญชีรายชื่อตามวรรคสองฝ่ายละหนึ่งคน และให้นายอำเภอ พนักงานอัยการประจำจังหวัดหรือ ปลัดอำเภอที่ได้รับมอบหมายคนหนึ่งเป็นประธาน เพื่อทำหน้าที่เป็นคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย

และประนอมข้อพิพาท

ให้คณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทมีอำนาจหน้าที่รับฟังข้อพิพาทโดยตรงจากคู่พิพาท และดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เกิดข้อตกลงยินยอมร่วมกันระหว่างคู่พิพาทโดยเร็วถ้าคู่พิพาททั้งสองฝ่ายตกลงกันได้ ให้คณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทจัดให้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างคู่พิพาท และให้ถือเอาข้อตกลงตามสัญญาประนีประนอมยอมความมีผลผูกพันคู่พิพาททั้งสองฝ่าย ในกรณีที่คู่พิพาทไม่อาจตกลงกันได้ ให้คณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทสั่งจำหน่ายข้อพิพาทนั้น

ข้อตกลงตามวรรคสี่ให้มีผลเช่นเดียวกับคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ

หลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำบัญชี การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ตลอดจนค่าตอบแทนของคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความให้คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ และให้พนักงานอัยการดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อให้ออกคำสั่งบังคับให้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวโดยให้นำกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการมาใช้บังคับโดยอนุโลม

เมื่อคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทได้รับข้อพิพาทไว้พิจารณา ให้อายุความในการฟ้องร้องคดีสิ้นสุดหยุดลง นับแต่วันที่ยื่นข้อพิพาทจนถึงวันที่คณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทสั่งจำหน่ายข้อพิพาทหรือวันที่คู่พิพาททำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน แล้วแต่กรณี

ทรัพย์สินไม่เกิน 200,000 บาท โดยคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอ และคดีอาญา เป็นความผิดต่อส่วนตัว โดยในคดีแพ่งนั้นคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องทำคำร้องยื่นต่อนายอำเภอใน ท้องที่ที่ตนเองมีภูมิลำเนา ส่วนในคดีอาญาให้คู่ความแสดงความประสงค์ต่อนายอำเภอที่การกระทำ ความผิดอาญานั้นเกิดขึ้น และนายอำเภอต้องเรียกคู่กรณีมาสอบถามว่าประสงค์จะให้ไกล่เกลี่ยหรือไม่ หากคู่พิพาททุกฝ่ายยินยอมก็นำเข้าสู่กระบวนการต่อไป เมื่อคู่กรณีพร้อมใจที่จะประนีประนอมข้อ พิพาทแล้วให้แต่ละฝ่ายเลือกผู้แทนฝ่ายละ 1 คน เป็นคนกลางโดยมีนายอำเภอหรือบุคคลที่ นายอำเภอมอบหมายเป็นประธานผู้ไกล่เกลี่ย หากไกล่เกลี่ยกันได้ให้ทำสัญญาประนีประนอมข้อ พิพาท หากฝ่ายใดผิดสัญญาให้อำเภอส่งเรื่องให้พนักงานอัยการทำการฟ้องร้องตามสัญญาดังกล่าว ต่อไป ในคดีอาญาหากคู่กรณีทำบันทึกข้อตกลงแล้วย่อมทำให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องยอม ระวังไปด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2)

7.2.3 สำนักกระับข้อพิพาท

สำนักกระับข้อพิพาท สังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม จัดตั้งขึ้นตาม พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มีหน้าที่ส่งเสริม ประสานงาน และ ดำเนินการอนุญาโตตุลาการ และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งภายในและภายนอกศาล⁵⁶

7.2.4 ชั้นสอบสวน

1) ประเภทคดีที่เข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน ต้องมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(ก) ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี ตามบัญชีท้าย พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

(ข) ความผิดอันยอมความได้

(ค) ความผิดลหุโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 ถึงมาตรา 395 และมาตรา 397 หรือความผิดลหุโทษอื่นตามที่กำหนดไว้ในกฤษฎีกา

2) ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน

เมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ที่พบได้ในหมายเหตุ พบว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งทางแพ่ง และอาญา เพื่อลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ชั้นศาล และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ซึ่งพระราชบัญญัติ

ความในมาตรานี้ให้ใช้กับเขตของกรุงเทพมหานครด้วยโดยอนุโลม

⁵⁶ ตะวัน มานะกุล, “กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย โครงการสำรวจองค์ความรู้เพื่อการ ปฏิรูปประเทศไทย,

มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ” ,มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ หน้า 10.

ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 23 พฤษภาคม 2562 เมื่อพิจารณาสถิติการไกล่เกลี่ยระหว่างปี พ.ศ. 2564 ถึง ปี พ.ศ. 2566 พบว่ามีการไกล่เกลี่ยคดีแล้วทั้งสิ้น 14,667 ครั้ง แบ่งเป็นข้อพิพาททางแพ่ง 13,977 ครั้ง ข้อพิพาททางอาญา 690 ครั้ง สามารถลดปริมาณข้อพิพาทขึ้นสู่ชั้นศาลได้ 8,610 เรื่อง ลดค่าใช้จ่ายประชาชนได้ 1,041,290,916 บาท และลดต้นทุนภาครัฐได้ 44,460,062 บาท⁵⁷ โดยในส่วนที่นำมาปรับใช้พบได้ในหมวด 3 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา และหมวด 4 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน ได้กำหนดหลักเกณฑ์ และขั้นตอนการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนไว้ ดังนี้⁵⁸

2.1) พนักงานสอบสวนแจ้งสิทธิแก่คู่กรณีว่าข้อพิพาทที่เกิดขึ้นสามารถทำการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 พร้อมทั้งอธิบายขั้นตอนและผลของการไกล่เกลี่ยเบื้องต้นให้คู่กรณีทราบ หากคู่กรณีประสงค์จะทำการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณียื่นคำร้องต่อพนักงานสอบสวนโดยต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) ชื่อ ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ ของผู้ยื่นคำร้องและคู่กรณีทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

(2) ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ที่มีการกล่าวหา

(3) ฐานความผิดที่มีการกล่าวหา

(4) ความประสงค์ในการขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา เช่น ค่าสินไหม ค่าช่อมยานพาหนะ การดูแลในเรื่องที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

(5) ความสมัครใจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของคู่กรณีอีกฝ่าย

(6) ลายมือชื่อของผู้ยื่นคำร้อง และคู่กรณีที่สมัครใจเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ย

2.2) เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับคำร้องจากผู้ยื่นคำร้อง ต้องตรวจสอบคำร้องว่ามีรายละเอียดครบถ้วนหรือไม่ เมื่อตรวจสอบครบถ้วนแล้วให้ออกใบรับคำร้องมอบให้กับผู้ยื่นคำร้องแล้วทำความเห็นเสนอพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่ง (หัวหน้าหน่วยของพนักงานสอบสวนที่รับคำร้อง เช่น สารวัตร สารวัตรใหญ่ รองผู้กำกับการ ผู้กำกับการ ผู้บังคับการ ตามระดับของหน่วยงานที่รับคำร้อง) ภายในสามวันนับแต่รับคำร้อง แต่ถ้าพนักงานสอบสวนเห็นว่าคำร้องไม่ถูกต้องหรือมีรายละเอียดไม่ครบถ้วน ให้ผู้ยื่นคำร้องดำเนินการแก้ไขภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง หากไม่ยื่นคำร้องใหม่ภายในกำหนดเวลาสิบห้าวันถือว่าไม่ประสงค์จะยื่นคำร้องอีกต่อไป

⁵⁷ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, “รายงานประจำปี 2566 กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หน้า 98 ”. สืบค้น

เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2567 , จาก <https://www.rlpd.go.th/Content?ContentID=rKk3LCYk>.

⁵⁸ อริยพร โปธิใส, “หลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา”, จุลนิติ: ม.ค. - ก.พ.65, หน้า 77-79.

2.3) พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่ง พิจารณาว่าสมควรให้มีการไต่ถามหรือไต่สวน โดยพิจารณาจากพฤติการณ์การกระทำความผิด ผลกระทบต่อสังคม และความร้ายแรง หากมีดุลพินิจว่าสมควรไต่ถามหรือไต่สวนให้ออกคำสั่งไต่ถามหรือไต่สวนคดีภายในสามวันนับแต่รับเรื่องจากพนักงานสอบสวน

2.4) พนักงานสอบสวนแจ้งคำสั่งไต่ถามหรือไต่สวนให้คู่กรณีทุกฝ่ายทราบพร้อมทั้งกำหนดวัน เวลา และสถานที่ เพื่อให้คู่กรณีเลือกและทำการแต่งตั้งผู้ไต่ถามหรือไต่สวนต่อไป

2.5) พนักงานสอบสวนทำการนัดไต่ถามหรือไต่สวนครั้งแรกภายในเจ็ดวันนับตั้งแต่วันที่แต่งตั้งผู้ไต่ถามหรือไต่สวน แล้วแจ้งให้คู่กรณีกับผู้ไต่ถามหรือไต่สวนทราบ แต่ถ้ามีเหตุจำเป็นไม่สามารถนัดไต่ถามหรือไต่สวนได้ภายในเจ็ดวันพนักงานสอบสวนสามารถขอขยายระยะเวลาต่อพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งได้อีกไม่เกินเจ็ดวัน

2.6) ในวันไต่ถามหรือไต่สวน คู่กรณีต้องเข้าทำการไต่ถามหรือไต่สวนด้วยตนเองโดยมีผู้ติดตามเข้าร่วมรับฟังการไต่ถามหรือไต่สวนในฐานะบุคคลที่ไว้วางใจได้ฝ่ายละไม่เกินสองคน กรณีที่ผู้ไต่ถามหรือไต่สวนเป็นผู้เยาว์ต้องมีบิดา มารดา ผู้ปกครอง นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ เข้าร่วมทำการไต่ถามหรือไต่สวนด้วย

2.7) ในการไต่ถามหรือไต่สวนต้องกระทำเป็นการลับ คือต้องไม่เปิดเผยข้อมูลให้บุคคลนอกทราบเพราะเป็นความลับของคู่กรณี

2.8) ในวันไต่ถามหรือไต่สวน ผู้ไต่ถามหรือไต่สวนต้องอธิบายให้คู่กรณีทราบถึงพฤติการณ์การกระทำความผิดของผู้ต้องหา กระบวนการ และผลทางกฎหมายที่จะเกิดขึ้นในการไต่ถามหรือไต่สวน และสิทธิในการยุติการไต่ถามหรือไต่สวน หากคู่กรณีไม่สามารถสื่อสารกันเข้าใจกับบุคคลอื่นได้ เช่น สื่อสารคนละภาษา เป็นใบ้ พนักงานสอบสวนต้องจัดหาล่ามให้กับคู่กรณี

2.9) ผู้ไต่ถามหรือไต่สวนดำเนินการไต่ถามหรือไต่สวนให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันนัดไต่ถามหรือไต่สวนครั้งแรก เว้นแต่มีเหตุจำเป็นหรือมีเหตุควรเชื่อได้ว่าคู่กรณีจะสามารถตกลงกันได้ ผู้ไต่ถามหรือไต่สวนสามารถดำเนินการไต่ถามหรือไต่สวนได้อีกสามสิบวัน โดยให้บันทึกเหตุดังกล่าวไว้

2.10) กรณีที่ความเป็นผู้ไต่ถามหรือไต่สวนสิ้นสุดลง ให้พนักงานสอบสวนนัดคู่กรณีมาเลือกผู้ไต่ถามหรือไต่สวนใหม่ และเริ่มต้นนับเวลาการไต่ถามหรือไต่สวนใหม่ตั้งแต่วันนัดไต่ถามหรือไต่สวนครั้งแรกกับผู้ไต่ถามหรือไต่สวนรายใหม่

2.11) เมื่อคู่กรณีตกลงกันได้ ให้ผู้ไต่ถามหรือไต่สวนจัดทำบันทึกข้อตกลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยคู่กรณีลงลายมือชื่อไว้ แล้วให้ผู้ไต่ถามหรือไต่สวนจัดส่งบันทึกข้อตกลงการไต่ถามหรือไต่สวนไปยังพนักงานสอบสวน โดยต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อและที่อยู่ของคู่กรณี
- (2) พฤติการณ์ที่มีการกล่าวหา
- (3) ฐานความผิดและอัตราโทษตามกฎหมายที่มีการกล่าวหา

(4) ความสมัครใจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา

(5) สาระสำคัญของข้อตกลงในการไกล่เกลี่ย เช่น การเยียวยา ค่าเสียหาย เงื่อนไขที่คู่กรณีพึงกระทำการ หรืองดเว้นการกระทำบางอย่าง เป็นต้น

2.12) เมื่อคู่กรณีปฏิบัติตามเงื่อนไขในบันทึกไกล่เกลี่ยเสร็จสิ้นแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยต้องแจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบ เพื่อจัดทำบันทึกข้อตกลงส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมทั้งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อสั่งยุติการดำเนินคดีต่อไป

แต่ถ้าคู่กรณีไม่สามารถทำตามเงื่อนไขที่ตกลงกันได้ หรือทำไม่ครบถ้วน ให้คู่กรณีแจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบเพื่อดำเนินการตามกฎหมายกับคู่กรณี และหากคู่กรณีทำเงื่อนไขครบถ้วนในภายหลังก็สามารถแจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามวรรคหนึ่งได้

3) การยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน⁵⁹

3.1) คู่กรณีสามารถถอนตัวจากการไกล่เกลี่ยเมื่อใดก็ได้ กรณีที่ฝ่ายหนึ่งมีหลายคน การถอนตัวของคนใดคนหนึ่งไม่ส่งผลกระทบต่อ การไกล่เกลี่ยของคู่กรณีที่เหลืออยู่ทั้งสองฝ่าย

3.2) ผู้ไกล่เกลี่ยอาจยุติการไกล่เกลี่ยได้ทันที เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้

(1) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยโดยไม่แจ้ง หรือไม่มีเหตุอันสมควร หรือมีพฤติกรรมในการไม่ให้ความร่วมมือในการไกล่เกลี่ย

(2) มีเหตุอันควรสงสัยว่าข้อตกลงนั้นมิได้ทำไปด้วยความสมัครใจ

(3) การไกล่เกลี่ยไม่อาจบรรลุผลได้อย่างแน่แท้

(4) เห็นได้ชัดว่าหากดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไปจะเป็นการขัดต่อผลประโยชน์ของคู่กรณีที่เป็นผู้เยาว์

(5) คู่กรณีไม่สามารถเจรจาเพื่อตกลงแก้ปัญหากันได้ อย่างแน่แท้

4) ผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน⁶⁰

4.1) คู่กรณีตกลงกันได้ ให้ผู้ไกล่เกลี่ยทำบันทึกข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรและให้คู่กรณีลงลายมือชื่อไว้ แล้วส่งบันทึกข้อตกลงไปยังพนักงานสอบสวน และให้พนักงานสอบสวนส่งบันทึกไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนเพื่อสั่งยุติคดี และสิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป แต่ในกรณีผู้เสียหายหลายคน หากผู้เสียหายคนหนึ่งคนใดไม่สามารถทำข้อตกลงกับผู้ต้องหาได้ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องของผู้เสียหายดังกล่าวย่อมไม่ระงับ

⁵⁹ อริยพร โพธิ์ใส, “หลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา”, จุลินิติ: ม.ค. - ก.พ.65, หน้า 79.

⁶⁰ อริยพร โพธิ์ใส, “หลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา”, จุลินิติ: ม.ค. - ก.พ.65, หน้า 79.

4.2) คู่กรณีตกลงกันไม่ได้ ให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่ง มีคำสั่งดำเนินคดีต่อไป อีกทั้งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาไม่ตัดอำนาจของพนักงานสอบสวนที่จะทำการสอบสวนต่อไป

7.2.5 ชั้นพนักงานอัยการ⁶¹

ระเบียบสำนักอัยการสูงสุดว่าด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. 2555 กำหนดให้การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทในกรุงเทพมหานครเป็นหน้าที่ของสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย ส่วนในต่างจังหวัดให้เป็นความรับผิดชอบของสำนักงานอัยการจังหวัดในท้องที่ที่พนักงานสอบสวนส่งสำนวนมา ในกรณีที่พนักงานสอบสวนส่งสำนวนให้สำนักงานอัยการคดีศาลแขวง สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ให้สำนักงานอัยการที่ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอหรือจังหวัดนั้นมีหน้าที่รับผิดชอบแล้วแต่กรณี

1) การเข้าสู่กระบวนการ

เมื่อสำนักงานอัยการพิเศษหรือสำนักงานอัยการจังหวัดได้รับสำนวนการสอบสวน คดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวจากพนักงานสอบสวนและพิจารณาแล้วเห็นว่าคดีไม่มีลักษณะต้องห้ามเนื่องจากผู้ต้องหาประกอบอาชญากรรมเป็นอาชั้กระทำคามผิดติดเป็นนิสัยหรือมีข้อเท็จจริงเป็นที่แน่ชัดว่าพนักงานอัยการจะต้องมีคำสั่งยุติการดำเนินคดีเพราะเหตุอื่นให้มีหนังสือแจ้งสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (สคช.) หรืออัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุดรับผิดชอบงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนประจำสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน โดยเร็วเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทโดยไม่ต้องรอส่งสำนวนไปด้วย หากจังหวัดใดไม่มี อัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (อจ.สคช.) ให้อัยการจังหวัดนั้นมอบหมายพนักงานอัยการซึ่งมิใช่ผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญารื่องนั้นเป็นพนักงานอัยการเจ้าของเรื่องในกรณีที่สำนวนการสอบสวนส่งไปที่สำนักงานอัยการคดีศาลแขวงหรือสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดก็ให้มีหนังสือแจ้งสำนักงานอัยการจังหวัดโดยเร็วเช่นกัน

⁶¹ ตะวัน มานะกุล, “กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย โครงการสำรวจองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูปประเทศไทย,

มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ” ,มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ หน้า 11-12.

2) การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย⁶²

เมื่อสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือ สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ได้รับหนังสือแจ้งให้มอบหมายพนักงานอัยการคนหนึ่งหรือหลายคนที่รับผิดชอบงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน รับผิดชอบเป็นเจ้าของเรื่อง

3) ขั้นตอนและแนวทางปฏิบัติ⁶³

พนักงานอัยการเจ้าของเรื่องต้องแจ้งผู้เสียหายและผู้ต้องหาภายใน 5 วันทำการ ให้มาพบหรือส่งผู้แทนมาพบตามวันเวลาที่นัดหมายซึ่งวันดังกล่าวต้องกำหนดขึ้นไม่เกิน 15 วันนับแต่วันที่ออกหนังสือ หากมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขอเลื่อนนัดและมีเหตุผลอันสมควรให้เลื่อนเวลานัดออกไปได้ไม่เกิน 15 วันนับแต่วันนัดครั้งแรกหรือเลื่อนตามเห็นสมควร แต่หากคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาตามนัดหมายโดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องไม่มีเหตุผลอันสมควร หรือไม่สามารถติดตามตัวได้ ให้พนักงานอัยการเจ้าของเรื่องเสนออัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือ อัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน เพื่อเสนออัยการจังหวัดพิจารณาสั่งยุติกระบวนการแล้วแจ้งให้อธิบดีอัยการ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน หรืออธิบดีอัยการภาคทราบ

ก่อนเริ่มกระบวนการพนักงานผู้ไกล่เกลี่ยต้องแจ้งให้ผู้เสียหายและผู้ต้องหาทราบว่าแต่ละฝ่ายมีสิทธิเลือกว่าจะเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย และประณอมข้อพิพาทหรือไม่ก็ได้ และมีสิทธิให้บุคคลที่ไว้วางใจเข้ารับฟังได้ฝ่ายละไม่เกิน 2 คน รวมถึงแจ้งว่าผลทางกฎหมายของกระบวนการ ข้อเสนอ ข้อผ่อนผัน หรือคำชี้แจงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในชั้นไกล่เกลี่ยจะเก็บเป็นความลับ ไม่มีสิทธิใช้อ้างอิงไม่ว่ากรณีใดๆ ไม่ผูกมัดให้ต้องปฏิบัติตามและหากไม่สามารถตกลงกันได้จะไม่มีผลต่อการพิจารณา ความเห็นและคำสั่งของพนักงานอัยการ

เมื่อเริ่มกระบวนการ ให้พนักงานอัยการรับฟังข้อพิพาทที่ละฝ่าย แต่ห้ามรับฟังและซักถามข้อเท็จจริงในส่วนที่เกี่ยวกับรายละเอียดหรือพฤติการณ์ในการกระทำผิดหรือข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญของคดีในขณะที่คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งอยู่ร่วมฟังด้วย นอกจากนี้ พนักงานอัยการเจ้าของเรื่องจะต้องดำเนินการด้วยความเที่ยงธรรมและเป็นกลาง และต้องไม่กระทำการใดที่เป็น การชักจูง ให้คำมั่น สัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบ เพื่อให้คู่พิพาทยินยอมในการไกล่เกลี่ยและประณอมข้อพิพาทรวมถึงห้ามวินิจฉัยว่าคู่พิพาทฝ่ายใดผิดฝ่ายใดถูกต้อง

⁶² เรื่องเดียวกัน

⁶³ เรื่องเดียวกัน

7.2.6 ชั้นศาล⁶⁴

ในปัจจุบัน กฎหมายฉบับสำคัญที่กำหนดมาตรฐานหลักเกณฑ์และวิธีการการไกล่เกลี่ยของศาลยุติธรรม ได้แก่ (1) ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 และ (2) ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 ทั้งนี้ ผู้ศึกษาจะมุ่งทบทวนเนื้อหาของข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 เท่านั้น เนื่องจากกฎหมายทั้งสองฉบับมีเนื้อหาเหมือนกันเกือบทั้งหมด แต่ข้อกำหนดฉบับดังกล่าวเป็นกฎหมายที่ใหม่กว่าและมีการขยายความในประเด็นต่างๆไว้โดยละเอียด

สำหรับหลักเกณฑ์และวิธีการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 ได้กำหนดรายละเอียดไว้ดังนี้

1) การเข้าสู่กระบวนการ

การไกล่เกลี่ยในชั้นศาลจะเกิดขึ้นเมื่อผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาเห็นสมควรหรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอแล้วฝ่ายที่เหลือตกลงด้วยในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องการร้องขอเข้าสู่กระบวนการให้แจ้งต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลเพื่อให้เจ้าหน้าที่สอบถามความประสงค์ของคู่ความฝ่ายอื่น หากทุกฝ่ายประสงค์เช่นเดียวกันให้รายงานให้องค์คณะผู้พิพากษาหรือผู้รับผิดชอบราชการศาลทราบแล้วให้เจ้าหน้าที่เริ่มดำเนินการอีกวิธีหนึ่งคือคู่ความสามารถแถลงความประสงค์ต่อองค์คณะผู้พิพากษาระหว่างการพิจารณาคดีแล้วให้องค์คณะผู้พิพากษาสอบถามคู่ความฝ่ายอื่น หากทุกฝ่ายประสงค์เช่นเดียวกันและองค์คณะผู้พิพากษาเห็นสมควรให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเองหรือมีคำสั่งให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลดำเนินการ ทั้งนี้ องค์คณะผู้พิพากษาอาจกำหนดระยะเวลาหรือเงื่อนไขการดำเนินการก็ได้

ประเภทคดีที่จะเข้าสู่ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยในชั้นศาลนั้นจะต้องเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว (ความผิดอันยอมความได้) เท่านั้น⁶⁵

2) การแต่งตั้งผู้ประนีประนอม (ผู้ไกล่เกลี่ย)⁶⁶

องค์คณะผู้พิพากษาอาจทำการไกล่เกลี่ยด้วยตนเอง หรือมอบหมายให้ผู้พิพากษาคณหนึ่งหรือหลายคนในองค์คณะดำเนินการนอกจากนี้ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์

⁶⁴ ตะวัน มานะกุล, “กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย โครงการสำรวจองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูปประเทศไทย,

มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ” ,มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ หน้า 14-17.

⁶⁵ ศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลฎีกา. “เอกสารความรู้การไกล่เกลี่ยในชั้นศาล”. สืบค้นวันที่ 10 มีนาคม 2567, จาก <http://www.supremecourt.or.th/assets/files/mediation-flow.pdf>

⁶⁶ ศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลฎีกา. “เอกสารความรู้การไกล่เกลี่ยในชั้นศาล”. สืบค้นวันที่ 10 มีนาคม 2567, จาก <http://www.supremecourt.or.th/assets/files/mediation-flow.pdf>

คณะผู้พิพากษาอาจแต่งตั้งผู้ประนีประนอมเพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยการแต่งตั้งจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและความพอใจของคุณความเท่าที่จะกระทำได้

ทั้งนี้ ในกรณีที่ผู้ได้รับการแต่งตั้งเป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานราชการหรือลูกจ้างของสำนักงานศาลยุติธรรมที่รับราชการในศาลอื่น จะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากผู้นั้นและได้รับความเห็นชอบจากผู้รับผิดชอบราชการศาลที่ผู้นั้นรับราชการอยู่นอกจากนี้หากผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งไม่ใช่ผู้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอม จะต้องขอให้คู่ความยินยอม และตกลงที่จะรับผิดชอบค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายของบุคคลนั้น

นอกจากนี้ผู้พิพากษาเจ้าของคดีอาจแต่งตั้งให้ผู้พิพากษาอื่นดำเนินการไกล่เกลี่ยแทนได้หากศาลนั้นยินยอมในกรณีเช่นนี้ผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้งอาจได้รับมอบหมายให้เป็นองค์คณะผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ส่งผลให้สามารถพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้โดยไม่ต้องส่งเรื่องกลับให้ผู้พิพากษาเจ้าของคดีอีกครั้ง

เมื่อการแต่งตั้งเสร็จสิ้น ผู้ประนีประนอมจะต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงที่อาจเป็นสาเหตุอันควรสงสัยถึงความเป็นกลางให้คู่ความทราบ หากคู่ความเห็นต้องการคัดค้านให้แจ้งเหตุแห่งการคัดค้านต่อผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาที่แต่งตั้งผู้ประนีประนอมทราบ ก่อนเริ่มกระบวนการหรือภายใน 7 วันนับแต่ทราบข้อเท็จจริงแต่ต้องกระทำก่อนกระบวนการสิ้นสุดลง หลังจากนั้นให้ผู้รับผิดชอบราชการหรือองค์คณะผู้พิพากษาที่แต่งตั้งผู้ประนีประนอมพิจารณาแล้วมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรทั้งนี้หากผู้ประนีประนอมเลือกถอนตัวเองจะไม่ถือเป็นการยอมรับข้อเท็จจริงที่คู่ความยกขึ้นมาคัดค้าน

3) ขั้นตอนและแนวทางการปฏิบัติ⁶⁷

คู่ความที่เป็นบุคคลธรรมดาที่มีหน้าที่เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยตนเองเว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือจำเป็น สำหรับแนวทางการดำเนินการให้เป็นตามที่คู่ความตกลงกันได้ หากไม่ได้ตกลงให้ผู้ประนีประนอมกำหนดขั้นตอนหรือแนวทางตามที่เห็นสมควรโดยคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งคดี ความประสงค์ของคู่ความ ความเป็นธรรม และความรวดเร็วก่อนเริ่มกระบวนการให้ผู้ประนีประนอมแจ้งคู่ความว่าข้อเสนอและคำแถลงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในการไกล่เกลี่ยจะเก็บเป็นความลับไม่มีสิทธินำไปอ้างอิงไม่ว่ากรณีใดๆ ไม่ผูกมัด และหากไม่สามารถตกลงกันได้จะไม่มีผลต่อการพิจารณาคดีของศาล

ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทผู้ประนีประนอมสามารถให้คู่ความเสนอข้อเท็จจริงข้อมูลเบื้องต้นหรือข้อเสนอ และอาจให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลดังกล่าวระหว่าง

⁶⁷ ศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลฎีกา. “เอกสารความรู้การไกล่เกลี่ยในชั้นศาล”. สืบค้นวันที่ 10 มีนาคม

คู่ความ ทั้งนี้คู่ความมีสิทธิขอให้ดำเนินการดังกล่าวเช่นกันแต่ผู้ประนีประนอมจะอนุญาตหรือไม่ก็ได้ ในส่วนการประชุมไกล่เกลี่ยผู้ประนีประนอมอาจอนุญาตให้เข้าประชุมเฉพาะคู่ความ ตัวแทน ทนายความที่ปรึกษาหรือบุคคลที่ผู้ประนีประนอมอนุญาต ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทุกฝ่ายแต่ต้องแจ้งการ ดำเนินการให้คู่ความที่มีได้เข้าร่วมทราบแต่ห้ามเปิดเผยสาระสำคัญของข้อมูลในส่วนที่คู่ความผู้ให้ ข้อมูลระบุว่า เป็นความลับ ทั้งนี้ห้ามไม่ให้มีการเปิดเผยหรือบันทึกรายละเอียดของการไกล่เกลี่ยยกเว้น คู่ความยินยอม รวมถึงห้ามนำความลับเกี่ยวกับการดำเนินการไปอ้างอิงหรือสืบพยานในกระบวนการ อนุญาตโตตุลาการหรือศาลเว้นแต่เป็นการเปิดเผยเพื่อปฏิบัติหรือบังคับให้เป็นไปตามสัญญา ประนีประนอมยอมความ

กระบวนการไกล่เกลี่ยจะสิ้นสุดลงเมื่อคู่ความสามารถตกลงระงับข้อพิพาท ด้วยการถอนฟ้องมีการขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์ ดำเนินการต่อไม่สามารถระงับข้อพิพาทได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือ ผู้ประนีประนอม ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาที่แต่งตั้งเห็นว่าการดำเนินการต่อไปไม่เป็นประโยชน์ แก่คดี

สำหรับคดีในชั้นอุทธรณ์และฎีกา คู่ความสามารถเข้าสู่กระบวนการตามที่ กล่าวมาทั้งหมดได้ เช่นกัน โดยสามารถยื่นความประสงค์ต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลนั้นๆ หรือศาล ก่อนหน้าที่พิพากษาคดีก็ได้โดยผู้รับผิดชอบราชการศาลอุทธรณ์หรือฎีกาสามารถมีคำสั่งให้ดำเนินการ ได้โดยไม่ต้องรอสำนวนคำพิพากษาหรือคำสั่ง ทั้งนี้ หากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดำเนินโดยศาลก่อน หน้าที่พิพากษาคดีศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาอาจแต่งตั้งผู้ประนีประนอมเองหรือมอบหมายให้ ผู้รับผิดชอบราชการศาลนั้นๆ เป็นผู้แต่งตั้งจากบัญชีรายชื่อที่ศาลอุทธรณ์หรือฎีกาจัดทำขึ้น แต่หาก ไม่ได้จัดทำไว้หรือบุคคลในบัญชีรายชื่อไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งจากบัญชีรายชื่อของศาลที่ ได้รับมอบหมาย

4) กรอบระยะเวลาการดำเนินการ⁶⁸

ให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาที่เป็นผู้แต่งตั้งผู้ไกล่ เกลี่ยกำหนดระยะเวลาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแต่ให้ขยายเวลาได้หากเห็นสมควรหรือผู้ไกล่เกลี่ยร้อง ขอว่าจะเป็นประโยชน์ต่อคู่ความและไม่ได้ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีล่าช้าเกินสมควร นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดให้ผู้ประนีประนอมมีหน้าที่แจ้งให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้ พิพากษาทราบและพิจารณาหากพบว่าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งดำเนินการในลักษณะประวิงเวลาให้

⁶⁸ ศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลฎีกา. “เอกสารความรู้การไกล่เกลี่ยในชั้นศาล”. สืบค้นวันที่ 10 มีนาคม 2567, จาก <http://www.supremecourt.or.th/assets/files/mediation-flow.pdf>

ซึกซ่า และหากศาลเห็นว่า การดำเนินการต่อไปจะทำให้การพิจารณาคดีล่าช้าเกินสมควร ก็อาจสั่งให้ดำเนินการระงับการพิจารณาคดีไปพร้อมกันได้⁶⁹

1) การจัดทำทะเบียนผู้ประนีประนอม⁷⁰

ข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 กำหนดให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมจัดทำทะเบียนผู้ประนีประนอมตามความจำเป็น โดยมีการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม เช่น มีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปีบริบูรณ์ เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีและมีประสบการณ์ในการทำงานมาไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีประสบการณ์ปฏิบัติงานด้านการไกล่เกลี่ยในศาลหรือในสำนักกระงับข้อพิพาทไม่น้อยกว่า 10 คดี

สำหรับกระบวนการจัดทำให้ผู้ขึ้นทะเบียนยื่นคำขอขึ้นทะเบียนและเอกสารหลักฐานต่อผู้อำนวยการประจำศาลยุติธรรมหรือผู้อำนวยการประจำสำนักงานประจำศาลยุติธรรม เมื่อตรวจสอบเสร็จให้เสนอต่อคณะกรรมการบริหารงานไกล่เกลี่ยประจำศาลเพื่อพิจารณากลับรองและทำความเข้าใจเบื้องต้นเสนอต่อผู้รับผิดชอบราชการศาลพิจารณา หลังจากนั้นให้รวบรวมรายชื่อผู้ที่เห็นควรได้รับการเสนอชื่อจัดส่งไปยังสำนักกระงับข้อพิพาท แล้วให้ผู้อำนวยความสะดวกพิพาทตรวจสอบเอกสารและหลักฐานต่างๆ พร้อมทั้งทำความเข้าใจเบื้องต้นเสนอเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเพื่อใช้ดุลพินิจพิจารณาให้หรือไม่ให้ขึ้นทะเบียน

ทะเบียนผู้ประนีประนอมสิ้นผลลงทุก 2 ปีโดยไม่คำนึงว่าผู้มีชื่อในทะเบียนได้รับการขึ้นทะเบียน ณ เวลาใดแต่การสิ้นผลนี้ไม่กระทบถึงการแต่งตั้งผู้ประนีประนอมในคดีที่ได้ดำเนินการไปแล้ว

นอกจากทะเบียนผู้ประนีประนอมแล้ว ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 ยังเปิดให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลสามารถใช้ดุลพินิจโดยผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารงานไกล่เกลี่ยประจำศาลในการจัดทำบัญชีรายชื่อบุคคลที่ประสงค์จะทำหน้าที่ผู้ประนีประนอมโดยบุคคลในรายชื่อไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ประนีประนอมที่ขึ้นทะเบียน ต้องมีจำนวนไม่เกิน 4 เท่าของกรอบอัตรากำลังผู้ประนีประนอมของศาลใช้เกณฑ์คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามเช่นเดียวกับการขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอม และให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลเป็นผู้ตรวจสอบประวัติและความประพฤติตามความเหมาะสม ทั้งนี้บัญชีรายชื่อข้างต้นมีวาระ 1 ปี แต่เมื่อครบวาระจะไม่กระทบถึงการแต่งตั้งผู้ประนีประนอมในคดีที่ได้ดำเนินการไปแล้ว

⁶⁹ ภูมิ มูลศิลป์, ความเป็นไปได้ในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในศาลรัฐธรรมนูญ, รมยสาร ปีที่ 16 ฉบับที่ 3 หน้า 31-48.

⁷⁰ ตะวัน มานะกุล, “กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย โครงการสำรวจองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูปประเทศไทย, มูลนิธิสธารณสุขแห่งชาติ”, มูลนิธิสธารณสุขแห่งชาติ หน้า 14-17.

แม้ว่าการไกล่เกลี่ยจะเป็นทางเลือกที่ดีในการแก้ปัญหาที่ผู้ศึกษาสนใจอยู่
ได้เป็นอย่างดี แต่ก็อาจจะเป็นช่องทางให้กับผู้ที่ไม่หวังดีกับบุคคลในครอบครัว ใช้เป็นช่องทางในการ
ทำร้าย หรือฆาตกรรมบุคคลในครอบครัวได้ กรณีตัวอย่างตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ หมายเลขคำ
อ.4915/2559 ระหว่าง นาง ศ. ภรรยาของนาย ช. กับ นาย บ.⁷¹ โดยจำเลยได้ฆาตกรรมผู้ตายภายใน
รถยนต์ของตนเองแต่ได้จัดฉากว่าการตายเกิดจากผลของอุบัติเหตุจากรถทางบก หากมีผู้นำแผน
ประทุษกรรมนี้มาปรับใช้ก็จะเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมเป็นอย่างมาก

8. ผู้ปกครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หมวด 3 ความปกครอง ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับ
ความปกครองของ บิดา มารดา หรือบิดา มารดา ถูกถอนอำนาจปกครอง ที่มีต่อบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติ
ภาวะ กฎหมายจึงกำหนดวิธีการจัดหาผู้ปกครองสำหรับผู้เยาว์ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะเป็นการเฉพาะไว้
ในมาตรา 1585 และ มาตรา 1586⁷²

⁷¹ คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดีหมายเลขคำ อ.4915/2559 ที่ นาง ศ. ภรรยาของ นาย ช. และพนักงาน
อัยการร่วมกันเป็นโจทก์ที่ 1-5 ยื่นฟ้อง นาย บ. ในความผิดฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน, ร่วมกันฆ่าผู้อื่นเพื่อ
จะเอาหรือเอาไว้ซึ่งประโยชน์อันเกิดแต่การที่ตนได้กระทำความผิดอื่นเพื่อปกปิดความผิดอื่นของตน หรือเพื่อหลีกเลี่ยง
ให้พ้นอาญาในความผิดอื่นที่ตนได้กระทำได้

กรณีเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2558 นาย ช. เสียชีวิตจากอุบัติเหตุรถยนต์ โดยมี นาย บ. จำเลย เป็นคนขับ
มี นาย ช. นั่งข้างๆ ก่อนขับรถชนต้นไม้ริม ถ.เฉลิมพระเกียรติ ร.9 ระหว่างซอย 48 กับซอย 50 แขวงดอกไม้ เขตประเวศ
กทม. ทำให้ นาย ช. ถึงแก่ความตาย ซึ่งโจทก์มีพยานหลักฐานเชื่อได้ว่าจำเลยกับพวก ร่วมกันฆาตกรรมอำพรางว่าเป็น
อุบัติเหตุรถชนต้นไม้ คดีนี้ศาลอาญาพระโขนงพิพากษาประหารชีวิต นาย บ. สถานเดียวโดยศาลอุทธรณ์พิเคราะห์
พยานโจทก์และจำเลยแล้ว เห็นว่า วันเกิดเหตุ นาย บ. อยู่กับผู้ตายเป็นคนสุดท้าย และพบว่าศพผู้ตายไม่ได้เกิดจากรถ
ขับไปชนต้นไม้ แต่เกิดจากการถูกตีด้วยของแข็งที่ศีรษะ

นอกจากนี้ โจทก์ร่วมและญาติ ได้พบหลักฐานการโอนหุ้นปลอม สองครั้งให้กลุ่มจำเลยคือ 30 ล้านบาท
กับ 228 ล้านบาท ให้ นส. อ. กับพวกทั้งที่ไม่ใช่ญาติ เชื่อว่า มีการโอนหุ้นโดยจำเลยมีส่วนร่วมด้วย ซึ่งศาลอาญาได้
พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย 8 ปี จำเลยอื่นคนละ 4 ปี ฟังว่าการโอนหุ้นโดยทุจริตมีจำเลยเกี่ยวข้อง และผู้รับโอน
เช่น นส. อ. ก็มีความสัมพันธ์กับจำเลย ดังนั้น เชื่อว่า จำเลยต้องการปกปิดการโอนหุ้นไม่ให้ผู้ตายรู้ พิจารณาว่า
จำเลยมีเจตนาฆ่าโดยไตร่ตรองไว้ก่อนและเพื่อปกปิดการกระทำผิดของตนพิพากษาขึ้นประหารชีวิต นอกจากนี้
เป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

⁷² คำรณ รอดมา, “ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการศึกษาภาคบังคับ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาค
บังคับ พ.ศ. 2545”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี, 2552) หน้า 75.

โดยใน มาตรา 1585⁷³ ได้บัญญัติ เกี่ยวกับอำนาจของศาลแพ่งในการแต่งตั้งผู้ปกครองให้กับบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะเพื่อใช้อำนาจปกครองในการจัดการทรัพย์สินให้กับบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะใน 3 กรณีดังนี้

- 1) บิดามารดาถูกถอนอำนาจการปกครองทั้งหมด
- 2) ผู้ใช้อำนาจปกครองถูกถอนอำนาจปกครองบางส่วนตามมาตรา 1582 วรรคหนึ่ง⁷⁴
- 3) ผู้ใช้อำนาจปกครองถูกถอนอำนาจการจัดการทรัพย์สินตามมาตรา 1582 วรรคสอง⁷⁵

ในการจัดตั้งผู้ปกครองให้กับบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะตามมาตรา 1585 นั้น ได้มีการบัญญัติวิธีการไว้ในมาตรา 1586⁷⁶ โดยให้ผู้เยาว์ อัยการ หรือผู้ซึ่งบิดาหรือมารดาที่ตายที่หลังที่ได้ระบุชื่อไว้ในพินัยกรรมภายใต้มาตรา 1589⁷⁷ ให้ศาลตั้งตามข้อกำหนดในพินัยกรรม ยกเว้นในกรณีที่พินัยกรรมนั้นไม่มีผลใช้บังคับ หรือบุคคลที่ระบุไว้ในพินัยกรรมเป็นบุคคลที่ต้องห้ามเป็นผู้ปกครองตามมาตรา 1587 ให้เป็นบุคคลที่มีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลแพ่งในการแต่งตั้งผู้ปกครองเพื่อจัดการทรัพย์สินให้กับบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะตามมาตรา 1585 ได้

⁷³ มาตรา 1585 บุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะและไม่มีบิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครองเสียแล้วนั้นจะจัดให้มีผู้ปกครองขึ้นในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ก็ได้ในกรณีที่ผู้ใช้อำนาจปกครองถูกถอนอำนาจปกครองบางส่วนตามมาตรา 1582 วรรคหนึ่ง ศาลจะตั้งผู้ปกครองในส่วนที่ผู้ใช้อำนาจปกครองถูกถอนอำนาจปกครองนั้นก็ได้หรือในกรณีที่ผู้ใช้อำนาจปกครองถูกถอนอำนาจจัดการทรัพย์สินตามมาตรา 1582 วรรคสอง ศาลจะตั้งผู้ปกครองเพื่อจัดการทรัพย์สินก็ได้

⁷⁴ มาตรา 1582 ถ้าผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถโดยคำสั่งของศาลก็ดี ใช้อำนาจปกครองเกี่ยวแก่ตัวผู้เยาว์โดยมิชอบก็ดี ประพฤติชั่วร้ายก็ดีในกรณีเหล่านี้ศาลจะสั่งเอง หรือจะสั่งเมื่อญาติของผู้เยาว์หรืออัยการร้องขอให้ถอนอำนาจปกครองเสียบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้

ถ้าผู้ใช้อำนาจปกครองล้มละลายก็ดี หรือจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ในทางที่ผิดจนอาจเป็นภัยก็ดี ศาลจะสั่งตามวิธีในวรรคหนึ่งให้ถอนอำนาจจัดการทรัพย์สินเสียก็ได้

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน

⁷⁶ มาตรา 1586 ผู้ปกครองตามมาตรา 1585 นั้น ให้ตั้งโดยคำสั่งศาลเมื่อมีการร้องขอของญาติของผู้เยาว์ อัยการ หรือผู้ซึ่งบิดาหรือมารดาที่ตายที่หลังได้ระบุชื่อไว้ในพินัยกรรมให้เป็นผู้ปกครอง

ภายใต้บังคับมาตรา 1590 การตั้งผู้ปกครองนั้นถ้ามีข้อกำหนดพินัยกรรมก็ให้ศาลตั้งตามข้อกำหนดพินัยกรรม เว้นแต่พินัยกรรมนั้นไม่มีผลบังคับหรือบุคคลที่ระบุชื่อไว้ในพินัยกรรมนั้นเป็นบุคคลที่ต้องห้ามมิให้เป็นผู้ปกครองตามมาตรา 1587

⁷⁷ มาตรา 1589 ในปัจจุบันถูกยกเลิกแล้ว โดย พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2533 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 10 ตอนที่ 187 เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2533

โดยบุคคลที่ต้องห้ามไม่ให้เป็นผู้ปกครองตามมาตรา 1587⁷⁸ นั้น เป็นบุคคลที่ไม่มีคุณสมบัติที่จะจัดการทรัพย์สินเพื่อรักษาผลประโยชน์ให้กับผู้เยาว์ได้ เช่น คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ บุคคลล้มละลาย ผู้ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะปกครองผู้เยาว์หรือทรัพย์สินของผู้เยาว์ ซึ่งมีหรือเคยมีคดีในศาลกับผู้เยาว์ ผู้บุพการีหรือพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาหรือมารดากับผู้เยาว์ ผู้ซึ่งบิดาหรือมารดาที่ตายได้ทำหนังสือระบุชื่อห้ามไว้มิให้เป็นผู้ปกครอง เป็นต้น

ผู้ปกครองของผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะตามมาตรา 1585 ก็คือผู้ปกครองที่เกิดจากคำสั่งของศาลแพ่งเพื่อเข้าทำหน้าที่จัดการทรัพย์สินให้กับผู้เยาว์โดยเฉพาะ โดยการยื่นคำร้องขอของญาติของผู้เยาว์ อัยการ หรือผู้ซึ่งบิดา หรือมารดา ที่ตายที่หลังได้ระบุชื่อไว้ในพินัยกรรมให้เป็นผู้ปกครอง เว้นแต่พินัยกรรมนั้นไม่มีผลบังคับหรือบุคคลที่ระบุชื่อไว้ในพินัยกรรมนั้น เป็นบุคคลที่ต้องห้ามมิให้เป็นผู้ปกครองตามมาตรา 1587 เพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ให้กับบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ จนกระทั่งบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะนั้นบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุ 20 ปีบริบูรณ์ตาม มาตรา 19⁷⁹ หรือบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสโดยชอบด้วยกฎหมายตาม มาตรา 20⁸⁰ ประกอบ มาตรา 1448⁸¹ ผู้ปกครองตามมาตรา 1585 ก็จะสิ้นสภาพไปอันเนื่องมาจากผลของการบรรลุนิติภาวะของบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะตามมาตรา 1598/6⁸²

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1585 เป็นมาตราที่ช่วยอุดช่องว่างการทำนิติกรรมของบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ (เด็กหรือเยาวชน) ซึ่งไม่มีบิดามารดา หรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจการปกครองสามารถทำนิติกรรมผ่านทางผู้ปกครอง ซึ่งเป็นบุคคลที่ศาลจัดตั้งขึ้นให้ใช้อำนาจปกครองแทนบิดามารดาของบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะนั้นได้ เพื่อประโยชน์ในการจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ เพื่อให้นิติกรรมที่ทำโดยผู้ปกครองภายใต้ความยินยอมของเด็กหรือผู้เยาว์สามารถใช้บังคับ

⁷⁸ มาตรา 1587 บุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้วอาจถูกตั้งเป็นผู้ปกครองได้ เว้นแต่

- (1) ผู้ซึ่งศาลสั่งว่าเป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ
- (2) ผู้ซึ่งเป็นบุคคลล้มละลาย
- (3) ผู้ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะปกครองผู้เยาว์หรือทรัพย์สินของผู้เยาว์
- (4) ผู้ซึ่งมีหรือเคยมีคดีในศาลกับผู้เยาว์ ผู้บุพการีหรือพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาหรือมารดากับผู้เยาว์

(5) ผู้ซึ่งบิดาหรือมารดาที่ตายได้ทำหนังสือระบุชื่อห้ามไว้มิให้เป็นผู้ปกครอง

⁷⁹ มาตรา 19 บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์

⁸⁰ มาตรา 20 ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำตามบัญญัติมาตรา 1448

⁸¹ มาตรา 1448 การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้วแต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้

⁸² มาตรา 1598/6 ความปกครองสิ้นสุดลงเมื่อผู้อยู่ในปกครองตายหรือบรรลุนิติภาวะ

ได้ แนวทางการนำมาปรับใช้สามารถเทียบเคียงได้จากคำพิพากษาฎีกาที่ 515/2560⁸³ และเมื่อพิจารณาตามคำพิพากษาฎีกาที่ 515/2560 ความหมายของ “ผู้ปกครอง” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1585 หมายถึง บุคคลซึ่งศาลตั้งให้ใช้อำนาจปกครองผู้เยาว์ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ และไม่มีบิดามารดา หรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครอง

9. การใช้ดุลพินิจสังคดีของพนักงานอัยการ

ในการดำเนินคดีจราจรทางบกของประเทศไทยจะเริ่มต้นจากพนักงานสอบสวนจัดทำสำนวนการสอบสวน ส่งต่อให้พนักงานอัยการสังคดี หากพนักงานอัยการมีความเห็นสั่งฟ้องก็จะทำการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลยุติธรรมที่มีอำนาจรับผิดชอบพิพากษาคัดสินคดีต่อไป แต่หากพนักงานอัยการมีความเห็นสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ก็จะทำให้คดีเสร็จสิ้นไปในชั้นอัยการทันที

ในชั้นพนักงานสอบสวนหากมีพยานหลักฐานเพียงพอก็จะทำการสั่งฟ้องทุกราย ยกเว้นว่ามีพยานหลักฐานว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้กระทำความผิดจึงจะมีความเห็นสั่งไม่ฟ้อง โดยที่ไม่มีกฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในการสังคดีแต่อย่างใด เมื่อพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จสิ้นให้ทำความเห็นสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องในสำนวนการสอบสวนส่งให้พนักงานอัยการพิจารณาต่อไป โดยรายละเอียดการปฏิบัติปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 ถึงมาตรา 142⁸⁴ แล้วแต่กรณี

⁸³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 515/2560 การที่โจทก์ทั้งสองไม่มาดูแลเอาใจใส่ผู้เยาว์ ไม่ช่วยค่าอุปการะเลี้ยงดู และไม่มาเยี่ยมผู้เยาว์ตามสมควร ทำให้ผู้เยาว์แม้รู้ว่าโจทก์ทั้งสองเป็นบิดามารดาแต่ไม่รู้สึกรู้ว่ามีความสัมพันธ์อบอุ่น ใกล้ชิด ตรงกันข้ามกลับหวาดกลัวที่จะต้องไปอาศัยอยู่กับโจทก์ทั้งสอง ยิ่งกว่านั้นการที่โจทก์ที่ 2 ใช้กำลังหักหาญ แหยงชิงตัวผู้เยาว์ ทำให้ผู้เยาว์ตกใจหวาดกลัว เครียดและวิตกกังวลจะต้องไปอยู่กับโจทก์ทั้งสอง อาการผิดปกติทางจิตใจแสดงออกให้เห็นได้ทางพฤติกรรม มีโอกาสที่จะพัฒนาไปสู่โรคทางจิตเวช จำเป็นต้องจัดการแก้ไขให้สภาพการใช้ชีวิตของผู้เยาว์กลับสู่สภาวะปกติ โดยให้ผู้เยาว์ได้อยู่อาศัยในที่ที่เหมาะสมการกระทำดังกล่าวของโจทก์ทั้งสอง เป็นการใช้อำนาจปกครองเกี่ยวกับตัวผู้เยาว์โดยมิชอบ แม้ญาติของผู้เยาว์หรืออัยการไม่ได้ร้องขอ ศาลมีอำนาจถอนอำนาจปกครองบางส่วนของโจทก์ทั้งสองได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1582 วรรคหนึ่ง เมื่อพิจารณาถึงความผาสุกของผู้เยาว์แล้ว จึงเห็นสมควรให้ถอนอำนาจปกครองของโจทก์ทั้งสองเฉพาะที่เกี่ยวกับการกำหนดที่อยู่อาศัยของผู้เยาว์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1567 (1) และตั้งจำเลยทั้งสองเป็นผู้ปกครองผู้เยาว์ในส่วนที่เกี่ยวกับการกำหนดที่อยู่อาศัยของผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1585 วรรคหนึ่ง

⁸⁴ มาตรา 140 เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวนเห็นว่า การสอบสวนเสร็จแล้วให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

พนักงานอัยการมีอำนาจในฐานะทนายของแผ่นดินเพื่ออำนวยความยุติธรรมภายในรัฐ รักษาผลประโยชน์ของแผ่นดิน และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ โดยการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการมีลักษณะเป็นอำนาจกึ่งตุลาการ (Quasi-judicial Power)⁸⁵

9.1 หลักการในการสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการ

1) หลักการฟ้องคดีตามดุลพินิจ (Opportunity Principle) พนักงานอัยการมีอำนาจพิจารณาพยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนแล้วมีเหตุอันสมควรให้เชื่อได้ว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริง แต่เมื่อพิจารณาผลลัพธ์ของสังคมซึ่งจะได้รับจากการฟ้องคดี และผลร้ายต่อผู้ต้องหาซึ่งจะได้รับผลกระทบจากการฟ้องคดีแล้วไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด หรือพิจารณาแล้วการสั่งฟ้อง

(1) ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด และความผิดนั้นมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี ให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวนและบันทึกเหตุทั้งต้นไว้ แล้วให้ส่งบันทึกพร้อมกับสำนวนไปยังพนักงานอัยการ ถ้าอัตราโทษอย่างสูงเกินกว่าสามปี ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมทั้งความเห็นที่ควรให้งดการสอบสวน

ถ้าพนักงานอัยการสั่งให้งด หรือให้ทำการสอบสวนต่อไป ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามนั้น

(2) ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด ให้ใช้บทบัญญัติในมาตราต่อไปนี้

มาตรา 141 ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ เมื่อได้ความตามทางสอบสวนอย่างใด ให้ทำความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องส่งไปพร้อมกับสำนวนยังพนักงานอัยการ

ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยว่าควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ยุติการสอบสวนโดยสั่งไม่ฟ้อง และให้แจ้งคำสั่งนี้ให้พนักงานสอบสวนทราบ

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสอบสวนต่อไป ก็ให้ส่งพนักงานสอบสวนปฏิบัติเช่นนั้น

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสั่งฟ้อง ก็ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหา ถ้าผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศให้พนักงานอัยการจัดการเพื่อขอให้ส่งตัวข้ามแดนมา

มาตรา 142 ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้นั้นถูกควบคุมหรือขังอยู่ หรือปล่อยชั่วคราว หรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก ให้พนักงานสอบสวนทำความเห็นตามท้องสำนวนการสอบสวนว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวน

ในกรณีที่เสนอความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ส่งแต่สำนวนพร้อมด้วยความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ส่วนตัวผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจปล่อย หรือปล่อยชั่วคราว

ถ้าผู้ต้องหาถูกขังอยู่ให้ขอเองหรือขอให้พนักงานอัยการขอต่อศาลให้ปล่อย

ในกรณีที่เสนอความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนพร้อมกับผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ เว้นแต่ผู้ต้องหานั้นถูกขังอยู่แล้ว หรือผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหาได้หลบหนีไป

แต่ถ้าเป็นความผิดซึ่งพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบได้และผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามเปรียบเทียบนั้นแล้ว ให้บันทึกการเปรียบเทียบนั้นไว้ แล้วส่งไปให้พนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวน

⁸⁵ วรชัย แสสนศิริ. การใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ, วารสารจุลนิติ 8,6 (พฤศจิกายน – ธันวาคม) หน้า 155.

คดีไม่ได้เป็นประโยชน์กับผู้ใด โดยนำองค์ประกอบต่างๆ มาประกอบการพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่ควรสั่งฟ้อง พนักงานอัยการย่อมมีอำนาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้⁸⁶ เพราะในการกระทำความผิดบางเรื่อง การสั่งฟ้องผู้ต้องหาอาจไม่เป็นประโยชน์กับผู้ใด ซ้ำอาจเกิดผลร้ายมากกว่า ส่วนการนำหลักการนี้มาใช้ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง และควรใช้ภายใต้ระเบียบปฏิบัติที่เข้มงวดไม่ปล่อยให้ใช้อย่างง่ายดายมากเกินไป เพราะจะทำให้เกิดการใช้วิธีการอันไม่สุจริตบางประการเพื่อให้เกิดการสั่งไม่ฟ้องและเบี่ยงเบนกระบวนการยุติธรรมไปในทิศทางที่ไม่เหมาะสมได้

2) หลักการฟ้องคดีตามกฎหมาย (Legality principle) พนักงานอัยการพิจารณาหลักฐานทางคดีแล้วเชื่อได้ว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริงจะต้องฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเท่านั้น ซึ่งถือเป็นหลักการรักษาความเสมอภาคตามกฎหมายเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายในการใช้อิทธิพลหรือวิธีการต่างๆ เพื่อให้พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง⁸⁷

จากหลักการข้างต้นจะเห็นได้ว่าพนักงานอัยการสามารถสั่งคดีได้อย่างกว้างขวาง และในหลักการทั้งสองเป็นการคานอำนาจกันอยู่ เพราะวางหลักไว้ตรงข้ามกันอย่างสิ้นเชิง โดยในแต่หลักการก็มีเหตุผลของตนเองในการอำนวยความยุติธรรมให้กับสังคม ส่วนจะมีความยุติธรรมเพียงใดขึ้นอยู่กับดุลพินิจในการปรับใช้ของพนักงานอัยการแต่ละท่าน

9.2 กฎหมายที่ให้อำนาจพนักงานอัยการในการสั่งคดี

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 248 บัญญัติว่า “องค์กรอัยการมีหน้าที่และอำนาจตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เที่ยงธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง และไม่ให้อำนาจเป็นคำสั่งทางปกครอง

การบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่นขององค์กรอัยการ ให้มีความเป็นอิสระ โดยให้มีระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนเป็นการเฉพาะตามความเหมาะสมและการบริหารงานบุคคลเกี่ยวกับพนักงานอัยการต้องดำเนินการโดยคณะกรรมการอัยการ ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยประธานกรรมการซึ่งต้องไม่เป็นพนักงานอัยการ และผู้ทรงคุณวุฒิบรรดาศักดิ์ที่ได้รับเลือกจากพนักงานอัยการ ผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีบุคคลซึ่งไม่เป็นหรือเคยเป็นพนักงานอัยการมาก่อนสองคน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคสาม ต้องมีมาตรการป้องกันมิให้พนักงานอัยการกระทำการหรือดำรงตำแหน่งใดอันอาจมีผลให้การสั่งคดีหรือการปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นไปตามวรรคสอง หรืออาจ

⁸⁶ กิตติภา เทศทัฬห, “การสั่งคดีที่ไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนในชั้นพนักงานอัยการ” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2559) หน้า 22.

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน หน้า 20.

ทำให้มีการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ทั้งนี้ มาตรการดังกล่าวต้องกำหนดให้ชัดเจนและใช้เป็นการทั่วไป โดยจะมอบอำนาจให้มีการพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไปไม่ได้”

2) พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 21⁸⁸ บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดี และการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศให้เสนอต่ออัยการสูงสุด และอัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด โดยความเห็นชอบ ของ ก.อ.

ให้นำความในวรรคสองมาใช้บังคับกับกรณีที่พนักงานอัยการไม่ยื่นคำร้อง ไม่อุทธรณ์ ไม่ฎีกา ถอนฟ้อง ถอนคำร้อง ถอนอุทธรณ์ และถอนฎีกาด้วยโดยอนุโลม”

3) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนดังกล่าวไว้ในมาตราก่อน ให้พนักงานอัยการปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งฟ้อง และแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งผู้ต้องหาเพื่อฟ้องต่อไป

(2) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งไม่ฟ้อง”

4) ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือขัดต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. 2545 ข้อที่ 5 บัญญัติว่า “ในการพิจารณาสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการคนหนึ่งคนใดเห็นว่า การฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน ตามข้อ 6 หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ ตามข้อ 7 ให้เสนอความเห็นต่อหัวหน้าพนักงานอัยการ หากหัวหน้าพนักงานอัยการเห็นฟ้องด้วย หรือในกรณีที่หัวหน้าพนักงานอัยการเห็นเอง ให้ทำความเห็นตามลำดับชั้นเสนอต่ออัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาสั่ง

ในกรณีที่หัวหน้าพนักงานอัยการไม่เห็นฟ้องด้วยกับความเห็นของพนักงานอัยการตามวรรคหนึ่งหรือคดีจะขาดอายุความ หรือมีเหตุอย่างอื่นอันจำเป็นจะต้องรีบฟ้อง ให้หัวหน้า

⁸⁸ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553

พนักงานอัยการสั่งฟ้องและยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล แล้วเสนอเรื่องตามลำดับชั้นต่ออัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาสั่ง”

ข้อ 6 บัญญัติว่า “ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนตามข้อ 5 ให้พนักงานอัยการพิจารณาโดยแสดงเหตุผลอันสมควรประกอบ โดยให้คำนึงถึงปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) สาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด
- (2) อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ ความสัมพันธ์ทางครอบครัว และประวัติการกระทำความผิดของผู้ต้องหา
- (3) ลักษณะความร้ายแรงของการกระทำความผิด ผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดการได้รับผลร้ายของผู้ต้องหาอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของผู้ต้องหาเอง
- (4) ความสำนึกผิดของผู้ต้องหา การได้รับการบรรเทาผลร้ายของผู้เสียหาย ความเห็นของผู้เสียหายต่อการฟ้องผู้ต้องหา ความคาดหวังถึงผลที่ผู้ต้องหาจะได้รับจากการถูกฟ้อง
- (5) ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- (6) ประโยชน์ของรัฐที่จะได้จากการฟ้องผู้ต้องหา”

ข้อ 7 บัญญัติว่า “ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศตามข้อ 5 ให้พนักงานอัยการพิจารณาโดยแสดงเหตุผลอันสมควรประกอบ โดยให้คำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) สาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด ลักษณะความร้ายแรงของการกระทำความผิด ผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด
- (2) เหตุผลตามความเห็นของกระทรวงการต่างประเทศถึงผลกระทบต่อนโยบายส่งเสริมความสัมพันธ์ไมตรีกับนานาประเทศ
- (3) เหตุผลตามความเห็นของสภาความมั่นคงแห่งชาติถึงผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ
- (4) เหตุผลตามความเห็นของรัฐบาลโดยมติคณะรัฐมนตรีถึงผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ
- (5) ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือความสามัคคีของคนในชาติ

จากหลักการ และข้อกฎหมายเกี่ยวข้องกับอำนาจสั่งคดีของพนักงานอัยการจะเห็นได้ว่าพนักงานอัยการมีอำนาจในการสั่งคดีอย่างกว้างขวางภายใต้หลักการฟ้องคดีตามดุลพินิจ และการฟ้องคดีตามกฎหมาย และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การสั่งไม่ฟ้องคดีที่ไม่เป็นประโยชน์กับผู้ใดตามหลักการฟ้องคดีตามดุลพินิจ จำเป็นจะต้องใช้ด้วยความระมัดระวัง ณ ปัจจุบัน อำนาจในการสั่งคดี

เป็นของอัยการสูงสุดเพียงท่านเดียวเท่านั้น โดยพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนที่มีความเห็นสิ่งไม่ฟ้องคดีที่ไม่เป็นประโยชน์กับผู้ใดจะต้องทำความเห็นเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจากอัยการเจ้าของสำนวนไปจนถึงอัยการสูงสุดเท่านั้นที่เป็นผู้สั่งคดี “ไม่ฟ้อง” กรณีการสั่งฟ้องคดีที่ไม่เป็นประโยชน์กับผู้ใดได้เพียงผู้เดียวเท่านั้น

10. ความหมายของครอบครัว และบุคคลในครอบครัว

10.1 ความหมายของคำว่า “ครอบครัว”

ราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า “สถาบันพื้นฐานของสังคมที่ประกอบด้วยสามีภรรยาและหมายรวมถึงลูกด้วย”⁸⁹

สุพัตรา สุภาพ ให้ความหมายว่า “ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดของสังคม เป็นหน่วยย่อยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด เป็นสถาบันที่คงทนที่สุดและยังไม่เคยปรากฏว่า สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ไม่มีสถาบันครอบครัว เพราะมนุษย์ทุกคนต้องอยู่ในสถาบันครอบครัว เนื่องจากเป็นกลุ่มสังคมกลุ่มแรก ที่มนุษย์ทุกคนเจอ ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเติบโต และมีครอบครัวแยกออกมา ครอบครัวจะให้ตำแหน่ง ชื่อ และสกุลซึ่งเป็นเครื่องบอกสถานภาพ บทบาท ตลอดจนกำหนดสิทธิหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อสังคม ครอบครัวเป็นสถาบันแห่งแรกและแห่งสำคัญของสังคมในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นที่ไปตามระเบียบแบบแผน ซึ่งมีการกำหนดมาตรฐานความประพฤติของครอบครัว”⁹⁰

ประสพสุข บุญเดช ให้ความหมายว่า “เป็นหน่วยงานย่อยพื้นฐานของสังคมโดยปกติมักประกอบด้วย สามี ภรรยา และบุตร ฐานะการเป็นครอบครัวเริ่มขึ้นเมื่อชายและหญิงได้ทำการสมรสกัน และดำเนินต่อไปจนกระทั่งเกิดบุตรคนแรก คนที่สองและคนถัดๆ ไป ครอบครัวบางครอบครัวอาจไม่มีบุตรตลอดชีวิตของสามีภริยาก็ได้ และในทำนองเดียวกันครอบครัวบางครอบครัวก็มีเพียงบิดา หรือมารดากับบุตรเท่านั้น ซึ่งอาจเกิดขึ้นเพราะสามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตายหรือหย่าร้างเลิกรากันไป”⁹¹

⁸⁹ ราชบัณฑิตยสถาน. “พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554”. สืบค้นวันที่ 10 มีนาคม 2567, จาก <http://www.supremecourt.or.th/assets/files/mediation-flow.pdf>

⁹⁰ สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ:2540, ไทยวัฒนาพานิช, หน้า 72.

⁹¹ ประสพสุข บุญเดช. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 เรื่อง ครอบครัว. กรุงเทพฯ: 2531, โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, หน้า 1

จากความหมายทั้งหมดผู้ศึกษาสรุปได้ว่า ครอบครัว หมายถึง หน่วยย่อยพื้นฐานที่เล็กที่สุดของสังคม โดยเริ่มต้นจากการตกลงใจที่จะใช้ชีวิตร่วมกันของบุคคลสองคนเพื่อสร้างครอบครัวของตนเอง โดยปกติมักประกอบด้วย สามี ภรรยา บุตร หรือบุคคลอื่นที่อาศัยอยู่ในชายคาเดียวกัน เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกัน

10.2 ความหมายของคำว่า “บุคคลในครอบครัว”

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 ให้ความหมายว่า “ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตรบุญธรรม รวมทั้งบุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน”⁹²

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ให้ความหมายว่า “คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน”⁹³

จากความหมายทั้งหมดผู้ศึกษาสรุปได้ว่า บุคคลในครอบครัว หมายถึง “บุคคลใดๆที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันโดยต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน โดยไม่มีความจำเป็นต้องมีความผูกพันกันทางสายเลือด”

11. ความหมายของผู้เสียหายในคดีจรรยาบรรณ

ราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า “ในทางอาญาหมายถึงบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ตามที่กฎหมายกำหนด”⁹⁴

ศรันยา สีมา ให้ความหมายว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการก่ออาชญากรรมหรือการกระทำผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายได้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้⁹⁵

⁹² พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 มาตรา 4

⁹³ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 3

⁹⁴ ราชบัณฑิตยสถาน. “พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525”. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

⁹⁵ ศรันยา สีมา. “ร้อยเรื่องเมืองไทย เรื่อง ผู้เสียหายในคดีอาญา”. กรุงเทพฯ:สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สำนักวิชาการสถานีวิจัยกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์รัฐสภา: 2563. หน้า 1

ประเภทที่ 1 ผู้เสียหายโดยตรง คือ ผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือผลกระทบโดยตรงจากการกระทำความผิดอาญานั้น

ประเภทที่ 2 ผู้เสียหายโดยปริยาย หรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่กฎหมายกำหนดให้มีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีแทนผู้เสียหายโดยตรงได้ เนื่องจากผู้เสียหายโดยตรงไม่สามารถดำเนินคดีได้ด้วยตัวเอง เช่น บิดา มารดา หรือผู้ปกครองซึ่งมีอำนาจจัดการแทนผู้เยาว์ ผู้อนุบาลซึ่งมีอำนาจจัดการแทนบุคคลวิกลจริตที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นบุคคลไร้ความสามารถ ผู้แทนของนิติบุคคล เป็นต้น

ประเภทที่ 3 ผู้เสียหายในกรณีพิเศษ คือ บุคคลที่กฎหมายกำหนดให้ถือว่าเป็นผู้เสียหาย เช่น บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายในความผิดฐานหมิ่นประมาทที่ได้เสียชีวิตไปก่อนที่ผู้เสียหายจะได้ร้องทุกข์ ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญาให้ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้เสียหาย สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีในฐานะผู้เสียหายได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) ให้ความหมายว่า “บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 4 ถึงมาตรา 6”⁹⁶

จากความหมายทั้งหมดผู้ศึกษาสรุปได้ว่า ผู้เสียหายในคดีจราจรทางบก หมายถึง “บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากอุบัติเหตุจราจรทางบก ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายโดยตรง ผู้เสียหายโดยปริยาย และผู้เสียหายในกรณีพิเศษ รวมทั้งบุคคลที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายด้วย ”

12. สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย

สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย เป็นแผนกหนึ่งที่มีที่ตั้งอยู่กับหน่วยงานของสำนักงานอัยการทุกแห่ง ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน พ.ศ. 2562 ข้อ 12⁹⁷ ซึ่งเป็นการบัญญัติเพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่หลักของสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย ดังนี้

⁹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) “ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6

⁹⁷ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน พ.ศ. 2562 ข้อ 12 การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ได้แก่ การให้คำปรึกษาหารือทางกฎหมาย การให้ความช่วยเหลือในการทำนิติกรรมและสัญญา การให้ความช่วยเหลือในการประนอมข้อพิพาท และการให้ความช่วยเหลือทางอรรถคดี เช่น การรับว่าต่าง การรับแก้ต่าง และการยื่นคำร้องในคดีแพ่ง คดีอาญา คดีแรงงาน และอื่นๆ

- 1) การให้คำปรึกษาทางกฎหมายแก่ประชาชนทั่วไป
 - 2) การให้ความช่วยเหลือในการทำนิติกรรมและสัญญา
 - 3) การให้ความช่วยเหลือในการประណอมข้อพิพาท
 - 4) การให้ความช่วยเหลือทางอรรถคดี เช่น การรับว่าต่าง การรับแก้ต่าง และการยื่นคำร้องในคดีแพ่ง คดีอาญา คดีแรงงาน และอื่นๆ
 - 5) คຸ້มครองสิทธิแก่ประชาชน ได้แก่ การดำเนินการคຸ້มครองสิทธิทางศาลตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ และการดำเนินการคຸ້มครองสิทธิของผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคຸ້มครองผู้บริโภค
- การดำเนินการของสำนักงานอัยการคຸ້มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย ทำหน้าที่เหมือนเป็นสำนักงานทนายความของภาครัฐที่ให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปโดยที่ไม่มีค่าใช้จ่าย⁹⁸ เพื่อให้ความช่วยเหลือประชาชนให้ได้รับสิทธิตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน สามารถเข้าถึงได้ง่าย ไม่มีค่าใช้จ่ายแม้ว่าจะมีข้อจำกัดบางประการในกฎ ข้อ 10⁹⁹ อยู่บ้างแต่โดยส่วนใหญ่แล้วถือได้ว่าเป็นหน่วยงานที่สามารถให้ความช่วยเหลือประชาชนได้เป็นอย่างดี

การคຸ້มครองสิทธิแก่ประชาชน ได้แก่ การดำเนินการคຸ້มครองสิทธิทางศาลตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ และการดำเนินการคຸ້มครองสิทธิของผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคຸ້มครองผู้บริโภค

การดำเนินการดังกล่าวตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง เป็นการดำเนินการโดยไม่มีค่าตอบแทน
⁹⁸ เรื่องเดียวกัน

⁹⁹ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการคຸ້มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน พ.ศ. 2562 ข้อ 10 คำร้องขอรับความช่วยเหลือดังต่อไปนี้ ห้ามมิให้รับไว้ดำเนินการ

(1) เรื่องที่รัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี หรือนายกรัฐมนตรี ในฐานะหัวหน้ารัฐบาลมีมติหรือคำสั่งเด็ดขาดในเรื่องนั้นแล้ว

(2) เรื่องที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานใดโดยเฉพาะเป็นผู้ช่วยเหลือ และเรื่องอยู่ในระหว่างดำเนินการของหน่วยงานนั้นๆ

(3) เรื่องที่อธิบดีอัยการหรืออธิบดีอัยการภาคสั่งยุติความช่วยเหลือแล้ว เว้นแต่ในกรณีที่มีพยานหลักฐานใหม่ อันจะทำให้ผลของการดำเนินการให้ความช่วยเหลือเปลี่ยนไป

(4) เรื่องที่คู่กรณีได้ตกลงประนีประนอมยอมความกันโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว เว้นแต่คู่กรณี ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงในการประนีประนอมยอมความซึ่งสามารถดำเนินการได้ตามระเบียบนี้ หรือผู้มีส่วนได้เสียขอให้แก้ไขหรือคัดค้านการประนีประนอมยอมความเดิมว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยมีหลักฐาน หรือข้อเท็จจริงเพิ่มเติมที่ปรากฏชัดในภายหลัง และการให้ความช่วยเหลือจะไม่เป็นการกระทบกระเทือนสิทธิหรือประโยชน์ของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต และเสียค่าตอบแทน

13. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีวัตถุประสงค์ในการรักษาสถาบันครอบครัว และคุ้มครองสมาชิกในครอบครัวที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยการบัญญัติให้ความผิดฐานทำร้ายร่างกายในประมวลกฎหมายอาญา หากเป็นการทำร้ายร่างกายของสมาชิกในครอบครัวแล้ว ให้เป็นความผิดฐาน “กระทำความรุนแรงในครอบครัว”¹⁰⁰ เพื่อกำหนดวิธีการดำเนินคดีอาญาให้เป็นการเฉพาะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป เพื่อประโยชน์ในการให้ผู้ถูกระทำมีความผิดมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้¹⁰¹

เมื่อพิจารณาจากหมายเหตุท้าย พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่ามีวัตถุประสงค์ในการรักษาสถาบันครอบครัว และมีความจำเป็นที่จะต้องนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต่างๆ เช่น การไกล่เกลี่ย การบำบัดฟื้นฟู การเยียวยา สมาชิกในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบให้สามารถรักษาสัมพันธ์ภาพอันดีในครอบครัวของตนเองไว้ได้ แม้ว่าผู้กระทำความรุนแรงจะมีเจตนากระทำความผิดในระดับเจตนาประสงค์ต่อผล หรือยอมเสี่ยงเห็นผลก็ตาม ซึ่งปัญหาที่ผู้ศึกษาก็มีความคล้ายกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามความในพระราชบัญญัตินี้ แต่ผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัวอันมีที่มาจากผลของคดีจราจรทางบก

(5) เรื่องเกี่ยวกับคดีซึ่งผู้ร้องขอรับความช่วยเหลือมีหนายความ หรือมีหน่วยงานอื่นให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายอยู่แล้ว

(6) เรื่องที่เป็นคดีหรือข้อพิพาทอันเกี่ยวกับการดำเนินการ หรือการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายหรือระเบียบแบบแผน กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่นั้นๆ

กรณีตาม (3) หากหัวหน้าพนักงานอัยการเห็นว่าเหตุอันสมควรรับไว้ดำเนินการให้เสนอไปยังอธิบดีอัยการหรืออธิบดีอัยการภาค เพื่อพิจารณาสั่ง

กรณีตาม (5) หรือ (6) หากหัวหน้าพนักงานอัยการเห็นว่าเหตุอันสมควรให้พิจารณาสั่งรับไว้ดำเนินการเป็นเรื่องๆไป

คำสั่งไม่รับดำเนินการตามคำร้องขอรับความช่วยเหลือของหัวหน้าพนักงานอัยการในข้อนี้ ให้เสนออธิบดีอัยการหรืออธิบดีอัยการภาค แล้วแต่กรณีเพื่อทราบโดยเร็วหากอธิบดีอัยการหรืออธิบดีอัยการภาค มีคำสั่งเป็นอย่างอื่นให้ปฏิบัติไปตามนั้น

¹⁰⁰ มาตรา 4 ผู้ใดกระทำการอันเป็นความรุนแรงในครอบครัว ผู้นั้นกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

¹⁰¹ หมายเหตุท้าย พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

ที่มีสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้ทำให้เกิดขึ้นนั้น ก็สมควรที่จะมีกระบวนการพิจารณา หรือแนวทางการดำเนินคดี เป็นการเฉพาะเหมือนกับการกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเช่นเดียวกัน

14. พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 เป็นกฎหมายที่บัญญัติมาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว และกำหนดมาตรการในการส่งเสริม พัฒนา และคุ้มครองสถาบันครอบครัว¹⁰² โดยกฎหมายนี้มุ่งคุ้มครองสวัสดิภาพของสมาชิกในครอบครัวที่ถูกกระทำความรุนแรงโดยบุคคลในครอบครัวของตนเองเป็นหลัก และมีบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมความคุ้มครองสมาชิกในครอบครัวที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ซึ่งมีผลบังคับใช้มาตั้งแต่วันที่ 15 สิงหาคม 2550 แล้ว ด้วยการนำมาตราต่าง ๆ ในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวตาม มาตรา 22 เช่น การไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมความรุนแรงในครอบครัว การเยียวยาผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว การติดตามดูแลบุคคลที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว¹⁰³ และที่สำคัญคือการยกเลิกความผิดอาญาฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นความผิดทางอาญาในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ด้วยการยกเลิกพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคมโดยที่มีรัฐเป็นเจ้าของในการดำเนินการและอำนวยความสะดวกให้กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง

แต่ด้วยบทบัญญัติที่กำหนดให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องต้องจัดตั้งหน่วยงานใหม่ขึ้นมา รับรับการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ เช่น คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบัน

¹⁰² หมายเหตุท้าย พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562

¹⁰³ มาตรา 22 การคุ้มครองสวัสดิภาพ เป็นการดำเนินการเพื่อให้บุคคลในครอบครัวได้รับความปลอดภัย มีความสัมพันธ์ที่ดี และป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ และให้หมายความรวมถึงการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

- (1) การคุ้มครองหรือการป้องกันบุคคลในครอบครัวไม่ให้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และการป้องกันการกระทำความผิดอาญาซึ่งมีลักษณะเป็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัว
- (2) การส่งเสริมหรือการสนับสนุนไม่ให้เกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัว
- (3) การไกล่เกลี่ยหรือดำเนินการให้มีการประนีประนอมเมื่อเกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัว
- (4) การเยียวยาหรือการบรรเทาทุกข์ซึ่งผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว
- (5) การบำบัดฟื้นฟูผู้ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัว
- (6) การติดตามดูแลบุคคลในครอบครัวเมื่อเกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

¹⁰⁴ มาตรา 3 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

ครอบครัว¹⁰⁵ ศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัวประจำจังหวัด¹⁰⁶ ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน¹⁰⁷ เป็นต้น การดำเนินการตามข้างต้นต้องใช้เจ้าหน้าที่และงบประมาณเป็นจำนวนมาก คณะรัฐมนตรีที่มี

¹⁰⁵ มาตรา 6 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว” ประกอบด้วย

- (1) นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ
- (2) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นรองประธานกรรมการ
- (3) กรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรม ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข อัยการสูงสุด และผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

(4) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนสิบห้าคน ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยการสรรหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนสิบห้าคน ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยการสรรหาจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์เป็นที่ประจักษ์ในด้านการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัว ด้านการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือด้านอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและพัฒนา คุ้มครอง ป้องกัน หรือแก้ไขฟื้นฟูบุคคลในครอบครัว อย่างน้อยด้านละหนึ่งคน ด้านการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชน ด้านการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาสตรี ด้านกฎหมาย ด้านวัฒนธรรมและศาสนา ด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านการพัฒนาการศึกษา ด้านการสาธารณสุข ด้านการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือด้านอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริม และพัฒนา คุ้มครอง ป้องกัน หรือแก้ไขฟื้นฟูบุคคลในครอบครัว อย่างน้อยด้านละหนึ่งคน

การสรรหากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตาม (4) ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กำหนดในระเบียบ

ให้อธิบดีเป็นกรรมการและเลขานุการ และมีอำนาจแต่งตั้งข้าราชการในกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวจำนวนไม่เกินสองคน เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

¹⁰⁶ มาตรา 13 ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัวในเขตพื้นที่จังหวัด และให้กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวเป็นศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัวในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร และให้มีหน้าที่ และอำนาจ ดังต่อไปนี้

- (1) ดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนหลัก แผนงาน มาตรการ และแนวทาง ในการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวและการคุ้มครองสวัสดิภาพ
- (2) ให้ความรู้ความเข้าใจ คำปรึกษาแนะนำ และไกล่เกลี่ยประนีประนอม ในเรื่องของปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว รวมทั้งรับแจ้ง รวบรวม และประมวลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัว เพื่อประโยชน์ในการยื่นคำร้องขอหรือคำแถลงต่อศาล และการคุ้มครองสวัสดิภาพ
- (3) เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ในการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวและการคุ้มครองสวัสดิภาพ และเป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและเอกชนในการดำเนินการเพื่อส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวและคุ้มครองสวัสดิภาพ

พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้ตราพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 มาตรา 3¹⁰⁸ ที่ให้ยกเลิกข้อความในมาตรา 2 ของ พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนา และคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 มาตรา 2 ที่ระบุไว้ว่า “พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป” และให้แก้ไขเป็น “มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้จะใช้บังคับเมื่อใดให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา” หรือหมายความว่า ให้เปลี่ยนระยะเวลาบังคับใช้จาก 90 วัน หลังกฎหมายถูกประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็น “ให้เวลาโดยอิสระ” กับรัฐบาลในการเลือกช่วงเวลาบังคับใช้ โดยหากรัฐบาลต้องการให้กฎหมายดังกล่าวมีผลบังคับใช้ให้ตราพระราชกฤษฎีกาออกมา เพื่อรอให้หน่วยงานของรัฐได้มีการเตรียมแผนการดำเนินงานให้พร้อมที่จะดำเนินการตามแนวทางของพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 ได้

(4) ดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพ หรือยื่นคำร้องขอหรือคำแถลงต่อศาลเพื่อดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพ รวมทั้งดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่งศาลหรือคำสั่งของหัวหน้าศูนย์ในการคุ้มครองสวัสดิภาพ

(5) ดำเนินการตามแผนงานและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของพนักงานเจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวและการคุ้มครองสวัสดิภาพ รวมทั้งประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่และบุคลากรในศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัว

(6) ติดตามและรายงานผลการดำเนินงานตามพระราชบัญญัตินี้ต่ออธิบดีและรัฐมนตรี

(7) ให้ความช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ครอบครัวที่อยู่ในภาวะยากลำบากตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

(8) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ของครอบครัวหรือตัวแทนของครอบครัว เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนหลัก แผนงาน มาตรการ และแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวและการคุ้มครองสวัสดิภาพโดยคณะกรรมการต่อไป

(9) ดำเนินการอื่นใดเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวและการคุ้มครองสวัสดิภาพตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายอื่น หรือตามที่คณะกรรมการหรือกรมกิจการสตรี และสถาบันครอบครัวมอบหมาย

¹⁰⁷ มาตรา 15 องค์กรเอกชนใดที่มีวัตถุประสงค์หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัว หรือการคุ้มครองสวัสดิภาพ อาจขอจดทะเบียนเป็นศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ซึ่งเรียกโดยย่อว่า “ศพค.”

คุณสมบัติของผู้ขอจดทะเบียน การขอจดทะเบียน และการจดทะเบียน เป็น ศพค. ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กำหนดในระเบียบ

¹⁰⁸ มาตรา 3 ให้ยกเลิกข้อความในมาตรา 2 แห่ง พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้จะใช้บังคับเมื่อใดให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

ในภาพรวมพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 เป็นกฎหมายฉบับหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงเจตนาเบื้องหลังในการรักษาสถาบันครอบครัวอย่างชัดเจนด้วยการนำหน่วยงานรัฐ และภาคีเครือข่ายของกระทรวงพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ เข้ามามีส่วนร่วมในการคุ้มครองสมาชิกในครอบครัวจากการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวเพื่อรักษาสถาบันครอบครัวไว้ ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีเจตนาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาปัญหาในการศึกษาครั้งนี้เป็นอย่างดี

15. คดีอาญาอุทธรณ์ในชั้นพนักงานสอบสวนตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ตามปกติแล้วการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักจะต้องมีการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน ส่งให้พนักงานอัยการเพื่อพิจารณาส่งฟ้องต่อศาลยุติธรรมที่มีเขตอำนาจต่อไป¹⁰⁹ หรือประชาชนอาจจะฟ้องต่อศาลยุติธรรมด้วยตนเองก็ได้¹¹⁰ แต่ก็มีข้อยกเว้นกฎหมายยกเว้นหลักการทั่วไปที่ทำให้คดีอาญาอุทธรณ์โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาลหรือยุติโดยผลของกฎหมายก่อนศาลมีคำพิพากษาได้ โดยจะพบได้ใน 2 มาตรา คือ มาตรา 37 และ มาตรา 39 แม้ว่าทั้ง 2 มาตรา จะทำให้คดีอาญาอุทธรณ์ไปเช่นเดียวกันแต่ก็ใช้เงื่อนไขและเหตุผลแตกต่างกันมีรายละเอียดดังนี้

1) คดีอาญาเล็กน้อย ได้กำหนดเงื่อนไขในการปฏิบัติไว้ 4 ประการ ดังนี้¹¹¹

(1) ในคดีมีโทษปรับสถานเดียว เมื่อผู้กระทำความผิด ยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ ก่อนศาลพิจารณา

(2) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษหรือคดีอื่นที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรซึ่ง มีโทษปรับอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่พนักงานสอบสวนได้เปรียบเทียบแล้ว (ตามมาตรา 18 มาตรา 19 และมาตรา 20)

(3) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มี อัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษหรือ คดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งเกิดในกรุงเทพมหานคร เมื่อผู้ต้องหา

¹⁰⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน

¹¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล

(1) พนักงานอัยการ

(2) ผู้เสียหาย

¹¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37

ชำระค่าปรับตามที่นายตำรวจประจำท้องที่ตั้งแต่ตำแหน่งสารวัตรขึ้นไป หรือนายตำรวจชั้นสัญญาบัตร ผู้ทำการในตำแหน่งนั้น ๆ ได้เปรียบเทียบแล้ว

(4) ในคดีซึ่งเปรียบเทียบได้ตามกฎหมายอื่น เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามค่าเปรียบเทียบของพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว

เมื่อมีการปฏิบัติครบตามเงื่อนไขเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว ผลของการกระทำความผิดนั้นคือ คดีอาญาเล็กน้อย หรือ ข้อพิพาทนั้นยุติไปโดยไม่ต้องมีคำพิพากษา แต่ต้องกระทำก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาในคดีนั้นด้วย

2) สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับตาม มาตรา 39¹¹² ตามความในมาตรานี้ ได้กำหนดเงื่อนไขในการปฏิบัติไว้ 7 ประการ ดังนี้

(1) โดยความตายของผู้กระทำผิด

(2) ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย

(3) เมื่อคดีเล็กน้อยตามมาตรา 37

(4) เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง

(5) เมื่อมีกฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำความผิดเล็กน้อยเช่นนั้น

(6) เมื่อคดีขาดอายุความ

(7) เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ

เมื่อมีการปฏิบัติครบตามเงื่อนไขเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว ผลของการกระทำความผิดนั้นคือ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป หรือก็คือไม่สามารถนำข้อพิพาทนั้นมาฟ้องร้องต่อศาลได้อีก เมื่อพิจารณาคู่กับ มาตรา 39 (3) และมาตรา 37 จะเห็นได้ว่ามีความต่อเนื่องกัน เมื่อคดีอาญายุติไปแล้ว สิทธินำคดีอาญามาฟ้องก็ควรระงับไปด้วย

16. ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้ให้นิยามคำว่าผู้เสียหาย และผู้จัดการแทนผู้เสียหาย ไว้ใน มาตรา 2 (4)¹¹³ โดยให้สิทธิผู้ที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตาม มาตรา 4 ถึงมาตรา 6 เข้าจัดการในเรื่องเกี่ยวกับคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายโดยตรงได้ในหัวข้อที่กำหนดไว้ใน

¹¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39

¹¹³ มาตรา 2 “ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6

มาตรา 3 ประกอบด้วย การร้องทุกข์ การเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา เข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ เป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา ถอนฟ้องคดีอาญาหรือคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา และยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว¹¹⁴ โดยผู้ที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายข้างต้นมีได้ 3 กรณี ดังนี้

1) กรณีตาม มาตรา 4 วรรคสอง ประกอบกับมาตรา 5 (2)¹¹⁵ สามารถฟ้องคดีอาญา แทนภรรยาได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตจากภรรยา ก่อนโดยชัดแจ้ง ทั้งนี้การอนุญาตกฎหมายไม่ได้กำหนดรูปแบบการอนุญาตเป็นการเฉพาะไว้ จึงต้องพิจารณาเป็นครั้งๆไปว่าการอนุญาตที่เกิดขึ้นกระทำโดยชัดแจ้งหรือไม่

2) กรณีตาม มาตรา 5¹¹⁶ ได้ระบุบุคคลที่สามารถจัดการแทนผู้เสียหายได้ 3 กลุ่ม ดังนี้ ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล เฉพาะแต่ในความผิดซึ่งได้กระทำต่อผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถ ความสามารถ ซึ่งอยู่ในความดูแล บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาเฉพาะแต่ในความผิดอาญา ซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ และผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคล เฉพาะความผิดซึ่งกระทำลงแก่นิติบุคคลนั้น

¹¹⁴ มาตรา 3 บุคคลดังระบุในมาตรา 4, 5 และ 6 มีอำนาจจัดการต่อไปนี้แทนผู้เสียหายตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้น ๆ

- (1) ร้องทุกข์
- (2) เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา หรือเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ
- (3) เป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา
- (4) ถอนฟ้องคดีอาญาหรือคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา
- (5) ยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว

¹¹⁵ มาตรา 4 ในคดีอาญาซึ่งผู้เสียหายเป็นหญิงมีสามี หญิงนั้นมีสิทธิฟ้องคดีได้เองโดยมิต้องได้รับอนุญาตของสามีก่อน

ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 5 (2) สามีมีสิทธิฟ้องคดีอาญาแทนภรรยาได้ ต่อเมื่อได้รับอนุญาตโดยชัดแจ้งจากภริยา

¹¹⁶ มาตรา 5 บุคคลเหล่านี้จัดการแทนผู้เสียหายได้

- (1) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล เฉพาะแต่ในความผิดซึ่งได้กระทำต่อผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งอยู่ในความดูแล
- (2) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาเฉพาะแต่ในความผิดอาญา ซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้
- (3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคล เฉพาะความผิดซึ่งกระทำลงแก่นิติบุคคลนั้น

3) กรณีตาม มาตรา 6¹¹⁷ ในคดีอาญาที่ผู้เยาว์เป็นผู้เสียหาย และไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทนโดยชอบธรรมไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่ว่าทางใด ให้ญาติหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ ผู้เยาว์ร้องขอต่อศาลตั้งเขาเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้

จะเห็นได้ว่าผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตามกรณีข้างต้นทั้ง 3 กรณี มุ่งเน้นการจัดการแทนในคดีอาญาของบุคคลในครอบครัวเป็นหลัก และยังมีคุ้มครองสิทธิของผู้เยาว์โดยอนุญาตให้บุคคลอื่นสามารถเข้ามามีอำนาจจัดการแทนผู้เยาว์ได้หากบุคคลในครอบครัวของผู้เยาว์ไม่สามารถเข้าจัดการแทนผู้เยาว์ได้ แต่ต้องขออนุญาตต่อศาลเพื่อเป็นการถ่วงดุลผลประโยชน์ของผู้เยาว์โดยศาลอีกชั้นหนึ่ง

¹¹⁷ มาตรา 6 ในคดีอาญาซึ่งผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือเป็นผู้วิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถไม่มีผู้อนุบาล หรือซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่สามารถจะทำการตามหน้าที่โดยเหตุหนึ่งเหตุใด รวมทั้งมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถนั้นๆ ญาติของผู้นั้น หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้ออาจร้องต่อศาลขอให้ตั้งเขาเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้

เมื่อได้ไต่สวนแล้วให้ศาลตั้งผู้ร้องหรือบุคคลอื่น ซึ่งยินยอมตามที่เห็นสมควรเป็นผู้แทนเฉพาะคดี เมื่อไม่มีบุคคลใดเป็นผู้แทนให้ศาลตั้งพนักงานฝ่ายปกครองเป็นผู้แทน

ห้ามมิให้เรียกค่าธรรมเนียมในเรื่องขอตั้งเป็นผู้แทนเฉพาะคดี

บทที่ 3

บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีจราจรทางบกของ ประเทศไทยมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐสิงคโปร์

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษารูปแบบการสอบสวนคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 ซึ่งผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 และความผิดอื่นที่เกี่ยวข้อง เปรียบเทียบกับขั้นตอนการดำเนินคดีจราจรของมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐสิงคโปร์ ซึ่งผู้ศึกษาได้เปรียบเทียบขั้นตอนการดำเนินคดีจราจรของทั้งสามประเทศ ดังนี้

1. กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีจราจรทางบกของประเทศไทย

ในการดำเนินคดีจราจรทางบกของประเทศไทยใช้ฐานความผิดที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 เป็นหลัก ซึ่งเป็นความผิดอาญาแผ่นดินที่กำหนดให้รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย¹¹⁸ ซึ่งกำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นตัวแทนรัฐในการสอบสวน และพนักงานอัยการเป็นตัวแทนรัฐในการฟ้องคดีต่อศาลโดยได้ใช้บทบัญญัติของกฎหมายอีกหลายฉบับเพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนสืบสวนคดีจราจรทางบก เนื่องจากการกระทำความผิดจราจรทางบกเป็นการกระทำความผิดกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท และเกี่ยวข้องกับฐานความผิดในประมวลกฎหมายอาญา จึงต้องมีการนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาปรับใช้ในการดำเนินคดีจราจรทางบกด้วย ทำให้ในการสอบสวนสืบสวนคดีจราจรทางบกในชั้นพนักงานสอบสวนไม่แตกต่างจากความผิดอาญาทั่วไป เพียงแต่นำฐานความผิดและหลักเกณฑ์บางประการจากพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาปรับใช้ควบคู่กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการจัดทำสำนวนการสอบสวน

¹¹⁸ จุฬารัตน์ ยะปะนัน, ความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความได้, วารสารจลนิติ 7,2 (มีนาคม - เมษายน) หน้า 154.

คดีจราจรทางบกผู้กระทำความผิดจะต้องกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 เป็นหลัก และในการกระทำความผิดครั้งนั้นเป็นการกระทำความผิดกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายบทอื่นอีกหรือไม่นั้นก็ต้องพิจารณาอีกครั้งว่าผิดต่อกฎหมายใดอีกหรือไม่ และกฎหมายที่มีอัตราโทษที่สูงกว่าก็ต้องนำฐานอัตราโทษของกฎหมายที่สูงกว่าเป็นฐานในการกำหนดขั้นตอนการดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

จากคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 ได้ให้นิยาม คดีจราจรทางบกว่าจะต้องเป็นคดีที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทเท่านั้น เพราะหากเป็นการกระทำโดยเจตนาแล้วก็จะไม่เข้านิยามของคดีจราจรทางบก ยกเว้นการกระทำความผิดอาญาในประมวลกฎหมายอาญา ภาคลหุโทษ ที่เป็นการกระทำความผิดที่ไม่ต้องมีเจตนาจึงทำให้ฐานความผิดบางฐานในภาคลหุโทษ ซึ่งไม่มีการระบุว่าเป็นการกระทำโดยประมาทก็สามารถนำไปพิจารณาร่วมกับพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 เพื่อนำไปดำเนินคดีแบบวิธีสอบสวนของคดีจราจรทางบกได้ เพราะการกระทำโดยประมาทก็คือการกระทำโดยขาดเจตนา อันเป็นความหมายเดียวกันกับการกระทำโดยไม่มีเจตนาตนเอง ดังนั้นกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีจราจรมีดังนี้

1) พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้มีการนิยามศัพท์เฉพาะเป็นจำนวนมาก เพื่อให้เป็นที่เข้าใจตรงกันผู้ศึกษาขอนำเสนอมาตราที่สำคัญที่จำเป็นต่อการศึกษาคำนี้ จำนวน 5 มาตรา ดังนี้

มาตรา 4 (15) “รถ หมายความว่า ยานพาหนะทางบกทุกชนิด เว้นแต่รถไฟและรถราง” จะเห็นได้ว่ายานพาหนะทุกชนิดนั้นมีความหมายรวมถึงยานพาหนะที่ใช้ในการจราจรทางบก ซึ่งในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ได้อธิบายไว้ในมาตรา 4 ตั้งแต่ (16) ถึง (26)¹¹⁹ แล้ว

¹¹⁹ มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

(16) “รถยนต์” หมายความว่า รถที่มีล้อตั้งแต่สามล้อและเดินด้วยกำลังเครื่องยนต์ กำลังไฟฟ้าหรือพลังงานอื่น ยกเว้นรถที่เดินบนราง

(17) “รถจักรยานยนต์” หมายความว่า รถที่เดินด้วยกำลังเครื่องยนต์กำลังไฟฟ้า หรือพลังงานอื่น และมีล้อไม่เกินสองล้อ ถ้ามีพวงข้างมีล้อเพิ่มอีกไม่เกินหนึ่งล้อ

(18) “รถจักรยาน” หมายความว่า รถที่เดินด้วยกำลังของผู้ขับขี่ที่มีเข็มนาฬิกา

(19) “รถตุ๊กตุ๊ก” หมายความว่า รถดับเพลิงและรถพยาบาลของราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาคและราชการบริหารส่วนท้องถิ่น หรือรถอื่นที่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีให้ใช้ไฟสัญญาณแสงสว่างบวบ หรือให้ใช้เสียงสัญญาณไซเรนหรือเสียงสัญญาณอย่างอื่นตามที่กำหนดให้

(20) “รถบรรทุก” หมายความว่า รถยนต์ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้บรรทุกสิ่งของหรือสัตว์

(21) “รถบรรทุกคนโดยสาร” หมายความว่า รถยนต์ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้บรรทุกคนโดยสารเกินเจ็ดคน

มาตรา 78 ผู้ใดขับขี่รถหรือขี่หรือควบคุมสัตว์ในทางซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นความผิดของผู้ขับขี่หรือผู้ขี่หรือควบคุมสัตว์หรือไม่ก็ตาม ต้องหยุดรถ หรือสัตว์ และให้ความช่วยเหลือตามสมควร และพร้อมทั้งแสดงตัวและแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ใกล้เคียงทันที กับต้องแจ้งชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของตนและหมายเลขทะเบียนรถแก่ผู้ได้รับความเสียหายด้วย

ในกรณีที่ผู้ขับขี่หรือผู้ขี่หรือควบคุมสัตว์หลบหนีไปหรือไม่แสดงตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ สถานที่เกิดเหตุ ให้สันนิษฐานว่าเป็นผู้กระทำความผิดและให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดรถคันที่ผู้ขับขี่หลบหนีหรือไม่แสดงตนว่าเป็นผู้ขับขี่ จนกว่าคดีถึงที่สุดหรือได้ตัวผู้ขับขี่ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่แสดงตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในหกเดือนนับแต่วันเกิดเหตุให้ถือว่ารถนั้นเป็นทรัพย์สินซึ่งได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือเกี่ยวกับการกระทำความผิดและให้ตกเป็นของรัฐ

เมื่อพิจารณานิยามของคำว่าอุบัติเหตุตามมาตรา 78 สามารถสรุปได้ว่า อุบัติเหตุเป็นเหตุการณ์ที่มีบุคคลควบคุมหรือปล่อยปละละเลยให้ยานพาหนะ หรือสัตว์ อย่างน้อย 1 คัน หรือ 1 ตัว ไปก่อความเสียหายต่อยานพาหนะคันอื่น หรือบุคคลอื่น โดยที่ไม่ได้เกิดจากเจตนาในระดับประสงค์ต่อผลหรือย่อมนิ่งเห็นผล

ฐานความผิดที่พบได้ในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 นั้น มีเป็นจำนวนมาก ผู้ศึกษาจึงขอยกมาเท่าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้

(1) การห้ามมิให้กระทำในขณะที่ผู้ขับขี่ขับรถ

พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43¹²⁰ กำหนดข้อห้ามจำนวน 8 ประการที่ห้ามทำอย่างเด็ดขาดในขณะที่ขับรถ หากฝ่าฝืนจะมีโทษตามมาตรา 157 มาตรา 160 หรือ

(22) “รถโรงเรียน” หมายความว่า รถบรรทุกคนโดยสารที่โรงเรียนใช้รับส่งนักเรียน

(23) “รถโดยสารประจำทาง” หมายความว่า รถบรรทุกคนโดยสารที่เดินตามทางที่กำหนดไว้ และเรียกเก็บค่าโดยสารเป็นรายคนตามอัตราที่วางไว้เป็นระยะทางหรือตลอดทาง

(24) “รถแท็กซี่” หมายความว่า รถยนต์ที่ใช้รับจ้างบรรทุกคนโดยสารไม่เกินเจ็ดคนไม่ว่าจะเป็น จักรยานเกวียน รถจักรยานยนต์ รถสามล้อ รถยนต์

(25) “รถลากจูง” หมายความว่า รถยนต์ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้สำหรับลากจูงรถหรือเครื่องมือการเกษตรหรือเครื่องมือการก่อสร้าง โดยตัวรถนั้นเองมิได้ใช้สำหรับบรรทุกคนหรือสิ่งของ

(26) “รถพ่วง” หมายความว่า รถที่เคลื่อนที่ไปโดยใช้รถอื่นลากจูง

¹²⁰ มาตรา 43 ห้ามมิให้ผู้ขับขี่ขับรถ

(1) ในขณะที่หย่อนความสามารถในอันที่จะขับ

(2) ในขณะที่เมาสุราหรือของเมาอย่างอื่น

(3) ในลักษณะกีดขวางการจราจร

(4) โดยประมาทหรือน่าหวาดเสียวอันอาจเกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สิน

มาตรา 160 ตรี แล้วแต่ความร้ายแรงของการกระทำความผิด โดยการกระทำที่มีความร้ายแรงที่สุดคือ การขับขีรถในขณะเมาสุรา หรือเมาอย่างอื่น (สารเสพติด) ต้องระวางโทษตาม มาตรา 160 ตรี ระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขีรถของผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าหกเดือน หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขีรถ¹²¹ เนื่องจากกฎหมายมองว่าการกระทำดังกล่าว หากผู้ขับขีรถฝ่าฝืนอาจจะนำไปสู่การเกิดอุบัติเหตุได้ เพราะถือว่าเป็นการไม่ใช้ความระมัดระวังในการขับขีรถอาจทำให้ตนเองและผู้อื่นได้รับอันตราย หรือเสียชีวิตจากการเกิดอุบัติเหตุได้ ถือว่าเป็นเจตนาในระดับความประมาท

(2) การแบ่งประเภทของคดีจราจรทางบกของประเทศไทย

ในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ไม่ได้นิยามคำศัพท์เกี่ยวกับคดีจราจรทางบกไว้ แต่สามารถพบนิยามคำศัพท์คำว่าคดีจราจรทางบกได้ในคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2556 เรื่อง การอำนวยความสะดวกในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวน และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เฝ้าระวังการสอบสวนคดีอาญา ได้นิยามไว้ใน บทที่ 1 ข้อที่ 4 (6) “คดีจราจรทางบก” หมายถึง คดีที่กล่าวหาว่าผู้ใดขับรถในทางโดยประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินผู้อื่นได้รับความเสียหาย และหรือผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ และหรืออันตรายสาหัส และหรือถึงแก่ความตาย ซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43(4), มาตรา 157 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 มาตรา 300 หรือมาตรา 291¹²²

คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 บทที่ 1 ข้อที่ 4 (6) ได้บัญญัตินิยามของคดีจราจรทางบกไว้อย่างชัดเจน และสามารถแบ่งประเภทของคดีจราจรทางบกได้หลายแบบ ขึ้นอยู่กับว่าใช้เกณฑ์ใดในการแบ่งประเภท เช่น มีคู่กรณี และไม่มีคู่กรณี, คดีที่เปรียบเทียบปรับได้

(5) ในลักษณะที่ผิดปกติวิสัยของการขับรถตามธรรมดาหรือไม่อาจแลเห็นทาง ด้านหน้าหรือด้านหลัง ด้านใดด้านหนึ่งหรือทั้งสองด้านได้พอแก่ความปลอดภัย

(6) คร่อมหรือทับเส้นทางหรือแนวแบ่งช่องเดินรถวันแต่เมื่อเปลี่ยนช่องเดินรถ เลี้ยวรถ หรือกลับรถ

(7) บนทางเท้าโดยไม่มีเหตุอันสมควร เว้นแต่รถลากเข็นสำหรับทารก คนป่วย หรือคนพิการ

(8) โดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยหรือความเดือดร้อนของผู้อื่น

(9) ในขณะที่ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ เว้นแต่การใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่โดยใช้ อุปกรณ์เสริมสำหรับการสนทนา โดยผู้ขับขีรถไม่ต้องถือหรือจับโทรศัพท์เคลื่อนที่นั้น

¹²¹ มาตรา 160 ตรี ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 43(2) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขีรถของผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าหกเดือน หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขีรถ

¹²² คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2556 เรื่อง การอำนวยความสะดวกในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวน และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เฝ้าระวังการสอบสวนคดีอาญา

และคดีที่เปรียบเทียบปรับไม่ได้, ระดับความรุนแรงของความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย เป็นต้น ในการศึกษาคำนี้ผู้ศึกษาใช้เกณฑ์ “ระดับความรุนแรงของความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย” มาเป็นเกณฑ์ในการศึกษาเพราะในประมวลกฎหมายอาญาจะใช้เกณฑ์ระดับความรุนแรงเป็นปัจจัยที่กำหนดฐานความผิด อัตราโทษ และขั้นตอนการดำเนินการตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ ซึ่งผู้ศึกษาได้จัดแบ่งระดับความรุนแรงของคดีจราจรทางบกตามฐานความผิดที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ระดับตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 3.1 แสดงการแบ่งระดับความรุนแรงของอุบัติเหตุจราจรทางบก โดยใช้ระดับความเสียหายเป็นเกณฑ์

ระดับความรุนแรง	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	อัตราโทษ	เงินประกันตัว ชั้นศาล ¹²³
มีผู้เสียชีวิต และมีทรัพย์สิน ของผู้เสียหาย	พรบ.จราจรฯ มาตรา 43, 78, 157, 160 และ ป.อ. มาตรา 291	จำคุกไม่เกิน 10 ปี และปรับไม่เกิน 200,000 บาท	150,000 บาท
มีผู้ได้รับบาดเจ็บสาหัส และ มีทรัพย์สินของผู้เสียหาย	พรบ.จราจรฯ มาตรา 43, 78, 157, 160 และ ป.อ. มาตรา 300	จำคุกไม่เกิน 3 ปี และปรับไม่เกิน 60,000 บาท	100,000 บาท
มีผู้ได้รับบาดเจ็บไม่สาหัส และมีทรัพย์สินของผู้เสียหาย	พรบ.จราจรฯ มาตรา 43, 78, 157, 160 และ ป.อ. มาตรา 390	จำคุกไม่เกิน 1 เดือน และปรับไม่เกิน 10,000 บาท	-
ไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บ แต่มี ทรัพย์สินของผู้เสียหาย	พรบ.จราจรฯ มาตรา 43(4), 157	ปรับตั้งแต่ 400 - 1,000 บาท	-

หมายเหตุ : ในทางปฏิบัติกรณีกระทำความผิดกรณีเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทศาลยุติธรรมจะเรียก
วงเงินประกันจากข้อหาที่มีอัตราโทษจำคุกสูงสุดเท่านั้น

¹²³ คำแนะนำของประธานศาลฎีกา “บัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา
หรือจำเลย” ศาลยุติธรรม, 2562. หน้า 28

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าการแบ่งประเภทของคดีจรรยาบรรณทางบกสามารถแบ่งได้เป็น 4 ระดับ ตามระดับความรุนแรงของอุบัติเหตุจรรยาบรรณทางบก โดยใช้ระดับความเสียหายเป็นเกณฑ์ ดังนี้

1) มีผู้เสียชีวิต และมีทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย ในกรณีนี้เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจรรยาบรรณทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43, 78, 157, 160 และ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 มีอัตราโทษ จำคุกไม่เกิน 10 ปี และปรับไม่เกิน 200,000 บาท มีวงเงินประกันตัวชั้นศาล 150,000 บาท ในกรณีนี้พนักงานสอบสวนจะต้องทำสำนวนการสอบสวนเสนอต่อพนักงานอัยการเพื่อส่งฟ้องผู้ต้องหาเท่านั้นไม่มีกฎหมายให้อำนาจให้ดำเนินการเป็นอย่างอื่น

2) มีผู้ได้รับบาดเจ็บสาหัส และมีทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย ในกรณีนี้เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจรรยาบรรณทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43, 78, 157, 160 และ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี และปรับไม่เกิน 60,000 บาท มีวงเงินประกันตัวชั้นศาล 120,000 บาท ในกรณีนี้พนักงานสอบสวนจะต้องทำสำนวนการสอบสวนเสนอต่อพนักงานอัยการเพื่อส่งฟ้องผู้ต้องหาเท่านั้นไม่มีกฎหมายให้อำนาจให้ดำเนินการเป็นอย่างอื่นเช่นเดียวกับกรณีข้างต้น

3) มีผู้ได้รับบาดเจ็บไม่สาหัส และมีทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย ในกรณีนี้เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจรรยาบรรณทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43, 78, 157, 160 และ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน และปรับไม่เกิน 10,000 บาท ในกรณีนี้พนักงานสอบสวนสามารถทำการเปรียบเทียบผู้กระทำความผิดภายใต้ความยินยอมของคู่กรณีคดีอาญาก็จะยุติไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (3) แต่ถ้าผู้กระทำความผิดให้การปฏิเสธ พนักงานสอบสวนจะต้องทำสำนวนการสอบสวนเสนอต่อพนักงานอัยการเพื่อส่งฟ้องผู้ต้องหาเท่านั้นไม่มีกฎหมายให้อำนาจทำเป็นอย่างอื่น

4) ไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บ แต่มีทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย ในกรณีนี้เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจรรยาบรรณทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43 (4) และ 157 ปรับตั้งแต่ 400 ถึง 1,000 บาท ในกรณีนี้พนักงานสอบสวนสามารถทำการเปรียบเทียบผู้กระทำความผิดภายใต้ความยินยอมของคู่กรณีคดีอาญาก็จะยุติไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (3) แต่ถ้าผู้กระทำความผิดให้การปฏิเสธ พนักงานสอบสวนจะต้องทำสำนวนการสอบสวนเสนอต่อพนักงานอัยการเพื่อส่งฟ้องผู้ต้องหาเท่านั้นไม่มีกฎหมายให้อำนาจทำเป็นอย่างอื่น

แม้ว่าในบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ระบุว่าความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส¹²⁴ ซึ่งเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน สามารถทำการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

¹²⁴ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

พ.ศ. 2562 ได้นั้น แต่ก็ยังเป็นที่ยังสงสัยว่าสามารถนำมาปรับใช้ในคดีจราจรทางบกที่เป็นการกระทำความผิดกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทซึ่งมีความผิดที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน และไม่อยู่ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้หรือไม่นั้นผู้ศึกษาขอยกข้อเท็จจริงที่จังหวัดนครพนมเป็นตัวอย่างเพื่อประกอบการศึกษา ดังนี้

สำนักงานอัยการจังหวัดนครพนมได้มีหนังสือ ที่ อส 0058 (นพ)/4800 ลงวันที่ 1 กันยายน 2566 เรื่อง ส่งคืนสำนวนการสอบสวนคดีจราจรที่ 7/2566 มีสาระสำคัญดังนี้ พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรธาตุพนม จังหวัดนครพนม ได้เสนอสำนวนการสอบสวนที่ทำการไกล่เกลี่ยสำเร็จตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และมีความเห็นสั่งยุติการดำเนินคดีเสนอให้พนักงานอัยการจังหวัดนครพนมพิจารณาตามอำนาจหน้าที่ โดยฐานความผิดที่ทำการไกล่เกลี่ยคือ “ขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายสาหัส ขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของบุคคลอื่นเสียหาย” แต่พนักงานอัยการมีความเห็นสั่งคืนสำนวน โดยใช้เหตุผลว่าความผิดฐานขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของบุคคลอื่นเสียหาย เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 43 (4) เป็นคดีอาญาที่รัฐเป็นผู้เสียหาย และความผิดดังกล่าวเป็นความผิดกรรมเดียวกับขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายสาหัส จึงไม่อาจพิจารณาและมีความเห็นทางคดีแยกส่วนในความผิดกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท เมื่อคดีนี้รัฐเป็นผู้เสียหายจึงไม่ต้องด้วยพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมาย จึงเป็นการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายที่ว่าความผิดจราจรทางบกซึ่งเป็นความผิด ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นความผิดที่รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย¹²⁵ จึงไม่สามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

จากหนังสือของสำนักงานอัยการจังหวัดนครพนม ได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่าคดีจราจรทางบกไม่สามารถนำกระบวนการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาปรับใช้ได้ในทุกกรณี เพราะความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 เป็นความผิดที่รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย จึงไม่เข้าเงื่อนไขการไกล่เกลี่ย จึงเป็นประเด็นทางข้อกฎหมายที่สำคัญที่ผู้ศึกษา จะทำการวิเคราะห์ต่อไป

¹²⁵ คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 6235/2551

(1) การสอบสวนคดีจราจรทางบกของประเทศไทย

คดีจราจรทางบกตามการศึกษาครั้งนี้หมายถึง หมายถึง คดีที่กล่าวหาว่าผู้ใดขับรถในทางโดยประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินผู้อื่นได้รับความเสียหาย และหรือผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ และหรืออันตรายสาหัส และหรือถึงแก่ความตาย ซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43(4) มาตรา 157 และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 หรือมาตรา 300 หรือมาตรา 291¹²⁶ จากนิยามข้างต้นจะเห็นได้ว่าฐานความที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีจราจรทางบก จะมีที่มาจากกฎหมาย 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 จำนวน 2 มาตรา ประกอบด้วย มาตรา 43(4) มาตรา 78¹²⁷ และฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา 3 มาตรา ประกอบด้วย มาตรา 291 มาตรา 300 และมาตรา 390¹²⁸

เมื่อเกิดการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 จะต้องทำการสอบสวนโดยผู้มีอำนาจสอบสวนประกอบด้วยพนักงานสอบสวน หรือผู้ตรวจการขนส่ง ผลจากการสอบสวนแบ่งได้เป็น 2 กรณีดังนี้

(1) เมื่อทำการสอบสวนแล้วพบว่ามีกรกระทำผิดจริง และการกระทำผิดนั้น เป็นความผิดลหุโทษ โดยผู้กระทำความผิดยินยอมให้เปรียบเทียบในชั้นสอบสวน ผู้ทำ

¹²⁶ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 ข้อ 4 (6) “คดีจราจรทางบก” หมายถึง คดีที่กล่าวหาว่าผู้ใดขับรถในทางโดยประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินผู้อื่นได้รับความเสียหาย และหรือผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ และหรืออันตราย

สาหัส และหรือถึงแก่ความตาย ซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43(4), มาตรา 157 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 มาตรา 300 หรือมาตรา 291

¹²⁷ มาตรา 43 ห้ามมิให้ผู้ขับขี่ขับรถ (4) โดยประมาทหรือน่าหวาดเสียว อันอาจเกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สิน

มาตรา 157 ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 35 มาตรา 43 (3) (4) (6) (7) หรือ (9) มาตรา 45 มาตรา 46 มาตรา 47

มาตรา 48 มาตรา 53 มาตรา 65 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 125 ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สี่ร้อยบาทถึงหนึ่งพันบาท

¹²⁸ มาตรา 291 ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปีและปรับไม่เกินสองหมื่นบาท

มาตรา 300 ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 390 มาตรา 390 ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การสอบสวนก็จะทำการเปรียบเทียบ ส่งผลให้คดีสิ้นสุดลงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (3)¹²⁹

(2) เมื่อทำการสอบสวนแล้วพบว่ามีกรกระทำผิดจริง และการกระทำผิดนั้น เป็นความผิดเกินโทษ ผู้ทำการสอบสวนต้องทำสำนวนการสอบสวนส่งฟ้องต่อศาลยุติธรรมที่มีเขตอำนาจ โดยต้องทำสำนวนการสอบสวนคดีจราจรเสนอต่อพนักงานอัยการ และศาลยุติธรรมที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่เกิดเหตุตามลำดับ ในชั้นตอนนี้ผู้ที่มีอำนาจทำสำนวนการสอบสวนคดีจราจรคือพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นหลัก สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงได้จัดทำคำสั่ง สำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 เรื่องการอำนวยความสะดวกในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวน และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา ไว้เพื่อกำหนดวิธีการจัดทำสำนวนการสอบสวนให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน จะอธิบายรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

(4) ความหมายของการสอบสวนคดีจราจรทางบกของพนักงานสอบสวน¹³⁰

การสอบสวนคดีจราจรของพนักงานสอบสวนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ใช้รูปแบบและมาตรฐานเดียวกัน ตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 เรื่องการอำนวยความสะดวกในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวน และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา โดยในคำสั่งนี้ ได้แบ่งสำนวนการสอบสวนออกเป็น 3 รูปแบบ คือ สำนวนคดีอาญาทั่วไป สำนวนคดีจราจรทางบก คดีชั้นสูตรพลิกศพ

โดยสำนวนการสอบสวนคดีจราจรทางบก หมายถึง สำนวนการสอบสวนคดีที่กล่าวหาว่าผู้ใดขับรถในทางโดยประมาทเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต และหรือทรัพย์สินของผู้อื่น ซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43(4) และมาตรา 78 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 มาตรา 300 และมาตรา 291

¹²⁹ มาตรา 39 สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อระงับไปตั้งต่อไปนี้

(3) เมื่อคดีเลิกกันตามมาตรา 37

¹³⁰ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 ข้อ 4 (6) “คดีจราจรทางบก” หมายถึง คดีที่กล่าวหาว่าผู้ใดขับรถในทางโดยประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินผู้อื่นได้รับความเสียหาย และหรือผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ และหรืออันตรายสาหัส และหรือถึงแก่ความตาย ซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43(4), มาตรา 157 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 มาตรา 300 หรือมาตรา 291

(5) การสอบสวนคดีจราจรทางบกของพนักงานสอบสวน

ในการจัดทำสำนวนการสอบสวนคดีจราจรทางบกของพนักงานสอบสวน ตามแนวทางของคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 มีขั้นตอนการจัดทำสำนวนการสอบสวน ดังนี้

(5.1) การรับแจ้งความ โดยเริ่มเมื่อพนักงานสอบสวนได้รับแจ้งอุบัติเหตุจราจรทางบกในเขตอำนาจของตน หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน โดยเมื่อรับแจ้งเรื่องแล้ว พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการตรวจสอบดังนี้

(5.2) มีอุบัติเหตุจราจรทางบกเกิดขึ้นจริงหรือไม่ บ่อยครั้งในการรับแจ้งเมื่อทำการตรวจสอบแล้วไม่พบมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นตามที่ได้รับแจ้ง หรืออาจจะเกิดอุบัติเหตุจราจรทางบกเกิดขึ้นจริงแต่คู่กรณีแยกย้ายกันก่อนที่พนักงานสอบสวนจะเดินทางไปถึงบริเวณจุดเกิดเหตุ

(5.3) อุบัติเหตุจราจรที่เกิดขึ้นอยู่ภายในเขตอำนาจของตนหรือไม่ ในหลายพื้นที่ที่มีการใช้ถนนเป็นเส้นแบ่งพื้นที่สอบสวน หรือใช้เกาะกลาง ทางเท้า แบ่งพื้นที่สอบสวน การตรวจสอบจะต้องหาจุดเกิดเหตุที่แท้จริงให้พบแล้วพิจารณาว่าอยู่ภายในเขตอำนาจการสอบสวนของตนเองหรือไม่ จึงจะเริ่มทำการรวบรวมพยานหลักฐานต่อไป

(5.4) ตรวจสอบว่าอุบัติเหตุจราจรทางบกที่เกิดขึ้นอยู่บน “ทาง” ตามความหมายของพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 หรือไม่ หากบริเวณที่เกิดอุบัติเหตุไม่ใช่ทาง แต่เป็นพื้นที่เอกชนหรือพื้นที่ส่วนตัว พนักงานสอบสวนก็ไม่มีอำนาจทำการสอบสวนแต่อย่างใด เพราะจะเป็นเรื่องระหว่างเอกชน คู่กรณีต้องใช้สิทธิในศาลแพ่งเองในกรณีไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บ หรือหากมีผู้ได้รับบาดเจ็บก็ไม่สามารถนำพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาปรับใช้ได้โดยตรง แต่อาจเทียบเคียงมาปรับใช้ในการชี้ขาดแต่มูลความผิดคงมีเพียงในประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้น

(5.5) การรวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้นที่พบได้ในสถานที่เกิดเหตุ เมื่อไปถึงสถานที่เกิดเหตุพนักงานสอบสวนจะต้องทำการรวบรวมพยานหลักฐานที่พบให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะเมื่อทำการแยกยานพาหนะคู่กรณีแล้วจะไม่สามารถนำกลับมาสู่สภาพเดิมได้อีก จึงต้องทำการบันทึกภาพถ่ายในที่เกิดเหตุว่ายานพาหนะเฉี่ยวชนกันในลักษณะใด ตำแหน่งใด มาในทิศทางใด ช่องทางใด ป้ายบอกทางหรือสัญลักษณ์จราจรในบริเวณสถานที่เกิดเหตุ สภาพอากาศ ร่องรอยการเบรก สภาพแวดล้อม (หมอกควัน แสงไฟรบกวนการมองเห็น ต้นไม้ กิ่งไม้ บ้านเรือนที่บดบังการมองเห็น) กล้องวงจรปิด ประจักษ์พยาน รายละเอียดผู้ควบคุมยานพาหนะ ผู้โดยสาร รายละเอียดยานพาหนะที่เกิดอุบัติเหตุ เพื่อบันทึกรายละเอียดที่ได้จากการสอบสวน ก่อนที่จะทำการแยกยานพาหนะไปเก็บรักษาตามระเบียบ

(5.6) ทำการสอบสวนผู้ที่อยู่ในสถานที่เกิดเหตุเบื้องต้น เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมากที่สุด และใกล้ชิดกับเหตุการณ์ก่อนที่จะมีการปรุงแต่งเรื่องราว ทำการส่งตรวจระดับแอลกอฮอล์ หรือ

สารเสพติดในตัวผู้ควบคุมยานพาหนะ กับสถานพยาบาลที่ทำการรักษาผู้ควบคุมยานพาหนะ และส่งใบชั้นสูตรบาดแผลผู้ได้รับบาดเจ็บกับสถานพยาบาลที่ทำการรักษาผู้ควบคุมยานพาหนะ

(5.7) การลงบันทึกประจำวันคดี เมื่อได้รายละเอียดที่ครบถ้วนแล้วต้องนำมาลงบันทึกประจำวันลักษณะคดีในระบบประจำวันออนไลน์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (PDAR)¹³¹ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจเจ้าของเรื่องเพื่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหน่วยอื่นที่เกี่ยวข้อง และส่วนราชการอื่นที่ต้องการข้อมูลประกอบการดำเนินงาน เช่นสำนักงานยุติธรรมจังหวัด สำนักงานขนส่งจังหวัด หรือส่วนราชการอื่นที่เกี่ยวข้องสามารถเปิดดูจากที่ใดก็ได้ภายใต้ระบบ SSL VPN (Secure Sockets Layer Virtual Private Network)¹³² ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลสะดวกมากขึ้น และในขั้นตอนการลงบันทึกประจำวันจะต้องมีรายละเอียดเบื้องต้นเพื่อให้ทราบว่ายานพาหนะใด เกิดเหตุอะไร ที่ไหน อย่างไร ผู้ที่เกี่ยวข้องมีรายละเอียดอย่างไร

(5.8) การรวบรวมพยานหลักฐาน เมื่อลงบันทึกประจำวันแล้ว พนักงานสอบสวนต้องทำการสอบปากคำผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเกิดอุบัติเหตุครั้งนี้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นผู้ควบคุมยานพาหนะ ผู้โดยสาร ประจักษ์พยาน พยานผู้ครอบครองวัตถุพยาน (ผู้ครอบครองภาพจากกล้องวงจรปิดบริเวณสถานที่เกิดเหตุ) พยานผู้เชี่ยวชาญ (แพทย์ ผู้ตรวจสอบร่องรอยการเฉี่ยวชน ผู้ประกอบการที่ผลิตยานพาหนะ นักวิชาการ นักวิทยาศาสตร์ ตำรวจพิสูจน์หลักฐาน)

(5.9) การชี้ขาดข้อพิพาท เมื่อพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพียงพอจนทราบว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไรแล้ว พนักงานสอบสวนต้องนำหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาปรับใช้ว่าผู้ใดมีสิทธิใช้ทางดีกว่ากัน หรือผู้ใดควบคุมยานพาหนะด้วยความประมาท (ขาดความระมัดระวังอย่างเพียงพอในการควบคุมยานพาหนะ) เพื่อตัดสินว่าฝ่ายใดคือฝ่ายที่ประมาทมากกว่ากัน หรือต่างฝ่ายต่างประมาท เพื่อดำเนินการตามที่กฎหมายบัญญัติต่อไป

¹³¹ สำนักงานตำรวจแห่งชาติใช้ระบบประจำวันออนไลน์ หรือระบบ PDAR (Police Daily Activity Report) ที่ได้มีการพ่วงต่อกับระบบ CRIME (Criminal Record Information Management) ซึ่งเป็นโปรแกรมที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติใช้ในการบริหารข้อมูลการรับแจ้งความ และการบริหารคดีอาญาของสถานีตำรวจทั่วประเทศ เพื่อให้ข้อมูลมีการประมวลผลแบบออนไลน์เรียลไทม์ และเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่น เช่น สำนักงานยุติธรรมจังหวัด สำนักงานขนส่งจังหวัด กรมการปกครอง เป็นต้น

¹³² SSL VPN (Secure Sockets Layer Virtual Private Network) คือ การให้บริการระบบเครือข่ายเฉพาะภายในองค์กรที่สามารถใช้งานโดยอาศัยเครือข่ายสาธารณะ หรือ อินเทอร์เน็ต มาใช้เป็นสื่อในการส่งข้อมูลระหว่างหน่วยงานภายในองค์กร

(6) การดำเนินการภายหลังการชี้ขาดข้อพิพาท ขึ้นอยู่กับอัตราโทษ และคำให้การของผู้ต้องหา ซึ่งจะแบ่งการดำเนินการเป็น 4 วิธี ดังนี้

(6.1) การเปรียบเทียบ จะเกิดขึ้นเมื่อพนักงานสอบสวนชี้ขาดว่าผู้ต้องหากระทำความผิดที่มีอัตราโทษไม่เกินลหุโทษ (อัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน ปรับไม่เกิน 10,000 บาท) และคู่กรณีทั้งสองฝ่ายยินยอมให้พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบ พนักงานสอบสวนสามารถดำเนินการเปรียบเทียบ โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 (2) เป็นเหตุให้คดีอาญาเลิกกันตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (3) โดยอัตราโทษที่พนักงานสอบสวนทำการเปรียบเทียบได้ดังนี้ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 และความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43(4) มาตรา 78 มาตรา 157 และ มาตรา 160

(6.2) การฟ้องด้วยวาจาต่อศาลแขวง จะเกิดขึ้นเมื่อเกิดเงื่อนไข 3 ประการ คือ

- (ก) อัตราโทษอย่างสูงที่จะลงแก่ผู้ต้องหาเกินลหุโทษ
- (ข) อัตราโทษอยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง¹³³
- (ค) ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ

พนักงานสอบสวนต้องทำคำเสนอฟ้องด้วยวาจา (ฟ้องใบแดง) เสนอต่อพนักงานอัยการ โดยเมื่อแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ต้องหาแล้ว ไม่ว่าจะผู้ต้องหาจะเข้าพบพนักงานสอบสวนเอง, มาอยู่ต่อหน้า หรือถูกจับกุมตัวมาตามหมายจับของศาลยุติธรรม พนักงานสอบสวนต้องเสนอสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลยุติธรรมภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่แจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิของ

¹³³ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 17 ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี และมีอำนาจทำการไต่สวน หรือคำสั่งใดๆ ซึ่งผู้พิพากษาคณะเดียวมีอำนาจตามที่กำหนดไว้ใน มาตรา 24 และมาตรา 25 บรรคหนึ่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 25 ในศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาคณะเดียวเป็นองค์คณะมีอำนาจเกี่ยวแก่คดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลนั้น ดังต่อไปนี้

- (1) ไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ยื่นต่อศาลในคดีทั้งปวง
- (2) ไต่สวนและมีคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัย
- (3) ไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา
- (4) พิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง ซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสามแสนบาท ราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินดังกล่าวอาจขยายได้โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา
- (5) พิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือน หรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้ผู้พิพากษาประจำศาลไม่มีอำนาจตาม (3) (4) หรือ (5)

ผู้ต้องหา ในทางปฏิบัติเมื่อแจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิของผู้ต้องหาแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนให้กับพนักงานอัยการภายในวันทำการเดียวกัน เนื่องจากไม่มีอำนาจควบคุมตัว ยกเว้นผู้ต้องหาถูกจับกุมตัวตามหมายจับของศาลยุติธรรมหรือเป็นการจับกุมในเหตุกระทำความผิดซึ่งหน้าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (1) พนักงานสอบสวนจะมีเวลาควบคุมตัวภายใต้กำหนดระยะเวลา 48 ชั่วโมง โดยอัตราโทษที่พนักงานสอบสวนดำเนินการฟ้องด้วยวาจาต่อศาลแขวง ได้ดังนี้ ความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43(4) มาตรา 78 มาตรา 157 มาตรา 160 ประกอบกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300

(6.3) การฟ้องคดีรูปแบบปกติต่อศาลแขวง จะเกิดขึ้นเมื่อเกิดเงื่อนไข 3 ประการ คือ

(ก) อัตราโทษอย่างสูงที่จะลงแก่ผู้ต้องหาเกินลหุโทษ

(ข) อัตราโทษอยู่ภายในเขตอำนาจของศาลแขวง¹³⁴

(ค) ผู้ต้องหาให้การปฏิเสธ

โดยเมื่อพนักงานสอบสวนแจ้งสิทธิและข้อกล่าวหาแก่ผู้ต้องหาแล้วจะต้องขอผิดฟ้องต่อศาลแขวงที่มีเขตอำนาจ ผิดละ 6 วัน ได้ไม่เกิน 5 ผัด รวมเป็น 30 วัน ซึ่งพนักงานสอบสวนต้องจัดทำสำนวนการสอบสวนรูปแบบปกติส่งให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องให้ทันในกำหนดดังกล่าว โดยอัตราโทษที่พนักงานสอบสวนดำเนินการฟ้องคดีรูปแบบปกติต่อศาลแขวง ได้ดังนี้ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 และความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43(4) มาตรา 78 มาตรา 157 มาตรา 160

(6.4) การฟ้องคดีรูปแบบปกติต่อศาลจังหวัด จะเกิดขึ้นเมื่ออัตราโทษอยู่ภายใต้อำนาจของศาลจังหวัด เช่น ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 291 ฐาน “กระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย” ไม่ว่าผู้ต้องหาจะให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธ พนักงานสอบสวนต้องทำสำนวนการสอบสวนแบบปกติเสนอต่อพนักงานอัยการและต้องส่งผู้ต้องหาฝากขังต่อศาลผิดละ 12 วัน ได้ไม่เกิน 4 ผัด (ไม่เกิน 48 วัน นับแต่วันที่แจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิของผู้ต้องหา หรือแจ้งข้อกล่าวหาแล้วปล่อยตัวไป หรือประกันตัว ตามแต่ดุลพินิจของพนักงานสอบสวน โดยอัตราโทษที่พนักงานสอบสวนดำเนินการฟ้องคดีรูปแบบปกติต่อศาลจังหวัด ได้ดังนี้ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 และความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43(4) มาตรา 78 มาตรา 157 มาตรา 160

¹³⁴ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 17

2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ ของเจ้าหน้าที่รัฐในแต่ละตำแหน่งเพื่อให้การสืบสวนสอบสวนเป็นไปอย่างยุติธรรม ซึ่งมีมาตราที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีจราจรทางบก ดังนี้

(1) ผู้มีอำนาจสอบสวน และอำนาจสอบสวน

มาตรา 2(6) มาตรา 2 (11) มาตรา 17 มาตรา 18 มาตรา 19 มาตรา 20 มาตรา 21¹³⁵ กำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีจราจรทางบก โดยพนักงานสอบสวนที่มีอำนาจสอบสวนคดีจราจรทางบกในทางปฏิบัติคือข้าราชการตำรวจที่มียศร้อยตำรวจตรีขึ้นไปที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่พนักงานสอบสวน ด้วยการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหลายเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษต่อศาลยุติธรรม ซึ่งพนักงานสอบสวนที่มีอำนาจสอบสวนคือพนักงานสอบสวนท้องที่ที่เกิดเหตุพิพาทขึ้น แต่ไม่นับรวมฝ่ายปกครองเนื่องจากตามกฎหมายกำหนดการสอบสวนความผิดอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครโดยพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555 ได้กำหนด

¹³⁵ มาตรา 2(6) “พนักงานสอบสวน” หมายความว่าถึงเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจ และหน้าที่ทำการสอบสวน

มาตรา 2(11) “การสอบสวน” หมายความว่าถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

มาตรา 17 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจทำการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาได้

มาตรา 18 ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

สำหรับในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิดหรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในมาตรา 19 มาตรา 20 และมาตรา 21 ความผิดอาญาได้เกิดในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด โดยปกติให้เป็นหน้าที่พนักงานสอบสวนผู้นั้นเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้น ๆ เพื่อดำเนินคดี เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาที่อยู่ หรือถูกจับเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน

ในเขตท้องที่ใดมีพนักงานสอบสวนหลายคน การดำเนินการสอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าในท้องที่นั้น หรือผู้รักษาการแทน

กฎหมายจำนวน 16 ฉบับ ที่ฝ่ายปกครองมีอำนาจสอบสวน¹³⁶ ซึ่งไม่มีความผิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณทางปกครองอยู่ในกฎกระทรวงดังกล่าว

(2) กรณีผู้เสียหายเป็นเด็กหรือผู้เยาว์ และเกิดผลประโยชน์ขัดแย้งกับผู้เยาว์

มาตรา 6¹³⁷ ในกรณีที่ผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นเด็กหรือผู้เยาว์ และไม่มีผู้ปกครองเข้ามาจัดการทำนิติกรรมแทนเด็กหรือผู้เยาว์หรือมีแต่ผู้ปกครองเกิดมีผลประโยชน์ขัดแย้งกับผู้เยาว์นั้นทำให้ไม่สามารถเข้ามาจัดการนิติกรรมแทนผู้เยาว์โดยชอบธรรมได้ ดังนั้นญาติ หรือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้เยาว์เช่น ครู อาจารย์ของผู้เยาว์ ฝ่ายปกครองในพื้นที่ องค์กร มูลนิธิ ส่วนราชการที่มีอำนาจดูแลเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะหน่วยงานในสังกัด กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (บ้านพักเด็ก 77 แห่ง สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถาน

¹³⁶ ข้อ 2 ความผิดอาญาตามกฎหมายดังต่อไปนี้ ให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองสอบสวนได้

- (1) กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน
- (2) กฎหมายว่าด้วยการควบคุมการขายทอดตลาดและค่าของเก่า
- (3) กฎหมายว่าด้วยการควบคุมการเรียกรไ
- (4) กฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร
- (5) กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- (6) กฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ
- (7) กฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข
- (8) กฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน
- (9) กฎหมายว่าด้วยภาษีบำรุงท้องที่
- (10) กฎหมายว่าด้วยภาษีป้าย
- (11) กฎหมายว่าด้วยภาษีโรงเรือนและที่ดิน
- (12) กฎหมายว่าด้วยยศและเครื่องแบบผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่กองอาสารักษาดินแดน
- (13) กฎหมายว่าด้วยโรงรับจำนำ
- (14) กฎหมายว่าด้วยโรงแรม
- (15) กฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ
- (16) กฎหมายว่าด้วยสุสานและฌาปนสถาน

¹³⁷ มาตรา 6 ในคดีอาญาซึ่งผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือเป็น ผู้วิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถไม่มีผู้อนุบาล หรือซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่สามารถจะทำการตามหน้าที่โดยเหตุหนึ่งเหตุใด รวมทั้งมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถนั้นๆ ญาติของผู้นั้น หรือผู้มิประโยชน์เกี่ยวข้องอาจร้องต่อศาลขอให้ตั้งเขาเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้

เมื่อได้ไต่สวนแล้วให้ศาลตั้งผู้ร้องหรือบุคคลอื่นซึ่งยินยอมตามที่เห็นสมควรเป็นผู้แทนเฉพาะคดี เมื่อไม่มีบุคคลใดเป็นผู้แทนให้ศาลตั้งพนักงานฝ่ายปกครองเป็นผู้แทน

ห้ามมิให้เรียกค่าธรรมเนียมในเรื่องขอตั้งเป็นผู้แทนเฉพาะคดี

คุ้มครองสวัสดิภาพ สถานพัฒนาและฟื้นฟู สถาบันเฉพาะกลุ่มคุณธรรม รวม 30 แห่ง) ดำรวจ พนักงาน อัยการในพื้นที่ สามารถยื่นคำร้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวในพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาทเพื่อขอตั้ง ตนเองเป็นผู้แทนเฉพาะคดีเพื่อให้ศาลฯทำการไต่สวนคัดเลือกผู้เหมาะสมตั้งผู้แทนเฉพาะคดีให้กับ เยาวชนในข้อพิพาทที่เกิดขึ้น หากไม่มีผู้ใดเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้ ให้ศาลตั้งฝ่ายปกครองในพื้นที่เป็น ผู้แทนเฉพาะคดี และห้ามมิให้ศาลฯเรียกค่าธรรมเนียมในเรื่องการขอตั้งผู้แทนเฉพาะคดี

3) ประมวลกฎหมายอาญา

ฐานความผิดที่พบในประมวลกฎหมายอาญาที่มีความสัมพันธ์กับความผิดใน พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 เป็นความผิดที่เกิดจากความประมาท จำนวน 3 มาตรา ประกอบด้วย มาตรา 291¹³⁸ มาตรา 300¹³⁹ และ มาตรา 390¹⁴⁰ ผู้ศึกษาขออธิบายรายละเอียด เกี่ยวกับฐานความผิดข้างต้นดังนี้

(1) มาตรา 291 "ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท"

องค์ประกอบภายนอก ประกอบด้วย ผู้ใด กระทำโดยประการใด เป็นเหตุให้ผู้อื่น ถึงแก่ความตาย

องค์ประกอบภายใน โดยประมาท

การกระทำโดยประมาท คือ การกระทำที่ไม่ได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอ ทั้งที่สามารถใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ ซึ่งมีกฎหมายบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่ "กระทำโดยประมาท ได้แก่กระทำความผิดมิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจาก ความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความ ระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่" สำหรับการกระทำนั้น ได้แก่ การเคลื่อนไหวและ

¹³⁸ มาตรา 291 ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวาง โทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท

¹³⁹ มาตรา 300 ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส ต้องระวาง โทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

¹⁴⁰ มาตรา 390 ผู้ใดกระทำโดยประมาทและการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

รวมถึงการงดเว้น ตามมาตรา 59 วรรคท้าย หมายความว่ารวมถึงการกระทำเพื่อป้องกันผลร้าย¹⁴¹ และที่สำคัญผลที่เกิดขึ้นจะต้องมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการกระทำโดยประมาทนั้นด้วย¹⁴²

(2) มาตรา 300 “ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

องค์ประกอบความผิดภายนอก ประกอบด้วย ผู้ใด กระทำโดยประการใด เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส

องค์ประกอบภายใน โดยประมาท

การกระทำความผิดตามมาตรานี้เป็นกรกระทำโดยมิได้มีเจตนาให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส แต่ผลของการกระทำเกิดจากผู้กระทำไม่ได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอในการกระทำ หรืองดเว้นการกระทำจนเกิดผลร้ายต่อผู้อื่น แต่ถ้าผลของการกระทำนั้นไม่ได้เกิดจากความประมาทของผู้กระทำแล้วก็ไม่ต้องรับผลจากการกระทำนั้น¹⁴³

¹⁴¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2210/2544 แม้ข้อเท็จจริงจะฟังได้ว่าจุดที่จำเลยจอดรถและเกิดเหตุชนกันอยู่ในไหล่ทางด้านซ้ายของถนนในลักษณะที่ไม่กีดขวางการจราจรแล้วก็ตาม แต่การที่จำเลยจอดรถในเวลามืดค่ำโดยไม่ได้เปิดไฟหรือใช้แสงสว่างตามที่กำหนดในกฎกระทรวงเพื่อเป็นสัญญาณให้ผู้ขับขี่มองเห็นรถที่จอดอยู่ จนเป็นเหตุให้ผู้ตายขับรถจักรยานยนต์พุ่งเข้าชนท้ายรถคันที่จำเลยจอดทำให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย อันเป็นผลจากความประมาทของจำเลยไม่ว่าจะฟังว่าผู้ตายมีส่วนประมาทอยู่ด้วยก็ตามก็ต้องถือว่าเหตุที่ผู้ตายถึงแก่ความตายเกิดเพราะความประมาทของจำเลยด้วยจึงเป็นผลโดยตรงที่เกิดจากความประมาทของจำเลยที่งดเว้นการที่จำต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้น

¹⁴² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 12114/2556 การที่จำเลยนำรถยนต์บรรทุกคันเกิดเหตุไปซ่อมรอยรั่วซึมของถังน้ำมัน โดยจำเลยไม่ได้แจ้งให้นายจ้างทราบก่อน กลับแจ้งผู้ตายโดยตรงให้ซ่อมถังน้ำมันของรถยนต์บรรทุกน้ำมัน อันเป็นการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในการทำงานที่มีขึ้นเพื่อความปลอดภัย และจำเลยไม่ได้บอกผู้ตายว่ารถยนต์บรรทุกคันเกิดเหตุบรรทุกน้ำมันเบนซินมาด้วย ทำให้ผู้ตายไม่ทราบข้อเท็จจริงจึงไม่ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนในการทำงาน เป็นเหตุให้รถยนต์บรรทุกน้ำมันเกิดระเบิดขึ้นและผู้ตายถึงแก่ความตาย นับเป็นผลโดยตรงจากความประมาทของจำเลยฝ่ายเดียวที่งดเว้นการที่จำต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้น หาได้เกิดจากความประมาทของผู้ตายด้วยไม่ จำเลยจึงมีความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย

¹⁴³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 17391/2557 การที่จำเลยไปหยิบอาวุธปืนจากรถยนต์มาเพื่อป้องกันบุตรของตน และเหตุที่กระสุนปืนลั่นเกิดจากการแย่งอาวุธปืนระหว่างจำเลยกับโจทก์ร่วม อันสืบเนื่องมาจากจำเลยใช้อาวุธปืนเพื่อป้องกันบุตรของตนดังกล่าว มิได้เกิดจากความประมาทของจำเลย การกระทำของจำเลยจึงเป็นการป้องกันตนพอสมควรแก่เหตุ

(3) มาตรา 390 “ผู้ใดกระทำโดยประมาทและการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

องค์ประกอบความผิดภายนอก ประกอบด้วย ผู้ใด กระทำโดยประการใด เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ

องค์ประกอบภายใน โดยประมาท

การกระทำความผิดตาม มาตรา 390 เป็นความผิดลหุโทษ เนื่องจากเป็นความผิดในภาค 3 ลหุโทษ (มาตรา 367- 398) ผลของการเป็นความผิดลหุโทษทำให้การกระทำความผิดไม่ต้องคำนึงถึงเจตนาของผู้กระทำแต่อย่างใด เมื่อผลของการกระทำเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของผู้กระทำก็เป็นความผิดแล้ว ตาม มาตรา 59¹⁴⁴ ประกอบ มาตรา 104¹⁴⁵

ในการดำเนินคดีจราจรทางบกจึงต้องพิจารณาฐานความผิดในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ร่วมกับประมวลกฎหมายอาญาด้วยเสมอ เพราะเป็นการกระทำความผิดเดียว ผิดต่อกฎหมายหลายบทให้ใช้กฎหมายบทที่มีโทษหนักสุดลงแก่ผู้กระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 90¹⁴⁶ และตามนियามคดีจราจรทางบกที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้กำหนดไว้ในคำสั่งที่ 419/2556

¹⁴⁴ มาตรา 59 “บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดชอบแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา

กระทำโดยเจตนา ได้แก่กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำและในขณะที่เดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือย่อมนឹងเห็นผลของการกระทำนั้น

ถ้าผู้กระทำมิได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด จะถือว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือย่อมนឹងเห็นผลของการกระทำนั้นมิได้

กระทำโดยประมาท ได้แก่กระทำความผิดมิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นวานั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่

การกระทำ ให้หมายความรวมถึงการให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดขึ้นโดยงดเว้นการที่จักต้องกระทำ เพื่อป้องกันผลนั้นด้วย”

¹⁴⁵ มาตรา 104 “การกระทำความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายนี้ แม้กระทำโดยไม่มีเจตนาก็เป็นความผิด เว้นแต่ตามบทบัญญัติความผิดนั้นจะมีความบัญญัติให้เห็นเป็นอย่างอื่น”

¹⁴⁶ มาตรา 90 “เมื่อการกระทำใดอันเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ใช้กฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด”

4) คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2556

คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2556 เรื่อง การอำนวยความสะดวกในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวน และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัด การสอบสวนคดีอาญา ซึ่งเป็นคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ใช้ในการกำกับการทำสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนให้ได้มาตรฐานเท่าเทียมกันทั่วประเทศ และได้มีการให้นิยามคำว่าคดีจราจรทางบกไว้ใน ข้อที่ 4(6)¹⁴⁷ โดยกำหนดเกณฑ์การแบ่งคดีที่พิพาทจากมูลอุบัติเหตุจราจรทางบกกับคดีฆาตกรรมออกจากกันโดยคดีจราจรทางบกต้องเป็นคดีที่เกิดจากเจตนาในการกระทำความผิดในระดับประมาทเท่านั้น และอุบัติเหตุที่ส่งผลให้ทรัพย์สินผู้อื่นได้รับความเสียหาย และหรือผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ และหรืออันตรายสาหัส และหรือถึงแก่ความตาย และเป็นความผิดอันมีมูลมาจากความผิดที่บัญญัติในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43(4) มาตรา 157 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 มาตรา 300 หรือมาตรา 291 เท่านั้น

เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ควบคู่กับคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 พบว่าการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และความผิดที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา อยู่ในอำนาจหน้าที่การสอบสวนของพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทำการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

โดยสรุป อุบัติเหตุจราจรทางบกที่เกิดขึ้นพนักงานสอบสวนจะต้องพิจารณาองค์ประกอบภายในของผู้กระทำความผิดประกอบด้วยเสมอ ว่าผู้ต้องหา มีองค์ประกอบภายในอย่างไร เพราะคดีจราจรทางบกผู้กระทำความผิดจะต้องมีองค์ประกอบภายในที่เป็นประมาทเท่านั้น แต่หากผู้ต้องหาใช้ยานพาหนะเป็นอุปกรณ์ในการกระทำความผิดโดยมีเจตนาในระดับประมาทต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลแล้วนั้น ก็จะไม่ใช่คดีจราจรทางบกตามนิยามของพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ร่วมกับคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2556 แต่อย่างใด แต่เป็นคดีฆาตกรรม หรือความผิดอื่นที่เกี่ยวข้องตามประมวลกฎหมายอาญาเพียงอย่างเดียว ผู้ศึกษาขอยกคำพิพากษาประกอบการศึกษาดังนี้

¹⁴⁷ ข้อที่ 4(6) “คดีจราจรทางบก” หมายถึง คดีที่กล่าวหาว่าผู้ใดขับรถในทางโดยประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินผู้อื่นได้รับความเสียหาย และหรือผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ และหรืออันตรายสาหัส และหรือถึงแก่ความตาย ซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43(4), มาตรา 157 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 มาตรา 300 หรือมาตรา 291

(1) คำพิพากษา ศาลอุทธรณ์ภาค 1 คดีหมายเลขดำที่ อ.237/2562 คดีหมายเลขแดงที่ 1329/2562 ลงวันที่ 26 เมษายน 2562 ระหว่าง พนักงานอัยการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และโจทก์ร่วมที่ 1 ถึง 4 ผู้ร้อง และ นาย จ. จำเลย เรื่อง ความผิดต่อชีวิต ประมาท ความผิดต่อพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 โดยมีข้อเท็จจริงโดยสรุปว่า นาย จ. จำเลย ขับรถเบนซ์พุ่งชนท้ายรถเก๋งฟอร์ดจนเกิดไฟไหม้ ทำให้ นาย ก. และ น.ส. ธ. ถูกไฟคลอกเสียชีวิต 2 ศพ คดีนี้ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย เป็นเวลา 2 ปี 6 เดือน โดยไม่รอลงอาญา แต่โจทก์ได้อุทธรณ์คำพิพากษา ขอให้เพิ่มโทษจำคุกจำเลย ต่อมาศาลอุทธรณ์ภาค 1 มีคำพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย ฐานเป็นผู้ขับรถเสพเมทแอมเฟตามีนเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตาม พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43 ทวิ วรรคหนึ่ง, 157/1 วรรคท้าย ซึ่งต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปี ถึง 10 ปี และปรับตั้งแต่ 60,000 บาท ถึง 200,000 บาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่ และการกระทำความผิดฐานนี้เป็นสาเหตุส่วนหนึ่งของการกระทำโดยประมาท คำให้การและการนำสืบของจำเลยเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา มีเหตุบรรเทาโทษ ลดโทษให้หนึ่งในสามตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 คงจำคุก 4 ปี¹⁴⁸

(2) คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดีหมายเลขดำ อ.4915/2559 ที่ นาง ศ. ภรรยาของ นาย ช. และพนักงานอัยการร่วมกันเป็นโจทก์ที่ 1-5 ยื่นฟ้อง นาย บ. ในความผิดฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน, ร่วมกันฆ่าผู้อื่นเพื่อจะเอาหรือเอาไว้ซึ่งประโยชน์อันเกิดแต่การที่ตนได้กระทำความผิดอื่นเพื่อปกปิดความผิดอื่นของตน หรือเพื่อหลีกเลี่ยงให้พ้นอาญาในความผิดอื่นที่ตนได้กระทำไว้

กรณีเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2558 นาย ช. เสียชีวิตจากอุบัติเหตุรถยนต์ โดยมี นาย บ. จำเลย เป็นคนขับ มี นาย ช. นั่งข้างๆ ก่อนขับรถชนต้นไม้ริม ถ.เฉลิมพระเกียรติ ร.9 ระหว่างซอย 48 กับซอย 50 แขวงดอกไม้ เขตประเวศ กทม. ทำให้ นาย ช. ถึงแก่ความตาย ซึ่งโจทก์มีพยานหลักฐานเชื่อได้ว่าจำเลยกับพวกร่วมกันฆาตกรรมอำพรางว่าเป็นอุบัติเหตุรถชนต้นไม้ คดีนี้ศาลอาญาพระโขนงพิพากษาประหารชีวิต นาย บ. สถานเดียวโดยศาลอุทธรณ์พิเคราะห์พยานโจทก์และจำเลยแล้ว เห็นว่า วันเกิดเหตุ นาย บ. อยู่กับผู้ตายเป็นคนสุดท้าย และพบว่าศพผู้ตายไม่ได้เกิดจากรถขับไปชนต้นไม้ แต่เกิดจากการถูกตีด้วยของแข็งที่ศีรษะ

นอกจากนี้ โจทก์ร่วมและญาติ ได้พบหลักฐานการโอนหุ้นปลอม สองครั้งให้กลุ่มจำเลยคือ 30 ล้านบาท กับ 228 ล้านบาท ให้ น.ส. อ. กับพวกทั้งที่ไม่ใช่ญาติ เชื่อว่า มีการโอนหุ้นโดย

¹⁴⁸ สำนักข่าวอิสรา. “เปิดคำพิพากษาคดีเสียชีวิตเบนซ์ชน 2 นศ.ป.โตดบ-ศาลฯ ชี้ไม่ให้ตรวจสอบสารเสพติดเท่ากับเสพ!”. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2567, <https://www.isranews.org/content-page/item/76413-scoop00-76413.html>.

จำเลยมีส่วนร่วมด้วย ซึ่งศาลอาญาใต้พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย 8 ปี จำเลยอื่นคนละ 4 ปี ฟังว่าการโอนหุ้นโดยทุจริตมีจำเลยเกี่ยวข้อง และผู้รับโอน เช่น น.ส. อ. ก็มีความสัมพันธ์กับจำเลย ดังนั้นเชื่อว่า จำเลยต้องการปกปิดการโอนหุ้นไม่ให้ผู้ตายรู้ พิพากษาว่า จำเลยมีเจตนาฆ่าโดยไตร่ตรองไว้ก่อนและเพื่อปกปิดการกระทำผิดของตนพิพากษาเป็นประหารชีวิต นอกจากนั้นเป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น¹⁴⁹

จากคำพิพากษาข้างต้นทั้ง 2 คดี จะเห็นได้ว่าในคำพิพากษาศาลอุทธรณ์หมายเลขดำ อ.4915/2559 โดยผู้ต้องหาจัดฉากให้เกิดอุบัติเหตุจราจรทางบกขั้บรถชนต้นไม้เพื่ออำพรางการฆาตกรรมของตน แต่เมื่อพิจารณาจากเจตนาของผู้ต้องหาที่ตั้งใจให้เกิดเหตุการณ์รถยนต์ชนต้นไม้ไม่ใช่อุบัติเหตุแต่อย่างใด จึงไม่มีการปรับใช้ฐานความผิดตาม พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 คงปรับใช้เพียงความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้น เมื่อนำมาเทียบกับ คำพิพากษา ศาลอุทธรณ์ภาค 1 คดีหมายเลขดำที่ อ.237/2562 เป็นกรณีที่ต้องหาข้อเท็จจริงโดยความเร็วเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดจนเป็นเหตุให้ชนท้ายรถยนต์ของคู่กรณีที่ขับอยู่ด้านหน้าโดยที่ผู้ต้องหาตีมีสุรา และเสพยาเสพติดมาก่อนที่จะขับขึ้นในครั้งนี้นั้นทำให้ไม่สามารถควบคุมยานพาหนะโดยใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอเช่นเดียวกับวิญญูชนได้ และเมื่อพิจารณาภาพเหตุการณ์ขณะเกิดเหตุจะเห็นได้ว่าผู้ต้องหาขับรถพุ่งตรงไปชนท้ายรถยนต์ของคู่กรณีอย่างแรง แต่ก็มีได้เกิดจากการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างเช่นคดีก่อน เป็นเพียงการไม่ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอในขณะที่ขับขี่ศาลยุติธรรมจึงตีความว่าเป็นคดีจราจรทางบกและมีการปรับใช้ฐานความผิดของพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาลงโทษผู้ต้องหา

2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเจตนารมณ์การรักษาสถาบันครอบครัวของไทย

2.1 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

คณะผู้ร่างกฎหมายฉบับนี้ให้เหตุผลในการร่างกฎหมายฉบับนี้ว่าการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวข้องกับบุคคลใกล้ชิด การบังคับใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาจึงไม่เหมาะสม เนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดหรือปกป้องคุ้มครองผู้กระทำความผิด เพื่อประโยชน์แห่งการรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว¹⁵⁰

¹⁴⁹ สำนักข่าว MGR online “ศาลอุทธรณ์ยื่นประหารชีวิต บรรยนิ วาแผนฆ่า เสียชวงษ์”. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2567, <https://mgronline.com/crime/detail/9650000081567>

¹⁵⁰ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

เมื่อพิจารณารายละเอียดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเจตนารมณ์ การรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว ซึ่งเราจะพบได้ในหลายมาตรา และหลายรูปแบบเพื่อที่จะคงไว้ซึ่งเจตนารมณ์ในการร่างกฎหมาย ดังนี้

1. ความผิดอาญาแผ่นดินฐานทำร้ายร่างกายเป็นความผิดอันยอมความได้

มาตรา 4 วรรคสอง¹⁵¹ ได้บัญญัติให้การกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ซึ่งเป็นความผิดอาญาแผ่นดินให้เป็นความผิดอันยอมความได้ การยกเว้นหลักนี้ทำให้เข้าใจได้ว่าผู้ร่างกฎหมายมีเจตนาให้คู่กรณีซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน ปรับความเข้าใจกันให้อภัยกัน จนนำไปสู่การยอมความกันในที่สุด เพื่อผลประโยชน์ในการลดการขัดแย้งในครอบครัว และการรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวนั่นเอง

2. การกำหนดอายุความร้องทุกข์

มาตรา 7 ได้กำหนดอายุความร้องทุกข์ความผิดไว้ 3 เดือน นับแต่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว อยู่ในวิสัยและโอกาสที่จะแจ้งหรือร้องทุกข์ การบัญญัติอายุความร้องทุกข์ไว้เพียง 3 เดือน ให้มีระยะเวลาเท่ากันความผิดต่อส่วนตัว ทำให้เข้าใจได้ว่าหากคู่กรณีไม่ร้องทุกข์ยอมแสดงถึงเจตนาของคู่กรณีที่จะไม่เอาความกันนั่นเอง¹⁵²

3. มาตรการบรรเทาทุกข์

มาตรา 10 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง¹⁵³ ได้กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงใน

¹⁵¹ มาตรา 4 ผู้ใดกระทำการอันเป็นความรุนแรงในครอบครัว ผู้นั้นกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ให้ความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่ลบล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายอื่น หากการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ด้วย ให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้

¹⁵² มาตรา 7 ถ้ามิได้มีการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 5 หรือมิได้มีการร้องทุกข์ตามมาตรา 6 ภายในสามเดือนนับแต่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในวิสัยและมีโอกาสที่จะแจ้งหรือร้องทุกข์ได้ ให้ถือว่าคดีเป็นอันขาดอายุความ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

¹⁵³ มาตรา 10 ในการดำเนินการตามมาตรา 8 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีฐานะเทียบได้ไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว ไม่ว่าจะมีการร้องขอจากบุคคลดังกล่าวหรือไม่ โดยให้มีอำนาจออกคำสั่งใด ๆ ได้เท่าที่จำเป็นและสมควร ซึ่งรวมถึงการให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการรักษาจากแพทย์ การให้ผู้กระทำความ

ครอบครัวเป็นการชั่วคราว และให้เสนอมาตรการหรือวิธีการบรรเทาทุกข์ต่อศาลภายใน 48 ชั่วโมง ทำให้เห็นได้ว่ามีการให้อำนาจเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่ใช่ศาลยุติธรรมสามารถกำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาโดยเร็ว การที่ต้องรีบบรรเทาทุกข์โดยฉับพลันทันทีที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาสถาบันครอบครัว ซึ่งจะนำไปสู่การให้อภัย การยอมความ การไกล่เกลี่ยได้ในอนาคต

เมื่อพิจารณามาตรการทั้ง 3 เรื่องข้างต้นแล้ว พบว่าเป็นมาตรการในการยกเว้นหลักการดำเนินคดีอาญาทั้งสิ้น เพื่อให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการรักษาสถาบันครอบครัวไม่ให้ล่มสลายอันมีสาเหตุมาจากการดำเนินการทางอาญาปกติด้วยการยกเว้นหลักทั่วไปให้กระบวนการทางอาญากระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวน้อยที่สุด

2.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562

แม้ว่าพระราชบัญญัตินี้ยังไม่มีผลบังคับใช้เนื่องจากเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2562 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้ตราพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 มาตรา 3 ที่ให้ยกเลิกข้อความในมาตรา 2 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 ที่ระบุไว้ว่า “พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป” และให้แก้ไขเป็น “มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้จะใช้บังคับเมื่อใดให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา” หรือหมายความว่า ให้เปลี่ยนระยะเวลาบังคับใช้จาก 90 วัน หลังกฎหมายถูกประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็น “ให้เวลาโดยอิสระ” กับรัฐบาลในการเลือกช่วงเวลาบังคับใช้ โดยหากรัฐบาลต้องการให้กฎหมายดังกล่าวมีผลบังคับใช้ให้ตราพระราชกฤษฎีกาออกมา และในปัจจุบันยังไม่มีมีการตราพระราชกฤษฎีกาออกมาแต่อย่างใด จึงเป็นสิ่งที่น่าเสียดายอย่างยิ่งเนื่องจากพระราชบัญญัตินี้มีเจตนารมณ์ในการรักษาสถาบันครอบครัวที่ชัดเจนหลายประการ

รุนแรงในครอบครัวขอใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะ การออกคำสั่งห้ามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้าไปในที่พำนักของครอบครัวหรือเข้าใกล้ตัวบุคคลใดในครอบครัว ตลอดจนการกำหนดวิธีการดูแลบุตร

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้เสนอมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่วันออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ หากศาลเห็นชอบกับคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ดังกล่าว ให้คำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์มีผลต่อไป

1. ยกเลิกความผิดบางฐานที่ขัดต่อเจตนารมย์ในการรักษาสถาบันครอบครัว

เมื่อพิจารณาตามเจตนารมย์ท้ายพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 ประการแรก คือการยกเลิกความผิดฐานกระทำรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 แต่มุ่งเน้นการบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้ผู้กระทำรุนแรงในครอบครัวมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ

2. กำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว

หมวด 2 คณะกรรมการ¹⁵⁴ ตามมาตรา 6 ถึง มาตรา 12 โดยในหมวดนี้ กำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนา และคุ้มครองสถาบันครอบครัว ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นรองประธาน กรรมการ มีกรรมการโดยตำแหน่ง ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรม ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข อัยการสูงสุด และผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 ท่าน โดยมีอธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการเป็นเลขานุการ มีหน้าที่กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนหลักในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวระดับชาติ ติดตามการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เสนอความเห็นเพื่อปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวและการคุ้มครองสวัสดิภาพ ออกระเบียบเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายนี้ และปฏิบัติตามที่คณะกรรมการหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมายเพื่อให้มีการทำงานในระดับนโยบายที่แนบชัดเป็นรูปธรรมจะช่วยให้การขับเคลื่อนนโยบายเป็นไปได้อย่างสมบูรณ์

3. กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบการดำเนินงานในระดับปฏิบัติการ

หมวด 3 ศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัว¹⁵⁵ ในหมวดนี้กำหนดให้มีศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัวในระดับจังหวัด ภายใต้การดูแลของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด มีบทบาทหน้าที่หลัก 9 ประการ ดังนี้

(ก) ดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนหลัก แผนงาน มาตรการ และแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวและการคุ้มครองสวัสดิภาพ

(ข) ให้ความรู้ความเข้าใจ ปรีกษาแนะนำ โกล่เกลี่ย และประนีประนอม ในเรื่องของปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว รวมทั้งรับแจ้ง รวบรวม และประมวลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว เพื่อประโยชน์ในการยื่นคำร้องขอหรือคำแถลงต่อศาล และการคุ้มครองสวัสดิภาพ

¹⁵⁴ หมวด 2 คณะกรรมการ มาตรา 6 ถึง มาตรา 12

¹⁵⁵ หมวด 3 ศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัว มาตรา 13 และมาตรา 14

(ค) เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ในการส่งเสริมพัฒนาครอบครัวและการคุ้มครองสวัสดิภาพ และเป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและเอกชนในการดำเนินการเพื่อส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวและคุ้มครองสวัสดิภาพ

(ง) ดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพ หรือยื่นคำร้องขอหรือคำแถลงต่อศาลเพื่อดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพ รวมทั้งดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่งศาลหรือคำสั่งของหัวหน้าศูนย์ในการคุ้มครองสวัสดิภาพ

(จ) ดำเนินการตามแผนงานและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของพนักงานเจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวและการคุ้มครองสวัสดิภาพ รวมทั้งประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่และบุคลากรในศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัว

(ฉ) ติดตามและรายงานผลการดำเนินงานตามพระราชบัญญัตินี้ต่ออธิบดีและรัฐมนตรี

(ช) ให้ความช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ครอบครัวที่อยู่ในภาวะยากลำบากตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

(ซ) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์ของครอบครัวหรือตัวแทนของครอบครัว เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนหลัก แผนงาน มาตรการ และแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวและการคุ้มครองสวัสดิภาพโดยคณะกรรมการต่อไป

(ฅ) ดำเนินการอื่นใดเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวและการคุ้มครองสวัสดิภาพตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายอื่น หรือตามที่คณะกรรมการหรือกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวมอบหมาย¹⁵⁶

โดยสรุปคือการคุ้มครองสวัสดิภาพ และให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่อยู่ในภาวะยากลำบาก เพื่อให้มีหน่วยงานรับผิดชอบที่ชัดเจนในระดับจังหวัด อย่างเป็นรูปธรรม และยังอนุญาตให้มีการจดทะเบียนศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ที่สามารถขอเงินสนับสนุนจากหน่วยงานในระดับจังหวัดได้¹⁵⁷

¹⁵⁶ หมวด 3 ศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัว มาตรา 13 และมาตรา 14

¹⁵⁷ หมวด 4 ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน มาตรา 15 และมาตรา 16

4. กำหนดวิธีการคุ้มครองสวัสดิภาพครอบครัวอย่างชัดเจน

หมวด 6 การคุ้มครองสวัสดิภาพ¹⁵⁸ เป็นหัวใจหลักของพระราชบัญญัตินี้ และเน้นย้ำหลักการเพื่อให้ครอบครัว ได้รับความปลอดภัย มีความสัมพันธ์ที่ดี และป้องกันการกระทำ ความผิดซ้ำ ด้วยการดำเนินการ ดังนี้ ป้องกันไม่ให้บุคคลในครอบครัวถูกกระทำ ความรุนแรงใน ครอบครัว, ส่งเสริมสนับสนุนไม่ให้เกิดการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว, โกล่เกลี่ย ประนีประนอม เยียวยา บรรเทาทุกข์ บำบัดฟื้นฟู ติดตามดูแลผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว

เมื่อพิจารณาหลักการรักษาสถาบันครอบครัวที่พบได้ในพระราชบัญญัติส่งเสริม การพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 พบว่ามีการนำทฤษฎีการบำบัดฟื้นฟูมาใช้ อย่าง กว้างขวางหลายมาตรา และให้มีหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้องในทุกระดับ ตั้งแต่นโยบาย จังหวัด และ ชุมชน โดยไม่เน้นการดำเนินคดีเหมือนกันกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงใน ครอบครัว พ.ศ. 2550 ที่เน้นการลงโทษผู้กระทำ ความผิดมากกว่า แต่เนื่องจากการดำเนินการตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 ต้องใช้บุคลากรและ งบประมาณจำนวนมาก รัฐบาลจึงยังไม่ได้มีการตราพระราชกฤษฎีกา มาบังคับใช้

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยของไทย

3.1 พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

เมื่อพิจารณาจากเหตุผลในการตราพระราชบัญญัตินี้ เนื่องจากมีปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ยุติธรรมเป็นจำนวนมาก¹⁵⁹ ตามสถิติคดีจากรายงานประจำปี พ.ศ. 2565 ของสำนักงานศาลยุติธรรม พบว่ามีคดีขึ้นสู่ศาลยุติธรรมทั่วประเทศ 365,285 คดี แบ่งเป็นคดีแพ่ง 284,434 คดี คดีอาญา 80,851 คดี¹⁶⁰ ทำให้เป็นภาระอย่างมากกับเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม จึงมีแนวคิดที่จะลด ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลโดยการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาปรับใช้ ในคดีที่มีอัตราโทษไม่สูง ปริมาณทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่มาก จึงได้มีการพัฒนาและบัญญัติพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาบังคับใช้ ซึ่งได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยไว้ อย่างชัดเจนมีรายละเอียดดังนี้

¹⁵⁸ หมวด 6 การคุ้มครองสวัสดิภาพ มาตรา 22 ถึงมาตรา 42

¹⁵⁹ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

¹⁶⁰ สำนักงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม (2566) “รายงานสถิติคดี ประจำปี พ.ศ.2565”

3.1.1 หน่วยงานที่มีหน้าที่ใกล้เคียง

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ใกล้เคียงแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ภาครัฐ ภาคประชาชน และชั้นสอบสวน โดยมีผู้ใกล้เคียงที่ผ่านการฝึกอบรมจากกระทรวงยุติธรรมทำหน้าที่ใกล้เคียงในแต่ละระดับ โดยการใกล้เคียงจะมีความแตกต่างกันในเงื่อนไขการใกล้เคียงทั้งคดีแพ่ง และคดีอาญา รายละเอียดความแตกต่างในเงื่อนไขของการใกล้เคียงทั้ง 3 ระดับ แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 3.2 แสดงเงื่อนไขการใกล้เคียงของการใกล้เคียงภาคประชาชน การใกล้เคียงภาครัฐ และการใกล้เคียงชั้นสอบสวน

การใกล้เคียงภาคประชาชน	การใกล้เคียงภาครัฐ	การใกล้เคียงชั้นสอบสวน
คดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 500,000 บาท	คดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 5,000,000 บาท	1. คดีอาญาอันยอมความได้
คดีอาญาอันยอมความได้	คดีอาญาอันยอมความได้	2. คดีความผิดลหุโทษ
คดีความผิดเกี่ยวกับที่ดิน (ที่ไม่เกี่ยวข้องกับกรรมสิทธิ์)	คดีความผิดลหุโทษ	คดีความผิดอาญาที่มีโทษไม่เกิน 3 ปี ตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการใกล้เคียง
คดีเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก	คดีความผิดเกี่ยวกับที่ดิน (ที่ไม่เกี่ยวข้องกับกรรมสิทธิ์)	ข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ¹⁶¹
	5. คดีเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก	

ข้อพิพาททางแพ่งบางประการยังถือว่าเป็นอำนาจของศาลยุติธรรมอยู่ เช่น ข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล, ข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว, ข้อพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าการแบ่งการใกล้เคียงเป็นการใกล้เคียงคดี

¹⁶¹ บัญชีท้ายพระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้

- (1) ความผิดฐานเข้าร่วมในการชุมนุมต่อสู้และมีผู้ถึงแก่ความตายจากการชุมนุมต่อสู้นั้นตามมาตรา 294 วรรคหนึ่ง
- (2) ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตามมาตรา 295
- (3) ความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยมีเหตุฉกรรจ์ ตามมาตรา 296
- (4) ความผิดฐานเข้าร่วมในการชุมนุมต่อสู้และมีผู้ได้รับอันตรายสาหัสจากการชุมนุมต่อสู้นั้น ตามมาตรา 299 วรรคหนึ่ง
- (5) ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ตามมาตรา 300
- (6) ความผิดฐานลักทรัพย์ ตามมาตรา 334

แพ่ง และคดีอาญา ซึ่งจะมีความแตกต่างกันทั้ง 3 ระดับ โดยในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา กฎหมายให้สิทธิในชั้นสอบสวนมากที่สุด โดยสามารถไกล่เกลี่ยคดีได้ 3 ประเภท คือ คดีอาญาอันยอมความไม่ได้ คดีความผิดลหุโทษ และคดีความผิดอาญาที่มีโทษไม่เกิน 3 ปี ตามบัญชีท้าย พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ถัดมาเป็นการไกล่เกลี่ยภาคีรัฐสามารถไกล่เกลี่ยได้ 2 ประเภท คือ คดีอาญาอันยอมความไม่ได้ คดีความผิดลหุโทษ สุดท้ายคือการไกล่เกลี่ยภาคประชาชน จะสามารถไกล่เกลี่ยได้เพียงคดีอาญาอันยอมความไม่ได้ เท่านั้น

ส่วนการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งจะไม่อนุญาตให้ทำการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนได้เลย ส่วนการไกล่เกลี่ยภาคีรัฐและภาคเอกชนจะสามารถไกล่เกลี่ยคดีความผิดเกี่ยวกับที่ดิน (ที่ไม่เกี่ยวข้องกับกรรมสิทธิ์) และคดีเกี่ยวกับทรัพย์มรดกได้เหมือนกัน แต่แตกต่างกันในส่วนทุนทรัพย์ โดยการไกล่เกลี่ยภาคีรัฐจะสามารถไกล่เกลี่ยคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 5,000,000¹⁶² บาท ส่วนการไกล่เกลี่ยภาคเอกชนจะสามารถไกล่เกลี่ยคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 500,000¹⁶³ บาท เท่านั้น

3.1.2 ขั้นตอนการไกล่เกลี่ย

โดยส่วนมากคู่กรณีจะนำข้อพิพาทมาพบพนักงานสอบสวนที่สถานีตำรวจแต่ละแห่ง แล้วเมื่อพนักงานสอบสวนได้รับฟังข้อพิพาทแล้วเห็นว่าเข้าเงื่อนไขการไกล่เกลี่ยก็จะดำเนินการไกล่เกลี่ย ตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยพนักงานสอบสวนต้องใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจว่าจะทำการไกล่เกลี่ยเองหรือส่งต่อให้หน่วยงานอื่น เพื่อ

¹⁶² พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 20 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าเกี่ยวข้องกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัว หรือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ ไม่สามารถกระทำได้ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งให้กระทำได้ในกรณี ดังต่อไปนี้

- (1) ข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์
- (2) ข้อพิพาทระหว่างทายาทเกี่ยวกับทรัพย์มรดก
- (3) ข้อพิพาทอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา
- (4) ข้อพิพาทอื่นนอกจาก (1) (2) และ (3) ที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าล้านบาท หรือไม่เกินจำนวนตามที่กำหนด

ในพระราชกฤษฎีกา

¹⁶³ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 69 ภายใต้บังคับมาตรา 20 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนให้กระทำได้ในกรณี ดังต่อไปนี้

- (1) ข้อพิพาททางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าแสนบาทหรือไม่เกินจำนวนตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา
- (2) ข้อพิพาททางแพ่งอื่นนอกจาก (1) ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา
- (3) ข้อพิพาททางอาญาตามมาตรา 35

ในกรณีที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเห็นว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในเรื่องใดได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ และออกหนังสือรับรองให้แล้ว ให้ข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นบังคับกันได้หรือให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามพระราชบัญญัตินี้

ประโยชน์ของคู่กรณี แต่ถ้าเป็นข้อพิพาททางแพ่งที่เข้าเงื่อนไขสามารถไกล่เกลี่ยได้ก็พิจารณาส่งต่อตามทฤษฎีที่พิพาท ทั้งนี้การไกล่เกลี่ยต้องอยู่บนพื้นฐานความยินยอมของคู่กรณีเป็นสำคัญ และสามารถยกเลิกได้ตลอดเวลา ในปัจจุบันหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยเช่น สถานีตำรวจทุกแห่ง ที่ว่าการอำเภอทุกแห่ง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาคเอกชน หน่วยงานสังกัดกระทรวงยุติธรรม และส่วนราชการอื่น ได้มีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ขึ้นเป็นจำนวนมากเพื่อรองรับการไกล่เกลี่ย และเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน หากคู่กรณีไม่ได้มาพบพนักงานสอบสวนก็สามารถไปติดต่อหน่วยงานที่จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยได้ด้วยตนเอง โดยที่ไม่มีค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

ผู้ไกล่เกลี่ยมีอำนาจสำคัญในฐานะผู้ไกล่เกลี่ย 4 ประการ ดังนี้¹⁶⁴

(ก) กำหนดแนวทางและจัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

(ข) ช่วยเหลือ อำนาจความสะดวก และเสนอแนะคู่กรณีในการหาแนวทาง

ยุติข้อพิพาท

(ค) ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความเป็นกลาง

(ง) จัดทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทตามผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

(1) ผลการไกล่เกลี่ย

กรณีการไกล่เกลี่ยทางแพ่งเมื่อคู่กรณีทำการไกล่เกลี่ยผ่านหน่วยงานที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยแล้ว ย่อมจะเกิดผลได้เพียง 2 ประการคือ ไกล่เกลี่ยสำเร็จ และไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ ผู้ศึกษาจะขอกล่าวถึงทางแพ่งก่อน โดยการไกล่เกลี่ยทางแพ่ง หากคู่กรณีสามารถไกล่เกลี่ยกันได้ให้ผู้ไกล่เกลี่ยบันทึกข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีรายละเอียดดังนี้ ชื่อที่และที่อยู่ของคู่กรณี ข้อพิพาทตามกฎหมาย ความสมัครใจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สาธารณประโยชน์ของข้อตกลงจากการไกล่เกลี่ย และให้คู่กรณีลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ¹⁶⁵ เมื่อการไกล่เกลี่ยสำเร็จก็ยอมทำให้การ

¹⁶⁴ มาตรา 11 ผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดแนวทางและจัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

(2) ช่วยเหลือ อำนาจความสะดวก และเสนอแนะคู่กรณีในการหาแนวทางยุติข้อพิพาท

(3) ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความเป็นกลาง

(4) จัดทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทตามผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในกรณีที่ผู้ไกล่เกลี่ยกระทำการตามหน้าที่โดยสุจริต ย่อมได้รับการคุ้มครองไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา

¹⁶⁵ มาตรา 30 เมื่อคู่กรณีได้มีข้อตกลงเป็นประการใดแล้ว ให้ผู้ไกล่เกลี่ยบันทึกข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือจัดให้มีการบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยให้คู่กรณีและผู้ไกล่เกลี่ยลงลายมือชื่อไว้ บันทึกข้อตกลงตามวรรคหนึ่ง อย่างน้อยต้องมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงโดยปริยาย หากการไกล่เกลี่ยไม่เป็นผลสำเร็จ หรือคู่กรณีตกลงกันไม่ได้ จะนำไปสู่การสิ้นสุดของการไกล่เกลี่ย และการไกล่เกลี่ยจะสิ้นสุดขั้นตอนตามผลของกฎหมายดังนี้ คู่กรณีถอนตัวจากการไกล่เกลี่ย หรือ ผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่าการไกล่เกลี่ยต่อไปไม่เกิดประโยชน์เห็นควรยุติการไกล่เกลี่ย¹⁶⁶

กรณีการไกล่เกลี่ยทางอาญา หากการไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จจะทำให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไป แต่หากการไกล่เกลี่ยไม่เป็นผลสำเร็จ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องจัดทำรายงานการไกล่เกลี่ยส่งให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลดำเนินการต่อไป¹⁶⁷

หลักการและแนวคิดของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เป็นสิ่งที่น่าสนใจ และสามารถปรับใช้ได้อย่างกว้างขวาง และเป็นการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้อย่างเป็นรูปธรรม

-
- (1) ชื่อและที่อยู่ของคู่กรณี
 - (2) ข้อพิพาทตามกฎหมาย
 - (3) ความสมัครใจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
 - (4)สาระสำคัญของข้อตกลงอันเป็นผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เช่น การชดใช้เยียวยาความเสียหาย เจ็บป่วยที่คู่กรณีต้องปฏิบัติหรืองดเว้นปฏิบัติ ระยะเวลาดำเนินการ หรือข้อตกลงไม่ติดใจที่จะรับการชดใช้เยียวยาความเสียหาย

¹⁶⁶ มาตรา 31 กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสิ้นสุดลงในกรณี ดังต่อไปนี้

- (1) คู่กรณีตกลงระงับข้อพิพาทกันได้
- (2) คู่กรณีถอนตัวจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามมาตรา 27
- (3) ผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่อไปจะไม่เป็นประโยชน์และให้ยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

¹⁶⁷ มาตรา 36 ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา หากคดีอยู่ในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาคดีของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลแล้ว ให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพซึ่งมีหน้าที่และอำนาจการกำกับดูแลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนแจ้งให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล แล้วแต่กรณีทราบ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลอาจรอการสอบสวน การสั่งคดี การพิจารณาคดีหรือการพิพากษาคดี แล้วแต่กรณี ไว้ก่อนจนกว่าจะรู้ผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ได้

เมื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาสิ้นสุดลงแล้ว ให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแจ้งผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลทราบ ในกรณีที่คู่กรณีตกลงระงับข้อพิพาททางอาญากันได้ ให้ส่งสำเนาบันทึกข้อตกลงดังกล่าวไปด้วย

ในกรณีที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาไม่เป็นผล ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลสอบสวน สั่งคดี หรือพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป

4. การดำเนินคดีจราจรทางบกของ มลรัฐนิวเจอร์ซีย์ สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกา ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common law) หรือกฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือระบบกฎหมายจารีตประเพณี ที่ถือเอาคำพิพากษาของศาลเป็นกฎหมายด้วย แต่จะมีกฎหมายบางประเภทที่ได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกฎหมายเทคนิค จึงทำให้รูปแบบกระบวนการยุติธรรมในชั้นพนักงานสอบสวนมีความแตกต่างจากประเทศไทยที่เป็นกฎหมายระบบซีวิลลอว์ (Civil law) หรือกฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นอย่างมาก แม้ว่าสหรัฐอเมริกาและประเทศไทยจะให้พนักงานอัยการเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนเช่นเดียวกัน แต่ก็มี ความแตกต่างในรายละเอียดการปฏิบัติ โดยในสหรัฐอเมริกาเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่มีอำนาจการสอบสวน และไม่มีตำแหน่งพนักงานสอบสวนอยู่กับองค์กรตำรวจแต่อย่างใด โดยองค์กรตำรวจมีเพียงเจ้าหน้าที่สืบสวน (Detective) ซึ่งทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานตามที่พนักงานอัยการสั่งการเท่านั้น ในส่วนสำนวนการสอบสวนเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ ซึ่งมีที่มาจาก การเลือกตั้งในแต่ละเขตเช่นเดียวกับ ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาในเขตนั้นๆ เมื่อได้รับการเลือกตั้งมาแล้ว พนักงานอัยการท่านนั้นจะดำรงตำแหน่งอัยการเขต (District Attorneys) มีหน้าที่เป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนในเขตนั้น และมีพนักงานสอบสวนในสังกัดสำนักงานอัยการเขตของตนเรียกว่า ตำแหน่งผู้ช่วยอัยการเขต ซึ่งจะมีหน้าที่สั่งการเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานเท่าที่ตนเองต้องการ เมื่อได้หลักฐานพอสมควรแล้วก็จะจัดทำสำนวนการสอบสวนเสนอต่ออัยการเขต เพื่อทำการส่งฟ้องต่อศาลต่อไป

เมื่อพิจารณาคดีจราจรทางบกที่พบได้ในสหรัฐอเมริกา จะมีนิยามที่แตกต่างจากคดีจราจรทางบกของประเทศไทย เพราะคดีจราจรทางบกของสหรัฐอเมริกามีพื้นฐานความผิดตามกฎหมายจราจรของแต่ละรัฐซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละรัฐ แต่โดยส่วนใหญ่จะแบ่งการกระทำความผิดเป็น 2 ประเภท¹⁶⁸ คือ

1) ความผิดเกี่ยวกับการจอด (Parking violation) หมายถึงการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับการจอดรถต่างๆ เช่น จอดรถในที่ห้ามจอด, จอดรถเกินเวลาจอด

2) ความผิดเกี่ยวกับการขับเคลื่อนรถ (Moving violation) หมายถึงการกระทำความผิดกฎหมายจราจรขณะรถเคลื่อนที่ เช่น ขับรถฝ่าฝืนสัญญาณไฟจราจร, ขับรถโดยไม่มีใบอนุญาตขับขี่, ขับรถเร็วเกินกว่าที่กฎหมายอนุญาต ไม่หยุดรถให้ผู้ที่ข้ามทางม้าลายข้ามไปก่อน ขับขี่สวนเลน ไม่หยุดรถเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุด หรือจะเรียกการกระทำความผิดทั้งสองประเภทนี้ว่าเป็นการ

¹⁶⁸ โสภณ รัตนกร. (2524). ศาลเทศบาลและศาลจราจร.วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 กันยายน - พฤศจิกายน , 216-224.

กระทำความผิดกฎหมายจราจรโดยแท้ เพราะไม่มีความผิดจากกฎหมายอาญาอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทยที่หากมีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตราใดก็ตาม แม้ว่าจะมีความผิดเกี่ยวข้องกับกฎหมายอาญาด້วยก็ยังคงถือเป็นคดีจราจรทางบก

การดำเนินคดีจราจรของสหรัฐอเมริกาจะเริ่มต้นจากเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายในพื้นที่นั้นหากมีการจัดตั้งกรมตำรวจ (Police Department) แล้วก็เป็นหน้าที่ของกรมตำรวจ แต่หากยังไม่มีการจัดตั้งกรมตำรวจจะเป็นอำนาจของสำนักงานนายอำเภอ (Sheriff) หรือหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายอื่น (Taskforce) แล้วแต่ว่าในพื้นที่นั้นๆจะอยู่ในเขตอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายประเภทใด โดยในคดีจราจรทางบกเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายมีหน้าที่เพียงเขียนใบสั่ง (Bail) ให้กับผู้กระทำความผิด โดยระบุข้อหาที่กระทำความผิด ผู้กระทำความผิด รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม สภาพยานพาหนะ สภาพอากาศ แล้วก็ต้องเก็บสำเนาส่งศาลในพื้นที่ และมอบต้นฉบับให้กับผู้กระทำความผิด หากผู้กระทำความผิดไม่ประสงค์จะต่อสู้คดีก็สามารถไปชำระค่าปรับตามที่กำหนดไว้หลังใบสั่งนั้นตามช่องทางในแต่ละพื้นที่กำหนด หรือจะไปชำระที่ศาลก็ได้ แต่ถ้าประสงค์จะต่อสู้คดีก็ให้ไปต่อสู้ที่ศาลภายใน 15 วัน ก็จะถือว่าเสร็จสิ้นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย รายละเอียดการดำเนินคดีในชั้นศาลจะขอล่าไว้ในหัวข้อถัดไป

4.1 ศาลจราจรของสหรัฐอเมริกา (Traffic Court)

ในสหรัฐอเมริกาใช้ระบบศาลคู่ (Dual Sovereignty) คือ ศาลรัฐบาลกลาง (Federal System) และศาลมลรัฐ (State System)¹⁶⁹ ซึ่งมีการแบ่งเขตอำนาจของศาลตนเองไว้โดยชัดแจ้งตามอำนาจที่มาของการจัดตั้งศาลนั้น โดยศาลระดับรัฐบาลกลางมีที่มาจากรัฐธรรมนูญบทที่ 3 ศาลยุติธรรม มาตราที่ 1 อำนาจของศาลยุติธรรม¹⁷⁰ ของสหรัฐอเมริกา และจากการจัดตั้งของรัฐสภาสหรัฐ มีหน้าที่ดำเนินการกับประเด็นข้อกฎหมายที่รัฐธรรมนูญมอบอำนาจให้ หรือตามที่รัฐสภามอบหมาย ส่วนศาลระดับมลรัฐจะดำเนินการเรื่องอื่นหรือเรื่องที่สงวนไว้ให้เป็นอำนาจของศาลระดับมลรัฐ

¹⁶⁹ น้ำแท้ มีบุญสร้าง. (2552).การใช้อำนาจตุลาการโดยประชาชน. จุลนิติ ปีที่ 6 ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม , 47-52.

¹⁷⁰ The Constitution of the United States of America. Article 3 - The Judicial Branch Section 1 - Judicial Powers, The judicial Power of the United States, shall be vested in one supreme Court, and in such inferior Courts as the Congress may from time to time ordain and establish. The Judges, both of the supreme and inferior Courts, shall hold their Offices during good Behavior, and shall, at stated Times, receive for their Services a Compensation which shall not be diminished during their Continuance in Office.

4.2 วิธีพิจารณาคดีของศาลจราจร

ศาลจราจร เป็นศาลที่อยู่ในระดับมลรัฐมีอำนาจพิจารณาคดีจราจรตามกฎหมายจราจรที่ในแต่ละรัฐบัญญัติไว้ โดยจะมีศาลลำดับชั้นเดียวใช้การพิจารณาคดีด้วยวาจา ไม่มีการสืบพยาน ไม่ต้องใช้ทนายความ ผู้พิพากษาพิจารณาและตัดสินโดยอาศัยข้อมูลจากใบสั่ง (Bail) และจากการสอบถามผู้ต้องหา แล้วพิพากษาได้เลย ในคดีที่ผู้ต้องหาไร้สารภาพหลังจากที่ผู้พิพากษาสอบถามผู้ต้องหาด้วยวาจาแล้วก็ยอมรับสารภาพผู้ต้องหาไปในคราวเดียวกัน แล้วจึงพิพากษาดำเนินคดีเมื่อเสร็จผู้พิพากษาก็กรอกแบบฟอร์มคำพิพากษาก็เป็นอันเสร็จสิ้นกระบวนการพิจารณา

ในกรณีที่มีการกระทำความผิดอาญาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น มีผู้ได้รับบาดเจ็บสาหัส หรือมีผู้เสียชีวิต จะต้องมีการทำสำนวนการสอบสวนยื่นฟ้องตามรูปแบบของคดีอาญาทั่วไป ไม่สามารถมาขึ้นศาลจราจรได้ ในกรณีนี้เจ้าหน้าที่สืบสวนจะทำการรวบรวมหลักฐานตามที่พบแล้วส่งให้ผู้ช่วยอัยการเขตและอัยการเขตตามลำดับเพื่อทำการสั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลชั้นต้นในแต่ละพื้นที่ต่อไป

4.3 กฎหมายจราจรของมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา (New York State Law Vehicle and Traffic Law)

กฎหมายจราจรของมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา เป็นกฎหมายประเภทกฎหมายเทคนิคจึงได้มีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยได้มีการบัญญัติไว้ เป็นลักษณะ (Title) ในแต่ละลักษณะจะแบ่งเป็นบท (Article) ในแต่ละบท จะแบ่งเป็นมาตรา (Section) เมื่อนับรวมกฎหมายทั้งหมดแล้ว จะพบว่ามี 12 ลักษณะ 50 บท และมาตรา 100 ถึง มาตรา 3015¹⁷¹ รวมทั้งสิ้น 2,915 มาตรา ผู้ศึกษาขอยกตัวอย่างข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาคั้งนี้ คือลักษณะที่ 6 บทที่ 22 มาตรา 600-606 เรื่อง อุบัติเหตุ และการรายงานอุบัติเหตุ (Title VI Article 22 Section 600-605 Accidents and accident reports) มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุ และการรายงานภายหลังการเกิดอุบัติเหตุ ซึ่งมีเนื้อหาโดยสรุปเฉพาะมาตราที่เกี่ยวข้องดังนี้

1) มาตรา 600¹⁷² ภายหลังการเกิดอุบัติเหตุผู้ขับขี่ยานพาหนะที่เกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจะต้องอยู่ในสถานที่เกิดเหตุเพื่อรายงานต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือต้องไปแจ้งการเกิดต่อ สถานีตำรวจ สำนักงานกฎหมายของรัฐ ที่อยู่ใกล้เคียง หากฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกิน 250 ดอลลาร์สหรัฐ หรือจำคุกไม่เกิน 15 วัน หรือทั้งจำทั้งปรับ

2) มาตรา 603a¹⁷³ ภายหลังการเกิดอุบัติเหตุที่มีผู้ได้รับบาดเจ็บสาหัส หรือมีผู้เสียชีวิต ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรในพื้นที่เกิดเหตุต้องทำการตรวจสอบอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นและทำ

¹⁷¹ New York State Law Vehicle and Traffic Law

¹⁷² New York State Law Vehicle and Traffic Law Title VI Article 22 Section 600

¹⁷³ New York State Law Vehicle and Traffic Law Title VI Article 22 Section 603a

รายงานการเกิดอุบัติเหตุส่งมอบให้กับนายทะเบียนขนส่งในพื้นที่เกิดอุบัติเหตุภายใน 5 วันทำการ โดยในรายงานจะต้องมีรายละเอียด ดังนี้ ประเภทยานพาหนะ ยี่ห้อของยานพาหนะ ชื่อผู้ขับขี่ยานพาหนะ สภาพอากาศ รายละเอียดในสถานที่เกิดเหตุ สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุ

เมื่อพิจารณากฎหมายรายบทแล้วพบว่าใน 1 บท จะมีการรวบรวมเรื่องที่เกี่ยวข้องกันไว้ในบทเดียวกัน และในกฎหมายนี้จะมีทั้งกฎหมายสารบัญญัติ และกฎหมายสบัญญัติ

รวมไว้ในกฎหมายฉบับเดียวกันเพื่อให้ง่ายต่อการใช้งาน ยกตัวอย่างเช่น เรื่องการอุทธรณ์ (Title II Article 3A Section 260-263 Accidents and accident reports) จะมีทั้งสิ้น 3 มาตรา ดังนี้ มาตรา 260 คณะกรรมการอุทธรณ์ (Appeals board) มาตรา 261 สิทธิในการอุทธรณ์ (Right of appeal) มาตรา 262 การพิจารณาอุทธรณ์ และมาตรา 263 การพิจารณาคดี (Judicial review) หรือในเรื่องความผิดเกี่ยวกับการมีแอลกอฮอล์ หรือสารเสพติดในร่างกาย และขั้นตอนการดำเนินการ (Title VII Article 31 Section 1192-1199 Alcohol and Drug-Related Offenses and procedure) จะมีทั้งสิ้น 8 มาตรา ดังนี้ มาตรา 1192 การขับขี่ยานพาหนะขณะมีเมามา หรือมีสารเสพติดในร่างกาย มาตรา 1193 การลงโทษ มาตรา 1194 การจับกุมและการทดสอบภาคสนาม มาตรา 1195 การทดสอบทางเคมี มาตรา 1196 โปรแกรมการบำบัดคนเมาแล้วขับ หรือมีสารเสพติดในร่างกายขณะขับขี่ยานพาหนะ มาตรา 1197 ตัวเลือกพิเศษในการขับขี่ขณะมีเมามา มาตรา 1198 การติดตั้งและใช้งานอุปกรณ์ลือคอจุดระเบิด มาตรา 1198-a ขั้นตอนพิเศษในการจัดการกับบุคคลที่เมาแล้วขับ และมาตรา 1199 การประเมินผู้ขับขี่ภาคสนาม

เมื่อนำกฎหมายจราจรของมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา มาเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มีเนื้อหาในหัวข้อใกล้เคียงกันคือมีการพูดถึงส่วนที่เกี่ยวข้องกับการขับขี่และกฎหมายจราจร และส่วนคดีอาญาต้องแยกดำเนินการในศาลยุติธรรมชั้นต้น (District court) ซึ่งต้องไปพิจารณาข้อกฎหมายในประมวลกฎหมายอาญาของมลรัฐนิวยอร์ก (New York State Penal Law Offenses) ซึ่งผู้ศึกษาจะนำเสนอต่อไป

4.4 ประมวลกฎหมายอาญาของมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา (New York State Penal Law Offenses)

สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่ใช้ระบบกำหนดแบบคอมมอนลอว์ (Common Law) หรือกฎหมายจารีตประเพณี¹⁷⁴ ที่ถือคำพิพากษาเป็นกฎหมาย และจะมีการบัญญัติกฎหมายลายลักษณ์อักษรไว้ในเรื่องที่สำคัญ หรือกฎหมายเทคนิค แต่ในประมวลกฎหมายอาญาของมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ได้มีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และได้มีการนำคำพิพากษามาบัญญัติไว้เป็น

¹⁷⁴ โกวิทซ์ วงศ์สุวรรณ, “รัฐธรรมนูญและการเมืองการปกครองสหรัฐอเมริกา” , โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน นครปฐม 2544, หน้า 5

ลายลักษณ์อักษรด้วย โดยมีการบัญญัติไว้เป็น 4 ภาค ดังนี้ (1) บทบัญญัติทั่วไป (2) คำพิพากษาของศาล (3) ภาคความผิด (4) การบริหารงานอาชญากรรม ในแต่ละภาคจะมีการแบ่งย่อยออกเป็นลักษณะ (Title) แต่ที่แตกต่างจากกฎหมายจราจร (New York State Law Vehicle and Traffic Law) คือ การกำกับลักษณะจะไม่ใช้ตัวเลขเหมือนกฎหมายจราจรแต่จะใช้ตัวอักษร A-Z แต่ถ้าในลักษณะนั้นมีการเพิ่มเติมก็จะใช้ตัวเลขกำกับอักษรนั้น เช่น Y-1 Y-2 รวมทั้งสิ้นมี 34 ลักษณะ 500 บท และมาตรา 1 ถึง มาตรา 500.10 ผู้ศึกษาขอยกตัวอย่างข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาครั้งนี้ ในภาคที่ 3 ภาคความผิด ลักษณะ N นโยบายสาธารณะ บทที่ 240 ความผิดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน มาตรา 240.75 ความรุนแรงในครอบครัว โดยมีเนื้อหาโดยสรุป เมื่อบุคคลในครอบครัวกระทำความรุนแรงกับบุคคลในครอบครัวด้วยความผิดต่างๆ เช่น ทำร้ายร่างกาย (Assault) กระทำการประมาทเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กาย (Reckless Endangerment) การคุกคาม (menacing) ความผิดเกี่ยวกับการสะกดรอย (Stalking) การปิดกั้นระบบทางเดินหายใจ หรือระบบไหลเวียนโลหิต (Criminal obstruction of breathing or blood circulation) การรัดคอ (Manslaughter) ฆาตกรรม (Murder) อนาจาร (Sexual misconduct) ช่มชู้ (Rape) การกระทำความผิดทางเพศ (Criminal sexual act) การบังคับสัมผัส (Forcible touching) เสพติดการมีเพศสัมพันธ์ (Persistent sexual abuse) การล่วงละเมิดทางเพศขั้นรุนแรง สนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำความผิดทางเพศ (sexually motivated felony) นักล่าทางเพศ (Predatory sexual assault) นักล่าทางเพศกับเด็ก (Predatory sexual assault in child) การหน่วงเหนี่ยวกักขัง (Unlawful imprisonment) การข่มขืนใจ (Coercion) การลักทรัพย์ (Burglary) การปลอมแปลง (Criminal tampering) การดูหมิ่น (Criminal contempt) การดูหมิ่นขั้นรุนแรง (Aggravated criminal contempt) ทั้งนี้หากผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย หรือพักอาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกับผู้เสียหาย ให้ดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา (New York State Criminal Procedure Law) มาตรา 530.11¹⁷⁵ และเมื่อเทียบกับการกระทำความผิด

¹⁷⁵ New York State Penal Law Offenses S 240.75 Aggravated family offense.

1. A person is guilty of aggravated family offense when he or she commits a misdemeanor defined in subdivision two of this section as a specified offense and he or she has been convicted of one or more specified offenses within the immediately preceding five years. For the purposes of this subdivision, in calculating the five-year period, any period of time during which the defendant was incarcerated for any reason between the time of the commission of any of such previous offenses and the time of commission of the present crime shall be excluded and such five-year period shall be extended by a period or periods equal to the time served under such incarceration.

2. A "specified offense" is an offense defined in section 120.00 (assault in the third degree); section 120.05 (assault in the second degree); section 120.10 (assault in the first degree); section 120.13 (menacing in the first degree); section 120.14 (menacing in the second degree); section 120.15 (menacing in the third degree); section 120.20

(reckless endangerment in the second degree); section 120.25 (reckless endangerment in the first degree); section 120.45 (stalking in the fourth degree); section 120.50 (stalking in the third degree); section 120.55 (stalking in the second degree); section 120.60 (stalking in the first degree); section 121.11 (criminal obstruction of breathing or blood circulation); section 121.12 (strangulation in the second degree); section 121.13 (strangulation in the first degree); subdivision one of

section 125.15 (manslaughter in the second degree); subdivision one, two or four of section 125.20 (manslaughter in the first degree); section 125.25 (murder in the second degree); section 130.20 (sexual misconduct); section 130.30 (rape in the second degree); section 130.35 (rape in the first degree); section 130.40 (criminal sexual act in the third degree); section 130.45 (criminal sexual act in the second degree); section 130.50 (criminal sexual act in the first degree); section 130.52 (forcible touching); section 130.53 (persistent sexual abuse); section 130.55 (sexual abuse in the third degree); section 130.60 (sexual abuse in the second degree); section 130.65 (sexual abuse in the first degree); section 130.66 (aggravated sexual abuse in the third degree); section 130.67 (aggravated sexual abuse in the second degree); section 130.70 (aggravated sexual abuse in the first degree); section 130.91 (sexually motivated felony); section 130.95 (predatory sexual assault); section 130.96 (predatory sexual assault against a child); section 135.05 (unlawful imprisonment in the second degree); section 135.10 (unlawful imprisonment in the first degree); section 135.60 (coercion in the second degree); section 135.65 (coercion in the first degree); section 140.20 (burglary in the third degree); section 140.25 (burglary in the second degree); section 140.30 (burglary in the first degree); section 145.00 (criminal mischief in the fourth degree); section 145.05 (criminal mischief in the third degree); section 145.10 (criminal mischief in the second degree); section 145.12 (criminal mischief in the first degree); section 145.14 (criminal tampering in the third degree); section 215.50 (criminal contempt in the second degree); section 215.51 (criminal contempt in the first degree); section 215.52 (aggravated criminal contempt); section 240.25 (harassment in the first degree); subdivision one, two or four of section 240.30 (aggravated harassment in the second degree); aggravated family offense as defined in this section or any attempt or conspiracy to commit any of the foregoing offenses where the defendant and the person against

เกี่ยวกับคดีจราจรทางบกที่ผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย พบได้ในความผิดเกี่ยวกับการประมาทเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กาย (Reckless Endangerment) ระดับ 1 (ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย)¹⁷⁶ ระดับที่ 2 (ผู้เสียหายได้รับอันตรายสาหัส)¹⁷⁷ การกระทำที่เกิดจากการขับขี่ยานพาหนะโดยที่ใช้ความระมัดระวังไม่เพียงพอหรือการขับขี่ยานพาหนะโดยประมาทในระดับที่ 2 (ผู้เสียหายได้รับอันตรายสาหัส) (Vehicular assault in the second degree) มาตรา 120.03¹⁷⁸

whom the offense was committed were members of the same family or household as defined in subdivision one of section 530.11 of the criminal procedure law.

3. The person against whom the current specified offense is committed may be different from the person against whom the previous specified offense was committed and such persons do not need to be members of the same family or household.

Aggravated family offense is a class E felony.

¹⁷⁶ New York State Penal Law Offenses sentence 120.25 Reckless endangerment in the first degree. A person is guilty of reckless endangerment in the first degree when, under circumstances evincing a depraved indifference to human life, he

recklessly engages in conduct which creates a grave risk of death to another person.

¹⁷⁷ New York State Penal Law Offenses S 120.20 Reckless endangerment in the second degree. A person is guilty of reckless endangerment in the second degree when he recklessly engages in conduct which creates a substantial risk of serious physical injury to another person. Reckless endangerment in the second degree is a class A misdemeanor.

¹⁷⁸ New York State Penal Law Offenses S 120.03 Vehicular assault in the second degree.

A person is guilty of vehicular assault in the second degree when he or she causes serious physical injury to another person, and either:

(1) operates a motor vehicle in violation of subdivision two, three, four or four-a of section eleven hundred ninety-two of the vehicle and traffic law or operates a vessel or public vessel in violation of paragraph (b), (c), (d) or (e) of subdivision two of section forty-nine-a of the navigation law, and as a result of such intoxication or impairment by the use of a drug, or by the combined influence of drugs or of alcohol and any drug or drugs, operates such motor vehicle,

vessel or public vessel in a manner that causes such serious physical injury to such other person, or

(2) operates a motor vehicle with a gross vehicle weight rating of more than eighteen thousand pounds which contains flammable gas, radioactive materials or explosives in violation of subdivision one of section eleven hundred ninety-two of the vehicle and traffic law, and such flammable gas, radioactive materials or explosives is the cause of such serious physical injury, and

และการกระทำที่เกิดจากการขับขี่ยานพาหนะโดยที่ใช้ความระมัดระวังไม่เพียงพอหรือการขับขี่ยานพาหนะโดยประมาทในระดับที่ 1 (ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย) (Vehicular assault in the first degree) มาตรา 120.04¹⁷⁹ ระบุว่าในการดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา (New York State Criminal Procedure Law) ในส่วนกระบวนการพิจารณาความผิดเกี่ยวกับครอบครัว (Procedures for family offense matters) ส่วนที่ 530.11¹⁸⁰ ซึ่งผู้ศึกษาจะกล่าวต่อไป

as a result of such impairment by the use of alcohol, operates such motor vehicle in a manner that causes such serious physical injury to such other person, or

(3) operates a snowmobile in violation of paragraph (b), (c) or (d) of subdivision one of section 25.24 of the parks, recreation and historic preservation law or operates an all terrain vehicle as defined in paragraph (a) of subdivision one of section twenty-two hundred eighty-one of the vehicle and traffic law and in violation of subdivision two, three, four, or four-a of section eleven hundred ninety-two of the vehicle and traffic law, and as a result of such intoxication or impairment by the use of a drug, or by the combined influence of drugs or of alcohol and any drug or drugs, operates such snowmobile or all terrain vehicle in a manner that causes such serious physical injury to such other person. If it is established that the person operating such motor vehicle, vessel, public vessel, snowmobile or all terrain vehicle caused such serious physical injury while unlawfully intoxicated or impaired by the use of alcohol or a drug, then there shall be a rebuttable presumption that, as a result of such intoxication or impairment by the use of alcohol or a drug, or by the combined influence of drugs or of alcohol and any drug or drugs, such person operated the motor vehicle, vessel, public vessel, snowmobile or all terrain vehicle in a manner that caused such serious physical injury, as required by this section.

Vehicular assault in the second degree is a class E felony.

¹⁷⁹ New York State Criminal Procedure Law S 120.04 Vehicular assault in the first degree. A person is guilty of vehicular assault in the first degree when he or she commits the crime of vehicular assault in the second degree as defined in section 120.03 of this article, and either.....

¹⁸⁰ New York State Criminal Procedure Law S 530.11 Procedures for family offense matters.

1. Jurisdiction..... For purposes of this section, "members of the same family or household" with respect to a proceeding in the criminal courts shall mean the following:

- (a) persons related by consanguinity or affinity;
- (b) persons legally married to one another;

3.3.5 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา (New York State Criminal Procedure Law) ในส่วนกระบวนการพิจารณาความผิดเกี่ยวกับครอบครัว (Procedures for family offense matters) ส่วนที่ 530.11 ได้มีการกำหนดฐานความผิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ของผู้ศึกษาคือ การกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้บุคคลในครอบครัวได้รับอันตราย (reckless endangerment) และได้ให้ความหมายของบุคคลในครอบครัวเดียวกันหรืออาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันไว้ ดังนี้¹⁸¹

- (1) บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันทางสายเลือด
- (2) บุคคลที่สมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมาย
- (3) บุคคลที่เคยสมรสกันมาก่อนไม่ว่าจะยังอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันหรือไม่ก็ตาม
- (4) บุคคลที่มีบุตรด้วยกันแม้จะไม่ได้จดทะเบียนสมรสกันก็ตาม
- (5) บุคคลที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องทางสายเลือดกัน แต่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันด้วยความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมากกว่าเพื่อนสนิท

โดยในบทบัญญัติข้างต้นได้มีการบัญญัติเรื่องเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาของบุคคลในครอบครัวเดียวกันไว้โดยเฉพาะ ซึ่งตรงกับหัวข้อที่ศึกษาในครั้งนี้ และจะพบว่าบทบัญญัติส่วนนี้ได้มีการระบุถึงการรักษาสถาบันครอบครัวเพื่อคุ้มครองหรือป้องกันการยุติความเป็นครอบครัว โดยในส่วนนี้กฎหมายจะอนุญาตให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้เสียหายสามารถดำเนินการแทนผู้เสียหายได้ โดยศาลจะมอบหมายให้เจ้าหน้าที่รัฐในกระบวนการยุติธรรมประกอบด้วย เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ เจ้าหน้าที่เดินหมาย นายอำเภอ เจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการเขต และเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายหน่วยงานอื่น เข้าช่วยเหลือผู้เสียหายในการดำเนินการต่างๆ เช่น การร้องทุกข์ การเจรจาต่อรอง และ

(c) persons formerly married to one another regardless of whether they still reside in the same household;

(d) persons who have a child in common, regardless of whether such persons have been married or have lived together at any time; and

(e) persons who are not related by consanguinity or affinity and who are or have been in an intimate relationship regardless of whether such persons have lived together at any time. Factors the court may consider in determining whether a relationship is an "intimate relationship" include but are not limited to: the nature or type of relationship, regardless of whether the relationship is sexual in nature; the frequency of interaction between the persons; and the duration of the relationship. Neither a casual acquaintance nor ordinary fraternization between two individuals in business or social contexts shall be deemed to constitute an "intimate relationship".....

¹⁸¹ เรื่องเดียวกัน

ดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในครอบครัวต่อไป เพื่อเป็นผู้ช่วยและผู้ให้คำปรึกษา ในการดำเนินการทางกฎหมายเพื่อวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองหรือป้องกันการยุติความเป็นครอบครัวไว้โดยเฉพาะ ตามที่ศาลเห็นเหมาะสมซึ่งเป็นนับว่าเป็นการบัญญัติหลักกฎหมายเรื่องการรักษาสถาบันครอบครัวไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน พร้อมทั้งมาตรการในการคุ้มครองผู้เสียหายในระหว่างการดำเนินกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย

5. การดำเนินคดีจราจรทางบกของสาธารณรัฐสิงคโปร์

สาธารณรัฐสิงคโปร์ เป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี หรือคอมมอนลอว์ ที่ขึ้นชื่อว่าไม่มีบทลงโทษทางอาญาที่รุนแรง โดยเฉพาะคดีจราจรทางบก และได้มีการบัญญัติกฎหมายจราจรทางบกเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรไว้โดยเฉพาะ (The Statutes of the Republic of Singapore : Road Traffic Act 2004) เช่นเดียวกับมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ สหรัฐอเมริกา ทำให้เห็นได้ว่าทั้งสองประเทศให้ความสำคัญกับการจัดการคดีจราจรทางบกเป็นอย่างยิ่ง

5.1 โครงสร้างองค์กรตำรวจสาธารณรัฐสิงคโปร์

องค์กรตำรวจของสาธารณรัฐสิงคโปร์มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยที่เป็นดินแดนอาณานิคมของอังกฤษ โดยพัฒนามาพร้อมกับกรมตำรวจของมาเลเซีย มีหน้าที่ดูแลป้องกันผลประโยชน์ของชาวอังกฤษ จนกระทั่งได้รับเอกราช องค์กรตำรวจของสาธารณรัฐสิงคโปร์ก็ยังคงรักษารูปแบบขององค์กรตำรวจที่มีต้นแบบจากอังกฤษไว้ และได้มีการพัฒนาเป็นลำดับ โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ตำรวจ และตำรวจน้ำ โดยมีผู้บัญชาการคนเดียวกันขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (Ministry of internal affair)¹⁸² โดยกรมตำรวจสาธารณรัฐสิงคโปร์มีโครงสร้าง ดังแสดงไว้ในภาคผนวก ข

เมื่อพิจารณาโครงสร้างของตำรวจสาธารณรัฐสิงคโปร์ผ่านรัฐบัญญัติกองกำลังตำรวจของสาธารณรัฐสิงคโปร์ (Police Force Act) จะพบได้ว่า ระบบตำรวจของสาธารณรัฐสิงคโปร์เป็นแบบรวมอำนาจโดยขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการตำรวจซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด มีรองผู้บัญชาการ 3 ท่าน แบ่งหน้าที่กันตามภารกิจ ระบบชั้นยศ และระบบการทำงานเป็นระบบเดียวกับตำรวจอังกฤษ และตำรวจของสหรัฐอเมริกา โดยไม่พบว่ามีโครงสร้างในส่วนงานสอบสวนอยู่กับองค์กรตำรวจแต่อย่างใด เป็นการแยกงานสอบสวนออกจากภารกิจการปราบปรามอาชญากรรม งานสอบสวนจึงเป็นหน้าที่ของ

¹⁸² วีระศักดิ์ เพอแอสละ และคณะ,โครงการการศึกษาและเปรียบเทียบโครงสร้างและระบบงานตำรวจประเทศไทย มาเลเซีย และสิงคโปร์,กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,2563), หน้า 46.

พนักงานอัยการ¹⁸³ หน้าที่หลักของตำรวจสาธารณรัฐสิงคโปร์คือการควบคุมอาชญากรรมเป็นหลักด้วยการใช้กฎหมายที่มีอัตราโทษสูงเป็นเครื่องมือในการควบคุมอาชญากรรม อีกทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับอำนาจในการควบคุมอาชญากรรมมากกว่าสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ตามแนวทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Theory)¹⁸⁴ โดยพบเห็นได้ในกฎหมายจราจรทางบกของสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่ให้อำนาจรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติทำการจับกุมผู้กระทำความผิดตามกฎหมายจราจรได้โดยไม่ต้องขอหมายจับจากศาล¹⁸⁵ และความพิเศษของระบบตำรวจสาธารณรัฐสิงคโปร์คือการนำระบบตำรวจชุมชน (โคบัง)¹⁸⁶ ของตำรวจญี่ปุ่นมาปรับใช้เพื่อลดอาชญากรรมในระดับชุมชนโดยมีปรับรูปแบบของตำรวจชุมชนด้วยการใช้จักรยานเป็นยานพาหนะ และแต่งกายด้วยชุดขาสั้นเพื่อให้ง่ายต่อการเข้าถึงมากขึ้น¹⁸⁷

¹⁸³ Criminal Procedure Code 2010 (Singapore)

¹⁸⁴ ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม (Crime Control Theory) ใช้การลงโทษเพื่อให้ผู้กระทำความผิดยุติการกระทำความผิด เช่น การกักขัง การจำคุก ตามสถานที่และระยะตามที่กฎหมายกำหนด

¹⁸⁵ The Statutes of the Republic of Singapore: Road Traffic Act 2004.

¹⁸⁶ สถานีตำรวจชุมชน (โคบัง) หมายถึง หน่วยบริการประชาชน ซึ่งยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยบูรณาการทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบตามหลักการที่ว่า ประชาชน คือ ตำรวจคนแรก โดยนำแนวคิดการตำรวจชุมชน (Community Policing) และระบบหน่วยตำรวจขนาดเล็ก (Police Box System) ซึ่งได้ริเริ่มในประเทศญี่ปุ่น โดยรู้จักกันในชื่อว่า โคบัง (Koban) เป็นแนวทางในการดำเนินการโดยยึดหลักการดังนี้ (1) การเป็นหุ้นส่วนระหว่างตำรวจกับประชาชน ร่วมมือร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันในฐานะเจ้าของพื้นที่ (2) การสร้างกลุ่มสนับสนุน ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ ชุมชน อาสาสมัคร องค์กรเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (3) การปฏิบัติงานแบบเกาะติดพื้นที่ควบคู่กับการกระจายบริการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าประจำพื้นที่เพื่อรับผิดชอบในพื้นที่ และ (4) ผู้บังคับบัญชาทุกระดับ ต้องถือเป็นนโยบายสำคัญที่ต้องปฏิบัติ โดยเฉพาะหัวหน้าสถานีตำรวจเพื่อขยายการบริการของเจ้าหน้าที่ตำรวจกระจายลงไปในพื้นที่หรือชุมชนให้มากที่สุด โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกล หรือพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรอยู่ในระดับสูง หรือพื้นที่ที่มีปัญหาอาชญากรรมสูง โดยจะปฏิบัติงานร่วมกับเครือข่ายชุมชนในการป้องกันอาชญากรรม การรักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยให้แก่ชุมชนและท้องถิ่น (กองแผนงานอาชญากรรม, สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือสถานีตำรวจชุมชน.” สืบค้น เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2567 , จาก http://www.policebangsue.org/files/13-5_training-manual-5.pdf)

¹⁸⁷ วีระศักดิ์ เพอแอสละ และคณะ,โครงการการศึกษาและเปรียบเทียบโครงสร้างและระบบงานตำรวจประเทศไทย มาเลเซีย และสิงคโปร์, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2563), หน้า 39-72.

5.2 การดำเนินคดีจราจรทางบกของสาธารณรัฐสิงคโปร์

สาธารณรัฐสิงคโปร์ใช้ระบบกล่าวหา และให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมผ่านองค์กรตำรวจโดยสาธารณรัฐสิงคโปร์ได้บัญญัติกฎหมายจราจรทางบกเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรไว้โดยเฉพาะ (The Statutes of the Republic of Singapore : Road Traffic Act 2004) แบ่งออกเป็น 7 บท เมื่อพิจารณาจะเห็นว่ามุ่งเน้นการควบคุมการใช้ยานพาหนะบนท้องถนนผ่านใบอนุญาตขับขี่เป็นหลัก เนื่องจากขั้นตอนการได้มาซึ่งใบอนุญาตในการครอบครองรถยนต์ และการสอบใบขับขี่มีขั้นตอนที่ยังยากอย่างมาก มีค่าใช้จ่ายในการขอใบอนุญาตใกล้เคียงกับมูลค่าของรถยนต์ และมีบทลงโทษที่รุนแรงอย่างมากหากทำผิดกฎจราจรจะถูกปรับอย่างรุนแรง และมีการเพิ่มโทษในกรณีที่กระทำความผิดซ้ำ มีการระบุความผิดเกี่ยวกับการเกิดอุบัติเหตุจราจรทางบกไว้ในกฎหมายจราจรแยกออกจากกฎหมายอาญาทั่วไป มาตรการที่มีบทลงโทษส่วนใหญ่จะเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น ปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดไม่เกินตามเกณฑ์ที่กำหนด (ไม่เกิน 35 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ต่อปริมาตรการเป่า 100 มิลลิตร หรือไม่เกิน 80 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ต่อเลือด 100 มิลลิตร) ความเร็วในการขับขี่ที่กำหนดให้ขับขี่ได้ไม่เกิน 40 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เราเห็นได้ว่าสาธารณรัฐสิงคโปร์ให้ความสำคัญกับอุบัติเหตุจราจรทางบกเป็นอย่างมาก และมีบทกำหนดโทษโดยใช้เกณฑ์ผลกระทบต่อผู้เสียหาย และการกระทำความผิดซ้ำเป็นเกณฑ์ โดยแบ่งระดับความรุนแรงของการกำหนดโทษเป็น 4 ระดับ จากน้อยไปมากดังนี้

- 1) เกิดอุบัติเหตุครั้งแรก
- 2) กระทำความผิดเดิมซ้ำ โดยไม่กำหนดระยะเวลา
- 3) เป็นอุบัติเหตุร้ายแรง
- 4) เป็นอุบัติเหตุร้ายแรง และเป็นการกระทำความผิดซ้ำ

การดำเนินคดีจราจรของสาธารณรัฐสิงคโปร์จะเป็นรูปแบบเดียวกับประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกาคือเจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจเต็มในการบังคับใช้กฎหมาย และทำการจับกุมผู้กระทำความผิดได้โดยไม่ต้องมีหมายศาล โดยอำนาจเป็นของรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติในการสั่งการให้มีการจับกุมได้ เมื่อจับกุมได้แล้วก็นำตัวส่งพนักงานอัยการเพื่อส่งฟ้องต่อศาลมณฑล (The District Court) และศาลแขวง (The Magistrates' Court) ซึ่งเป็นศาลยุติธรรมตามความหนักเบาของความผิด การพิจารณาก็เป็นเช่นเดียวกับคดีอาญาทั่วไป โดยเมื่อทำการจับกุมตัวได้แล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจก็นำตัวผู้กระทำความผิดพร้อมหลักฐานส่งให้พนักงานอัยการดำเนินการฟ้องต่อศาลมณฑล (The District Court) หรือศาลแขวง (The Magistrates' Court) ที่มีเขตอำนาจต่อไป โดยอำนาจการสอบสวนเป็นของพนักงานอัยการเท่านั้น ส่วนในชั้นพิจารณาคดีระบบการพิจารณาคดีของสาธารณรัฐสิงคโปร์ใช้ระบบกล่าวหา โดยให้สิทธิผู้ต้องหาในการสู้คดีเป็นอย่างมาก โดยจะพบได้ในการ

ที่บัญญัติในเรื่องสิทธิที่จะไม่พูด (right of silent) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 23 (2) (a)¹⁸⁸ โดยการรวบรวมพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

6. สรุปและเปรียบเทียบแนวทางการดำเนินคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนของ ประเทศไทยกับ มลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐสิงคโปร์

6.1 การนิยามศัพท์

แนวทางการดำเนินคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนระหว่างประเทศไทย มลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐสิงคโปร์มีความแตกต่างกันไป รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 3 ตารางที่ 3.3 แสดงความแตกต่างของการดำเนินคดีจราจรระหว่างประเทศไทย มลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐสิงคโปร์

ประเทศ	ประเทศไทย	มลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐสิงคโปร์
ข้อพิจารณา			
1. คำนิยาม ยานพาหนะ	ยานพาหนะทางบกทุกชนิดเว้นแต่รถไฟและรถราง	ยานพาหนะทางบกทุกชนิดที่ใช้ขนส่งมนุษย์หรือสิ่งของขับเคลื่อนบนถนนได้ ยกเว้นยานพาหนะที่เคลื่อนที่	ยานพาหนะทุกชนิดที่ขับเคลื่อนด้วยกลไก

¹⁸⁸ Criminal Procedure Code 2010 (Singapore) Cautioned statements

23. (1) If, during an investigation, a person (called in this section the accused) is charged with an offence or informed by a police officer or any other person charged with the duty of investigating offences or charging offenders that the accused may be prosecuted for an offence, the accused must be served with and have read to the accused a written notice as follows:

(2) If an accused, after the notice under subsection (1) is read to him or her.

(a) remains silent; or

(b) says or does anything which intimates the accused's refusal to give a statement

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

	ประเทศไทย	มลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐสิงคโปร์
ประเทศ ข้อพิจารณา		โดยใช้แรงของมนุษย์ รถไฟ และรถราง	
2. พนักงานสอบสวน	พนักงานสอบสวนของ สำนักงานตำรวจ แห่งชาติ	ผู้ช่วยอัยการเขต	พนักงานอัยการ
3. หัวหน้าพนักงาน สอบสวน	หัวหน้าสถานีตำรวจของ พนักงานสอบสวน	อัยการเขต	พนักงานอัยการ
4. หัวหน้าทีม สอบสวน	พนักงานอัยการ	อัยการเขต	พนักงานอัยการ
5. การเปรียบเทียบ	พนักงานสอบสวนของ สำนักงานตำรวจ แห่งชาติ	ศาลจราจร	ศาลแขวง และศาล มณฑล
6. ศาลที่มีเขตอำนาจ	ศาลยุติธรรม	ศาลจราจร, ศาลชั้นต้น	ศาลแขวง และศาล มณฑล

โดยเมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบแล้ว จะพบว่าบทบัญญัติของแต่ละประเทศในเรื่องดังกล่าว มีรายละเอียดที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันออกไป รวมทั้งมีข้อน่าสังเกตหลายประการ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

6.2 พนักงานสอบสวน ในส่วนของประเทศไทยจะเป็นพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่เริ่มต้นขั้นตอนตั้งแต่รับแจ้งความ ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ รวบรวมพยานหลักฐาน สอบสวน เมื่อครบขั้นตอนการสอบสวนแล้วจึงทำการเปรียบเทียบ หรือทำสำนวนการสอบสวนเสนอต่อพนักงานอัยการต่อไป ตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดแต่ใน มลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา หากเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายจราจรเจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่เพียงออกใบสั่ง (Bail) แล้วให้ผู้กระทำความผิดไปต่อผู้คดีที่ศาลจราจรหรือจ่ายค่าปรับตามช่องทางที่กำหนด แต่ในคดีที่มีการกระทำความผิดอาญาเข้ามาเกี่ยวข้องเจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่สืบสวน (Detective)

รวบรวมหลักฐานตามที่พนักงานสอบสวน (ผู้ช่วยอัยการเขต) สั่งการ หรืออำนวยความสะดวกประการอื่น ส่วนในสาธารณรัฐสิงคโปร์หากมีการกระทำความผิดตามกฎหมายจราจรทางบกจะมีบทกำหนดโทษที่ชัดเจน หากมีโทษปรับสถานเดียวต้องจ่ายค่าปรับที่เจ้าหน้าที่ตำรวจตามอัตราที่กฎหมายกำหนด หากไม่จ่าย หรือมีอัตราโทษอย่างอื่นต้องนำตัวหรือมีหมายเรียกให้ผู้กระทำความผิดไปพบพนักงานอัยการเพื่อทำการฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป

6.3 หัวหน้าพนักงานสอบสวน ในส่วนของประเทศไทยจะเป็นหัวหน้าสถานีตำรวจของพนักงานสอบสวนที่มีเขตอำนาจสอบสวน ไม่ว่าจะเป็น สารวัตร สารวัตรใหญ่ ผู้กำกับฯ แล้วแต่ตำแหน่งของหัวหน้าสถานีนั้นเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบสำนวนการสอบสวนต่อพนักงานอัยการ ในสหรัฐอเมริกาผู้ช่วยอัยการเขตทำหน้าที่พนักงานสอบสวนโดยมีอัยการเขตเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน และในสาธารณรัฐสิงคโปร์มีพนักงานอัยการมณฑลเป็นพนักงานสอบสวน และหัวหน้าพนักงานอัยการมณฑลเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน

6.4 หัวหน้าทีมสอบสวน ในส่วนของประเทศไทยจะเป็นพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนที่จะเป็นผู้ตรวจสอบว่าพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนพอฟ้องผู้กระทำความผิดหรือไม่ และทำการร่างฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลยุติธรรมที่มีเขตอำนาจ ในส่วนมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกาจะเป็นอัยการเขตที่เป็นผู้รับผิดชอบสำนวน และกลิ่นกรองคดีอาญาในพื้นที่ของตนก่อนที่จะทำการฟ้องต่อศาลยุติธรรมในพื้นที่ กรณีการกระทำความผิดมีการกระทำความผิดอาญาเข้ามาปนด้วย เช่น กรณีเกิดอุบัติเหตุจราจรทางบกแล้วมีผู้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต และในสาธารณรัฐสิงคโปร์จะมีพนักงานอัยการมณฑลเป็นผู้รับผิดชอบสำนวน ปฏิบัติหน้าที่เช่นเดียวกับอัยการเขตของสหรัฐอเมริกา

6.5 การเปรียบเทียบ ในประเทศไทยการเปรียบเทียบสามารถกระทำได้ในชั้นพนักงานสอบสวน ภายใต้ความยินยอมของคู่กรณีในความผิดไม่เกินลหุโทษ หากโทษเกินลหุโทษพนักงานสอบสวนต้องจัดทำสำนวนการสอบสวนเสนอต่อพนักงานอัยการเพื่อให้ศาลพิจารณาเปรียบเทียบต่อไปโดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากคู่กรณี ในส่วนมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา การเปรียบเทียบจะกระทำได้ที่ศาลจราจร หรือศาลยุติธรรมเท่านั้น และในสาธารณรัฐสิงคโปร์เจ้าหน้าที่ตำรวจทำหน้าที่เปรียบเทียบปรับในความผิดที่มีแต่โทษปรับ

6.6 ศาลที่มีเขตอำนาจ ในประเทศไทยและสิงคโปร์มีเพียงศาลยุติธรรมเท่านั้นที่มีอำนาจพิจารณาคดีจราจรทางบก แต่ในมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกาหากเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายจราจรเพียงอย่างเดียวจะเป็นอำนาจของศาลจราจรในพื้นที่นั้นๆ หากไม่มีศาลจราจรก็ให้ศาลชั้นต้นในพื้นที่เป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดี แต่ถ้ามีการกระทำความผิดอาญาก็จะต้องไปพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมที่มีเขตอำนาจเท่านั้น

6.7 กรณีผู้เสียหายและผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน มลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา มีกฎหมายระบุถึงสิทธิ หน้าที่ และความช่วยเหลือกับบุคคลในครอบครัวเพื่อรักษา

สถาบันครอบครัวไว้อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อเทียบกับประเทศไทย แม้ว่าจะพบได้ในกฎหมายหลายฉบับแต่จะอยู่ในรูปเจตนาเบื้องหลังกฎหมาย หรือในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ได้ระบุให้การกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้ซึ่งเป็นฐานความผิดที่เฉพาะเจาะจง แต่กฎหมายของมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกาได้ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงสามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างกว้างขวางกับความผิดหลายฐานความผิด แต่ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ไม่มีการนำหลักการรักษาสถาบันครอบครัวมาบัญญัติไว้ในกฎหมายลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด

6.8 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีจราจรทางบกของประเทศไทย มลรัฐนิวยอร์กสหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐสิงคโปร์มองว่าไม่ว่าผู้ต้องหาจะเป็นผู้ใดมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายหรือไม่ ก็ต้องถูกดำเนินคดีตามขั้นตอนที่เหมือนกัน ไม่มีการยกเว้น หรือมีวิธีการพิเศษเป็นการเฉพาะแต่อย่างใด

จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายของประเทศไทย มลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐสิงคโปร์ ไม่พบว่ามีบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายไว้เป็นการเฉพาะ และการดำเนินคดีก็กระทำเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

7. การนำพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาปรับใช้ในคดีจราจรทางบก

ผู้ศึกษาจะขออ้างอิงตามตารางที่ 1 แสดงการแบ่งระดับความรุนแรงของอุบัติเหตุจราจรทางบก โดยใช้ระดับความเสียหายเป็นเกณฑ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ตามความเสียหายที่เกิดขึ้น และเมื่อพิจารณาร่วมกับบัญชีท้าย พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 พบว่าหากผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บสาหัส ซึ่งเป็นการกระทำความผิดฐาน “กระทำการโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 สามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ แต่ในคดีจราจรทางบกจะมีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43 (4) หรือ (8) หรือความผิดอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ขับรถประมาทหวาดเสียว อันอาจเกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สิน, ขับรถโดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยหรือความเดือดร้อนของผู้อื่น แต่โทษที่จะลงไม่สูงไปกว่าความผิดฐานกระทำการโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 ซึ่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 90 บัญญัติให้ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดกรรมเดียวแต่ผิดกฎหมายหลายบท ให้ลงโทษบทหนักที่สุด จึงทำให้ในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุ

จรรยาทางบกกับบุคคลในครอบครัว แล้วมีสมาชิกในครอบครัวได้รับบาดเจ็บสาหัส ก็จะสามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ ภายใต้ระเบียบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการสั่งคำร้อง และกระบวนการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเลือก และแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2562 ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการไว้ ตามที่ผู้ศึกษาได้นำเสนอไปแล้วในบทที่ 2 และได้มีการไกล่เกลี่ยคดีไปแล้วบางส่วน แต่ผู้ศึกษามีความเห็นว่าความผิดตามพระราชบัญญัติจรรยาทางบก พ.ศ. 2522 เป็นความผิดที่กำหนดให้รัฐเป็นผู้เสียหายซึ่งจะไม่เข้าหลักเกณฑ์ของการไกล่เกลี่ย เนื่องจากรัฐจะเป็นคู่กรณีตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 39 วรรคสอง ทำให้พนักงานสอบสวนมีความลังเลไม่กล้าที่จะทำการไกล่เกลี่ยคดีจรรยา เนื่องจากปัญหาในการตีความข้อกำหนดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้การนำพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาปรับใช้ในคดีจรรยายังไม่เป็นที่นิยมเนื่องจากความไม่ชัดเจนในการตีความกฎหมายบางมาตรา แต่ถึงอย่างไรก็ตามสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีนโยบายในการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยภาครัฐ และภาคประชาชน ณ ที่ตั้งของสถานีตำรวจทุกแห่ง มีการจัดทำบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยทั้งภาครัฐและภาคเอกชนรองรับการไกล่เกลี่ยที่อาจจะเกิดขึ้น จากการรวบรวมข้อมูลของผู้ศึกษาซึ่งรับผิดชอบสถิติการไกล่เกลี่ยในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปีงบประมาณ 2566 มีการไกล่เกลี่ยคดีจรรยาตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จำนวน 1 คดี ของ สภ.เมืองปัตตานี ในคดีจรรยาที่ 7/2566 ซึ่งถ้ามีการนำการไกล่เกลี่ยมาใช้มากยิ่งขึ้น ย่อมทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่บุคคลในครอบครัวที่จะต้องถูกดำเนินคดีจรรยาทางบก

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาของบทบัญญัติของกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ในการดำเนินคดีจราจรชั้นพนักงานสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคล ในครอบครัวของผู้เสียหาย

จากการศึกษาบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีกับผู้ต้องหา ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย หรือมีสถานะเป็นผู้เสียหายในคราวเดียวกันแล้ว พบว่ามีบทบัญญัติหลายฉบับที่มีบทบัญญัติถึงแนวทางการดำเนินคดีในชั้นพนักงานสอบสวนกับผู้ต้องหาที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายไว้หลายกรณี เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 และพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 มาตรา 36 (1) ซึ่งได้บัญญัติให้การกระทำความผิดอาญาแผ่นดินบางฐานที่เป็นการกระทำความผิดอาญาของบุคคลในครอบครัวเดียวกันเป็นความผิดอันยอมความได้ แต่อย่างไรก็ดีพบว่ายังมีปัญหาของบทบัญญัติกฎหมายในประเทศไทยหลายประการ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ปัญหาออกเป็น 3 ประการ ดังนี้

1. ปัญหาในการกำหนดคู่กรณี ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562
2. ปัญหาการปรับใช้การไกล่เกลี่ย ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กับคดีจราจรทางบกในชั้นสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย
3. ปัญหาเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ใช้บังคับในการดำเนินคดีจราจรทางบกที่ขัดแย้งกับเจตนาเบื้องหลังในการรักษาสถาบันครอบครัวของระบบกฎหมายไทย

1. ปัญหาในการกำหนดคู่กรณี ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

ในการสอบสวนคดีจราจรทางบกของพนักงานสอบสวนมีวัตถุประสงค์เพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีตามกฎหมาย ยกเว้นในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุโดยที่ไม่มีคู่กรณีคือในกรณีที่มีเพียงทรัพย์สินหรือผู้ขับขี่ยานพาหนะที่เกิดอุบัติเหตุได้รับบาดเจ็บเพียงผู้เดียว โดยที่ไม่มียานพาหนะคู่กรณี¹⁸⁹ แต่ถ้ามีบุคคลที่ 3 (บุคคลที่อยู่ในยานพาหนะเดียวกับผู้ที่ขับขี่โดยประมาท หรือ บุคคลที่อยู่

¹⁸⁹ ยานพาหนะคู่กรณี อ้างอิงพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 4 (15) รถ คือ ยานพาหนะทางบกทุกชนิด เว้นแต่รถไฟและรถราง” ที่เกิดอุบัติเหตุบนทาง และในอุบัติเหตุครั้งนี้มียานพาหนะที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ 2 คันขึ้นไป

นอกยานพาหนะหรือผู้ที่อยู่ในยานพาหนะคันอื่น ซึ่งไม่ใช่คู่กรณีกัน) ได้รับความบาดเจ็บ ได้รับความเจ็บสาหัส หรือเสียชีวิต หรือยานพาหนะคันอื่นได้รับความเสียหาย ก็จะทำให้อุบัติเหตุครั้งนั้นเป็นคดีจราจรทางบกที่พนักงานสอบสวนต้องหาตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินการตามกฎหมาย

โดยปกติบุคคลที่ 3 ที่เดินทางมากับผู้ขับขี่ส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายตามนियามของการศึกษาครั้งนี้ และเมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้นหากผู้ขับขี่เป็นฝ่ายที่ขับขี่ยานพาหนะด้วยความประมาทแล้วก็ต้องรับผิดชอบกับบุคคลที่ 3 ที่โดยสารมาในยานพาหนะที่ตนเองขับขี่ด้วย ปัญหาจึงเริ่มตรงที่ว่าหากบุคคลที่ 3 เป็นสมาชิกในครอบครัวของผู้ขับขี่ยานพาหนะแล้ว พนักงานสอบสวนจะดำเนินการกับผู้ขับขี่ยานพาหนะในฐานะใด ผู้เสียหาย หรือผู้จัดการแทนผู้เสียหาย (กรณีผู้เสียหายเป็นเด็กหรือผู้เยาว์) หรือผู้ต้องหา หรืออยู่ในสถานะมากกว่า 1 สถานะขึ้นไปที่อยู่คนละฝ่ายกัน พนักงานสอบสวนจะดำเนินการทั้ง 2 สถานะกับบุคคลเดียวกันได้หรือไม่ เป็นประเด็นปัญหาในทางปฏิบัติ เช่น นาย ก. ได้ขับขี่รถจักรยานยนต์โดยมี ด.ช. ข. บุตรชาย โดยสารมาบนเบาะหลัง เมื่อขับขี่มาได้สักระยะเกิดมีแมวดัดหน้า นาย ก. หักหลบจนเป็นเหตุให้รถจักรยานยนต์ล้มลง ด.ช. ข. ศีรษะกระแทกพื้นได้รับบาดเจ็บ หรือได้รับบาดเจ็บสาหัส หรือถึงแก่ความตาย ในกรณีนี้ย่อมชัดเจนว่า นาย ก. ต้องเป็นผู้รับผิดชอบจากอุบัติเหตุครั้งนี้ แล้วใครจะเป็นผู้เสียหายในคดีนี้ หากปรากฏว่านาย ก. เป็นญาติเพียงคนเดียวของ ด.ช. ข. ซึ่งเป็นอุปสรรคในการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน เพราะการกำหนดผู้เสียหายหรือผู้จัดการแทนผู้เสียหาย เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในคดีจราจรทางบก แม้ว่าในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 จะกำหนดให้รัฐเป็นผู้เสียหายในคดีจราจรทางบกก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนต้องจัดการค้นหาผู้เสียหายที่แท้จริงเพื่อประโยชน์ในการจัดการให้ครบขั้นตอนตามกฎหมายที่ต้องการให้ผู้เสียหายที่แท้จริงตัดสินใจทางคดี ดังนี้

1) การยินยอมให้เปรียบเทียบ ในกรณีที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจเปรียบเทียบได้ กฎหมายกำหนดให้การเปรียบเทียบต้องได้รับความยินยอมจากคู่กรณีเสียก่อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 38 (1) (2)¹⁹⁰ แต่ถ้าผู้ต้องหากับผู้เสียหายเป็นบุคคลเดียวกัน หรือ

¹⁹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 38 ความผิดตามอนุมาตรา (2) (3) และ (4) แห่งมาตรา ก่อน ถ้าเจ้าพนักงานดังกล่าวในมาตรานั้นเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ควรได้รับโทษถึงจำคุก ให้มีอำนาจเปรียบเทียบ ดังนี้

(1) ให้กำหนดค่าปรับซึ่งผู้ต้องหาจะพึงชำระ ถ้าผู้ต้องหาและผู้เสียหายยินยอมตามนั้นเมื่อผู้ต้องหาได้ชำระเงินค่าปรับตามจำนวนที่เจ้าหน้าที่กำหนดให้ภายในเวลาอันสมควร แต่ไม่เกินสิบห้าวันแล้ว คดีนั้นเป็นอันเสร็จเด็ดขาด

ถ้าผู้ต้องหาไม่ยินยอมตามที่เปรียบเทียบหรือเมื่อยินยอมแล้วไม่ชำระเงินค่าปรับภายในเวลาที่กำหนดในวรรคก่อน ให้ดำเนินคดีต่อไป

ผู้ต้องหาเป็นผู้จัดการแทนผู้เสียหาย จะสามารถยินยอมให้พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบตนเองได้หรือไม่ หากเกิดปัญหาดังกล่าว แล้วพนักงานสอบสวนจะดำเนินการอย่างไรต่อไปเพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 38 (1) (2) ไม่เปิดช่องให้พนักงานสอบสวนกระทำการอย่างอื่นใดนอกจากเปรียบเทียบหากผู้ต้องหาประสงค์จะให้เปรียบเทียบตนเองและคู่กรณียินยอมให้เปรียบเทียบ จึงเป็นปัญหาในการดำเนินการที่พนักงานสอบสวนไม่มีช่องที่จะดำเนินการได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ในทางปฏิบัติก็จะให้ผู้ต้องหาลงชื่อทั้งในช่องผู้เสียหาย และผู้ต้องหายินยอมเปรียบเทียบตนเองไปในคราวเดียวกัน เมื่อพิจารณาตามข้อกฎหมายแล้วย่อมเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง แต่หากผู้ต้องหาไม่ยินยอมให้เปรียบเทียบในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนก็ต้องจัดทำสำนวนแล้วรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดเพื่อจัดทำความเห็นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 (2)¹⁹¹ ซึ่งเป็นกรณีรู้ตัวผู้กระทำความผิด ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 ถึง มาตรา 142 และพนักงานอัยการพิจารณาสำนวนการสอบสวนและจัดทำความเห็นทางคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ถึง มาตรา 144 โดยพนักงานสอบสวนต้องเรียกบุคคลที่พนักงานสอบสวนมีพยานหลักฐานเพียงพอเชื่อได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดมาแจ้งสิทธิและข้อกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานใดเท่าที่พนักงานสอบสวนมีพยานหลักฐาน และทำความเห็นสั่งฟ้องสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณาพร้อมกับส่งตัวผู้ต้องหาไปพร้อมกัน เพื่อให้พนักงานอัยการพิจารณาทำความเห็น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141¹⁹² ได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

(2) ในคดีมีค่าทดแทน ถ้าผู้เสียหายและผู้ต้องหายินยอมให้เปรียบเทียบ ให้เจ้าหน้าที่กะจำนวนตามที่เห็นควรหรือตามที่คู่ความตกลงกัน

¹⁹¹ มาตรา 140 เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวน เห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดและความผิดนั้นมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี ให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวน และบันทึกเหตุที่ตนนั้นไว้ แล้วให้ส่งบันทึกพร้อมกับสำนวนไปยังพนักงานอัยการ ถ้าอัตราโทษอย่างสูงเกินกว่าสามปี ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมทั้งความเห็นที่ควรให้งดการสอบสวน

ถ้าพนักงานอัยการสั่งให้งด หรือให้ทำการสอบสวนต่อไป ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามนั้น

(2) ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด ให้ใช้บทบัญญัติในสี่มาตราต่อไปนี้

¹⁹² มาตรา 141 ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ เมื่อได้ความตามทางสอบสวนอย่างใด ให้ทำความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องส่งไปพร้อมกับสำนวนยังพนักงานอัยการ

ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยว่าควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ยุติการสอบสวนโดยสั่งไม่ฟ้อง และให้แจ้งคำสั่งนี้ให้พนักงานสอบสวนทราบ

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสอบสวนต่อไป ก็ให้ส่งพนักงานสอบสวนปฏิบัติเช่นนั้น

(1) สั่งฟ้องผู้ต้องหา ตามข้อกล่าวหาที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นสั่งฟ้องผู้ต้องหา ในความผิดที่ไม่สามารถเปรียบเทียบได้ และให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหามาส่งให้พนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 142¹⁹³ และ มาตรา 143¹⁹⁴ เพื่อส่งฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป

(2) สั่งฟ้องผู้ต้องหา ตามข้อกล่าวหาที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นสั่งฟ้องผู้ต้องหา ในความผิดที่สามารถเปรียบเทียบได้ พนักงานอัยการอาจสั่งอย่างหนึ่งอย่างหนึ่งอย่างใดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 144¹⁹⁵ ดังต่อไปนี้

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสั่งฟ้อง ก็ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหามา ถ้าผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศ ให้พนักงานอัยการจัดการเพื่อขอให้ส่งตัวข้ามแดนมา

¹⁹³ มาตรา 142 ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้นั้นถูกควบคุม หรือขังอยู่ หรือปล่อยชั่วคราวหรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก ให้พนักงานสอบสวนทำความเห็นตามท้องสำนวนการสอบสวน ว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวน

ในกรณีที่เสนอความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ส่งแต่สำนวนพร้อมด้วยความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ส่วนตัวผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจปล่อยหรือปล่อยชั่วคราวถ้าผู้ต้องหาถูกขังอยู่ ให้ขอเองหรือขอให้พนักงานอัยการขอต่อศาลให้ปล่อย

ในกรณีที่เสนอความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนพร้อมกับผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ เว้นแต่ผู้ต้องหานั้นถูกขังอยู่แล้ว หรือผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหาได้หลบหนีไปแล้วถ้า เป็นความผิด ซึ่งพนักงานสอบสวนนั้นแล้ว ให้บันทึกการเปรียบเทียบนั้นไว้ แล้วส่งไปให้พนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวน

¹⁹⁴ มาตรา 143 เมื่อได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนดังกล่าวในมาตราก่อน ให้พนักงานอัยการปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งฟ้องและแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งผู้ต้องหามาเพื่อฟ้องต่อไป

(2) ในกรณีมีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งไม่ฟ้องในกรณีหนึ่งกรณีใดข้างต้น พนักงานอัยการมีอำนาจ

(ก) สั่งตามที่เห็นควร ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อสั่งต่อไป

(ข) วินิจฉัยว่าควรปล่อยผู้ต้องหา ปล่อยชั่วคราว ควบคุมไว้ หรือขอให้ศาลขัง แล้วแต่กรณี และจัดการหรือสั่งการให้เป็นไปตามนั้น

ในคดีฆาตกรรม ซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ อธิบดีกรมอัยการหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นมีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง

¹⁹⁵ มาตรา 144 ในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้อง ถ้าความผิดนั้นเป็นความผิดซึ่งอาจเปรียบเทียบได้ ถ้าเห็นสมควรพนักงานอัยการมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

(ก) สั่งให้พนักงานสอบสวนพยายามเปรียบเทียบคดีนั้น แทนการที่จะส่งผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ

(ข) เมื่อผู้ต้องหาถูกส่งมายังพนักงานอัยการแล้วสั่งให้ส่งผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนกลับไปยังพนักงานสอบสวนให้พยายามเปรียบเทียบคดีนั้น หรือถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้พนักงานสอบสวนอื่นที่มีอำนาจจัดการเปรียบเทียบให้ก็ได้

ทั้งนี้ การเปรียบเทียบจะต้องได้รับความยินยอมจากทั้งผู้เสียหายและผู้ต้องหาด้วย หากบุคคลทั้งสองข้างต้นไม่ยินยอมให้เกิดการเปรียบเทียบ พนักงานก็ต้องส่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป

(3) สั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา เช่นเดียวกับความเห็นสั่งไม่ฟ้องของพนักงานสอบสวน ให้ยุติการสอบสวนโดยสั่งไม่ฟ้อง และให้แจ้งคำสั่งนี้ให้พนักงานสอบสวนทราบ หากให้ยุติการสอบสวนโดยสั่งไม่ฟ้อง และให้แจ้งคำสั่งนี้ให้พนักงานสอบสวนหากผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้ผู้ต้องหาถูกปล่อยตัว

(4) สั่งสอบสวนเพิ่มเติมหากเห็นว่า การสอบสวนของพนักงานสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น กระแสความ หรือแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ต้องหาไม่ครบถ้วนถูกต้องตรงตามการกระทำความผิดของผู้ต้องหา

ทั้งนี้ การทำความเห็นของพนักงานอัยการเป็นที่ยุติโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าพนักงานสอบสวนมีความเห็นอย่างไร

2) กรณีผู้เสียหายเป็นเด็กหรือผู้เยาว์ ผู้ปกครองหรือผู้อนุบาลผู้เยาว์ ต้องดำเนินการทางคดีแทนผู้เยาว์ จะทำให้ผู้ต้องหาที่อยู่ในสถานะผู้เสียหายด้วยจะไม่สามารถจัดการแทนผู้เยาว์ได้ เนื่องจากมีผลประโยชน์ขัดกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 6¹⁹⁶ ต้องให้ญาติ

(1) สั่งให้พนักงานสอบสวนพยายามเปรียบเทียบคดีนั้น แทนการที่จะส่งผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ

(2) เมื่อผู้ต้องหาถูกส่งมายังพนักงานอัยการแล้วสั่งให้ส่งผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนกลับไปยังพนักงานสอบสวนให้พยายามเปรียบเทียบคดีนั้น หรือถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้พนักงานสอบสวนอื่นที่มีอำนาจจัดการเปรียบเทียบให้ก็ได้

¹⁹⁶ มาตรา 6 ในคดีอาญาซึ่งผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือเป็นผู้วิกลจริตหรือ คนไร้ความสามารถ ไม่มีผู้อนุบาล หรือซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่สามารถจะทำการตามหน้าที่โดยเหตุหนึ่งเหตุใด รวมทั้งมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์ หรือคนไร้ความสามารถนั้น ๆ ญาติของผู้นั้นหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องอาจร้องต่อศาลขอให้ตั้งเขาเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้

เมื่อได้ไต่สวนแล้วให้ศาลตั้งผู้ร้องหรือบุคคลอื่น ซึ่งยินยอมตาม ที่เห็นสมควรเป็นผู้แทนเฉพาะคดี เมื่อไม่มีบุคคลใดเป็นผู้แทนให้ ศาลตั้งพนักงานฝ่ายปกครองเป็นผู้แทน

ห้ามมิให้เรียกค่าธรรมเนียมในเรื่องขอตั้งเป็นผู้แทนเฉพาะคดี

หรือผู้ที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับร้องขอต่อศาลเพื่อตั้งผู้แทนเฉพาะคดี แม้ว่าในประเด็นนี้จะมีทางออกตามกฎหมายแล้ว แต่ในทางปฏิบัติในชั้นพนักงานสอบสวนเป็นเรื่องที่ยุ่งยากในการจัดตั้งผู้แทนเฉพาะคดี ใช้ระยะเวลาเวลานานทำให้ขั้นตอนการเยียวยา การให้ความยินยอมในการรักษาพยาบาล การเรียกร้องเงินทดแทนจากบริษัทประกันภัยต้องรอให้มีการตั้งผู้แทนเฉพาะคดีทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาที่ล่าช้า และอาจไม่ทันต่อเหตุการณ์สำคัญที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้เสียหายได้

ปัญหาข้างต้นจะพบได้อย่างชัดเจนในคดีจราจรที่ 175/2560 ของ สภ.เมืองปัตตานี ตามที่ผู้ศึกษาได้นำเสนอแล้วในบทที่ 2 จากข้อจำกัดที่เกิดขึ้นเมื่อผู้ต้องหาอยู่ในสถานะผู้เสียหายในครอบครัวเดียวกัน จะส่งผลกระทบต่ออย่างร้ายแรงกับผู้เสียหายซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกับผู้ต้องหาที่ไม่สามารถจัดการทางคดีด้วยตนเองได้ เช่น ผู้เสียหายที่เป็นเด็กหรือผู้เยาว์ ได้รับความเจ็บสาหัส หรือเสียชีวิต จากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้น จากกรณีศึกษาของคดีจราจรที่ 175/2560 ของ สภ.เมืองปัตตานี ทำให้บุตรชาย อายุ 10 ปี ของผู้เสียหายต้องพลัดพรากจากบิดา ซึ่งเป็นญาติคนเดียวของตนเองไปอยู่บ้านพักเด็กปัตตานี และต้องพักการเรียนไป 1 ปี ส่วนบิดาต้องอยู่ในเรือนจำในระหว่างการพิจารณาของศาลยุติธรรม เนื่องจากไม่มีกฎหมายใดกำหนดวิธีการไว้เป็นการเฉพาะสำหรับคดีจราจรทางบก กรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย ทำให้ผู้ต้องหาถูกดำเนินคดีเช่นเดียวกับผู้ต้องหาทั่วไปที่ไม่มีความสัมพันธ์กับผู้เสียหายทำให้สุดท้ายผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือผู้เสียหายและครอบครัวนั่นเอง การเรียกร้องค่าสินไหมก็ไม่สามารถดำเนินการได้ต้องรอให้ศาลตั้งผู้แทนเฉพาะคดีมาช่วยดำเนินการแทน ทำให้ครอบครัวนี้สูญเสียโอกาสมากมาย นอกจากบุคคลในครอบครัวจะได้รับบาดเจ็บทางกายและจิตใจจากอุบัติเหตุแล้ว ยังสูญเสียเวลา โอกาส และการได้รับบาดเจ็บทางจิตใจจากทางต้นของกฎหมายอีกด้วย

เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีดำเนินคดีจราจรของมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา กรณีมีคดีอาญาเข้ามาเกี่ยวข้องก็ต้องมีการดำเนินคดีโดยอัยการเขต และเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกับประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายจราจรของมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา (New York State Law Vehicle and Traffic Law) ซึ่งเป็นคดีที่ยานพาหนะขับเคลื่อน ในส่วนคดีอาญาซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจศาลชั้นต้นซึ่ง มีกฎหมายระบุถึงสิทธิ หน้าที่ และความช่วยเหลือกับบุคคลในครอบครัวเพื่อรักษาสถาบันครอบครัวไว้อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (New York State Criminal Procedure Law) ทำให้อัยการเขตสามารถตั้งตนเองหรือบุคคลอื่นตามที่เด็กร้องขอเข้าดำเนินการได้ในทันทีโดยไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลแต่อย่างใด ทำให้มีการดำเนินการรักษาดูแลประโยชน์ให้กับเด็กและเยาวชนได้อย่างรวดเร็ว แต่ในประเทศไทยสามารถกระทำได้เช่นเดียวกันแต่ต้องยื่นคำร้องขอตั้งผู้ปกครองของผู้เยาว์หรือการตั้งผู้แทนโดยชอบธรรมของเด็ก

และเยาวชนผ่านศาลเยาวชนและครอบครัวในพื้นที่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1585 และ มาตรา 1586 โดยผู้ที่ร้องขอได้ ประกอบด้วย ญาติของเด็ก อัยการ บุคคลซึ่งพิสัยกรรมระบุให้เป็นผู้ปกครอง เมื่อพิจารณาต่อก็จะพบปัญหา ดังนี้

(1) ญาติของเด็กคือผู้ใด หากมีญาติหลายคนจะให้ผู้ใดเป็นผู้ปกครอง และเมื่อกำหนดตัวญาติได้แล้วต้องยื่นคำร้องต่อศาล ให้ศาลมีคำสั่ง จะกระทำอย่างไร ปกติต้องกระทำผ่านทนายความซึ่งมีค่าใช้จ่ายและใช้ระยะเวลาพอสมควร ไม่ทันต่อความต้องการของผู้เสียหาย ซึ่งมีความต้องการผู้ปกครองในพื้นที่

(2) กรณีพนักงานอัยการเป็นผู้ร้องขอ ในทางปฏิบัติเกิดขึ้นได้ยากเพราะต้องมีญาติไปติดต่อที่สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ประจำท้องที่ที่เกิดเหตุ ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ที่ตั้งของพนักงานอัยการที่รับผิดชอบพื้นที่เกิดคดี แล้วยื่นคำร้องต่อศาลที่รับผิดชอบเพื่อดำเนินการตามลำดับการติดต่อก่อนหลังการลงทะเบียนรับการช่วยเหลือ

เมื่อพิจารณาถึงความหมายของคำว่าไกล่เกลี่ยตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง พุดจาให้ตกลงกัน, พุดจาให้ปรองดองกัน¹⁹⁷ จากความหมายดังกล่าว จึงเห็นได้ว่าการไกล่เกลี่ยคือการพูดคุยกันของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปเพื่อให้สามารถตกลงแก้ไขข้อพิพาทให้เป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่ายได้ ซึ่งมีความลึกลับกับปัญหาที่ผู้ศึกษากำลังศึกษาคือในคดีจราจรทางบกที่ผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายเนื่องจากเมื่อพิจารณาตามความเป็นจริงกรณีนี้มีผู้ที่เกี่ยวข้องเพียงฝ่ายเดียว คือบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันไม่ว่าจะเป็นทางสายโลหิต หรือความผูกพันอื่นที่ทำให้เกิดความผูกพันรักใคร่กันมากกว่าบุคคลทั่วไป และอาจเป็นบุคคลที่เป็นผู้เสียหาย หรือเป็นผู้ที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย จากการกระทำความผิดที่ตนเองเป็นผู้ก่อขึ้น จึงทำให้ผู้ต้องหากลายเป็นตัวแทนของฝ่ายผู้เสียหาย และผู้ต้องหาในเวลาเดียวกัน ทำให้ไม่เข้านิยามการไกล่เกลี่ยซึ่งต้องมีบุคคลอย่างน้อย 2 ฝ่าย เมื่อมีเพียง 1 ฝ่ายการไกล่เกลี่ยย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ และเมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ที่ไม่ได้บัญญัติกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายไว้เป็นการเฉพาะแล้ว จึงต้องถือว่าผู้ต้องหาที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายเป็นคู่กรณีโดยผลของกฎหมาย และยังเป็นผู้เสียหายหรือผู้ที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายในเวลาเดียวกันอีกด้วย แต่ถ้าครอบครัวของผู้เสียหายมีมากกว่า 1 คน อาจแบ่งฝ่ายกันมาเพื่อที่จะไกล่เกลี่ยแบบรู้กันก็สามารถกระทำได้แต่จะทำให้เกิดปัญหามีผลประโยชน์ขัดกันทางกฎหมายกับผู้ตนเป็นตัวแทน ส่งผลให้การดำเนินคดีกรรมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นนิติกรรมที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นการหลอกลวงเจ้าหน้าที่ของรัฐ บริษัทรับประกันภัยและบุคคลที่สามที่อาจเกี่ยวข้อง ซึ่งส่งผลให้การดำเนินคดีกรรมใน

¹⁹⁷ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นโมฆะ และกระบวนการไกล่เกลี่ยที่มีขอบนี้ย่อมจะไม่ผ่านการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่รัฐไปได้อย่างแน่นอนทำให้ไม่เกิดประโยชน์อันใดในการกระทำเช่นนี้ แต่ถ้าเป็นกรณีที่มียานพาหนะของคู่กรณีด้วยก็จะทำให้เกิดความยุ่งยากมากยิ่งขึ้น เพราะผู้ต้องหาจะมีคู่กรณีถึง 2 ฝ่าย คือบุคคลที่ 2 ซึ่งเป็นคู่กรณีที่ขับชီးยานพาหนะคู่กรณี และบุคคลที่ 3 ซึ่งเป็นผู้เสียหายที่อยู่ในยานพาหนะคันเดียวกับผู้ต้องหา หรือคันของคู่กรณี แต่ถ้ายานพาหนะของตนเองเป็นฝ่ายได้เปรียบทางคดี และพนักงานสอบสวนไม่ได้แจ้งข้อหา ก็จะไม่เกิดปัญหาใด เพราะปัญหาจะอยู่กับฝ่ายยานพาหนะที่เป็นผู้เสียหายเปรียบในทางคดี

2. ปัญหาการปรับใช้การไกล่เกลี่ย ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กับคดีจราจรทางบกในชั้นสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย

ปัจจุบันกระแสกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นที่นิยมเป็นอย่างมาก โดยจะพบการปรับใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมากมายในกระบวนการยุติธรรมของไทยโดยจะมีกฎหมาย หรือระเบียบต่างๆที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมสามารถนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกได้ไม่ว่าจะเป็นชั้นสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการ หรือในชั้นศาล และหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาปรับใช้คือ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 พบว่ามีการนำมาใช้ในการไกล่เกลี่ยระหว่างปี พ.ศ. 2564 ถึง ปี พ.ศ. 2566 พบว่ามีการไกล่เกลี่ยคดีแล้วทั้งสิ้น 14,667 ครั้ง แบ่งเป็นข้อพิพาททางแพ่ง 13,977 ครั้ง ข้อพิพาททางอาญา 690 ครั้ง สามารถลดปริมาณข้อพิพาทขึ้นสู่ชั้นศาลได้ 8,610 เรื่อง ลดค่าใช้จ่ายประชาชนได้ 1,041,290,916 บาท และลดต้นทุนภาครัฐได้ 44,460,062 บาท¹⁹⁸ ทำให้เห็นได้ว่าการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เป็นกฎหมายที่มีประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างยิ่ง ทำให้หน่วยงานราชการในกระบวนการยุติธรรมเล็งเห็นประโยชน์จากการไกล่เกลี่ยจึงเกิดการออกคำสั่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเร่งพัฒนาทรัพยากรในด้านต่างๆเพื่ออำนวยความสะดวกให้เกิดการปฏิบัติตามแนวทางและวิธีการที่กำหนดไว้ เพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกิดขึ้นได้สะดวกยิ่งขึ้น ในปัจจุบัน สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้เร่งรัดการอำนวยความสะดวกในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้กระทำได้ง่ายขึ้น โดยในสถานีตำรวจทุกสถานีได้จัดให้

¹⁹⁸ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, “รายงานประจำปี 2566 กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หน้า 98 ”. สืบค้น

เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2567 , จาก <https://www.rlpd.go.th/Content?ContentID=rKk3LCYk>.

มีสถานที่สำหรับการไกล่เกลี่ยไว้โดยเฉพาะ มีการจัดทำคำสั่งมอบหมายหน้าที่อำนาจความสะดวกในการไกล่เกลี่ย และจัดทำบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยภาคเอกชนไว้เพื่อให้พร้อมสำหรับการไกล่เกลี่ยที่อาจจะเกิดขึ้น

เมื่อพิจารณาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ที่พบได้ในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติ มีใจความว่า “เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ โดยที่ปัจจุบันข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เห็นควรให้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากนักและข้อพิพาททางอาญาบางประเภทมากำหนดเป็นกฎหมายกลางเพื่อให้หน่วยงานของรัฐ พนักงานสอบสวน หรือศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนใช้ในการยุติหรือระงับข้อพิพาทดังกล่าว โดยคำนึงถึงความยินยอมของคู่กรณีเป็นสำคัญ ทำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้ง เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคมลดงบประมาณแผ่นดิน และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”

เมื่อพิจารณาเหตุผลข้างต้นแล้วสามารถอนุมานได้ว่าคณะผู้บัญญัติกฎหมายนี้มีเจตนารมณ์ลดปริมาณคดีขึ้นสู่การพิจารณาในชั้นศาลเพื่อประหยัดงบประมาณ และภาระในการพิจารณาคดีของศาล โดยอาศัยกลไกเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีรวมทั้งภาครัฐและภาคเอกชน นำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาปรับใช้ ภายใต้ฐานความผิดที่สามารถทำการไกล่เกลี่ยได้

ตามที่คุณศึกษาได้นำเสนอไปแล้วว่าปัญหาที่พบจากการดำเนินคดีจราจรในกรณีที่คุณเสียหายได้รับอันตรายสาหัส หรือเสียชีวิต ซึ่งเป็นคดีที่ไม่สามารถเปรียบเทียบในชั้นสอบสวนได้ ต้องทำสำนวนการสอบสวนส่งต่อให้พนักงานอัยการฟ้องคดีต่อศาล ต่อมาเมื่อพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2562 ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัติระบุว่าในความผิดฐาน “กระทำการโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 ซึ่งเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ได้รับการยกเว้นให้สามารถไกล่เกลี่ยได้ จึงถือได้ว่าเป็นทางออกที่ดีในการแก้ปัญหาที่คุณศึกษาศึกษาอยู่ ต่อมาได้มีหนังสือสำนักงานอัยการจังหวัดนครพนม ที่ อส 0058 (นพ)/4800 ลงวันที่ 1 กันยายน 2566 เรื่อง ส่งคืนสำนวนการสอบสวนคดีจราจรที่ 7/2566 โดยในหนังสือมีใจความโดยสรุปว่า พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรธาตุพนม จังหวัดนครพนม ได้เสนอสำนวนการสอบสวนที่ทำการไกล่เกลี่ยสำเร็จตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และมีความเห็นส่งยุติการดำเนินคดีเสนอให้พนักงานอัยการจังหวัดนครพนมพิจารณาตามอำนาจหน้าที่ โดยฐานความผิดที่ทำการไกล่เกลี่ยคือ “ขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายสาหัส ขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของบุคคลอื่นเสียหาย” แต่พนักงานอัยการมีความเห็นส่งคืนสำนวน โดยใช้เหตุผลว่า ความผิดฐานขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของบุคคลอื่นเสียหาย เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 43 (4) เป็นคดีอาญาที่รัฐเป็นผู้เสียหาย และความผิดดังกล่าวเป็นความผิดกรรม

เดียวกันกับขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายสาหัส จึงไม่อาจพิจารณาและมีความเห็นทางคดีแยกส่วนในความผิดกรณีเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท เมื่อคดีนี้รัฐเป็นผู้เสียหายจึงไม่ต้องด้วยพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมาย

จากหนังสือของสำนักงานอัยการจังหวัดนครพนมในข้างต้น เป็นที่ชัดเจนว่าพนักงานสอบสวนไม่สามารถทำการไกล่เกลี่ยคดีจราจรทางบกตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้เลย เมื่อพิจารณาตาม ข้อมูลในตารางที่ 1 ซึ่งแสดงการแบ่งระดับความรุนแรงของอุบัติเหตุจราจรทางบก โดยใช้ระดับความเสียหายเป็นเกณฑ์ ที่ผู้ศึกษาได้แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ

- (1) มีผู้เสียชีวิต และมีทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย
- (2) มีผู้ได้รับบาดเจ็บสาหัส และมีทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย
- (3) มีผู้ได้รับบาดเจ็บไม่สาหัส และมีทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย
- (4) ไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บ แต่มีทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย

เมื่อพิจารณาจะพบว่า กรณีที่ 2 – 4 เข้าเงื่อนไขการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 แต่ภายหลังมีหนังสือสำนักงานอัยการจังหวัดนครพนมในข้างต้น จึงทำให้การไกล่เกลี่ยยุติลง ต้องรอความชัดเจนอีกครั้ง จึงต้องทำการเปรียบเทียบปรับหรือทำสำนวนการสอบสวนเสนอต่อพนักงานอัยการเพื่อส่งฟ้องผู้ต้องหาแล้วแต่กรณี โดยที่ไม่มีกฎหมายให้อำนาจทำเป็นอย่างอื่น

3. ปัญหาเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ใช้บังคับในการดำเนินคดีจราจรทางบกที่ขัดแย้งกับเจตนาเบื้องหลังในการรักษาสถาบันครอบครัวของระบบกฎหมายไทย

จากปัญหาที่พบข้างต้นผู้ศึกษามีความเห็นว่าสถาบันครอบครัวเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด และเป็นพื้นฐานที่สำคัญของสังคม ดังจะพบเห็นกฎหมายหลายฉบับที่บัญญัติมาเพื่อรักษาสถาบันครอบครัวไม่ว่าจะเป็น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จะเห็นได้ว่ามีกฎหมายหลายฉบับที่นำเอาหลักกฎหมายเรื่องการรักษาสถาบันครอบครัวมาบังคับใช้ โดยใช้วิธีการหลายรูปแบบเพื่อบรรเทาความร้ายแรงของโทษที่จะลงกับผู้ต้องหาที่เป็นสมาชิกในครอบครัวของผู้เสียหาย เช่น ให้ความผิดอาญาแผ่นดินเป็นความผิดที่ยอมความได้หรือบัญญัติให้การกระทำนั้นไม่เป็นความผิดอาญาหากเป็นการกระทำของบุคคลในครอบครัวเดียวกัน บัญญัติตั้งคณะกรรมการ

หรือคนกลางเพื่อช่วยบุคคลในครอบครัวใกล้เคียงข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในครอบครัว บัญญัติเพิ่มเติมเงื่อนไขหรือขั้นตอนในการยกเลิกสถาบันครอบครัวเป็นไปได้อย่างขึ้น มาตรการทั้งหลายเหล่านี้มีขึ้นเพื่อรักษาสถาบันครอบครัวไว้เหนือทฤษฎีการลงโทษทางอาญาทั่วไป และให้สิทธิเหนือรัฐในการยอมความในความผิดอาญาแผ่นดินได้ ยกเว้นการใกล้เคียงตามพระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 นอกนั้นเราจะไม่พบเงื่อนไขในการยอมความในความผิดอาญาแผ่นดินอีก ทำให้เห็นได้ว่าหลักการรักษาสถาบันครอบครัวเป็นหลักการที่สำคัญมาก แต่ในความผิดจรรยาบรรณทางบกที่มีองค์ประกอบภายในเพียงประมาทกลับไม่มีกฎหมายที่อำนาจในการดำเนินการยุติธรรมทางเลือกให้ดำเนินการเป็นอย่างอื่นเช่นเดียวกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่มีองค์ประกอบภายในอยู่ที่เจตนาประสงค์ต่อผล และเจตนาย่อมเห็นผลซึ่งรุนแรงและส่งผลกระทบต่อครอบครัวมากกว่า

เมื่อพิจารณาการดำเนินคดีจรรยาบรรณทางบกกรณีที่ถูกผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือเสียชีวิตของ มลรัฐนิวเจอร์ซีย์ สหรัฐอเมริกา จะพบว่าอัยการเขตจะเป็นพนักงานสอบสวนในคดีดังกล่าว และไม่มีกฎหมายใดที่ระบุถึงการดำเนินคดีจรรยาบรรณทางบกกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายไว้เป็นการเฉพาะ แต่เป็นอำนาจของอัยการเขตที่จะสั่งฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ หรือจะมีการต่อรองคำรับสารภาพเพื่อกำหนดโทษให้เหมาะสม อีกทั้งพนักงานอัยการสามารถตั้งตนเองเป็นที่ปรึกษาหรือผู้จัดการแทนเด็กและผู้เยาว์ได้ ซึ่งศาลยุติธรรมก็จะตัดสินไปตามข้อตกลงนั้น ซึ่งถือเป็นการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์วิธีหนึ่งเพื่อช่วยประหยัดเวลา และค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในชั้นศาล และจัดได้ว่าเป็นการเยียวยาการบาดเจ็บทางจิตใจของครอบครัวผู้เสียหายวิธีหนึ่ง แต่ในประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายใดบัญญัติถึงกรณีนี้ไว้โดยเฉพาะจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับแก้ไขกฎหมายเพื่อให้การดำเนินคดีกับผู้ต้องหาที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายให้เหมาะสมเข้ากับเจตนารมณ์ในการรักษาสถาบันครอบครัวของกฎหมายให้เหมาะสมที่สุด ซึ่งผู้ศึกษามีความเห็นว่าควรจะมีการนำแนวทางการดำเนินการของสหรัฐอเมริกาไปปรับใช้ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

นอกจากการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาในการศึกษาคั้งนี้แล้ว ยังมีบทบัญญัติที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ทันทีและสามารถแก้ไขได้เป็นอย่างดีคือการสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการในกรณีที่การฟ้องไม่ประโยชน์แก่สาธารณชน แต่การสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการไม่มีกำหนดระยะเวลาการทำคำสั่งอาจทำให้พนักงานสอบสวนดำเนินการไม่ทันตามกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนด อีกทั้งพยานหลักฐานที่ได้มาก็แตกต่างกันย่อมทำให้การทำคำสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีจรรยาบรรณที่มีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย หากพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาโดยอ้างเหตุว่าเป็นการฟ้องไม่ประโยชน์แก่สาธารณชน จะเกิดผลดีกับครอบครัวของผู้ต้องหาตั้งนี้ ผู้ต้องหาไม่ต้องถูกสั่งฟ้องที่ศาลทำให้ไม่ต้องจ่ายเงินค่าประกันตัว เพราะคดีอาญาเป็นอันยุติไปพร้อมกับคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ ส่งผลให้ผู้ต้องหา และ ครอบครัวของผู้เสียหายสามารถตั้งต้นการดำเนินการเรื่องการเรียกร้องค่าสินไหมกับบริษัทประกันภัยได้ทันที และ

ยังไม่ต้องเสียเวลาในกระบวนการยุติธรรม สามารถนำเวลานี้กลับไปดูแลบุคคลในครอบครัวที่ได้รับบาดเจ็บ ทางกาย ทางใจ เพื่อประโยชน์ในการรักษาสัมพันธภาพของบุคคลในครอบครัวให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้นได้ ในทางกลับกันการล่าช้าไม่ฟ้องของพนักงานอัยการก็ย่อมจะส่งผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรมด้วยเช่นกัน เพราะอาจจะทำให้ผู้ควบคุมยานพาหนะไม่ว่าผู้ใดไม่ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอในการขับขี่จนอาจทำให้เกิดอุบัติเหตุเพิ่มมากขึ้นได้ อีกทั้งยังเป็นช่องทางให้บุคคลที่คิดไม่ซื่อ กับบุคคลในครอบครัวใช้เป็นช่องทางในการทำร้าย หรือฆาตกรรมบุคคลในครอบครัวได้ กรณีตัวอย่างตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ หมายเลขคำอ.4915/2559 ระหว่าง นาง ศ. กับ นาย บ. โดยจำเลยได้ฆาตกรรมนาย ช. ภายในรถยนต์ของตนเองแต่ได้จัดฉากว่าการตายเกิดจากผลของอุบัติเหตุจรรยาทางบก

ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่าหากบุคคลในครอบครัวเกิดปัญหาติดขัดในการใช้สิทธิในทางกฎหมายก็สมควรที่จะแต่งตั้งผู้อื่นมาเป็นผู้จัดการแทนบุคคลในครอบครัวโดยอาศัยกลไกของพนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย ซึ่งมีประจำทุกที่ตั้งของสำนักงานอัยการเข้ามาเป็นผู้แทนของผู้เสียหายจะเป็นทางออกที่เหมาะสมในการลดความขัดแย้งของบุคคลในครอบครัวอันมีที่มาจากคดีจราจรได้ โดยทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการเจรจาไกล่เกลี่ยแทนผู้เสียหาย เป็นตัวแทนเรียกร้องสินไหมจากบริษัทประกันภัยเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาที่ถูกต้องเหมาะสม และรวดเร็วมากที่สุด

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้พนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่หลักในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาทั่วไปซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหามีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน รวมทั้งคดีจราจรทางบกซึ่งเป็นคดีอาญาประเภทหนึ่งที่ใช้ฐานความผิดจากพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ร่วมกับประมวลกฎหมายอาญา ภายใต้ नियามของคดีจราจรทางบก ตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 ที่ได้ नियามความหมายของคดีจราจรทางบกว่า หมายถึง “คดีที่กล่าวหาว่าผู้ใดขับรถในทางโดยประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินผู้อื่นได้รับความเสียหาย และหรือผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ และหรืออันตรายสาหัส และหรือถึงแก่ความตาย ซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43(4), มาตรา 157 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 มาตรา 300 หรือมาตรา 291”

เมื่อเกิดอุบัติเหตุจราจรทางบกขึ้นแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวนเพื่อให้ทราบว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เป็นความผิดอาญาฐานใด ผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด ผู้ใดเป็นผู้เสียหาย และเสียหายอย่างไร เพื่อรวบรวมข้อมูลจัดทำสำนวนการสอบสวน และดำเนินการไปตามที่กฎหมายกำหนด แต่ในการสอบสวนมักจะพบว่าพนักงานสอบสวนพบข้อขัดข้องในการดำเนินการบ่อยครั้งโดยเฉพาะกรณีที่ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายซึ่งจะพบว่าบุคคลในคดีจราจรทางบกมีสถานะมากกว่า 1 สถานะ ในเวลาเดียวกัน คือเป็นทั้งผู้ต้องหา และผู้เสียหาย หรือ ผู้จัดการแทนผู้เสียหายในเวลาเดียวกัน ทำให้พนักงานสอบสวนพบกับความยุ่งยากในการดำเนินการเพราะกฎหมายไม่เปิดช่องให้ดำเนินการกับบุคคลที่มีสถานะทางกฎหมายในคดีมากกว่า 1 สถานะขึ้นไป และกฎหมายไม่ได้กำหนดวิธีการดำเนินการเฉพาะไว้สำหรับกรณีข้างต้น

ต่อมาเมื่อพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2562 โดยในบัญชีท้ายพระราชบัญญัติกำหนดให้ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 ซึ่งเป็นความผิดที่พบได้บ่อยในคดีจราจรทางบก สามารถทำการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัตินี้ได้ แต่ในทางปฏิบัติยังมีข้อขัดข้องเนื่องจากคดีจราจรทางบกอาศัยฐานความผิดจากพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นคดีอาญาแผ่นดินไม่

สามารถยอมความได้ แต่พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ยกเว้นให้ไกล่เกลี่ยได้เฉพาะความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ไม่ได้ยกเว้นให้ทำการไกล่เกลี่ยความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 จึงไม่ทำให้การไกล่เกลี่ยเฉพาะความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาเพียงอย่างเดียวจะทำให้คดีจราจรทางบกที่เกิดขึ้นเสร็จสิ้นไปได้ ด้วยข้อเท็จจริงนี้จึงไม่อาจนำกระบวนการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาปรับใช้ในคดีจราจรทางบกได้ ตามที่พนักงานอัยการจังหวัดนครพนมได้ทำการวินิจฉัยไว้ในหนังสือสำนักงานอัยการจังหวัดนครพนมที่ อส. 0058(นพ)/4800 ลงวันที่ 1 กันยายน 2566 เรื่องส่งคืนสำนวนการสอบสวน ซึ่งพนักงานอัยการจังหวัดนครพนม มีความเห็นโดยสรุปว่า “คดีจราจรทางบกเป็นการกระทำความผิดกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 และประมวลกฎหมายอาญา จึงไม่อาจพิจารณาและทำความเข้าใจทางคดีแยกส่วนกัน เมื่อคดีจราจรทางบกมีรัฐเป็นผู้เสียหาย จึงไม่สามารถนำกระบวนการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาปรับใช้ได้ และพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีจราจรทางบกได้”

ระบบกฎหมายของประเทศไทยมีเจตนาเบื้องหลังในการรักษาสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันหลักของสังคมไว้ในกฎหมายหลายฉบับ ดังนี้ ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562 ที่ได้มีการบัญญัติให้การกระทำความผิดอาญาที่มีเจตนาในระดับประสงค์ต่อผลและยอมเล็งเห็นผลเป็นความผิดที่ยอมความได้ หรือกำหนดวิธีการวิธีการเฉพาะไว้สำหรับกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย แต่ในคดีจราจรทางบกซึ่งมีเจตนาในระดับประมาทกลับไม่มีกฎหมายที่กำหนดเป็นความผิดที่ยอมความได้ หรือกำหนดวิธีการวิธีการเฉพาะไว้สำหรับกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายแต่อย่างใด เมื่อศึกษากฎหมายของมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐสิงคโปร์ ก็ไม่พบว่ามีกำหนดวิธีการวิธีการเฉพาะไว้สำหรับกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายในคดีจราจรทางบกแต่อย่างใด จากข้อติดขัดในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนที่ผู้ศึกษาได้นำเสนอไปแล้วจึงทำให้เกิดปัญหาที่ผู้ศึกษาสนใจจำนวน 3 ปัญหา ดังนี้

ประเด็นปัญหาประการแรก การกำหนดคู่กรณี ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เนื่องจากการไกล่เกลี่ยตามนิยามของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จะต้องมีคู่กรณีอย่างน้อย 2 ฝ่าย แต่ปัญหาที่พบในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายเพียงฝ่ายเดียวคือบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายเท่านั้น ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันไม่ว่าจะเป็นทางสายโลหิต หรือความผูกพันอื่นที่ทำให้เกิดความผูกพันรักใคร่กันมากกว่าบุคคลทั่วไป และอาจเป็นบุคคลที่เป็นผู้เสียหาย หรือเป็นผู้ที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายจากการกระทำความผิดที่ตนเองเป็นผู้ก่อขึ้น จึงทำให้ผู้ต้องหากลายเป็นตัวแทนของฝ่ายผู้เสียหาย

และผู้ต้องหาในเวลาเดียวกัน ทำให้ไม่เข้านิยามการไกล่เกลี่ยซึ่งต้องมีบุคคลอย่างน้อย 2 ฝ่าย เมื่อมีเพียง 1 ฝ่ายการไกล่เกลี่ยย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ และเมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ที่ไม่ได้บัญญัติกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายไว้เป็นการเฉพาะแล้ว จึงต้องถือว่าผู้ต้องหาที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายเป็นคู่กรณีโดยผลของกฎหมาย และยังเป็นผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายในเวลาเดียวกันอีกด้วย แต่ถ้าครอบครัวของผู้เสียหายมีมากกว่า 1 คน อาจจะแบ่งฝ่ายกันมาเพื่อที่จะไกล่เกลี่ยแบบรู้กันก็สามารถกระทำได้แต่จะทำให้เกิดปัญหามีผลประโยชน์ขัดกันทางกฎหมายกับผู้ที่เป็นตัวแทน ส่งผลให้วัตถุประสงค์ของนิติกรรมการไกล่เกลี่ยขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นการหลอกลวงเจ้าหน้าที่ของรัฐ บริษัทรับประกันภัย และบุคคลที่สามที่อาจเกี่ยวข้อง ส่งผลให้การทำนิติกรรมไกล่เกลี่ยเป็นโมฆะ และกระบวนการไกล่เกลี่ยที่มีขบนี้ย่อมจะไม่ผ่านการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่รัฐไปได้อย่างแน่นอนทำให้ไม่เกิดประโยชน์อันใดในการกระทำเช่นนี้

ในประเด็นของปัญหาประการแรกนี้ จากการศึกษาพบว่า ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 ให้กำหนดแนวทางการจัดการแทนผู้เสียหาย ไว้ในมาตรา 4 ถึงมาตรา 6 โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถยื่นคำร้องต่อศาลในการเข้ามาจัดการแทนผู้เสียหายได้ แต่ขั้นตอนข้างต้นต้องใช้ระยะเวลาในการยื่นคำร้อง ค่าใช้จ่าย และผู้มีความรู้เข้ามาดำเนินการ ทำให้ไม่ทันต่อการเยียวยาผู้เสียหายได้อย่างทันท่วงที ในกรณีของมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ สหรัฐอเมริกา พบว่ามีบทบัญญัติที่น่าจะนำมาปรับใช้ได้คือ มีบทบัญญัติที่ให้มีการแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมาย และผู้มีอำนาจจัดการแทนเด็กและผู้เยาว์ได้ โดยให้ตำรวจ อัยการ ทนายความ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่จากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เข้ามาทำการแทนญาติของสมาชิกในครอบครัวที่มีสถานะเป็นผู้ต้องหาได้ทันทีภายใต้ความยินยอมของผู้เสียหาย ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่าการเพิ่มเติมความข้างต้นเข้ามาในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อให้บุคคลข้างต้นเข้ามาเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายในขั้นตอนการไกล่เกลี่ยภายใต้ความยินยอมของผู้เสียหายก็จะสามารถจัดการปัญหานี้ได้โดยไม่ต้องใช้อำนาจเรื่องการจัดการแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีความยุ่งยากในการนำมาใช้มากกว่า

ประเด็นปัญหาประการที่สอง การปรับใช้การไกล่เกลี่ย ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กับคดีจรรยาบรรณในชั้นสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย จากการศึกษาพบว่าคดีจรรยาบรรณเป็นคดีอาญาแผ่นดินที่มีรัฐหรือหน่วยงานของรัฐเป็นผู้เสียหาย โดยเมื่อพิจารณาตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 ได้นิยามคดีจรรยาบรรณว่าเป็นคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดจะต้องกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ. 2522 มาตรา 43(4) และมาตรา 157 ร่วมกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 มาตรา 300 หรือมาตรา 291 ซึ่งเป็นคดีอาญาที่รัฐเป็นผู้เสียหายทั้งสองฉบับ ในกรณีที่ผู้เสียหายได้รับ

ขาดเจ็บบาสหตามนียมของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 ซึ่งสามารถไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้ก็ตาม แต่การกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43(4) เป็นความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ซึ่งไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ จึงทำให้คดีจราจรทางบกไม่สามารถไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

ในประเด็นของปัญหาประการที่สองนี้ จากการศึกษาพบว่าในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ไม่ได้มีการพูดถึงคดีจราจรทางบกไว้เป็นการเฉพาะทำให้เกิดปัญหาในการนำมาปรับใช้กับคดีจราจรทางบก ตามความในหนังสือสำนักงานอัยการจังหวัดนครพนม ที่ อส. 0058(นพ)/4800 ลงวันที่ 1 กันยายน 2566 เรื่องส่งคืนสำนวนการสอบสวน ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่าการที่จะทำให้คดีจราจรทางบกสามารถไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้ นั้น จะต้องมีการปรับแก้เนื้อความในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ให้สามารถไกล่เกลี่ยคดีจราจรทางบกได้เท่านั้น

ประเด็นปัญหาประการที่สาม เจตนารมณ์ของกฎหมายที่ใช้บังคับในการดำเนินคดีจราจรทางบกที่ขัดแย้งกับเจตนาเบื้องหลังในการรักษาสถาบันครอบครัวของระบบกฎหมายไทย ในการดำเนินคดีจราจรทางบกของไทยไม่มีบทบัญญัติการดำเนินคดีไว้เป็นการเฉพาะกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายแต่อย่างใด โดยผู้ต้องหาต้องเข้าสู่ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักเช่นเดียวกับผู้ต้องหาที่ไม่มีความสัมพันธ์ใดกับผู้เสียหายทำให้ในบางกรณีการดำเนินการตามกฎหมายกับผู้ต้องหาไม่ได้เกิดประโยชน์กับผู้เสียหายหรือบุคคลอื่นใด แต่กลับเป็นโทษกับผู้ครอบครัวของผู้เสียหายที่ต้องเสียบุคคลากร ค่าใช้จ่าย เวลา ในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก และอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวของตนเองอีกด้วย

ในประเด็นของปัญหาประการที่สามนี้ จากการศึกษาพบว่าในระบบกฎหมายไทยได้มีการบัญญัติให้ความผิดอาญาที่รัฐเป็นผู้เสียหายเป็นความผิดอันยอมความได้ภายใต้เจตนารมณ์การรักษาสถาบันครอบครัวดังที่พบในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 และในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ที่บัญญัติให้การกระทำความผิดอาญาที่เป็นการกระทำความรุนแรงของบุคคลในครอบครัวเป็นความผิดที่ยอมความได้ ทั้งนี้เพื่อรักษาความสงบสุขภายในครอบครัวอันเป็นสถาบันหลักของสังคม และจากการศึกษากฎหมายของมลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และกฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์ ไม่พบว่ามีบทบัญญัติขั้นตอนการดำเนินคดีจราจรทางบกไว้เป็นการเฉพาะ เช่นเดียวกัน ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่าการปรับแก้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ให้สามารถทำการไกล่เกลี่ยคดีจราจรกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายได้ย่อมจะช่วยรักษาสัมพันธ์ภาพและช่วยเยียวยาครอบครัวของผู้เสียหายภายหลังการเกิดอุบัติเหตุได้เป็นอย่างดี

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และความเป็นมาของการดำเนินคดีจรรยาบรรณทนายชั้นพนักงานสอบสวน การดำเนินการคดีอาญาตามแนวทางกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก กระบวนการยุติธรรมทางเลือก กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การไกล่เกลี่ย, การยอมความในประเทศไทย นิยามครอบครัวในกฎหมายไทยตลอดจนกฎหมายของประเทศไทย กฎหมายของมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ สหรัฐอเมริกา และกฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมาย จำนวน 3 ข้อ ดังนี้

1) บทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต มาตรา 291 และ หมวด 2 ความผิดต่อร่างกาย มาตรา 300 ซึ่งทั้งสองมาตรามีเจตนาในการกระทำความผิดอยู่ในระดับประมาท โดยเพิ่มเติมมาตรา 291 ทวิ หรือ 300 ทวิดังนี้

(1) มาตรา 291 ทวิ ความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 291 เป็นการกระทำที่เกิดจากบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย เป็นความผิดอันยอมความได้

(2) มาตรา 300 ทวิ ความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 300 เป็นการกระทำที่เกิดจากบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย เป็นความผิดอันยอมความได้

2) บทบัญญัติในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

(1) บัญชีท้ายพระราชบัญญัติ เพิ่มประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291

(2) เพิ่มเติมมาตรา 39 วรรค 2 “คู่กรณี” หมายความว่า ผู้ต้องหาและผู้เสียหายในคดีอาญา แต่ไม่หมายความรวมถึงคดีอาญาที่รัฐหรือหน่วยงานของรัฐเป็นผู้เสียหาย ยกเว้นคดีอาญาที่มีมูลเหตุมาจากอุบัติเหตุจรรยาบรรณทนายชั้น

ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับการลดปริมาณคดีในชั้นศาล โดยการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาบังคับใช้ เพื่อรักษาหลักการดำรงไว้ซึ่งสถาบันครอบครัว และเป็น การปลดล็อกให้คดีจรรยาบรรณทนายสามารถไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้อีกด้วย

3) เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 (4) กรณีที่มีการขัดกันของการใช้อำนาจจัดการแทนผู้เสียหายกรณีผู้ต้องหาไม่มีสถานะเป็นผู้เสียหายในคราวเดียวกันจากผลการกระทำความผิดอาญากรรมเดียวกัน ให้พนักงานสอบสวน ผู้เสียหาย ญาติ หรือผู้ที่ผู้เสียหายไว้วางใจสามารถยื่นขอให้อัยการคุ้มครองสิทธิเข้ามาเป็นผู้จัดการแทนผู้เสียหาย

2.1 การกำหนดคู่กรณี ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

2.1.1 จากการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ สหรัฐอเมริกา 3 ในส่วนกระบวนการพิจารณาความผิดเกี่ยวกับครอบครัว (Procedures for family offense matters) ส่วนที่ 530.11 ในฐานความผิด การกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้บุคคลในครอบครัวได้รับอันตราย (reckless endangerment) เป็นต้นแบบ โดยเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1586 วรรคสาม “ ในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนก่อนที่จะมีการแต่งตั้งผู้ปกครองตามมาตรา 1585 ให้เด็กหรือเยาวชน เลือกรู้จักหรือชั่วคราวจากบุคคลในกระบวนการยุติธรรมที่ไว้วางใจ ดังนี้ ญาติ เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ พนักงานอัยการ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ที่ปรึกษากฎหมาย หรือบุคคลอื่นที่เด็กหรือเยาวชนร้องขอ”

จากการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ สหรัฐอเมริกา ในเรื่องการจัดการแทนผู้เสียหายถือว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งสามารถนำมาปรับแก้กฎหมายของไทยได้โดยที่ไม่กระทบกับมาตราอื่นและช่วยแก้ปัญหาการขัดกันของการใช้สิทธิทางกฎหมายได้เป็นอย่างดี

ส่วนประเด็นผู้มีอำนาจจัดการแทนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 46 ให้ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งผู้ศึกษามีความเห็นว่าหากมีการแก้ไขเพิ่มเติมตามที่ได้เสนอข้างต้นปัญหานี้ก็จะมีช่องทางให้พนักงานสอบสวนนำมาปรับใช้เท่าที่จำเป็นให้เกิดยุติธรรมแก่ผู้เสียหายได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 อนุญาตให้นำบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้โดยอนุโลมอยู่เท่าที่พอจะบังคับได้อยู่แล้ว

2.1.2 ปัญหาการกำหนดตัวผู้เสียหาย กรณีผู้เสียหายและผู้ต้องหาอยู่ในสถานะเดียวกันในเวลาเดียวกันจะสามารถแก้ปัญหานี้ได้เมื่อมีการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย โดยแก้ไขเพิ่มเติมอำนาจให้กับผู้ไกล่เกลี่ยสามารถเลือกผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดความยุติธรรมกับผู้เสียหาย และกำหนดเงื่อนไขเพื่อให้เกิดความยุติธรรมกับคู่กรณีมากที่สุด โดยการเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 46 วรรคสอง ดังนี้ “เมื่อเกิดข้อขัดกันในเรื่องสิทธิทางกฎหมายของผู้เสียหาย หรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายให้ผู้ไกล่เกลี่ยคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมมาเป็นที่ปรึกษา หรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายแล้วแต่กรณีด้วยความยินยอมของผู้เสียหาย โดยคัดเลือกจาก ญาติ เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ พนักงานอัยการ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ที่ปรึกษากฎหมาย หรือบุคคลอื่นที่ผู้เสียหายร้องขอ มาเป็นตัวแทนในการไกล่เกลี่ยภายใต้ความยินยอมของผู้เสียหาย และจะยกเลิกได้ตลอดเวลาเท่าที่ความยินยอมของผู้เสียหายจะมีอยู่”

2.2 ปัญหาการปรับใช้การไกล่เกลี่ย ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.

2562 กับคดีจรรยาบรรณในชั้นสอบสวนกรณีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าคุณควรมีการเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.

2562 ดังนี้

(1) บัญชีท้ายพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291

(2) ปรับแก้มาตรา 39 วรรคสอง “คู่กรณี” หมายความว่า ผู้ต้องหาและผู้เสียหายในคดีอาญา แต่ไม่หมายความรวมถึงคดีอาญาที่รัฐหรือหน่วยงานของรัฐเป็นผู้เสียหาย ยกเว้นคดีอาญาที่มีมูลเหตุมาจากอุบัติเหตุจรรยาบรรณ

เพื่อให้คดีจรรยาบรรณสามารถทำการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้ เนื่องจากมาตรา 39 วรรคสอง ผู้ศึกษาเชื่อว่าผู้บัญญัติมีเจตนาให้การไกล่เกลี่ยเกิดขึ้นกับคู่กรณีที่เป็นเอกชนเท่านั้น เพราะถ้าความผิดที่มีคู่กรณีเป็นรัฐก็จะทำให้เกิดความยุ่งยากและผู้เป็นตัวแทนฝ่ายรัฐอาจใช้เป็นช่องทางหาผลประโยชน์ให้กับตนเองได้ แต่ในพระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นกฎหมายประเภทกฎหมายเทคนิค ซึ่งที่จริงแล้วรัฐไม่ใช่คู่กรณีแท้ๆ เพราะคู่กรณีแท้ๆคือคู่กรณีผู้ที่ถูกคุมขัง ยานพาหนะอีกฝ่ายหรือบุคคลที่ 3 แต่กฎหมายบัญญัติให้รัฐเป็นผู้เสียหายก็เพื่อให้ประชาชนใช้ความระมัดระวังในการขับขี่มากขึ้น และเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมอีกทางหนึ่ง แต่ในกรณีที่มีคู่กรณีเป็นเอกชน 2 ฝ่ายแล้ว คือผู้ต้องหากับผู้เสียหายที่เป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน ผู้ศึกษามีความเห็นว่าคุณควรจะมีการแก้ไขกฎหมายเพื่อที่จะทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมากกว่าจะนำคดีเข้าสู่ชั้นศาลเพื่อลดปริมาณคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพราะหากไม่แก้ไขแล้วช่องทางที่จะนำพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาปรับใช้ก็จะน้อยลงอย่างมาก และไม่สามารถนำมาปรับใช้ในคดีจรรยาบรรณได้เลย

2.3 ปัญหาเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ใช้บังคับในการดำเนินคดีจรรยาบรรณที่ขัดแย้งกับเจตนาเบื้องหลังในการรักษาสถาบันครอบครัวของระบบกฎหมายไทย

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าคุณควรมีการเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา โดยเพิ่มเติม มาตรา 291 ทวิ และมาตรา 300 ทวิ ดังนี้

(1) มาตรา 291 ทวิ ความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 291 เป็นการกระทำที่เกิดจากบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย ให้เป็นความผิดอันยอมความได้

(2) มาตรา 300 ทวิ ความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 300 เป็นการกระทำที่เกิดจากบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย ให้เป็นความผิดอันยอมความได้

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าการแก้ไขกฎหมายตามที่ผู้ศึกษาเสนอไปแล้วข้างต้น จะทำให้คดีจรรยาบรรณภักดีผู้ต้องหาเป็นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหาย จะทำให้ข้อพิพาทระหว่างฝ่ายผู้เสียหาย และผู้ต้องหายุติลงได้ในชั้นพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักได้ และยังสามารถรักษาสถาบันครอบครัวเพื่อสร้างความสมานฉันท์ในครอบครัวภายหลังการสูญเสียจากอุบัติเหตุจรรยาบรรณภักดีได้อย่างดี

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์ราชบัณฑิตยสถาน

บรรณานุกรม

- กฎกระทรวง กำหนดการสอบสวนความผิดอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร โดยพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555” (2554, 17 มิถุนายน) ราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 125 ตอนที่ 50 ก หน้า 20-24
- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (2565) รายงานประจำปี 2564 กรุงเทพฯ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
- กระทรวงสาธารณสุข (2563) สรุปสถิติที่สำคัญ พ.ศ.2562 นนทบุรี กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (2549) คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพฯ จีรัชการพิมพ์ กิตติภา เทศัทพ. (2559). *การสังคดีที่ไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนในชั้นพนักงานอัยการ*. [วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- โกวิทย์ วงศ์สุรวัดณ์. (2544). รัฐธรรมนูญและการเมืองการปกครองสหรัฐอเมริกา. โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน นครปฐม.
- คณิต ณ นคร. (2551). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ วิญญูชน
- คำแนะนำประธานศาลฎีกา. (2562). บัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย. กรุงเทพมหานคร .
- เครือข่ายวิชาการเพื่อการปฏิรูป. (2565). รายงานกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ทางเลือกของความยุติธรรมตอนที่ 1 หลักการและเหตุผล ค้นคืนวันที่ 15 สิงหาคม 2565 จาก <http://v-reform.org/v-report/alternative-dispute-resolution-1-principle/>.
- คำรณ รอดมา. (2545). *ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการศึกษาภาคบังคับ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545*. [วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- จุฬารัตน์ ยะปะนัน. (2553). ความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความได้. *วารสารจุลนิติ*. 7,2 (มีนาคม – เมษายน) : 151-158.
- จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ. (2553). การพัฒนากรอบแนวทางการวิจัยชุดโครงการกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

- ซัชชัย ยุระพันธ์. หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐกับการเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดี, *วารสารวิชาการนิติศาสตร์*. มหาวิทยาลัยทักษิณ, ม.ค.-ธ.ค.60, 97.
- ชาตรี ศรีนวนนัต. (2528). คำอธิบายกฎหมาย เรื่อง ความยินยอมในคดีอาญา ความผิดอันยอมความได้ พิมพ์ ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ สี่พระยาทนายความและการบัญชี.
- ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. (2550). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติ ในนานาชาติ (ครบรอบ 300 ปี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย เออดินเบอร์ระ) กรุงเทพมหานคร สำนักงานอัยการสูงสุด.
- ตะวัน มานะกุล. (2559). กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย โครงการสำรวจองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูปประเทศไทย กรุงเทพฯ มูลนิธิสธารณสุขแห่งชาติ.
- ธัญญารัตน์ เตศิริ. (2565). *โทษทางอาญาในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 กรณีศึกษาการดัดแปลงสภาพรถเพื่อการพาณิชย์ที่ผิดระเบียบ*. [วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- นพพร โพธิ์รังสิยากร. (2561). ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งด้วยการไกล่เกลี่ย. เอกสารวิชาการส่วนบุคคลหลักสูตร ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 12 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- นพรัตน์ อักษร. (2532). “ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- น้ำแท้ มีบุญสร้าง (2552). การใช้อำนาจตุลาการโดยประชาชน. *วารสารมูลนิธิ* ปีที่ 6,5 (กันยายน – ตุลาคม). 47-52.
- ประดิษฐ์ แป้นทอง. ปัญหาและแนวทางในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย. *วารสารกฎหมายมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*. กรกฎาคม – ธันวาคม 58,80.
- ประธาน วัฒนวานิช, ระบบความยุติธรรมทางอาญา. แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม, *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์* กันยายน - พฤศจิกายน. 20,150-152.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477. (2478, 10 มิถุนายน) ราชกิจจานุเบกษาฉบับกฎหมาย เล่มที่ 52 หน้า 598-712
- ประสพสุข บุญเดช. (2531). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 เรื่อง ครอบครัว กรุงเทพฯ โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.
- ปรารธนา บุญเพ็ง. (2556). *การเปรียบเทียบความผิดอันยอมความได้ในระบบกฎหมายของประเทศไทยและประเทศลาว*. [วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม. (2564). หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญา. กรุงเทพมหานคร สถาบันพระปกเกล้า .
- พีรพล วาณิชชากร. (2559). *การยอมความในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ศึกษามาตรา 71 วรรค 2 ประมวลกฎหมายอาญา*. [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยพายัพ.
- พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543. (2543, 18 พฤษภาคม) ราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 117 ตอนที่ 44 หน้า 1-17 .
- พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาศูนย์คุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562” (2562,16 สิงหาคม) ราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 136 ตอนที่ 92ก หน้า 1- 3 .
- พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562. (2562, 22 พฤษภาคม) ราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 136 ตอนที่ 67ก หน้า 1-21 .
- พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550” (2550, 14 สิงหาคม) ราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 124 ตอนที่ 61ก หน้า 1-8.
- พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522” (2522, 29 มกราคม) ราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 96 ตอนที่ 8 (ฉบับพิเศษ) หน้า 1-48.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาศูนย์คุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2562” (2562, 22 พฤษภาคม) ราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 136 ตอนที่ 67ก หน้า 171 -190.
- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7)พ.ศ. 2550” (2550,15 กันยายน) ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134 ตอนที่ 55ก หน้า 1 -10.
- ภูมิ มูลศิลป์ (2561) “ความเป็นไปได้ในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในศาลรัฐธรรมนูญ” , รมยสาร ปีที่ 16, 3 (กันยายน - ธันวาคม) : 31-48.
- มัสลัน มาหะมะ (2558) บทลงโทษในอิสลามค้นคืนวันที่ 15 สิงหาคม 2565 จาก <https://www.islammore.com/view/1039>.
- ราชบัณฑิตยสถาน (2525) พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 กรุงเทพฯ อักษรเจริญทัศน์
- ราชบัณฑิตยสถาน (2554) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 กรุงเทพฯ อักษรเจริญทัศน์

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน พ.ศ. 2562 ข้อ 12 การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ได้แก่ การให้คำปรึกษาหารือทางกฎหมาย การให้ความช่วยเหลือในการทำนิติกรรมและสัญญา การให้ความช่วยเหลือในการประนอมข้อพิพาท และการให้ความช่วยเหลือทางอรรถคดี เช่น การรับว่าต่าง การรับแก้ต่าง และการยื่นคำร้องในคดีแพ่ง คดีอาญา คดีแรงงาน และอื่นๆ.

ศรันยา สีม่า (2563) ร้อยเรื่องเมืองไทย เรื่อง ผู้เสียหายในคดีอาญา กรุงเทพฯ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

ศูนย์ข้อมูลอุบัติเหตุเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยทางถนน (2564) “การเปรียบเทียบสถิติการเกิดอุบัติเหตุทางถนนในประเทศไทย” ค้นคืนวันที่ 15 สิงหาคม 2565 จาก <https://www.thairsc.com/data-compare>.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศาลฎีกา (2565) คำพิพากษาฎีกาที่ 6235/2551 สาระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 15 สิงหาคม 2565 จาก <http://deka.supremecourt.or.th/search>.

ลาวัลย์ หอนพรัตน์ (2563) “ทฤษฎีการแก้ไขผู้กระทำความผิด” ใน เอกสารประกอบการสอนวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ 11 หน้า 9-13 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชานิติศาสตร์.

วีระศักดิ์ เพอแสละ และคณะ (2563).โครงการการศึกษาและเปรียบเทียบโครงสร้างและระบบงานตำรวจประเทศไทย มาเลเซีย และสิงคโปร์, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, หน้า 39-72.

วรชัย แสนสีระ (2554). การใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ, *วารสารมูลนิธิ 8,6* (พฤศจิกายน – ธันวาคม) หน้า 155.

ศุภษา กิรติวรยศ, อำนาจดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย, *บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต*, 6:1,903.

ศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลฎีกา (2567). “เอกสารความรู้การไกล่เกลี่ยในชั้นศาล”. สืบค้นวันที่ 10 มีนาคม 2567, จาก <http://www.supremecourt.or.th/assets/files/mediation-flow.pdf>.

สิทธิกร คักดีแสง และคณะ (2553). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน, กรุงเทพฯ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

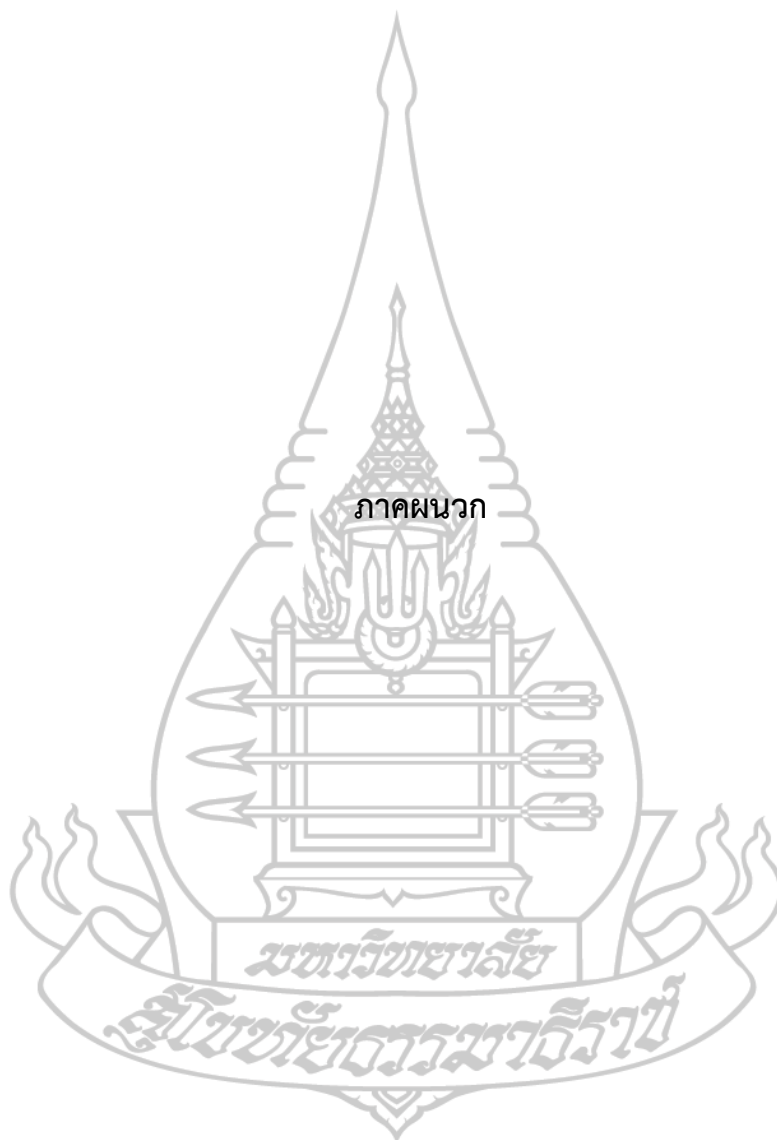
https://web.facebook.com/473834066044430/posts/722690681158766/?_rdc=1&_rdr

- สำนักข่าวเนชั่นออนไลน์ (2565, 8 สิงหาคม) “สลด ปุถุชยรลท้บหลนด้บ ทำใจไม่ได้ผู้กคอตยตม”
 ค้บค้บว้บที่ 15 ส้บงคค 2565 จาก <https://www.nationtv.tv/news/378882321>
- สำนักข่วอมรรนท้บที่ว้ 34 HD (2564, 4 ส้บงคค) “ผู้วช้กรทแทกค้บงเมยตยคทที่ ขววงก้บยเก้บร้ง
 บุกไปนอทนกอดศพ ล้บงทำใจไม่ได้”. ค้บค้บว้บที่ 15 ส้บงคค 2565 จาก
<https://www.amarintv.com/news/detail/92299>.
- สำนักข่วอสร. “เป้ดค้บพทกษคคตเสยเบนช้ชน 2 นศ.ป.ทอด้บ-ศลลช้ ซ้บไม่ให้ตรวจสรเสพตด
 เท่ก้บเสพ!”. ส้บค้บเม่อว้บที่ 17 เมษยยน 2567,
<https://www.isranews.org/article/isranews-news/111494-isarahnews.html>.
- สำนักงนแลงบปรมะมณ สำนักงนศลลช้บตธรรม (2566) “รยงนสลตคคต ปรจ้งปปี พ.ศ.2565”
 สำนักงนศลลช้บตธรรม, 2566,19.
- สุพ้ตร สุกภพ (2540) ส้บงคควทยท กร้งเทพท พไทยว้บณพณช.
- สำนักงนต้บรจงแห่งชคต (2556) “ค้บส้บงนสำนักงนต้บรจงแห่งชคตที่ 419/2556” ปรจกคค ณ ว้บที่
 1 กรกฐคคค 2556
- สุพจน สู่โรจจ. (2540). ทลชฎทการล้งทอชแลงบเบบขงการล้งทอช. นนทบฐร้: คณษนตคศคสตร้
 มหาวทยทล้ยสุช้บยชรรมทอสร.
- โสภณ ร้ตนกร (2524) “ศลลทศบคลแลงศลลจรจร”.วารสรนตคศคสตร้ 9,2 (ก้บยยน –
 พฤศจกคคค) : 216-224.
- อรยพร พอธส (2565) “หล้กเกณทการก้บเล่เกลยช้บพททนคคตอญท” วารสรจลนตค 19,1
 (มกรคคค - กุมภคคคค) : 77-79.
- Howard, Zehr. (1990). *Changing Lens: a New Focus for Crime and Justice* (Scottsdale)
 Pennsylvania: Waterloo Ontario: Herald Press
- Mark S, Umbreit. (1998) “Restorative Justice Through Victim – Offender Mediation: A
 Multi – Site Assessment” *Western Criminology Review*.1,1 : 1-28.
- New York State Criminal Procedure Law) section 530.11
- New York State Law Vehicle and Traffic Law Title V article 22 section 600- 606.
- New York State Penal Law Offenses section 120.03
- Nils, Christie. (1981). *Limits to Pain*. Oslo-Bergen – Tromso: Universitetsforlaget.
- Nils, Christie. (1997) “Conflict as Property” *British journal of Criminology*.17,1 : 1-14.
- Robertson, His Honour Judge John M (2004) Paper delivered at the Third Celtic Legal
 Conference 7-14 July 2004 University College Cork

Tony F, Marshall. (1999). *Restorative Justice: an Overview*. London: HMSO.

World Health Organization (2018) “Global Status Report on Road Safety 2018: Summary” Geneva, Switzerland, 2018: 2.

ภาคผนวก ก

หนังสือสำนักงานอัยการจังหวัดนครพนม ที่ อส 0058 (นพ)/4800 ลงวันที่ 1 กันยายน 2566

เรื่อง ส่งคืนสำนวนการสอบสวนคดีจราจรที่ 7/2566

ที่ อส ๐๐๕๔(นท)/๔๔๐๐

สำนักงานอัยการจังหวัดนครพนม
ถนนอภิบาลบัญชา นท ๔๔๐๐๐

๓ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ส่งคืนสำนวนการสอบสวน

เรียน ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรธาตุพนม

อ้างถึง หนังสือสถานีตำรวจภูธรธาตุพนม ที่ ศช ๐๐๓๙(นท).๕๖/๒๐๙๒ ลงวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานการสอบสวนคดีอาญาที่ จราชรที่ ๗/๒๕๖๖

ตามหนังสือที่อ้างถึง ท่านส่งสำนวนการสอบสวนความอาญา ระหว่าง พันตำรวจโทอนุวัตร มุสมาตร ผู้กล่าวหา ร้อยตำรวจเอกคำผล ทะวิลา ผู้ต้องหา ข้อหา ขับรถในทางโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายสาหัส ขับรถในทางโดยประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของบุคคลอื่นเสียหาย ซึ่งท่านได้มีความเห็นควรยุติการดำเนินคดี มายังพนักงานอัยการจังหวัดนครพนมเพื่อพิจารณา นั้น

พนักงานอัยการจังหวัดนครพนม ได้ตรวจสอบสำนวนการสอบสวนคดีนี้แล้ว เห็นว่า พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดให้คู่กรณีในคดีอาญามีโอกาสเจรจาตกลงหรือเยียวยาความเสียหายเพื่อระงับเหตุอาญา ในความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒ แต่เนื่องจากมาตรา ๓๙ บัญญัตินิยามคำว่า "คู่กรณี" หมายความว่า ผู้ต้องหาและผู้เสียหาย ในคดีอาญา แต่ไม่หมายความรวมถึงคดีอาญาที่รัฐหรือหน่วยงานของรัฐเป็นผู้เสียหาย โดยความผิดฐานขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินผู้อื่นเสียหาย เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.๒๕๒๒ มาตรา ๔๓ (๔) เป็นคดีอาญาที่รัฐเป็นผู้เสียหาย และความผิดดังกล่าวเป็นความผิดกรรมเดียวกันกับ ขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส กรณีจึงไม่อาจพิจารณาและมีความเห็นทางคดีแยกส่วน ในความผิดกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท เมื่อคดีนี้ รัฐเป็นผู้เสียหาย จึงไม่ต้องด้วยพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.๒๕๖๒ พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมาย

จึงส่งคืนสำนวนการสอบสวนให้พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรธาตุพนม เพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวบุศรินทร์ ปานกลาง)

อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด
สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี
รักษาการในตำแหน่งอัยการจังหวัดนครพนม

สำนักงานอัยการจังหวัดนครพนม

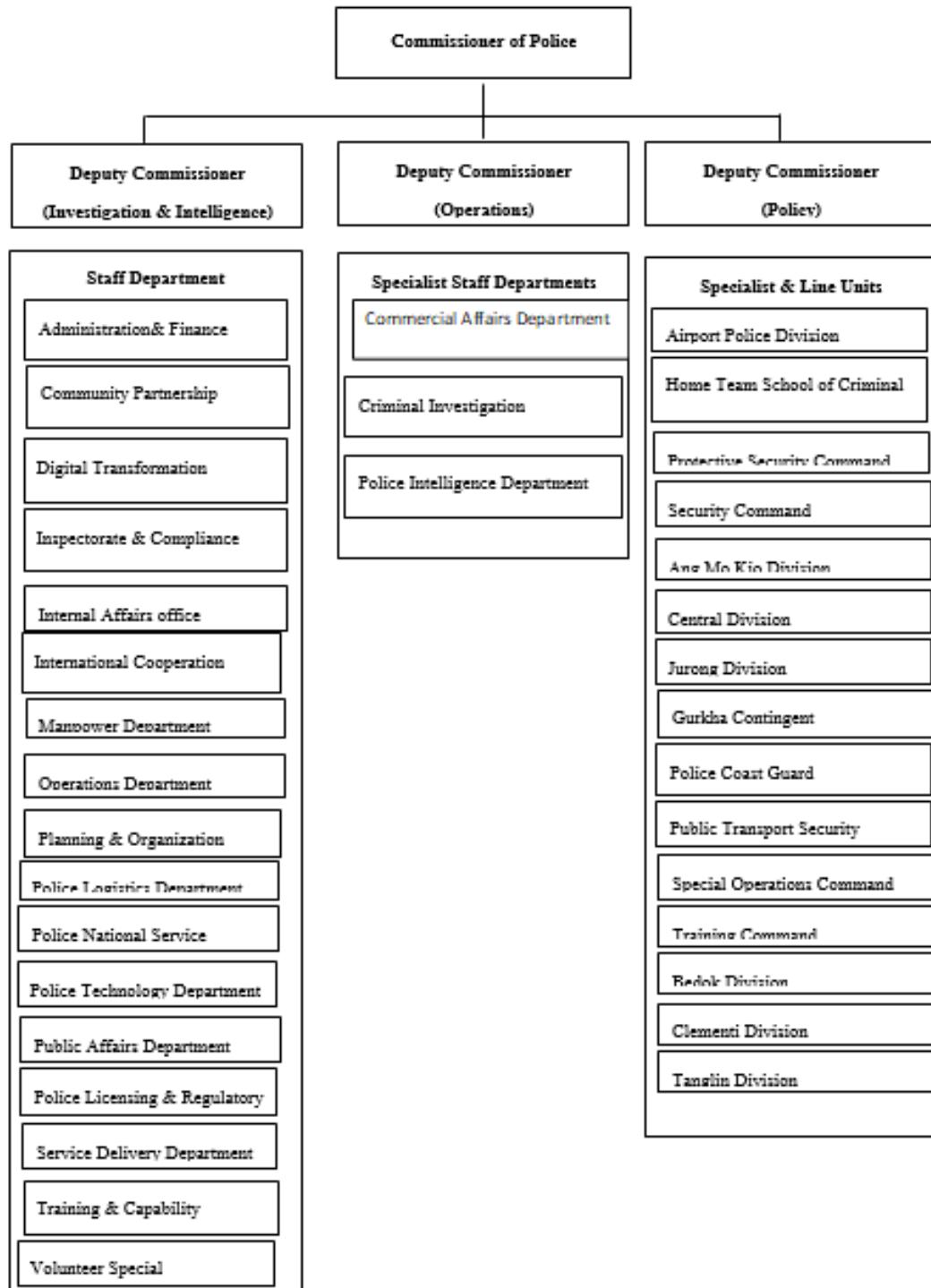
โทร. ๐ ๔๒๕๑ ๑๑๙๑

โทรสาร ๐ ๔๒๕๑ ๓๑๓๙

วันสถาปนาองค์กรอัยการ ครบรอบ ๓๓๐ ปี ๑ เมษายน ๒๕๖๖

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อสกุล	ร้อยตำรวจเอกทัตชัย ทรัพย์สีบวงศ์
วัน เดือน ปี เกิด	20 กรกฎาคม 2525
สถานที่เกิด	แขวงสำเหร่ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 4/299 ม.1 ต.รู่สมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (อายุรศาสตร์เขตร้อน) มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2559 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.2554 ศิลปศาสตรบัณฑิต (สารสนเทศสำนักงาน) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ.2550 พยาบาลศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) วิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ.2549
ประวัติการทำงาน	สถานีตำรวจภูธรไม้แก่น อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี

